6
36-c
27
BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
6
28 A
65
6-42. f. 73

6-3b-c-2/

B.42.f.73

Digitized by Google

M. TVLLII

CICERONIS SENTENTIAE INSIGNIORES,

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO.EMANUELE

Et pia Apophthegmata ex ducentis veteribus Oratoribus, Philoſophis, ſeu Poetis, tàm Græcis, quàm Latinis, (quorum nomina ſequens pagella indicabit) ad bene beateq; viuendum diligentiſsime ſelecta.

In hac poſtrema editione nuper additæ ſunt Demoſthenis Oratoris Græci ſententiæ, ex Græco in Latinum conuerſæ.

VENETIIS, MDLIX.

Bibl. dom. Prob. Romanae Scholarum piarum
Joannes Thomas Flancus

Digitized by Google

NOMINA AVCTORVM, A QVIBVS ſententiæ excerptæ ſunt.

ACademici 370. & 371.
Accius 319.nu.81.
Aeſchines 216.nu. 71.
Alcmæus.422.
Alexãder 218.nu.78.
Anacharſis 430.
Anaxagoras 208. numero 38.& fo.431.
Anaxarchus 432.
Anaximenes 433.
Anaximander 432.
Anibal 216.nu.73.
Anniceriſ 429.
Antigenidas 221.nu.93
Antimachus 221,nu.92.
Antiochus 418.
Antipater 433.
Antipater Cyrenaicus 210.nu.51.
Antiſtenes 435.
Apollo Pythius 205.nu.27.
Arceſilas 412.
Archytas Tarentinus 215.nu.69.fol.434.
Archymedes 434.
Ariſtipus 436.
Ariſto.432.
Ariſtoteles 399.
Ariſtoxenus 435.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Aſclepiades 211.nu.52.

B

Bias 214.nu.65.& pag.439.

C

Cæcilius 219.nu.84.
Caius Lælius 225.nu.110.
Caius Lucilius 226.nu.115.
Caius Pontius Samnis 225.111.
Calipho 339.
Callicratides 218.nu.79.
Carneades 414.
Cato Cenſorius 223.nu.103.
Catulus 226.nu.116.
Chryſipus 405.
Cleantes 419.
Clitomachus 440.
Crantor 405.
Cratippus 441.
Critolaus 442.
Curius 212.nu.57.
Cyrenæus 429.
Cyrenaicus 419.
Cyrenæus Theodorus 209.nu.44.
Cyrus maior 217.nu.75.
Cyrus minor 217.nu.76.

D

Darius 212.num.59.
Democritus 426.
Demoſthenes 211.nu.53.
Diagoras 206.numer.31.& pag.442.
Dicearchus 443.
Dinomachus 443.

Diodorus

Diodorus 444.
Diogenes 207.nu.36. & pag.421.
Diogenes Apolloniates 444.
Diogenes cynicus 445.
Dion Heracleotes 445.
Dionyſius 212.num.61.

E

Empedocles 445
Ennius 227 num.120
Epicarmus 209 nu.43 & pag.446
Epicurei 380
Eudoxus 422
Euripides 219 nu.85

F

Fabius Maximus 223.101

H

Heccato 422
Hector Nævianus 219 nu.80
Heraclides 446
Heraclitus 446
Herillus 447
Heſiodus 220 nume.88
Hieronymus 447
Homerus 220 nume.90

I

Iſocrates 214 nume.66

L

Lacedæmonius 218 nu.77
Lacæna 208 nu.42
Lacedæmonius 208 nu.41
Leonidas 208 nu.40
Leontinus Gorgias 210 nu.49

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITT. EMANUELE

M

M.Cicero *fol.* 3. & *fol.* 218. *nu.* 130. & *sequen.* & *fol.* 221. & *fol.* 232.
Marcus Craſſus orator 225. *nu.* 112.
Marcus Craſſus diues 225. *nu.* 114.
Marcus Antonius 211. *nu.* 94.
Metrodorus 447. *nu.* 83. & *pag.* 216.

P

Panætius 423.
Parmenides 447.
Pericles *nume.* 55.
Peripatetici 370 & 372.
Perſeus 448.
Philippus Macedo ad filium 216. *nume.* 72.
Philo. 417.
Pittacus. 448.
Piſiſtratus. 449.
Plato. 202. *nu.* 7. & *fol.* 221. *nu.* 92. *pa.* 395.
Polemo 404.
Poſſidonius. 449.
Prodicus. 450.
Protagoras. 450.
Ptolemæus. 212. *nu.* 60.
Pyrrho. 450.
Pythagoras. 214. & *pagin.* 389. *nu.* 63.

S

Scæuola. 227. *nu.* 119.
Scipio Aphricanus. 221. *nu.* 95.
Scipio minor. 223. *num.* 106.
Scipio Naſica 224. *nu.* 109.
Silenus. 217. *nu.* 74.
Siculus. 216. *nu.* 118.

Socrates

Socrates.203.*num*.15.& *pag*.392.
Solon.451.
Solon.206.*nu*.32.
Sophocles.210.*num*.50.
Speuſippus 403.
Statius Cæcilius.220.*num*.91.
Stipho.451.
Stoici.374.
Strato.452.
Symonides.206.*nu*.30 & *pag*.450.
T
Telamon.209.*nu*.47.
Tarentius.227.*nu*.127.
Teuce.219.*nu*.82.
Thales Mileſius.205.*nu*.29.& *pagin*.452.
Themiſtocles.*fol*.201.*nu*.2.
Theophraſtus.210.*nu*.48.& *fol*.410.
Theramenes.200.*nu*.46.
Theſeus.228.*nu*.129.
Timotheus Athenienſis.212.*nu*.58.
X
Xenocrates.211.*num*.56.& *pag*.404.
Xenophanes.453.
Xenophon.424.
Z
Zeno.215.*nu*.67.& *pag*.385.
Zeno epicureus.453.

INDEX RERVM AC VERBORVM

operis ſequentis.

ABſolutum nihil 18 nu. 11
Abſtinētia 211 nu. 55
Accuſator 181 nu. 161
Acquiſitio 467
Actionis principiū 512
Adminiſtratio 238 nu. 47 & ſeq. & 404
Adoleſcentia 167 nu. 232 & pag. 297
Adde, Iuuentus.
Adoleſcentis natura 299
Adoleſcentum libido 244 nu. 87
Adoleſcens moriens 244 nu. 86
Adoleſcentis ſalus 296
Adoleſcens ſenum præceptis gaudet 243 nume. 85
Adoleſcens ſenilis 233 nu. 84
Adoleſcens bonæ indolis 233 nu. 85
Adulator 290
Adulatio 96 nu. 67. 245 num. 95 & pag. 364. 68
Aduerſa 185 nu. 163
Aduocatus 303
Aedificij deſtructio 243 num. 83
Aegritudo 288 & pag. 409 & 430
Aegritudinis leuatio 385 & ſeq.
Aegritudinem adimere 297

Aegro-

Aegrotus 227 nu. 124 & pag. 234 num. 19 & pag. 243 nu. 78
Aemulatio 288.
Aequalitas 328 nu. 21 &
Aer 327. nu. 21
Aetas 244 nu. 88
Aetas 167 nu. 132 & pag. 244 nu. 88 & pag. 293
Aetas breuis 254 nu. 46
Aeternitas 254 nu. 46
Aethera 287
Ager 236 nu. 34 & num. ſeq.
Agredienda non eſſe difficilia 298
Aggreſsio 258 nu. 49
Agricultura 186 nu. 165
Albedo 271 nu. 27
Aliena videre 175 nu. 146. 297
Ambitio 105 nu. 72 & 364. 67
Ambulatio 205 num. 21
Amans 292 & ſeq.
Amor 187 nu. 167 & pag. 280
Amor immutat 294
Amor ſui 288
Amori quae inſunt 294
Amare inimicum 303
Amantium animus 298
Amor & amicitia 88 nu. 63
Amicitia 176 nu. 149 & pag. 265 & 329 nu. 22 & pag. 445
Amandum quatenus 439.
Amicus 227 nu. 127 & ſeq.
Amici 203. nu. 11 Amicus amico 308

Amici non negligendi 166.nu.130.
Amici res in tuto collocanda. 298.
Amicorum communia 301.
Amicos obſequium parit 291.
Amici veteres præferendi. 245.nu.94.
Amico conſilia expromenda. 298.
Amicus falſus 245.nu.93.
Amtcitia 215.nu.105.& 3.ſeq.
Amicitiæ proprium 245.nu.95.
Amicitia cur expetenda 244.nu.91.
Amicitiæ peſtis 245.nu.95.
Amißione rem cognoſcimus 196.nu.118.
Amiſſum 223.nu.101.
Animus 23.nu.49.& pag.237.n.15.203.nu. 43.& ſeq.& pag.273.250. & 60.ſeq. 195.nu.40.& 254.2.ſeq.253.& 254. n.3.& 298.et 311.378.401.528.446.
Anima triplex 397.
Anima à dijs,ſperſa.251.nu.26.
Anima ſempiterna. 448.
Animal conſeruatrix ſui 377.
Animaliam ortus 402.
Animal omne mortale. 416.
Animus perſpicius cedit 242.nu.68.
Animus diuinus 395.
Animus à deo ingeneratus 252.nume.35. 36.37.
Animus liber 373.
Animi partes 397.
Animus mortalis 426.
Animi molitie: 254.
Animi libertas 288.

Animi bona.442.
Animi ex qua parte hauſti. 442
Animus perturbatus.374.
Animus retinendus.257.*nu*.69.
Animus ignus.387.
Animus malus 297.
Animi ſpes.287.
Animi figura.404.
Animum nihil eſſe.443.
Animus molis.287.
Animi bona.312.*nu*.4.
Animus ſempiternus.256.*nu*.59.
Animi è corpore decedentis.256.*nu*.60.
Animi mortalitas.256.*nu*.64.
Animus leuis.242.*nu*.75.
Animi appetitio.239.*nu*.54.
Animus ſe non videns.243.*nu*.82.
Animi relaxatio.172.*nu*.137.
Animus, harmonia.435.
Animorum varietates.240.*nu*.55.
Animi celeritas 252.*nu*.38.
Animus malus.292.
Animus dubius.292.
Animi motus.397.
Animus ex igne conſtat.424.
Animus defeſſus.251.*nu*.26.
Animus præſtantior corpore.250.*nu*.22.
Animus ſine fine.240.*nu*.59.
Animare 208.*nu*.40.
Appetitio boni.6.*nu*.3.
Apetitus rationi obediunt.78.*nu*.51.
Aqua.227.*nu*.121.

Aquilæ ſenectus. 288
Architectus. 243. nu. 80.
Arma. 295
Arma legibus contraria. 44 nu. 34
Ars fol. 238. nu. 47 & fol. 332 25
Ars, natura certior. 177 nu. 151
Arrogantia. 106 nu. 73
Aruſpex. 223 nu. 103
Attenti nimium. 304
Atomi. 429
Auaritia. 190 nu. 177
Auaritia vitanda. 252 nu. 31
Auari. 142 nu. 74
Auarus. 237 nu. 40
Audacia. 205 nu. 66
Audire. 193 nu. 194 & 194 nu. 186
Audire quæ nolit. 293
Audire optima. 514
Augeres. 424
Auri periculum 245 nu. 92
Auribus lupum tenere 306
Aurum 212 nu. 57
Auctor. 207 nu. 71
Auctoritas. 107 nu. 75 & 334. 27
Auxilium. 216 nu. 147 & fol. 387
B
Beata uita. 389 & 417 & 419
Beatus 132 nu. 102 & fol. 203 nu. 10 & fol 212 nu. 62 & 447
Beatus quis 455
Beatus bonus 204 nu. 20
Beatitudo 257 nu. 66 & fol. 452

Beata vita 412 & 429
Bellum. Not. Militia.
Bellum 197 nu. 198 & fol. 290 & 354.
49 & fo. 494 512
Bellum ciuile 198 nu. 199
Bellum renouatum 243 nu. 78
Bellicæ res an vrbanis præſtent 34 numero. 26
Benedicta 434
Nihil refert quàm cito, ſi ſat bene 18 nu. 12
Beneficium 99 nu. 67 & fol. 220 nu. 120 & ſeq. & folio 227 nu. 89 & 227 nume. 121 & fo. 293 & 300 verſ. ille. & fol. 334 nume. 28
Beneficium accipere 302
Beneficus 244 nu. 91
Beneficentia 285
Beneuolentia 512
Beneuolentia fidelis 234. nu. 92
Bonus 260 nu. 8 & fo. 232. 399
Bonum 130 nu. 207 & fo. 231 nume. 3 & fol. 293 & 389 & fol. 449 & fol. 424 & ſeq.
Bonorum genera 374
Bonum ſummũ 464 & ſeq. & 409 & 438
Bonum ſummum ſcientia 447
Bonum ſummum, non dolere 447
Beſtia 243 nu. 76
Beſtiæ quæ vnum diem viuant 402
Boni appetitio 6 nu. 3
Bonum honeſtum 378
Bonus beatus 204 nu. 20. 395

Bonus vira 231.*nu*.208.
Bono nihil mali 247.*nu*.73.
Bono 214.*nu*.65.
Bonorum finis 371.& 379.
Bos 235.*nu*.26.

C

Cæleſtia 284.*nu*.44.48.
Calamitas 157.*nu*.124.& *fo*.274.
Calces aduerſus ſtimulum 305.
Calor 421.
Calumnia 472.
Canis 245.*nu*.26.
Cantilena 306.
Carendo, rem cognoſcimus 190.*nu*.118.
Caſus 290.
Cauere 399.
Cauillatio 288.
Cauſarum diuiſio 410.
Celeritas 252.*nu*.38.& *fol*.288.
Cerſum 287.
Certum nihil.446.
Charitas à ſeipſo 292.
Cibus 294.
Cibi condimentum 395.
Circunſtantia 154.*nu*.122.
Citharœdus 233.*nu*.14.
Ciuitas 49.*nu*.37.*et* 231.*nu*.2.& 245.*nu*.
10.& 513.514.516.& *ſeq*.
Ciuitas ſeditioſa 220.*nu*.32.
Ciuis 49.*nu*.38.
Ciues 202.*nu*.9.
Clementia 87.*nu*.62.

Cœna.

Cœna.211. 8
Comitas.324.14.
Comitia.241.nu.63.
Commendatio.225.nu.27.
Commodum.231.nu.5.&.fo.304.& 516.
Commune.242.nu.67.
Comprehenſum.418.
Concordia.289.
Condimentum.205.numero 26.& fol.212.
numero 61.
Coniectura.175.nu.145.
Conſilium & prudentia, an armis & rebus bellicis præferantur.34.numero 26.
Contentus.188.nu.172.
Corpus.231.num. 2. 234. numero 16.236. numero 29.& ſequent. & nume. 36. & fol.385.
Corpus mortale.256.nu.59.
Corporis partes.213.
Corporis diſsimilitudo.232.nu.55.
Corporis valetudo.515.
Corpus mortale.416.
Corporis commoda.374.
Corporis bona.442.
Corporis pulchritudo.244.nu.89.
Corruptela.359.56.
Corrupti.106.nu.72.& fo.226.nu. 116.
Conſcientia.129.nu.106.& fol.222.num. 98.& 290.
Conſeruatio.796.nu.194.
Conſiliarij.514.
Conſilium,34,num.26.& 227.nu.121.&
292.&

292 & 298 & ſeq. 331 num. 23
Conſilium malum. 297
Conſilia mutanda. 332
Conſilio experiendum. 295
Conſilio quæ non regantur. 294.
Conſilium rem præcurrat. 35 nu. 2
Conſilium quorundam ſiniſtrum. 36 nu. 28
Conſolatio. 421
Conſuetudo. 140 nu. 115 & fol. 290
Contentio. 172 nu. 138
Continentia. 142 nu. 33
Credere. 401
Credendum quibus. 113 nu. 84
Credulitas. 224 nu. 109 & fol. 290
Crepitus. 380
Crimen falſum 240 nu. 62
Cupiditas. 288 & 384 & 467
Cura alienarum, 296
Cynus. 242 nu. 71
D
Debitum. 100 nu. 68
Decertatio. 514
Decus. 244 nu. 89 & fo. 289
Definitio. 384
Deformitas. 229 nu. 112
Deliberatio. 479
Delicta. 378
Delictum nefarium. 378.
Deſiderata delectare. 243 nu. 77
Detractio. 231 nu. 5
Deus. 1 nu. 1 & fol. 205 nu. 29 & ſeq. & fol. 221 nu. 1 & 309 nu. 1 & 382 & 448. &

448. & ſeq. 453 & 457
Deus, mundi moderator 393
Deus mundum regit 426
Deus eſt mundus 387
Dii nihil curant 382
Deus qualis 451
Deos natiuos 432
Dei poteſtas ex Herac 446
Deorum notio. 421 Dÿ octo. 404
Deorum vita ſempiterna 293
Deus homine melior 422
Deorum cognitionem euellere 404
Deum eſſe 251 nu. 25
Deos beatos 251.
Deorum ara 391
Dÿ quibus conſtent 373
In Deo nihil ſuſpicatur 448
Deorum præſtans natura 383
Deorum ſedes 382
Deorū opera mūdū non eſſe procreatum. 83
Dÿ vacant 452
A Deo principium ſumendum 248
Dei forma non poteſt intelligi.
Dÿ populares 434
Deus immenſus 433
Dÿ qui dicantur 376
Ex deo felicitas 248 nu. 4. 5
Deus omnium rerum moderator 2;8 nume. 9 & 4 ſequen.
Deorum vim quis redarguat 445
Deus animam ſpargit 251 nu. 26
Deos non eſſe 442

Deum

Deum agnoſcere 240.nu.11.
Dei adminiſtratio 149.nu.13.
Deum habendum 241.nu.24.
Deus albedine delectatur 250.nu.21.
Dei pietas 350.nu.39.& ſequen.
Dei poteſtas 240.nu.18.
Dei numine omnia fiunt 250.nu.16.
Contra Deum non diſputandum 250.nu.17.
Deum eſſe 240.nu.12.
Deus quid 240.nu.14.
Dei vita 249.nu.415.
Dialectica 215.nu.67.et ſeq.et fo.405.et 421
Dialectica, & Rhetoricæ quædam differentia 31.nu.21.
Dicere 239.nu.52.
Difficile 298.& ſeq.
Dicere optima 514.
Dictum 294.
Nullum dictum, quod non dictum prius. 294
Dicendo difficile, vt omnibus ſatisfaciamus 180.nu.158.
Dilectio 378.
Dilectio partus 10.nu.5.
Dilectio ſui 7.nu.3.& 8.& nu.4.
Diligentia 202.nu.100.& fol.489.
Diſcendum 207.nu.32.
Diſcordia 289.
Diſertus 211.nu.94.& 215.nu.112.
Diſputatio 370.
Diſputando aduerſarij 371.
Diſsiduum 293.
Diues 189.nu.173.& num.175.& folio 238.

238.nu.7.& fol.379.
Diuitiæ 267.& 347.42.& fol.385.nu.
176.190
Diuitiæ vis.421.
Diuitiæ naturales.385.
Diuitiarum contemptores.104.num.71.
Diuinatio 82.408.416.& 433.449.
& ſequen.
Diuinum 391.nu.64.& fol.443.
Docilis 290.
Doctrina 348.nu.19.& fol.458.
Docti quid proprium 32.22.
Doctus inuiſus,niſi probus.32.nu.24.
Dolor 165.nu.128.& fol.292.nu.181.&
fol.237.nu.86.288.nu.42.& fol.379.
3.84.3.89.& ſeq.430.445.447.
Dominium 277.
Domus 199.205.
Domus ſeditioſa 226.nu.32.
Donum 225.nu.111.& fol.39.
Dormiens 303.
Dormire in aurem 297.
Dux 409.

E

Eloquentia 29.num.18.30.num.19.eod.&
fol.332.nu.4.& fol.380.
Eloquens 211.nu.94.& fol.395.
Emptio.195.nu.190.
Emptor 520.
Enuntiatio 410.
Errans 227.nu.121.
Error 294.& 356.nu.52.& fo.388.

Eruditio 286.
Equus 231.*nu*.26.
Equi 236.*nu*.37.
Equus indomitus 230.*nu*.58.
Euentus 307.
Exemplum 108.*nu*.77.
Exemplis quorum moueamur 181.160.
Exercitatio 102.*nu*.12.*& fol*.347.40.
Exercitium 270.*& fol*.347.*nu*.40.
Exilium 112.*nu*.81.
Experientia 297.
Expetendarum rerum tria genera. 70.*nume*.46.
Externa 428.
Faba 295.
Facile 299.
Facinoroſi 242.*nu*.74.
Facinus 241.*nu*.61.
Facinus magnum 297.
Factum 218. *nume*. 77. *& folio* 285. *&* 383.
Factum impoßibile 292.
Factum probant, non verba 116.*nu*.89.
Factum de induſtria 293.
Factum quibus licitum 303.
Factum rectum 289.
Factum tranſactum 292.
Facta, infecta 125.*nu*.100.
Fallacia 293.
Falſum 377.*&* 413.
Fama 113.*nu*.82.*& fol*.342.*num*.39.
Fames 242.*nu*.76.

Familiaritas

Familiaritas 223.& 295.
Familiares res 213.nu.104.
Fatum 377.& 410.416.428.
Fœdus 288.
Felicitas 321.11.
Fictio 115.num.86.
Fidelitas 292.
Filia 295. Filius 194.nu.185.
Filij quomodo retinendi 299. verſicu. Pudore.& verſicu.300.Hoc patrium.
Flagitium 227.nu.123.
Flamma 295.
Fœnus 213.num.104.
Formæ diſsimilitudo 239.nu.55.
Fortitudo 101.nu.70.& fol.253.& 319. num.10.& fo.409.& 488.
Forteis 305.
Fortuna 160. nu. 126.& 206.num 31.& 217,nu.76,& 219.nu.81.& 225.nu. 113.& 228.nu.128.& 272.& 303. verſicu. vires.& 338.nu.48.& 352. nume.45.
Fortunæ vis 385.
Fortuna proſpera 221.nu.96.&
Fortunæ bona 296.
Fortuna aduerſa 303.verſ.omnes.et fo.305.
Fortunam aduerſam ferre 304.
Fortunæ mala 412.
Fortuna proſpera & aduerſa 159. num. 125.& fol.530.5.
Fortunæ telis ſubiecti 245 nu.54.
Fortuna fortes adiuuat 305.

Fortunatus

Fortunatus 306.
Fortunati quid præſtent. 303.
Fructus 240.*nu.*61.
Fuga 218.*nu.*79. & *fol.*380.
Fundamentum 512.
Funus 399. & 449.
Fur 240.*nu.*69.
Furtum 194.*nu.*189.
Futura 416.
Futurarum cognitio 373.
Futura ineuitabilia 125.*nu.*99.
Futurorum ignorantia 141.*nu.*117.

G

Galina cecinit 307.
Gallus 429.
Gemma 239.*nu.*53.
Gloria.Not.*Laus*,
Gloria 55.*num.*41.& *fol.*287.& *ſequent.* & 32.*num.*13.
Gloria falſa 242.*num.*75.
Gloria iuſta.242.*num.*75.
Glorioſus 237.*nu.*40.
Grammaticus 234.*nu.*19.
Gratiæ 243.*nu.*79.
Aliud pecuniam debere,aliud gratia. 100.*numer.*68.
Gratiarum actio 99.67.
Grues 403.
Gubernator.Not.*Adminiſtratio.*

H

Habitus 205.*nu.*25.& *fol.*428.
*Habens ſeipſum.*289.

Habere omnia. 294.
Hereditas 192. nu. 179.
Hirundo 245. nu. 93.
Hiſtrio 225. nu. 21. & ſequen.
Homo 142. nu. 119. & ſo. 205. num. 22. & fol. 221. & 235. nu. 26. et 310. nume. & 378.
Homo iuſtus 469.
Homo ſpectabilis 240. nu. 27.
Hominus facilitas 302.
Hominis notitia 240. nu. 23.
Homo ſupernorum ſpectator 241. nu. 28. 29. 30.
Homo exanguis 241. nu. 66.
Homo indoctus 240. nu. 58.
Homo ſeditioſus 241. nu. 64.
Hominis diſſolutio 243. nu. 83.
Homo ferox 234. nu. 17.
Homines effrenati 236. nu. 37.
Hominis naturæ excellentia 252. nu. 33.
Hominis excellentia 409. & ſequen.
Homo effrenatus rebus ſecundis. nu. 99.
Homines boni 256. nu. 65.
Hominum diuerſa ſtudia & iudicia 151. num. 120.
Hominis calamitas 274.
Hominis cognitio 289.
Hominum vita 303.
Homo friget 294.
Homo humanus 296.
Hominis & pecudis. idem bonum 383.
Homo nequam 298 Homo homini 294.

Honeſtum 63.*num*.45.& 203.*num*.14.& 373.& 403.& 419. 424. & 449.& 454.
Honeſta vita.80.*nu*.53.
Honor 203. *nu*. 17. & 218. *num*. 131.& 247.*num*.41.& 287.
Hoſtis 50.*nu*.42.494.
Humanitas 131.*nu*.63.
Humanarum contemptio 254. *num*. 47. *vſque ad nu*.53.
Humana ferenda 162.*nu*.127.

I

Idea 398.
Ignauia 270.& 490.
Ignis 294.
Ignorare futura 141.*nu*.117.
Ignoſcendum 173.*nu*.140.
Ignoſcentia 289.
Illicita 289.
Imagines 428.
Immeritus 287.
Immortalitas 218.*nu*.78.& *fol*. 218.*nume*.130.
Impetrare petita 126.*nu*.99.& *fol*.227.*nume*.119.
Imperator 38.*num*.30. & *fol*. 233.*nu*.12.& *fol*.486.& 513.
Imperatoris cohortatio 231.*nu*.65.
Imperium 288.& 344.37.
Imperium quomodo retinendum. 300.*Errat*.
Imperitus 300 *verſ.homine*
Impius.*not*.*Improbus*.
Impius 134.*nu*.111.

Impio-

Impiorum bēnficium 136 *nu.* 112
Impius iure occiditur 136 *nu.* 113
Impoſsibile 289
Improbitas 360 59 & *fol.* 417 & *pagin.* 470
Improbus 202 *nu.* 8 & *fo.* 204 *nu.* 20 & *fol.* 258 *nu.* 74 *vſque ad nu.* 77
Impunitas 360 60
Incertitudo 255 *nu.* 53
Incertum 287
Inconſtantia 308
Indignus maioribus 215 *nu.* 110
Induſtria 288
Ineſcare homines 300
Infamia 236 *nu.* 36 *fo.* 359 *nu.* 58
Ignis 227 *nu.* 121 & *fol.* 230 *nu.* 62
Ingenioſus 402
Ingenioſus laborioſiſsimè docet 32 *nu.* 23
Ingenium 174 *num.* 156 & *fol.* 179 *num.* 112 & 226 *nu.* 29 & 288
Ingenij acies 253 *nu.* 40
Ingenium mobile 289
Ingenuus 194 *nu.* 187
Ingratitudo 285
Ingratus 101 *nu.* 69
Inimicus 174 *nu.* 143
Initia 387
Initium 299
Iniuria 300 *verſicu. accipienda* & *fol.* 303 & 359 *nu.* 57 & 363 *nu.* 66
Iniuſtitia 211 *nu.* 31 & *fol.* 467
Innocentia 328 20

Innocens quis 243.*nu*.81
Inuidia 120.*nu*.95.*& fol*.102.*&* 471
Intellectus 193.*nu*.182
Ira 122.*nu*.96.*& fo*.215.*nu* 69. *& fol*. 355 *nu*.51.*& fo*.360.*&* 492
Ira impulſus 304
Iram minuendam 306
Iracundiam reprimendam 301
Iratus 434
Irrecuperabilia 289
Iudices 226.*nu*.116
Iudex 463
Iudex & quæ ſint eius partes 55. *nu*. 35
Iudicum natura 305
Iudex vacet culpa 297
Iudicium 14
Iudicia diuerſa 120.*nu*.151
Iudicium alienum ſequendum 234. *nu*. 90
Iugulare 301
Iuramentum 219.*nu*.85
Ius ſummum 290.*&* 298
Ius ciuile 44.*nu*.33
Iuſiurandum 472
Iuſtitia 2.*nu*.60.*& fo*.203.*nu*. 12.*&* 322 *nu*.12.*&* 466
Iuſtus 469
Iuuenes ardentes 231.*nu*.65
Iuuentus 335.30
Iuuentus ſenum prudentia nitatur 171. *num*. 135
Iuuentuti ludus permittendus 169. *nume*. 134
Labor

L

Labor 221.*nu*.96.& *fo*.221.*nu*. 102. & *fol*. 221.*nu*.96
Leſio 127.*nu*.104.& *fol*.245.*nu*.79
Lætitia 235.*nu*.45
Paterem lauare 232
Latro 305.*nu*.76
Laus 222.*nume*.94.& *ſeq*.& *fol*. 222.*nu*. 8.& *fol*.219.*nu*.80.& *fol*. 242.*nu*.74 & *fol*.287.289.& 290
Laus a laudato 202.*nu*.3
Laudis cupiditas 99
Lectio 239.*nu*.51
Lex 41.*nu*. 32.& *fol*.231.*num*. 2. & 232 *nu*.8.& 232.*nu*.11.& 339.*num*.35. *et* 462
Lex naturalis 388
Legum violator 515
Legis æqualitas 516
Lege factum perpetuum 306
Liberalis 244.*nu*.91
Liberalitas 97.*nu*.95
Liberi 495
Libertas 110.*nu*.79.& *fol*.344.*nu*. 38.& 228.*nu*.130
Libido 244.*nu*.87.& *fol*.251.*num*. 31.& *fol*.292
Libidinoſi 242.*nu*.74
Licentia 297.& 298
Licentia nimia 301
Licita 289
Literarum laus & vtilitas 12.*nu*.8

Non eſſe in literis deſperandum 15
Locus ab homine honeſtatur 199 nu. 205
Loquacitas 361 62
Loquutio. 211 nume. 54. & folio 299 fol. 388
Loqui de nobis vitandum 120 nu. 92
Lucrum 288
Luctus 220 nu. 90
Luna 420
Lupus 295
Lupus in fabula 301
Luſus 139 nu. 52
Lutum 307
Luxus 357. 55
Luxuria 252 nu. 33
Magiſtratus 33 nu. 11 & fol. 398 & 516 518
Magnanimitas 101 nu. 70
Magnum 235 nu. 24
Maledicentia 362. 63
Maledictum 188 nu. 170
Male parta 173 nu. 139
Malos expedire eſſe 203
Malum 231 nu. 3 & fol. 240 nu. 57 & fol. 293 389 403
Malum malo addere 306
Malum abijt 307
Malus 219 nu. 81
Manſuetudo 314. 14
Mare 240 nu. 59
Mare agitatum 241 nu. 64
Mater 295

Matris iniuria 303
Matrum natura 299
Matronæ 238 nu.46
Maximum. Not. Bonum.
Maximum 188 nu.169
Medicus 195 nu. 233 & fol. 234 nu. 13 & fol.235 nu.19 & fol.237 nu.36 & fol.338 nu.39
Medici ſcientia 259 nu.47
Medici diligentia 259 nu.49
Medicina 222 nu.11
Mediocritas 84 num. 58 & fol. 291 & 327 nu.19. & fol.438
Mediocritatem non probandam 274
Melius Not. Bonum.
Melius 187 nu.168
Melioribus dare locum 306
Membrum 231 nu. 5 & fol. 232 nu. 9 & fol.236 nu. 17 & ſeq. & 239 nu. 31
Membra cur data 226 nu.54
Memoria 125 nu. 102 & fol. 178 nu. 153 fol.261 nu.1 & ſeq. & fol.336.398
Mendacium 115 nu. 87 & num. 88 & fol. 299 & 363 nu.64
Mens 231 nu.2 & fol. 238 nu. 50 & 253 nu.39 & 426
ens diuina 431
Mens perfecta 252 nu.37
Mens mala 292
Meretrix 238 nu.46 & fol.293
Meretricum ingenium 295
Metus. Not. Timor.

Metus 227.*nu.*125.*&* *fol.*243.*nu.*81
Grauior eſt plerunque metus, quàm res ipſa, quæ timetur. 124.*nu.*98
Miles 237.*nu.*42.*&* *fol.*353.*nu.*8
Militaris ars 33.*nu.*25
Miſer 134.*nu.*110.*&* *fol.*296
Miſerum 157.*nu.*124
Miſericordia 226.*nu.*117.*&* 378
Moderatio 327.19
Modeſtia 379
Mœror 220.*nu.*90
Monſtrum alere 292
Morbus 220.*nu.*86.*&* *fol.*237.*nu.* 39. 41
Morbo leuati 243.*nu.*78
Morboſi ſuauitatem non ſentiunt 242.*nu.*74
Mores 348.43.*&* *fol.*452
Mores corrupti 137.*nu.*114
Mores creſcant cum ætate 167.*nu.*131
Mors 60.*nu.*42.*&* *fol.*63.*num.*43. *&* *fol.* 203.*nu.*16.*&* *fol.*208.*num.*39. *&* *fol.* 209.*nu.*41.*&* *fol.*210.*num.*42.*&* *fol.* 214.217.*cum ſex ſeq.* *&* *fol.* 219. *num.* 93.*&* *fol.*255.*nu.*74.*&* *ſeq.* *&* *fo.*257 *nu.*86.*&* *fo.*385.*nu.*52.*&* *fol.*391.*nu.* 67.*vſque ad* 73. *&* *fol.* 405. 423. 446 451.510
Mors quibus horribilis 255.*nu.*57
Mori an melius 255.*nu.*55.56
Mortuo verba facere 308
Mors in malis 240.*nu.*57
Moriendum cum voluptate 242.*nu.*71
Mortalitas 256.*nu.*58

Motus 397.402
Mulier 194.nu.184 & fol.495
Mulieres inuiſæ 303
Mulier mulieri congruit 307
Mulier vitioſa 304
Mulier vidua 299
Mulierum ſtudium 302
Mulierum mores 297
Mulieres leui ſententia 303
Mulier quando oleat 242.nu.73
Mulierum ingenium 295
Mundus 375.388.391.402
Mundus ſempiternus 398
Mundus, deus eſt 420
Mundus ignoſcet. 424
Mundo perfecto quid inſit 408
Mundus incboatus 377
Mundus quibus conſtet
Mundi innumerabiles. 428
Munus 225.nu.111
Munera 359.56
Muſæ 221.nu.93

N

Narratio mala deprauat 307
Natiuitas 166.nu.129. & fo.196. nu. 194 & fol.217.nu.74. & fol.232.nu.9
Natura 6.nu.2. & fol.215.nu.115. & fol. 238. nume. 44. & fol. 388. 447. 449 452
Naturæ facultas 248.nu.5
Naturæ dona 252.nu.32
Natura vtilior doctrina 177.nu.150

Naturæ ſimilitudo 176 *nu.*149
Naturæ appetitio 243 *nu.*80
Naturam prædici 421 *tota pag.*
Natura, dux 152 *nu.*121
Naturæ infinitas 433
Nauigium 232 *nu.*6 & 303 *nu.*10
Nauis deſtructio 243
Neceßitas 194 *nu.*188 & *fol.*383 410
Negligentia 512
Neglectum 290
Negociorum principia 512
Nimium 288
Nix 431
Nobilitas 195 *nu.*193
Nomina 391
Nominum mutatio 294 *nu.*99
Noſce 206 *nu.* 27
Noſce ſeipſum 305
Nouitas 302
Nurus 303

O

Obedientia 326.18
Obiurgatio 292
Obtemperare 303.*verſi.vl.verſi.vbi.*
Obſequium 291
Occaſio 355 . 50 & *fol.*461
Oculi 203 *num.*13 & *fol.*297 383 & *fol.* 398
Oculus ſe non videns 243 *nu.*82
Odium 199 *nu.*202 & *fol.* 227 *num.*125 & *fol.*493
Officium 233 *nu.*13 & *fol.*422 & 424
Sem-

Semper manendum in officio 80.*nu*.52
Onus 196.*nu*.195.& 238.*nu*.43
Opifices 211.*nu*.52
Opinio 108.*nu*.76.& 383
Optimum 205.*nu*.27
Oratio.Not.*verba*
Oratio 204.*nu*.18.& *fol*.205.*num*.22.& 243.*nu*.78.& *fol*.264.*num*.26. & *fol*. 371.413
Orator 31.*nu*.30.& *fol*.240.*num*.56.& *fol*.491
Ortus 402
Ortus rerum omnium 400
Ocium 340.*nu*.95.& *fol*.257.54

P

Palæſtra 233.*nu*.12
Panis 212.60
Parſimonia 252.*nu*.33
Parens 207.*nu*.34
Parentes non negligendi 166.*nu*.130
Parenti obſequendum 307
Parentis natura 296
Parentes obſeruandi 10.*nu*.6
Pacta ſeruare 288
Partus 10.*nu*.5
Pater 194.*nu*.185
Pater iniquus iudex 297
Patres quo filios conſuefaciant 300. *verſ*. Hoc *patrium*
Patientia 289.& *ſequen*.
Patria 203.*nu*.11.& *fol*.205.*num*.24.& *fol*.208.*num*.42.& *fol*.219.*nu*.82.& *fol*.

*fol.*336.*nu.*33.& *fol.*339.487

Patriam conſeruandam 256.*nu.*63

*Patria & reſpub.*50.*nu.*39

Patria.Not.*Reſpub.*

Pauper 189.*nu.*174.& 192.*nu.*178

Paupertas 267.& 287.& 307

Pauperes adduut ditioribus 291.& 304

Pax 196.*nu.*197.& *fol.*494

Peccatum 235.*nu.*21.& *fol.*258.*nu.* 77.& *ſequen.*3

Non peccandum 83.*nu.*56

Peccata paria 378.& 419

Pecunia.Not.*Aurum.*

Pecunia 120.*nu.*176.& *fol.*202.*nu.* 4.& *fol.*212.*nu.*56.& *fol.*216.*nu.*72. *et fo.* 226.*nu.*116.& *fol.*433

Aliud pecuniam debere , aliud gratiam 100 *num.*68

Pecuniæ neglectus 300.*verſi.Pecuniam.*

Peius 303

Percontatio 306

Perdere 223.*num.*101.& *ſeq.*

Peregrinatio 54.*nu.*40

Perfidia 363

Periculum alicuius quomodo faciendum 305

Perpetuum 428

Perpetuum nihil 157.*nu.*124

Pertinacia 106 *nu.*74

Perturbatio 374.& 389

Petulantia 244.*nu.*87

Philoſophia 318.& 398.& 458

Philoſophiæ vtilitas 24.*nu.*17

Philoſophus

Philoſophus 237. *nu.* 20. & 328. & 452
Phyſica 448
Pictor 239. *nu.* 52
Pictores 244. *nu.* 90
Pietas 87. *nu.* 61. & 214. 64
Pilus 378
Pœna 180. *nu.* 162. & 207. 35. & *fol.* 516
Pœnitentia 258. *nu.* 79
Pœnitere ſui 305
Poeta 429
Poetæ 399
Populus 108. *nu.* 78. & *fol.* 487
Populus pacatus 241. *nu.* 54
Poſſe quando vis 293
Poteſtas 515
Potior quis 306
Preces 190. *nu.* 190
Præceptores 48. *nu.* 36
Perceptum impoſsibile 371
Prædictum 421. *ver. aliquid. ver.* Eudoxus.
Prædicta reycienda 424
Prælium 237. *nu.* 41
Præmium 126. *nu.* 102. et *fol.* 183. *nu.* 162. & *fol.* 207. *nu.* 35. & *fol.* 516
Prævidentia 228. *nu.* 129. & *fol.* 254. *nu.* 45. & *fol.* 290. 296. 409
Princeps 36. *nu.* 29. & *fo.* 202. *nu.* 9. & *fo.* 225. *nu.* 114. & *fol.* 234. *num.* 15. et *fol.* 339. *nu.* 36. & *fol.* 398
Principium 178. *nu.* 154
Principium à dijs immortalibus 240. *nu.* 2. 3
Probabilia 440

Probitas 317.nu.8
Probus 202.nu.8
Prodeſſe 127.nu.104
Prodigus 99.nu.66
Probibita niti 289
Promiſſa ſeruanda 128.nu.105
Proprium 192.nu.180
Proſpera 184.nu.163
Prudentia 33.nu.20.& fol.25.nu.16.& fol.253.nu.40.& fol.261.& 317.nu. 9.& fol.459
Prudentis quid 288
Pudicitia 326.17
Pueri 303
Puero gladium 241.nu.66
Pugna 216.nu.73
R
Rara preclara 179.nu.157
Raſtrum 299
Ratio 77.nu.50.& fol.78.num.51.& fol. 107.nu.75.& fol.239.nu.54.& fol. 384.408.421
Receptum 223.nu.101.& ſequen.
Rectum 218.nu.77
Referre par pari 295
Regnum 515
Religio 214.nu.64
Repentina grauiora 140.nu.116
Repetitio 298
Rerum diuiſio 410
Res verbis anteponendæ 215.44
Reſpu. 202.nu.7.& 203.nu.9. et 207.nu. 5.&

5.& 228.num.130.et 232.6.8.10. & 233.nu.11.& 225.num. 114. & 231. nu.3.4.& 234.num.16.18.& 337.nu. 34.& 475
Reſp.deterior 288
Reipub.conuerſio 398
Reipub.nati.166.nu.129
Reipub.praefectus 398
Reſpub. & patria 50.nu.39
Reſpub.quibus conſtet 183
Rete 289
Rhetorica 215.nu.67.& ſeq.& fo.403
Rhetoricae & dialecticae differentia 31. num. 21
Rhetores 417
Rogare 194.nu.186
Rogatum 289
Rumor inanis 242.nu.75
Rus 296
Rutus 380

S

Sapere quid 302.304
Sapiens 232.nu.8.& 238 nu. 48.& 338 nu.31.& 378
Sapientis quid 422
Sapiens quid praeſtet 380
Sapiens opinatur 417
Sapiens non opinatur 414
Sapienti dictum. 306
Sapiens beatus 384.& ſeq.& 389
Sapientis laus & ſapientiae commendatio 19. nu.13

Sapiens quis non ſit 399
Sapiens, ægritudinem non ſentit 379
Sapiens vritur 385
Sapientis peculiaria 451
Sapiens, non ſemper beatus 371
Sapiens non iraſcitur 380
Sapientis vis 414
Sapiens non fugit 380
Sapientia 203.nu.10.12.& ſeq.& fo. 219 nu.84.et fol.235.nu.27.et fo.238.n.47
Sapientia præſentibus contenta 242.nu.72
Sapientia ſtudioſi 391
Saxum verſare 296
Scientia 203.nu.12.& 286
Scientia quid 387
Scripta 226.nu.115
Scripta docta 178.nu.152
Senectus 171.nu.136.206.n.32.& ſeq.et fo. 210.nu.50.& nu.91.& fol.220. n.29
Senectus morbus 306
Senectutis vitium 302. verſ. ſolum fol. 330 verſ. vitium
Senex imbecillus 241.nu.66
Senex adoleſcens 243.nu.84
Seni verba dare 292
Senibus maturitas vitam aufert 244. nu.86
Senilis ſtultitia 262.nu.87
Senibus obſequendum 297
Senſus 577.383.387.& ſeq.
Sententia 294
Sententiæ mutatio 290
Sententiæ contrariæ 306

Sententia

Sententiæ diuerſæ 290
Sepulchrum 399
Sepultura 204.*nu.*19.& 207.*num.*37.& 209.*nu.*44
Sequi quæ debeamus 252.*nu.*32
Sermo Not. *Verba.*
Seruatio 288
Seruitus 111.*nu.*80.& 277
Senſuum iudicia 18
Sententia aliena vti 242.*nu.*99
Seueritas 252.*nu.*33
Serui 495
Seruus.lege incognitus 306
Similitudo 108.*nu.*77.& 176.*nu.*149
Simulacra 428
Simulatio 174.*nu.*142
Simultas 360.61
Sitis 212.*nu.*59
Sobrietas 81.*nu.*54.& *fol.*252.*nu.*33. & *fo.* 283.& 325.*nu.*15
Socius 185.*nu.*164
Societas 231.*nu.*5
Socrus 203
Sol 235.*nume.* 28. & *fol.* 383. 420. 423 435
Sol maior quàm terra 435
Solitudo 221.*nu.*95
Soluere verſuram 307
Somnium 288. 293. 409. 428. 412. 449
Somnus 202.*nu.*5.& *fo.*391.& 399.402
Sors 289
Spes 199.*nu.*203.*et fo.*287.302.352.*nu.*46

Spe duplici vti 307
Stadium 240.nu.60
Status mutabilis 238 nu.41
Studium 11.nu.7.& fol.434
Stultus 23.nu.14
Stulti & intelligentis diff.294
Stultitia 24.nu.15.& fo.460
Stultitia, optata conſecuta 243.nu.72
Summi boni ſententia 454.& ſeq.
Sumptus 288
Supplicium 207.nu. 34. & fol. 293. 432 516
Surculus 227.nu.118.
Surdus 297
Suum 288
Suus eſſe 306
Taciturnitas 284.492
Theatrum 241.nu.67
Temeritas 106.nu.74.& fol.388
Temperantia 83. numer. 57. & fol. 237 num. 38
Tempeſtas 241.nu.63
Temporis opportunitas 288
Terræ motus 448
Teſtis 288.nu.171
Timor 123.nu.97
Tonitrua 377
Tutela ſui 288
Turpitudo 190.379.380.417.434
Turpitudo fugienda 82.nu.55
Tyrannus 486

V

Vadum 293
Valetudo 187.*nu.*166.*&* *fol.*433
Valetudo quibus iucundior 243.*nu.*77
Varietas 193.*nu.*183
Vaticinatio 442
Venera cupido 210.*nu.*50
Venerea voluptas 338.*nu.*45
Ventus 377
Venus friget 296
Verba 351.44. *&* *fol.*412
Verba opportuna 156.*nu.*123
Multis doctrina non deeſt, ſed oratio 120 93
Verba cur inuenta 118.*nu.*91
Verecundia 85.*nu.*59.*&* *fo.*214.*nu.*66.*et* *fol.*326
Veritas 113.*nu.*83.*&* *fol.*115.*nu.* 85.*&* *fol.*314.*nu.*127.*&* *fol.*492.*nu.*6.*&*
Veritas à natura abſtruſa 427
Veritas odium parit 242
Verum 398
Vicinitas 176.*nu.*148
Viciſsitudo 300
Victoria 196.*nu.*196.*&* 198.*nu.* 200.*&* *num.*201.*&* *fo.*352.*nu.*47
Vidua 308
Vindicta 290.302
Vinum 244.*nu.*88
Vir 202.*nu.*184.*&* 232.*nu.*4. 5. *&* 193 *num.*8
Vir viro quid præſtat 307
Vir illuſtris 288

Vires 235.nu.29
Virtus 63.nu.44 & fo.64.nu. 45. & fol. 169.nu.133.et fo.180.num.159.et fol. 214.nu.67.et 217.nu.76.et fo.235.nu. 28.& fo.238.nu.46.& fo.249. et 313 nu.5.& fo.403.417.433.& ſeq.
Virtutis ſpecimen, vitia plerunq; induunt 70 nu.47
Ad virtutem, qui peruenire non poßint 240 nu.58
Virtutis ſpecies 455
Virtus abſoluta 253.nu.37
Virtus laudata 288
Vt ad virtutem trahamur 158.43
Virtuti opera danda 240.nu.1
Virtus à temeritate ſeparata 388
Virtus vbi 289
Quæ ad virtutem incitent 287
Virtus beata vita 404
Virtus, bonorum finis 379
Virtus, bonum 398
Virtus voluptatem non quærit 378
Virtutem ſolam appetendam 450
Virtus vbi conſtet 389
Virtus in mediocritate 371
Virtus hominis attendenda 118
Viſus 417
Viſa 387
Viſum 377
Vita 235.nu.21.& 2.ſeq. & 25.et fo. 299 446.450
Vita beata 279.385.389.429
In

In vita beata quæ petenda 240.nu.60
Vita mollis 252.nu.33
Et bene & honeſte viuendum 80.nu.53
Sobrie viuendum 81.nu.54
Vita recta 256.nu.62
Vita an melior morte 255.nu.55.56
Vita cum virtute 379
Vita iucunda 384
Vitium 438.& ſeq.
Vitia 205.23
Vitium commune 303
Vitio carens 290
Vitia, virtutis ſpecimem plerunque induunt. 70.nu.47
Volucres nu.70.fo.242
Voluntas 290.302
Voluntaria principia 290
Voluntas punienda 173.nu.141
Voluptas 71.num.48. & 133.nu. 109. & 218.nu.36.& 315.nu.70.210.nu. 50 51.& 236.nu.32.& 238.nu.45.46.& 271.304.357.nume. 55.& 430. 439 512
Voluptas cum honeſtate coniuncta 443
Voluptas malorum eſca 399
Voluptas quibus propria 294
Voluptas animi ſublatio 379
Voluptas inimica rationi 379
Voluptas, vltimum bonum 383
Voluptas & dolor 387.& ſeq.
Voluptas pernicioſa 256.nu.61
Voluptate non fruenda 252.nu.34

Voluptas

Voluptas ſummum bonum 436
Voluptas peſtis 434
Vrbanitas 379
Vrbs 296
Vſura 512
Vſus 179 *nu.* 155 & *fol.* 302
Vtile 424
Vtilitas 90 *nu.* 103 & 227 *num.* 121 & 232 *nu.* 8 & 409 395 512
Vulgus 299 & 305 *nu.* 53
Vultus animum detegit 169 *nu.* 144
Vxoris vita incerta 304

LODOVICVS AVANCIVS Lectori S.

EN M. Tullij Ciceronis, humaniſſime Lector, ſententiæ inſigniores, & pia Apophthegmata ex ducentis veteribus Oratoribus, Philoſophis, ſeu Poetis tàm Græcis quàm Latinis diligentiſſime ſelecta, & à Petro Lagnerio Compendienſi viro eruditiſſimo maxima ac diligenti cura in vnum redacta. quæ omnia cum tibi non mediocri vtilitati fore ad bene beatéq; viuendum intellexiſſemus, ſtatim imprimenda curauimus. & quoniam multis in locis antea impreſſorum incuria deprauata fuerant, ſummam curam adhibuimus, non mediocrémque operam ac diligentiam impendimus, vt, quo ad eius fieri poſſet, erroribus omnibus expurgarentur, & quam emendatiſſima ex officina noſtra emitterentur Quæ ſi pari candore, & eo quo à te omnia ſolen. animo accipiantur, fructum iam nos laboris noſtri maximum atque vberrimum percepimus

M. T. CICERONIS SENTENTIARVM LIBER I.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

De Deo.

A DIIS *immortalibus ſunt nobis agēdi capienda primordia* 2. de Leg.

Omnium rerũ à Dijs immortalibus principia ducũtur. In Vatiniũ *teſtẽ.*

Deus eſt qui viget, qui ſentit, qui meminit, qui præuidet, qui regit, & moderatur, & *eſt æternus. Som. Scip.*

Ea eſt Dei *vita, qua nihil beatius, nihil omnino bonis omnibus affluentius cogitari* poteſt: *nihil enim agit, nullis occupationibus* eſt *implicatus nulla opera molitur: ſua potentia,* & *virtute gaudet, habet exploratum fore ſe ſemper tum in maximis, tum in æternis voluptatibus.* 1. de Nat. deo.

In mundo Deus eſt aliquis, qui regit qui gubernat, qui curſum aſtrorum, qui mutationes temporum, rerum viciſſitudines, ordineſq; conſeruat, terras, & *maria contemplans hominum commoda, vitaſq; tuetur.* 1. de Nat. deo.

De hominibus nulla gens eſt, neque tam immanſueta, neq; tam ferrea, quæ non, etiamſi ignoret qualem Deum *habere deceat, tamen habendum ſciat.* 1. de Leg.

Omnibus innatum eſt, & *quaſi inſculptum*

eſſe deos. 2.de Nat.deo.

Quid poteſt eſſe tam apertum tamq́; perſpicuum, quum cœlum ſuſpeximus, cœleſtiaq́; contemplati ſumus quàm eſſe aliquod numen præſtantiſſimæ mentis, quo hæc regantur?

Quis eſt tam uecors, qui cum ſuſpexerit in cœlum, deos eſſe non ſentiat? et ea quæ tanta mente ſunt, ut uix quiſquam arte ulla ordinem rerum, atque uiciſſitudinem perſequi poßit caſu fieri putet? De reſp. aruſp.

Dij ſemper fuerũt, nati nunquam ſunt, æterni ſunt futuri. 1. de Nat.deo.

Deum agnoſcimus ex operibus eius. 1. Tuſcu.

Cõmoda quibus utimur, lucem qua fruimur, ſpiritum quem ducimus, à Deo *nobis dari, & impartiri uidemus.* Pro Roſc. Amerino.

Diagoras 3.de Nat. deo.in Apoph. 7.

Illud videto, ut Deum noris, etſi ignores, & locum, & faciem. 1. Tuſcu.

Firmiſſimum hoc adferri uidetur cur deos eſſe credamus, quod nulla gens tam fera, nemo omnium tam ſit immanis, cuius mentem non imbuerit deorum opinio. 1. Tuſc.

Deus ipſe qui intelligitur à nobis, alio modo intelligi non poteſt, niſi mens ſoluta quædam, & libera, & ſegregata ab omni concretione mortali, omnia ſentiens, & mouens, ipſaq́; prædita motu ſempiterno. 1. Tuſc.

Cùm ipſa natura magnam homini facultatem dederit, tamen Deus eſſe putatur, ut & ipſum quod eſt hominũ propriũ, nõ partim per nos, ſed diuinitus ad nos delatum uideatur. 1.de Ora.

Nemo magnus ſine aliquo afflatu diuino unquam

quam fuit. 2. de Nat. deor.

• *Nihil eſt quod Deus efficere non poſsit, & qui dem ſine labore vllo.* 3. de Nat. deo.

Vt hominum membra. 3. de Nat. deo. *in ſimilibus.* 1.

Sit hoc à principio perſuaſum hominibus, dominos eſſe omnium rerum, ac moderatores deos: eaq; quæ gerantur eorum geri ditione, atque numine, eosq; optimè de genere hominum mereri et qualis quiſque ſit, quid agat, quid in ſe admittat, qua mente, qua pietate colat religionem, intueri, piorumq;, & impiorum habere rationem. 2. de Leg.

Thales, qui ſapientiſsimus. 2. de Leg. In Apophtheg. 5.

Deorum prouidentia mundus adminiſtratur, ijdemq; conſulunt rebus humanis neque ſolum uniuerſis, uerum etiam ſingulis. 1. de Diuin.

Deorum prouidentia mundus adminiſtratur. 2. de Nat. deo.

• *Mala & impia conſuetudo eſt contra* Deos *diſputandi, ſiue ex animo hoc fiat, ſiue ſimulatè.* 2. de Nat. deo.

• *Homini de poteſtate deorum timidè & pauca dicenda ſunt.* Pro leg. Mani.

Cum à Simonide. 1. de Natu. deo. In Apophtheg. 6.

• *Nihil eſt illi principi* Deo, *qui omnem hunc mundum regit, quod quidem in terris fiat, acceptius quàm concilia, cœtusq; hominum, quæ ciuitates appellantur.* In Somn. Scip.

– *Obſcurum* Deo *nihil poteſt eſſe.* 3. de Nat. deo.

• *Ignorare* Deus *non poteſt, qua quiſque men-*

te ſit.2.de Diuinat.

Immortalia parentibus omnia dijs immortalibus debemus. Poſt red.ad Senat.

*Dijs immortalibus nos primum natura conciliat.*de Reſp. Aruſp.

Prima officia dijs immortalibus debentur. 1.Offic.

*Donis impij ne placare audeant Deos, Platonem audiant, qui vetat dubitare, qua ſit mente futurus Deus, cùm vir nemo bonus ab improbo ſe donari velit.*2.de Leg.

*Cùm multum animus præſtet, &c.*2.de Leg. *In pijs ſent.*21.

*Pietas grata eſt Deo, ſumptus, &c.*2.de Leg. *In pijs ſent.*16.

Natura dux optima. 2

NATVRA, *dux optima.*Cato Maior.

Mater rerum omnium natura. Para.1.

Omnium eſt natura communis. 5.de Finib.

Sua cuiuſque animantis natura eſt. 5. de Finibus.

Sua cuique natura eſt ad viuendum dux. 5. de Finibus.

Multis ſignisq́; natura declarat quid velit, quærat, ac deſideret: obſurdeſcimus tamen neſcio quo modo, nec ea, quæ ab ea monemur, audimus. Lælius.

Facile indicat natura vim ſuam, cùm homines quod facere ipſi non poſſunt, id rectè in altero fieri indicant. Lælius.

Si tales nos natura genuiſſet, vt eam ipſam intueri,

intueri, perſpicere, eademq́; optima duce curſum vitæ conficere poſſemus, haud erat ſanè quòd quiſquam rationem, ac doctrinam requireret, cum natura ſufficeret. Nunc verò paruulos nobis dedit igniculos, quos celeriter malis moribus opinionibusq́; deprauatis ſic reſtinguimus, vt nuſquam naturæ lumen appareat. Sunt enim ingenijs noſtris ſemina innata virtutum, quæ ſi adoleſcere liceret, ipſa nos ad beatam vitam natura perduceret. Nunc autem ſimul atque editi in lucem, & ſuſcepti ſumus, in omni continuò prauitate verſamur, vt penè cum lacte nutricis errorem ſuxiſſe videamur. Cùm verò parentibus redditi, deinde magiſtris traditi ſumus, tum ita varijs imbuimur erroribus, vt vanitati veritas, & opinioni confirmatæ natura ipſa cedat. 3. Tuſcul.

A natura ipſa deſciſcimus, vt nobis optimam naturam inuidiſſe videamur. 3. Tuſc.

Omnes natura duce vehimur. 1. de Nat. deo.

Natura duce errari nullo modo poteſt. 1. de Legibus.

Homo naturæ obediens, homini nocere non poteſt. 3. Offic.

Naturam ducem ſi ſequamur, nunquam aberrabimus. 1. Offic.

Nos naturam ſequamur, & ab omni, quod abhorret ab ipſa oculorum, auriumq́; comprobatione fugiamus. 1. Offic.

Omnia quæ natura aſpernatur, in malis ſunt: quæ adſciſcit, in bonis. 1. Tuſc.

Quicquid homini naturaliter inſitum eſt, eo vti decet: & quicquid agat, agere pro viri-

bus . Cato Maior.

Omnia quæ ſecundum naturam ſunt, habenda ſunt in bonis. Cato maior.

Nihil cenſeamus eſſe malum, quod ſit à natura datum hominibus. 1. Tuſc.

Nihil in malis ducamus, quod ſit uel à dijs immortalibus, uel à natura parente omnium conſtitutum. 1. Tuſc.

Nihil eſt aliud gigantum more pugnare cum dijs quàm naturæ repugnare. Cato Maior.

Omnes bona appetunt, ſeq; & ſua diligunt.

SEIPSOS *omnes natura diligũt.* 3. de Finib.

Omnis natura diligens ſui. 4. de Finib.

Omnis natura eſt conſeruatrix ſui. 5. de Finib.

Omne animal ſimul atque eſt ortum, applicatur ad ſe diligendum, eſtq; in ſe conſeruando occupatum. 4. de Finib.

Omne animal ipſum ſibi commendatum eſt, ut ſe & ſaluum in ſuo genere, incolumeq; eſſe uelit. 4. de Finib.

Omne animal ſeipſum diligit: ac ſimul ut ortum eſt, ita agit, ſe ut conſeruet. 4. de Finib.

Omne animal ſimul ut ortum eſt, & ſeipſum, & omnes partes ſuas diligit. 2. de Finib.

Omnis natura uult eſſe conſeruatrix ſui, & ut ſalua ſit, & in genere conſeruetur ſuo. 4. de Finibus.

Principio generi animantium omni eſt à natura tributum, ut ſe uitam, corpusq; tueatur, declinetq; ea quæ ei nocitura videntur, omniaq; quæ

ſunt ad uiuendum neceſſaria, inquirat, & paret, ut paſtum ac latibula. 1. Offic.

Eſt non ſcripta, ſed nata lex, quam non didicimus, accipimus, legimus, uerum ex natura ipſa arripuimus, hauſimus expreſsimus: ad quam non docti, ſed facti: non inſtituti, ſed imbuti ſumus: ut ſi uita noſtra in aliquas inſidias, ſi in uim, in tela aut latronum, aut inimicorum incidiſſet, omnis honeſta ratio eſſet expediĕdæ ſalutis. Pro Mil.

Hoc *& ratio doctis, & neceſsitas barbaris, & mos gentibus, & feris natura ipſa præſcripſit, ut omnem ſemper uim, quacunque ope poſſent, à corpore, à capite, à uita ſua propulſarent.* Pro Milone.

Natura omnes ea, quæ bona uidentur, ſequuntur, fugiuntq; contraria. 4. Tuſc.

Vt bona natura appetimus, ſic à malis, natura declinamus. 4. Tuſc.

Appetuntur ea, quæ ſecundum naturam ſunt, declinanturq; contraria, & omne animal appetit quædam, & fugit à quibuſdam. 3. de Natu. deo.

Omnes malunt ſibi eſſe rectè quàm alteri. 4

NEMO *eſt tam demens, tamq; parum de ſe cogitans, qui alienam uitam magis quàm ſuam diligat.* Orat. in Vat.

Sibi ut quiſque malit quod ad vitæ uſum pertinet, quàm alteri acquirere, conceſſum eſt, non repugnante natura. 3. Offic.

Noſtræ utilitates nobis omittendæ non ſunt,

aliiſq; tradenda. 3. *Offic.*

Qui multorum cuſtodem ſe profitetur, eum ſapientes, ſui primùm capitis aiunt cuſtodem eſſe oportere. Philip. 12.

Nemo ferè eſt, qui ſui periculi iudex, non ſibi ſe æquiorem quàm reo præbeat. Pro Deiot.

Tibi potius quàm cuiuis ſis amicus. Cicero Dolabellæ, lib. 9. epiſt. famil.

Et nos liberos, & feræ partus ſuos diligunt.

COMMVNE *omnium animantium eſt, coniunctionis appetitus, procreandi cauſa, & cura quædam eorum, quæ procreata ſunt.* 1. *Offic.*

A natura ipſa, vt eos quos genuerimus, amemus, impellimur. 1. de Finibus.

Beſtiæ pro ſuo partu ita propugnant, vt vulnera excipiant, nullos impetus, nullos caſus reformident. 5. Tuſcu.

Feræ partus ſuos diligunt, & nos in liberos noſtros vti debemus indulgentia. 2. de Orat.

Id natura tributum eſt, vt ij, qui procreati eſſent à procreatoribus amarentur. 4. de Finib.

Nihil dulcius hominum generi à natura datum eſt, quàm ſui cuiq; liberi. Poſt red. ad Quir.

Nihil nobis natura iucundius, nihil clarius eſſe voluit nihil dignius, in quo omnis noſtra diligentia, indulgentiaq; conſumatur. Quare dum habemus paruos liberos, & incertum eſt quàm longa noſtrum cuiuſque vita futura ſit, conſulere viui ac proſpicere debemus: vt illorum ſolitudo, & pueritia, quàm firmiſſimo præſidio munita ſit. 3. actio. in Ver.

Is pater eſt amens, qui odit eum ſine cauſa, quem

quem procreauit. Pro Cluen.

Non eſt boni, neque liberalis parentis quem pocrearit, & eduxerit, eum non ueſtire & ornare, præſertim cum ſe locupletem eſſe negare non poſsit. 2. de Orat.

Nullum eſt nomen amantius indulgentiusq; quàm maternum. Pro Cluent.

Sunt obſeruandi parentes. 9

PARENTES chariſſimos habere debemus, quòd ab his uita, patrimonium, libertas, ciuitas, tradita eſt. Poſt red. ad Senat.

Parentibus nos primum natura conciliat quos non alere, nefarium eſt. De Reſp. aruſp.

Cuiuſmodicunque mater ſit, tamen in iudicio filij de turpitudine parentis dici uix oportet. Pro Cluent.

Non modò reticere homines parentum iniurias. ſed etiam æquo animo ferre oportet. Pro Cluent.

Magnam uim, magnam neceſsitatem, magnam poſsidet religionem paternus, maternusq; ſanguis: ex quo ſi qua macula concepta eſt, non modò elui non poteſt, uerùm uſque eo permanat ad animum ut ſummus furor, atque amentia conſequatur. Pro Roſc. Amer.

Vim neque parenti, neque patriæ afferre oportet. Cic. Lentulo. Epiſt. famil. 1.

Peccatum eſt, parentes uiolare. 3. de Fin.

Magna eſt uis humanitatis, multùm ualet communio ſanguinis, portentum atque monſtrum certiſsimum eſt, eſſe aliquem humana ſpecie, & figura, qui tantum immanitate beſtias uicerit, ut

propter quos hanc ſuauiſsimam lucem aſpexerit, eos indigniſsimè luce priuarit: cùm etiam feras inter ſeſe partus, atque educatio, & natura ipſa conciliet. Pro Roſc. Amer.

Nullum ſupplicium ſatis acre reperiri poteſt in eum, qui mortem obtulerit parenti: pro quo mori ipſum, res ſi poſtularet, iura diuina atque humana poſtulant. Pro Roſc. Amer.

Nemo parricidæ ſupplicio, miſericordia commouetur. 4. Tuſc.

Maiores noſtri cùm intelligerent, nihil eſſe tã ſanctũ, quod non aliquando uiolaret audacia: ſupplicium ĩ parricidas ſingulare excogitarũt. vt quos natura ipſa retinere in officio nõ poſſet, ij magnitudine pœnæ maleficio ſubmouerẽtur, inſui uoluerunt in culeũ uiuos, atque ita in flumen deijci. Atque videtur hunc hominẽ ex rerum natura ſuſtuliſſe & eripuiſſe, cui repentè cœlũ, ſolem, aquam, terrãq; ademerunt: vt qui eum necaſſet, vnde ipſe natus eſſet, careret ijs rebus omnibus, ex quibus omnia nata eſſe dicuntur. Noluerunt *feris corpus obijcere, ne beſtijs quoque quæ tantum ſcelus attigiſſent, immanioribus vteremur, non ſic nudos in flumen deijcere, ne cum delati eſſent in mare, ipſum polluerent, quo cætera quæ uiolata ſunt, expiari putantur.* Denique *nihil tam vile, neque tam vulgare eſt, cuius partem ullam reliquerint.* Etenim *quid tam eſt commune, quàm ſpiritus viuis, terra mortuis, mare fluctuantibus, litus eiectis ita uiuunt dum poſſunt, ut ducere animam de cœlo non queant: ita moriuntur, ut eorum oſſa terra non tangat: ita iactantur fluctibus, vt nunquam abluantur: ita poſtremò eij-*

ciunt,

ciunt, vt ne ad ſaxa quidem mortui conquieſcant. Pro Roſc. Amer.

Solon cùm interrogaretur. Pro Roſc. Amer. In Apoph. 34.

Omnes diſcendi ſtudio teneri. 7

TANTVS eſt innatus in nobis cognitionis amor, & ſcientiæ, vt nemo dubitare poßit, quin ad eas res hominũ natura nullo emolumento inuitata rapiatur. Videmusne vt pueri ne uerberibus quidẽ à contẽplandis rebus, perquirendisq́; deterreantur, aut pulſi requirant, & aliquid ſe ſcire gaudeant, vt alijs narrare geſtiant? Quid verò, qui ingenuis ſtudijs atq; artibus ita delectantur, vt nec valetudinis, nec rei familiaris habeant rationem: omniaq́; perpeti ipſa cognitione & ſcientia captos, & cum maximis curis, & cum laboribus compenſare eam quam diſcendo capiant voluptatem. 5. de Finib.

Eſt inſita quædam, uel potius innata cupiditas ſcientiæ, natiq́; ſumus ad cõgregationẽ ad ſocietatẽ, ad cõmunitatẽq́; generis humani. 4. de Finib.

Omnes trahimur & ducimur ad cognitionis & ſcientiæ cupiditatem, in qua excellere pulchrũ putamus: labi autem et errare, neſcire et decipi, & malum, & turpe ducimus. 1. Offic.

Cùm ſumus neceſſarijs negocijs curisq́; uacui, tum auemus aliquid videre, audire, diſcere: cognitionemq́; rerum aut occultarum, aut admirabilium ad bene, beateq́; uiuendum neceſſariam ducimus. 1. Offic.

Fictas fabulas è quibus vtilitas nulla duci po-

 teſt

teſt cum voluptate legimus. Quid? volumus nomina eorum, qui quid geſſerunt, nota nobis eſſe, parentes, patriam, multa prætereà non neceſſaria. Quid? homines infima fortuna nuda ſpe rerum gerendarum, opifices denique delectantur hiſtoria, maximeq́; eos videre poſſumus res geſtas audire, & legere velle, qui à ſpe gerendi abſunt confecti ſenectute. 5. de Finibus.

In ipſis rebus, quæ diſcuntur & cognoſcuntur, inuitamenta inſunt, quibus ad diſcendum, cognoſcendumq́; mouemur. 5. de Finibus.

Nemo eſt orator, qui ſe Demoſthenis ſimilem eſſe nolit. De gen. opt. Orat.

Optimus & grauiſſimus quiſque confitetur, ſe multa ignorare, & multa ſibi etiam atque etiam eſſe diſcenda. 3. Tuſc.

Omnia ſcire cuiuſmodi ſint cupere, curioſum, eſt: duci verò maiorum rerum contemplatione, ſummorum virorum eſt putandum. 5. de Finib.

Tu quàm ſit homo literarum cupidus, quinto de Finibus leges vberius.

Quàm certa ſint ſenſuum iudicia.

SENSVVM *ita clara iudicia, et certa ſunt, vt ſi optio naturæ noſtræ detur, & ab ea Deus aliquis requirat contentáne ſit ſuis integris, incorruptisq́; ſenſibus, an poſtulet melius aliquid, non videam quid quærat amplius.* 2. Acad.

Litterarum laus, & vtilitas. 8

ARTES *virtutis ſunt magiſtræ.* 4. ad Here.

Suauitate ſcientiæ nihil eſt homini iucundius. 3. de Orat.

Scientia

• *Scientia nulla res eſt praſtantior.* 2. *de* Na. *de.*

• *Si ex literis delectatio tantum peteretur, tamen hanc animaduerſionem humaniſsimam & liberaliſsimam iudicaremus.* Nam *cetera, neque temporum ſunt, neque ætatum omnium, neque locorum.* Hæc *ſtudia adoleſcentiam alunt, ſenectutem oblectant, ſecundas res ornant, aduerſis perfugium ac ſolatium præbent, delectant domi, non impediunt foris, pernoctant nobiſcum, peregrinantur, ruſticantur: quod ſi ipſi neque attingere, neque ſenſu noſtro guſtare poſſumus, tamen ea mirari deberemus, etiam cùm in alijs videamus.* Pro Arch. Poeta.

• *Studijs, ac literis res ſecundæ ornantur, aduerſæ adiuuantur.* Ad Luceium. 5. *Famil.*

• An *vllum putas fieri poſſe ciuem egregium, qui non ſit ijs eloquentiæ artibus, & bonis diſciplinis eruditus?* An *vlla alia eſſe putas rudimenta, & incunabula virtutis, quibus animi ad gloriæ cupiditatem aluntur?* Reſp. in Sal.

Vt *ager, quamuis fertilis, &c.* 2. *Tuſculan.* In Sim. 35.

• *Multi cùm in poteſtate eſſent hoſtium ac tyrannorum, multi cùm in cuſtodia, multi in exilio dolorem ſuum doctrinæ ſtudijs leuarunt,* 5. de Finibus.

• *Literæ poſteritatis cauſa repertæ ſunt, quæ obliuioni ſubſidio eſſe poſſent.* Pro *Sylla.*

• *Exempla omnia iacerent in tenebris, niſi literarum lumen accederet.* Pro Arch. Poeta.

Nullius agricolæ cultu ſtirps tam diuturna quàm poetæ uerſu ſeminari poteſt. 1. de Leg.

Alexander cùm in Sigæo. Pro Archia Poeta.

ta. In Apophteg. 77.

Non tam præclarum eſt ſcire Latinè, quàm turpe neſcire. Orat. ad Brut.

Neſcire quid antea quàm natus ſis, acciderit, id eſt ſemper eſſe puerum. Orat. ad Brut.

Præclarum mihi videtur adeptus is, qui quæ re homines beſtiis præſtant, ea in re hominibus ipſis antecellat. I. de Inuent.

Plato tum denique. Epiſtol. ad Q. fratrem. In Apophth. 7.

Bias, cuius cùm patriam. I. Parad. In Apophtheg. 65.

Qui in eo ſummè elaborandum non arbitretur vt quo vno homines beſtiis præſtent, in hoc hominibus ipſis antecellat? I. de Orat.

Artes coniunctæ. 9

OMNES *artes quæ ad humanitatem pertinent, habent commune quoddam vinculum, & quaſi cognatione quadam inter ſe continentur.* Pro Arch. Poeta.

Omnis ingenuarum, & humanarum artium doctrina, vno quodam ſocietatis uinculo continentur. 3. de Orat.

Ceteræ artes ſeipſæ per ſe tuentur ſingulæ. 2. de Orato.

Non eſt in literis deſperandum. 10

QVIBVS *natura minora data ſunt, tamen illud aſſequi poſſunt, vt his quæ habeant, modicè & ſcienter vtantur, ut deceat.* I. de Orato.

Nihil

Nihil eſt quòd quiſquam magnitudinem artium, ex eo quòd ſenes diſcunt, pertimeſcat: nanque aut ſenes ad eas acceſſerunt, aut uſque ad ſenectutem in ſtudijs detinentur, aut ſunt ardentiſſimi &c. 3. de Orat.

Literæ diſcuntur facilè, ſi & tantum ſumas, quantùm opus ſit, & habeas, qui docere fideliter poßit, & ſcias ipſe etiam diſcere: ita vt facilis uſus doctrinam confirmet, mediocris opera tribuatur, memoria ſtudiúq; permaneat. 3. de Orat.

Non eſt interdictum aut à rerum natura, aut à lege aliqua, atq; more, ut ſingulis hominibus ne amplius quàm ſingulas artes noſſe liceat. 1. de Oratore.

Intereſt magni eius, qui diſcere vult, utrum vnum omnia, an omnia neminem, ſed aliud alium putet conſequi poſſe. Si enim putabit omnia poſſe penes vnum conſiſtere, ipſe quoque ad omnium nitetur facultatem: ſi is deſperabit, in paucis exercebit, ipſis enim contentus erit. 3. de Oratore.

Multi ſunt, qui deſperatione debilitati, experiri id nolunt, quod ſe aſſequi poſſe diffidunt: ſed par eſt omnes omnia experiri, qui res magnas, et magnopere expetendas concipiunt. Quòd ſi quem aut natura ſua, aut illa præſtantis ingenij vis deficiet, aut minus inſtructus erit magnarum artium diſciplinis, teneat eum curſum quem poterit. Prima enim ſequentem, honeſtum eſt in ſecundis, tertijsq; conſiſtere. Non enim in poetis, Homero ſoli locus eſt, aut Archiloco, aut Sophocli, aut Pindaro. Nec verò Ariſtotelem in Philoſophia deterruit à ſcribendo amplitudo Pla

eſſe deos. 2. de Nat. deo.

Quid poteſt eſſe tam apertum tamq; perſpicuum, quum cœlum ſuſpeximus, cœleſtiaq; contemplati ſumus quàm eſſe aliquod numen præſtantiſſimæ mentis, quo hæc regantur?

• *Quis eſt tam uecors, qui cum ſuſpexerit in cœlum, deos eſſe non ſentiat? et ea quæ tanta mente ſunt, ut uix quiſquam arte ulla ordinem rerum, atque uiciſſitudinem perſequi poſſit caſu fieri putet?* De reſp. aruſp.

• *Dij ſemper fuerūt, nati nunquam ſunt, æterni ſunt futuri*. 1. de Nat. deo.

• *Deum agnoſcimus ex operibus eius*. 1. Tuſcu.

• *Cōmoda quibus utimur, lucem qua fruimur, ſpiritum quem ducimus, à* Deo *nobis dari, & impartiri uidemus*. Pro Roſc. Amerino.

Diagoras 3. de Nat. deo, in Apoph. 7.

Illud uideto, ut Deum *noris, etſi ignores, & locum, & faciem*. 1. Tuſcu.

Firmiſſimum hoc adferri uidetur cur deos eſſe credamus, quod nulla gens tam fera, nemo omnium tam ſit immanis, cuius mentem non imbuerit deorum opinio. 1. Tuſc.

Deus *ipſe qui intelligitur à nobis, alio modo intelligi non poteſt, niſi mens ſoluta quædam, & libera, & ſegregata ab omni concretione mortali, omnia ſentiens, & mouens, ipſaq; prædita motu ſempiterno*. 1. Tuſc.

Cùm ipſa natura magnam homini facultatem dederit, tamen Deus *eſſe putatur, ut & ipſum quod eſt hominū propriū, nō partim per nos, ſed diuinitus ad nos delatum uideatur*. 1. de Ora.

• *Nemo magnus ſine aliquo afflatu diuino unquam*

quam fuit. 2. de Nat. deor.

Nihil eſt quod Deus efficere non poſſit, & qui dem ſine labore vllo. 3. de Nat.deo.

Vt hominum membra. 3.de Nat.deo. in ſimilibus. I.

Sit hoc à principio perſuaſum hominibus, dominos eſſe omnium rerum, ac moderatores deos: eaq; quæ gerantur eorum geri ditione, atque numine, eosq; optimè de genere hominum mereri et qualis quiſque ſit, quid agat, quid in ſe admittat, qua mente, qua pietate colat religionem, intueri, piorumq;, & impiorum habere rationem. 2. de Leg.

Thales, qui ſapientiſſimus. 2.de Leg. In Apophtheg. 5.

Deorum prouidentia mundus adminiſtratur, ijdemq; conſulunt rebus humanis neque ſolum uniuerſis, uerumetiam ſingulis. 1.de Diuin.

Deorum prouidentia mundus adminiſtratur. 2.de Nat.deo.

Mala & impia conſuetudo eſt contra Deos diſputandi, ſiue ex animo hoc fiat, ſiue ſimulatè. 2.de Nat.deo.

Homini de poteſtate deorum timidè & pauca dicenda ſunt. Proleg. Mani.

Cum à Simonide. 1.de Natu. deo. In Apophtheg. 6.

Nihil eſt illi principi Deo, qui omnem hunc mundum regit, quod quidem in terris fiat, acceptius quàm concilia, cœtusq; hominum, quæ ciuitates appellantur. In Somn. Scip.

Obſcurum Deo nihil poteſt eſſe. 3.de Nat.deo.

Ignorare Deus non poteſt, qua quiſque men-

*te ſit.*2.*de Diuinat.*

Immortalia parentibus omnia dijs immortalibus debemus. Poſt red.ad Senat.

*Dijs immortalibus nos primum natura conciliat.*de *Reſp. Aruſp.*

Prima officia dijs immortalibus debentur. 1. *Offic.*

Donis impij ne placare audeant Deos, Platonem audiant, qui vetat dubitare, qua ſit mente futurus Deus, cùm vir nemo bonus ab improbo ſe donari velit. 2.de Leg.

Cùm multum animus præſtet, &c. 2.*de Leg. In pijs ſent.* 21.

Pietas grata eſt Deo, ſumptus, &c. 2.*de Leg. In pijs ſent.* 16.

Natura dux optima. 2

NATVRA, *dux optima.* Cato Maior.

Mater rerum omnium natura. Para. 1.

Omnium eſt natura communis. 5.*de Finib.*

Sua cuiuſque animantis natura eſt. 5. *de Finibus.*

Sua cuique natura eſt ad viuendum dux. 5. *de Finibus.*

Multis ſignis natura declarat quid velit, quærat, ac deſideret: obſurdeſcimus tamen neſcio quo modo, nec ea, quæ ab ea monemur, audimus. Lælius.

Facile indicat natura vim ſuam, cùm homines quod facere ipſi non poſſunt, id rectè in altero fieri indicant. Lælius.

Si tales nos natura genuiſſet, vt eam ipſam intueri,

intueri, perſpicere, eademq́; optima duce curſum vitæ conficere poſſemus, haud erat ſanè quòd quiſquam rationem, ac doctrinam requireret, cum natura ſufficeret. Nunc verò paruulos nobis dedit igniculos, quos celeriter malis moribus opinionibusq́; deprauatis ſic reſtinguimus, vt nuſquam naturæ lumen appareat. Sunt enim ingenijs noſtris ſemina innata virtutum, quæ ſi adoleſcere liceret, ipſa nos ad beatam vitam natura perduceret. Nunc autem ſimul atque editi in lucem, & ſuſcepti ſumus, in omni continuò prauitate uerſamur, vt penè cum lacte nutricis errorem ſuxiſſe videamur. Cùm verò parentibus redditi, deinde magiſtris traditi ſumus, tum ita varijs imbuimur erroribus, vt vanitati veritas, & opinioni confirmatæ natura ipſa cedat. 3. *Tuſcul.*

A natura ipſa deſciſcimus, vt nobis optimam naturam inuidiſſe videamur. 3. *Tuſc.*

Omnes natura duce vehimur. 1. de Nat. deo.

Natura duce errari nullo modo poteſt. 1. de *Legibus.*

Homo naturæ obediens, homini nocere non poteſt. 3. *Offic.*

Naturam ducem ſi ſequamur, nunquam aberrabimus. 1. *Offic.*

Nos naturam ſequamur, & ab omni, quod abhorret ab ipſa oculorum, auriumq́; comprobatione fugiamus. 1. *Offic.*

Omnia quæ natura aſpernatur, in malis ſunt: quæ adſciſcit, in bonis. 1. *Tuſc.*

Quicquid homini naturaliter inſitum eſt, eo vti decet: & quicquid agat, agere pro viri-

bus. Cato Maior.

Omnia quæ ſecundum naturam ſunt, habenda ſunt in bonis. Cato maior.

Nihil cenſeamus eſſe malum, quod ſit à natura datum hominibus. 1. Tuſc.

Nihil in malis ducamus, quod ſit uel à dijs immortalibus, uel à natura parente omnium conſtitutum. 1. Tuſc.

Nihil eſt aliud gigantum more pugnare cum dijs quàm naturæ repugnare. Cato Maior.

Omnes bona appetunt, ſeq; & ſua diligunt.

SEIPSOS *omnes natura diligũt.* 3. de Finib.

Omnis natura diligens ſui. 4. de Finib.

Omnis natura eſt conſeruatrix ſui. 5. de Finib.

Omne animal ſimul atque eſt ortum, applicatur ad ſe diligendum, eſtq; in ſe conſeruando occupatum. 4. de Finib.

Omne animal ipſum ſibi commendatum eſt, ut ſe & ſaluum in ſuo genere, incolumeq; eſſe uelit. 4. de Finib.

Omne animal ſeipſum diligit: ac ſimul ut ortum eſt, ita agit, ſe ut conſeruet. 4. de Finib.

Omne animal ſimul ut ortum eſt, & ſeipſum, & omnes partes ſuas diligit. 2. de Finib.

Omnis natura uult eſſe conſeruatrix ſui, & ut ſalua ſit, & in genere conſeruetur ſuo. 4. de Finibus.

Principio generi animantium omni eſt à natura tributum, ut ſe uitam, corpusq; tueatur, declinetq; ea quæ ei nocitura videntur, omniaq; quæ ſunt

ſunt ad uiuendum neceſſaria, inquirat, & paret, ut paſtum ac latibula. I. Offic.

Eſt non ſcripta, ſed nata lex, quam non dicimus, accipimus, legimus, uerum ex natura ipſa arripuimus, hauſimus expreßimus: ad quàm non docti, ſed facti: non inſtituti, ſed imbuti ſumus: Vt ſi vita noſtra in aliquas inſidias, ſi in uim, in tela aut latronum, aut inimicorum incidiſſet, omnis honeſta ratio eſſet expediēdæ ſalutis. Pro Mil.

Hoc *& ratio doctis, & neceßitas barbaris, & mos gentibus, & feris natura ipſa præſcripſit, ut omnem ſemper vim, quacunque ope poſſent, à corpore, à capite, a uita ſua propulſarent.* Pro Milone.

Natura omnes ea, quæ bona uidentur, ſequuntur, fugiuntq; contraria. 4. Tuſc.

Vt bona natura appetimus, ſic à malis, natura declinamus. 4. Tuſc.

Appetuntur ea, quæ ſecundum naturam ſunt, decinanturq; contraria, & omne animal appetit quædam, & fugit à quibuſdam. 3. *de Natu. deo.*

Omnes malunt ſibi eſſe rectè quàm alteri. 4

NEMO *eſt tam demens, tamq; parum de ſe cogitans, qui alienam uitam magis quàm ſuam diligat.* Orat. in Vat.

Sibi ut quiſque malit quod ad vitæ uſum pertinet, quàm alteri acquirere, conceſſum eſt, non repugnante natura. 3. Offic.

Noſtræ utilitates nobis omittendæ non ſunt,

aliiſq; tradendæ. 3. *Offic.*

Qui multorum cuſtodem ſe profitetur, eum ſapientes, ſui primùm capitis aiunt cuſtodem eſſe oportere. Philip. 12.

Nemo ferè eſt, qui ſui periculi iudex, non ſibi ſe æquiorem quàm reo præbeat. Pro Deiot.

Tibi potius quàm cuiuis ſis amicus. Cicero *Dolabellæ, lib.* 9. *epiſt. famil.*

Et nos liberos, & feræ partus ſuos diligunt.

COMMVNE *omnium animantium eſt, coniunctionis appetitus, procreandi cauſa, & cura quædam eorum, quæ procreata ſunt.* 1. *Offic.*

A *natura ipſa, vt eos quos genuerimus, amemus, impellimur.* 1. *de* Finibus.

Beſtiæ pro ſuo partu ita propugnant, vt vulnera excipiant, nullos impetus, nullos caſus reformident. 5. *Tuſcu.*

Feræ partus ſuos diligunt, & nos in liberos noſtros vti debemus indulgentia. 2. *de* Orat.

Id natura tributum eſt, vt ij, qui procreati eſſent à procreatoribus amarentur. 4. *de* Finib.

Nihil dulcius hominum generi à natura datum eſt, quàm ſui cuiq; liberi. Poſt red. ad Quir.

Nihil nobis natura iucundius, nihil clarius eſſe voluit nihil dignius, in quo omnis noſtra diligentia, indulgentiaq; conſumatur. Quare dum habemus paruos liberos, & incertum eſt quàm longa noſtrum cuiuſque vita futura ſit, conſulere viui ac proſpicere debemus: vt illorum ſolitudo, & pueritia, quàm firmiſſimo præſidio munita ſit. 3. *actio. in* Ver.

Is pater eſt amens, qui odit eum ſine cauſa,

quem

quem procreauit. Pro Cluen.

Non eſt boni, neque liberalis parentis quem pocrearit, & eduxerit, eum non ueſtire & ornare, præſertim cum ſe locupletem eſſe negare non poßit. 2. de Orat.

Nullum eſt nomen amantius indulgentiusq́; quàm maternum. Pro Cluent.

Sunt obſeruandi parentes. 9

PARENTES *chariſsimos habere debemus, quòd ab his uita, patrimonium, libertas, ciuitas, tradita eſt*. Poſt red. ad Senat.

Parentibus nos primum natura conciliat quos non alere, nefarium eſt. De Reſp. aruſp.

Cuiuſmodicunque mater ſit, tamen in iudicio filij de turpitudine parentis dici uix oportet. Pro Cluent.

Non modò reticere homines parentum iniurias. ſed etiam æquo animo ferre oportet. Pro Cluent.

Magnam uim, magnam neceßitatem, magnam poßidet religionem paternus, maternusq́; ſanguis: ex quo ſi qua macula concepta eſt, non modò elui non poteſt, uerùm uſque eo permanat ad animum ut ſummus furor, atque amentia conſequatur. Pro Roſc. Amer.

Vim neque parenti, neque patriæ afferre oportet. Cic. Lentulo. Epiſt. famil. 1.

Peccatum eſt, parentes uiolare. 3. de Fin.

Magna eſt uis humanitatis, multùm ualet communio ſanguinis, portentum atque monſtrum certißimum eſt, eſſe aliquem humana ſpecie, & figura, qui tantum immanitate beſtias uicerit, ut

propter quos hanc ſuauiſsimam lucem aſpexerit, eos indigniſsimè luce priuarit: cùm etiam feras inter ſeſe partus, atque educatio, & natura ipſa conciliet. Pro Roſc. Amer.

Nullum *ſupplicium ſatis acre reperiri poteſt in eum, qui mortem obtulerit parenti: pro quo mori ipſum, res ſi poſtularet, iura diuina atque humana poſtulant.* Pro Roſc. Amer.

Nemo *parricidæ ſupplicio, miſericordia commouetur.* 4. Tuſc.

Maiores *noſtri cùm intelligerent, nihil eſſe tã ſanctũ, quod non aliquando uiolaret audacia: ſuppliciũ ĩ parricidas ſingulare excogitarũt. vt quos natura ipſa retinere in officio nõ poſſet, ij magnitudine pœnæ maleficio ſubmouerẽtur, inſui uoluerunt in culeũ uiuos, atque ita in flumen deijci. Atque videtur hunc hominẽ ex rerum natura ſuſtuliſſe & eripuiſſe, cui repentè cœlũ, ſolem, aquam, terrãq; ademerunt: vt qui eum necaſſet, vnde ipſe natus eſſet, careret ijs rebus omnibus, ex quibus omnia nata eſſe dicuntur.* Noluerunt *feris corpus obijcere, ne beſtijs quoque quæ tantum ſcelus attigiſſent, immanioribus vteremur, non ſic nudos in flumen deijcere, ne cum delati eſſent in mare, ipſum polluerent, quo cætera quæ uiolata ſunt, expiari putantur.* Denique *nihil tam vile, neque tam vulgare eſt, cuius partem ullam reliquerint.* Etenim *quid tam eſt commune, quàm ſpiritus viuis, terra mortuis, mare fluctuantibus, litus eiectis ita uiuunt dum poſſunt, ut ducere animam de cœlo non queant: ita moriuntur, ut eorum oſſa terra non tangat: ita iactantur fluctibus, vt nunquam abluantur: ita poſtremò eij-*

ciunt,

ciunt, vt ne ad ſaxa quidem mortui conquieſcant. Pro Roſc. Amer.

Solon cùm interrogaretur. Pro Roſc. Amer. In Apoph. 34.

Omnes diſcendi ſtudio teneri. 7

TANTVS *eſt innatus in nobis cognitionis amor, & ſcientiæ, vt nemo dubitare poßit, quin ad eas res hominũ natura nullo emolumento inuitata rapiatur. Videmusne vt pueri ne uerberibus quidẽ à contẽplandis rebus, perquirendisq; deterreantur, aut pulſi requirant, & aliquid ſe ſcire gaudeant, vt alijs narrare geſtiant? Quid uerò, qui ingenuis ſtudijs atq; artibus ita delectantur, vt nec valetudinis, nec rei familiaris habeant rationem: omniaq; perpeti ipſa cognitione & ſcientia captos, & cum maximis curis, & cum laboribus compenſare eam quam diſcendo capiant voluptatem. 5. de Finib.*

Eſt inſita quædam, uel potius innata cupiditas ſcientiæ, natiq; ſumus ad cõgregationẽ ad ſocietatẽ, ad cõmunitatẽq; generis humani. 4. de Finib.

Omnes trahimur & ducimur ad cognitionis & ſcientiæ cupiditatem, in qua excellere pulchrũ putamus: labi autem et errare, neſcire et decipi, & malum, & turpe ducimus. 1. Offic.

Cùm ſumus neceſſarijs negocijs curiſq; uacui, tum auemus aliquid videre, audire, diſcere: cognitionemq; rerum aut occultarum, aut admirabilium ad bene, beateq; uiuendum neceſſariam ducimus. 1. Offic.

Fictas fabulas è quibus vtilitas nulla duci po-

teſt cum voluptate legimus. Quid? volumus nomina eorum, qui quid geſſerunt, nota nobis eſſe, parentes, patriam, multa præterea non neceſſaria. Quid? homines infima fortuna nuda ſpe rerum gerendarum, opifices denique delectantur hiſtoria, maximeq; eos videre poſſumus res geſtas audire, & legere velle, qui à ſpe gerendi abſunt confecti ſenectute. 5. de Finibus.

In ipſis rebus, quæ diſcuntur & cognoſcuntur, inuitamenta inſunt, quibus ad diſcendum, cognoſcendumq; mouemur. 5. de Finibus.

Nemo eſt orator, qui ſe Demoſthenis ſimilem eſſe nolit. De gen. opt. Orat.

Optimus & grauiſsimus quiſque confitetur ſe multa ignorare, & multa ſibi etiam atque etiam eſſe diſcenda. 3. Tuſc.

Omnia ſcire cuiuſmodi ſint cupere, curioſum, eſt: duci verò maiorum rerum contemplatione, ſummorum virorum eſt putandum. 5. de Finib.

Tu quàm ſit homo literarum cupidus, quinto de Finibus leges vberius.

Quàm certa ſint ſenſuum iudicia.

SENSVVM *ita clara iudicia, et certa ſunt, vt ſi optio naturæ noſtræ detur, & ab ea Deus aliquis requirat contentáne ſit ſuis integris, incorruptisq; ſenſibus, an poſtulet melius aliquid, non videam quid quærat amplius. 2. Acad.*

Litterarum laus, & vtilitas. 8

ARTES *virtutis ſunt magiſtræ. 4. ad* Herẽ.

Suauitate ſcientiæ nihil eſt homini iucundius. 3. de Orat.

Scientia

Scientia nulla res eſt præſtantior. 2.*de Na.de.*

Si ex literis delectatio tantum peteretur, tamen hanc animaduerſionem humaniſsimam & liberaliſsimam iudicaremus. Nam *ceteræ, neque temporum ſunt, neque ætatum omnium, neque locorum. Hæc ſtudia adoleſcentiam alunt, ſenectutem oblectant, ſecundas res ornant, aduerſis perfugium ac ſolatium præbent, delectant domi, non impediunt foris, pernoctant nobiſcum, peregrinantur, ruſticantur: quod ſi ipſi neque attingere, neque ſenſu noſtro guſtare poſſumus, tamen ea mirari deberemus, etiam cùm in alijs videamus.* Pro Arch. Poeta.

Studijs, ac literis res ſecundæ ornantur, aduerſæ adiuuantur. Ad Luceium. 5. Famil.

An vllum putas fieri poſſe ciuem egregium, qui non ſit ijs eloquentiæ artibus, & bonis diſciplinis eruditus? An vlla alia eſſe putas rudimenta, & incunabula virtutis, quibus animi ad gloriæ cupiditatem aluntur? Reſp. in Sal.

Vt ager, quamuis fertilis, &c. 2. *Tuſculan.* In Sim. 35.

Multi cùm in poteſtate eſſent hoſtium ac tyrannorum, multi cùm in cuſtodia, multi in exilio dolorem ſuum doctrinæ ſtudijs leuarunt, 5. de Finibus.

Literæ *poſteritatis cauſa repertæ ſunt, quæ obliuioni ſubſidio eſſe poſſent.* Pro Sylla.

Exempla omnia iacerent in tenebris, niſi literarum lumen accederet. Pro Arch. Poeta.

Nullius agricolæ cultu ſtirps tam diuturna quàm poetæ verſu ſeminari poteſt. 1. de Leg.

Alexander cùm in Sigæo. Pro Archia Poeta.

ta. In Apophteg. 77.

Non tam præclarum eſt ſcire Latinè, quàm turpe neſcire. Orat. ad Brut.

Neſcire quid antea quàm natus ſis, acciderit, id eſt ſemper eſſe puerum. Orat. ad Brut.

Præclarum mihi videtur adeptus is, qui quare homines beſtiis præſtant, ea in re hominibus ipſis antecellat. 1. de Inuent.

Plato tum denique. Epiſtol. ad Q. fratrem. In Apophth. 7.

Bias, cuius cùm patriam. 1. Parad. In Apophtheg. 65.

Qui in eo ſummè elaborandum non arbitretur vt quo vno homines beſtiis præſtent, in hoc hominibus ipſis antecellat? 1. de Orat.

Artes coniunctæ. 9

OMNES *artes quæ ad humanitatem pertinent, habent commune quoddam vinculum, & quaſi cognatione quadam inter ſe continentur.* Pro Arch. Poeta.

Omnis ingenuarum, & humanarum artium doctrina, vno quodam ſocietatis uinculo continentur. 3. de Orat.

Ceteræ artes ſeipſæ per ſe tuentur ſingulæ. 2. de Orato.

Non eſt in literis deſperandum. 10

QVIBVS *natura minora data ſunt, tamen illud aſſequi poſſint, vt his quæ habeant, modicè & ſcienter vtantur, ut deceat.* 1. de Orato.

Nihil

Nihil eſt quòd quiſquam magnitudinem artium, ex eo quòd ſenes diſcunt, pertimeſcat: nanque aut ſenes ad eas acceſſerunt, aut uſque ad ſenectutem in ſtudijs detinentur, aut ſunt ardentiſſimi &c. 3. de Orat.

Literæ diſcuntur facilè, ſi & tantum ſumas, quantùm opus ſit, & habeas, qui docere fideliter poßit, & ſcias ipſe etiam diſcere: ita vt facilis uſus doctrinam confirmet, mediocris opera tribuatur, memoria ſtudiũq; permaneat. 3. de Orat.

Non eſt interdictum aut à rerum natura, aut à lege aliqua, atq; more, ut ſingulis hominibus ne amplius quàm ſingulas artes noſſe liceat. 1. de Oratore.

Intereſt magni eius, qui diſcere vult, utrum vnum omnia, an omnia neminem, ſed aliud alium putet conſequi poſſe. Si enim putabit omnia poſſe penes vnum conſiſtere, ipſe quoque ad omnium nitetur facultatem: ſi is deſperabit, in paucis exercebit, ipſis enim contentus erit. 3. de Oratore.

Multi ſunt, qui deſperatione debilitati, experiri id nolunt, quod ſe aſſequi poſſe diffidunt: ſed par eſt omnes omnia experiri, qui res magnas, et magnopere expetendas concipiunt. Quòd ſi quem aut natura ſua, aut illa præſtantis ingenij vis deficiet, aut minus inſtructus erit magnarum artium diſciplinis, teneat eum curſum quem poterit. Prima enim ſequentem, honeſtum eſt in ſecundis, tertijsq; conſiſtere. Non enim in poetis, Homero ſoli locus eſt, aut Archiloco, aut Sophocli, aut Pindaro. Nec verò *Ariſtotelem in Philoſophia deterruit à ſcribendo amplitudo Pla*

tonis. Nec ipſe Ariſtoteles, admirabili quadam ſcientia, ceterorum ſtudia reſtrinxit. Nec ſolùm ab optimis ſtudijs excellentes uiri deterriti non ſunt, ſed ne opifices quidem ſe artibus ſuis remouerunt qui aut Ialyſi non potuerunt, aut Coæ Veneris pulchritudinem imitari; nec ſimulachro Iouis Olympij, aut Doriphori ſtatua detterriti, reliqui minus experti ſunt quid efficere, aut quo progredi poſſent: quorum tanta multitudo fuit, tanta in ſuo cuiuſque genere laus, ut cùm ſumma miremur inferiora tamen probemus. In oratoribus uerò, Græcis quidem, admirabile eſt quantum inter omneis unus excellat. Attamen cùm eſſet Demoſthenes, multi oratores magni & clari fuerunt, & antea fuerant, nec poſtea defecerũt. Quare non eſt cur eorum, qui ſe ſtudio eloquentiæ dediderunt, ſpes infringatur, aut lãgueſcat induſtria. Nam neq; illud ipſum, quod eſt optimum deſperandum eſt: et in præſtantibus rebus magna ſunt ea, quæ ſunt optimis proxima. in Orator.

Natura nulla eſt, quæ non habeat in ſuo genere res complures, diſsimileis inter ſe, quæ tamen conſimili laude dignentur. 3. de Orat.

Non dubium eſt, quin multi, cùm ita nati eſſent, ut quædam contra naturam deprauata haberent, reſtituerentur & corrigerẽtur à natura, cùm ſeipſa reuocaſſet aut arte, aut medicina, aut quorum linguæ ſic inhærent, ut eloqui nõ poſſent, hæ ſcalpello reſecta liberarentur. Multi etiam naturæ uitium meditatione atque exercitatione ſuſtulerunt: ut Demoſthenẽ ſcribit Phalereus, cùm dicere nequiret, exercitatione feciſſe ut planiſſimè diceret. 2. de Diuinatio.

In

In Demoſthene tantum ſtudium fuiſſe, tantusq; labor dicitur, vt primùm impedimenta naturæ, induſtria diligentiaq; ſuperaret, cumq; ita balbus eſſet, vt eius ipſius artis, cui ſtuderet primam literam non poſſet dicere, perfecit meditando, vt nemo planius eo locutus putaretur. Deinde cùm ſpiritus eius eſſet anguſtior, tantùm continenda anima in dicendo eſt conſecutus, vt vna continuatione verborum, binæ ei contentiones vocis, et remiſsiones continerentur. Quinetiam vt memoriæ proditum eſt, coniectis in os calculis, ſumma voce, verſus multos vno ſpiritu pronunciare conſueſcebat: neq; is conſiſtens in loco ſed inambulans, atq; aſcenſu ingrediens arduo. 1.de Orat.

Nihil eſt, quod longinquitas temporis efficere non poſsit 1.de Diuinat.

Quærendi defatigatio turpis non eſt, cùm id quod quæritur ſit pulcherrimum. 2.de Finib.

Non eſt conſentaneum, vllam honeſtam rem, actionemve, ne ſolicitus ſis, aut non ſuſcipere, aut ſuſceptam deponere. Quòd ſi curam fugimus, virtus fugienda eſt, quæ neceſſe eſt ut cum aliqua cura, res ſibi contrarias aſpernetur, atque oderit, vt bonitas malitiam, temperantia libidinem, ignauiam fortitudo. Lælius.

Sine ſtudio & ardore quodam amoris, in vita nihil quicquam fit egregium. 1. de Orat.

Diligentia in omnibus rebus plurimùm valet: hæc præcipuè colenda eſt nobis, hæc ſemper adhibenda, hæc nihil eſt quod non aſſequatur: quæ vna virtute omnes reliquæ virtutes continentur. 2.de Oratore.

Parùm valet doctrina, niſi induſtria, ſtudio,

labore, diligentia comprobetur. 3. *ad* Herenn.

Quæ bona ſunt, fieri meliora poſſunt doctrina: & quæ non optima, acui tamen aliquo modo, & corrigi poſſunt. 1. de Orat.

In omni diſciplina, infirma eſt artis præceptio ſine ſumma aſsiduitate exercitationis. 3. *ad* Herennium.

Nulla ars literis ſine interprete, & ſine aliqua exercitatione percipi poteſt. Cice. Trebatio, Famil. epiſt. 7.

Studia nihil proſunt perueniendi aliquo, niſi illud eò quò intendas, ferat, deducatq́;, cognoris. 1. de Orat.

Nil ſtatim abſolutum. 11

NIHIL *eſt ſimul & inuentum & perfectum.* De Clar. Orat.

Nihil eſt in natura rerum omnium, quod ſe vniuerſum profundat, & quod totum repentè euolet: ſic omnia quæ fiunt, quæq; aguntur acerrimè, leuioribus principijs natura ipſa prætexuit. 2. de Orat.

Omnium rerum principia parua ſunt, ſed ſuis progreſsionibus uſa augentur. 5. de Finib.

Nihil in ſimplici genere omni ex parte perfectum, atque beatum natura expoliuit, tanquam cæteris non ſit habitura, quod largiatur, ſi uni omnia conceſſerit. 1. de Inuent.

Nihil refert, quàm citò, ſi ſat bene. 12

ETSI *vtile eſt ſubitò ſæpe dicere, tamen illud vtilius, ſumpto ſpatio ad cogitandum, paratius*

tius atq; accuratius dicere. 1. de Ora.

Non pōt in eo eſſe ſuccus diuturnus, quod nimis celeriter eſt maturitatem aſſecutum. 2. de Ora.

Sapientis laus, & ſapientia cōmedatio. 13

SAPIENTIA, *eſt rerum diuinarum & humanarū ſcientia, cognitioq;, quæ cuiuſq; rei cauſa ſit: ex quo efficitur ut diuina imitetur humana omnia inferiora uirtute ducat.* 4. Tuſc.

Mater omnium bonarum artium eſt ſapientia, à cuius amore, Græco verbo, Philoſophia nomen inuenit qua nihil à Dijs immortalibus uberius, nihil florentius nihil præſtabilius hominum generi datum eſt. Hæc enim una nos cùm ceteras res omnes tum quod eſt difficillimum, docuit, ut noſmetipſos noſceremus. Cuius præcepti tāta vis, tanta ſententia eſt, ut ea non homini cuipiam, Sed Delphico Deo *tribueretur. Nam qui ſeipſum norit, primum aliquid ſe habere ſentiet diuinum, ingeniumq; in ſe ſuum, ſicut ſimulacrum aliquod putabit, tantoq; munere deorum ſemper dignum aliquid & faciet, & ſentiet: & cùm ſe ipſe perſpexerit, totumq; tentarit, intelliget quemadmodum à natura ſubornatus, in uitam venerit, quantaq; inſtrumenta habeat ad retinendam adipiſcendamq; ſapientiam: quoniam principio rerum omnium quaſi adumbratas intelligentias animo ac mente conceperit, quibus illuſtratus, ſapientia duce, bonum uirum, & ob eam ipſam cauſam cernat, ſe beatum fore.* 1. de Legib.

Sapientia, eſt rerum diuinarum atq; humarum ſcientia, in qua continetur deorum, & hominum

minum communitas, & ſocietas inter ipſos. 1. *Officiorum.*

Sapientia ars viuendi putanda eſt, quæ mæſtitiam pellit ex animis, quæ exhorreſcere metu non ſinit, qua præceptrice, in tranquillitate uiui poteſt, cupiditatum ardore reſtincto. 1. de Finibus.

Sapientia, eſt ſanitas animi. 3. *Tuſc.*

Sapientia ſola eſt, quæ nos à libidinum impetu, & formidinum terrore vindicet, & ipſius fortunæ modeſtè ferre doceat iniuriam, & omnes doceat vias, quæ ad quietem & tranquillitatem ferunt. 1. de Finibus.

Sapientia, hominis eſt cuſtos & procreatrix. 4. de Finibus.

Hæc eſt vna omnis ſapientia, non arbitrari ſeſe ſcire quod neſciat: ob eamq; rem Socrates ab Apolline omnium ſapientiſsimus eſt dictus. 1. Academic.

Sapientia nihil eſt optabilius, nihil præſtantius, nihil homine dignius. Eſtq; diuinarum rerum, & humanarum ſcientia, cuius ſtudium ſiquis uituperat, haud ſanè intelligo quidnam ſit, quod laudandum putet. 2. *Offic.*

Illa eſt præſtans & diuina ſapientia, perceptas penitus, & pertractatas humanas res habere: nihil admirari cùm acciderit, nihil, antequàm euenerit, non euenire poſſe, arbitrari. 3. *Tuſc.*

Sapientia nihil eſt melius. 2. de Nat. Deo.

Ad Rempublicam plurima veniunt commoda, ſi moderatrix omnium rerum præſtò eſt ſapientia: hinc ad ipſos, qui eam adepti ſunt, laus, honor, dignitas confluit. 1. de Inuent.

Oculo-

Oculorum eſt in nobis ſenſus acerrimus, quibus ſapientiam non cernimus: quàm illa ardentes amores excitaret ſui,ſi videretur? 1. de Finib.

Laudem ſapientiæ ſtatuo maximam, non aliunde pendere, extrinſecus aut bene, aut malè viuendi ſuſpenſas habere rationes. Ad Luceium. *lib.* 5. Famil.

Nihil eſt turpius, quàm ſapientis uitam,ex inſipientium ſermone pendere. 2. de Finibus.

Qui ex errore imperitæ multitudinis pendet, is in magnis viris non eſt habendus. 1. *Offic.*

Ignobilitas, aut humanitas, aut etiam popularis offenſio ſapientem eſſe non prohibet. 5. Tuſculan.

Cùm ſapiens & bonus vir, qualis fuit ille, ſuffragijs præteritur, non populus à bono Conſule potius,quàm ille à bono populo repulſam refert. 5. Tuſc.

Sapientis animus magnitudine conſilij, tolerantia rerum humanarum, contemptione fortunæ,virtutibus omnibus vt mœnibus ſeptus,vinci, & expugnari non poteſt. Paradox. 4.

Sapientis animus nunquam eſt in vitio, nunquam turgeſcit, nunquam tumet, nunquam ſapiens iraſcitur. 3. Tuſc.

Eſt ſapientis, quicquid homini accidere poſſit, id præmeditari, & ferendum modicè ſi aduenerit. Philipp. 11.

Sapienti nihil poteſt videri magnum in rebus humanis,cui æternitas omnis,totiusq; mundi nota ſit magnitudo. Nam quid, aut in ſtudijs humanis, aut in tam exigua vitæ breuitate magnum ſapienti videri poteſt? qui ſemper animo

ſi

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ſic excubat, ut ei nihil improuiſum accidere poſſit, nihil inopinatum, nihil omnino nouum atque idē ita in omnes partes aciem intendit, ut ſemper videat ſedem ſibi, & locum ſine moleſtia atq; angore uiuendi, ut quemcunq; caſum fortuna inuexerit, hunc aptè & quietè ferat. 3. Tuſc.

Neque lætabitur unquam, neque mœrebit nimis, qui ſemper in ſeipſo omnem ſpem reponet ſui. 5. Tuſc.

Sapientia eſt una quæ mœſtitiam pellat ex animis, quæ nos exhorreſcere metu non ſinat, qua præceptrice in tranquillitate uiui poteſt, omnium cupiditatum ardore reſtincto. 5. de Finib.

Sapienti malum videri nullum poteſt, quod uacet turpitudine: aut ita paruum malum, ut id obruatur ſapientia, uixq; appareat, qui nihil opinione affingat, aſſumatq; ad ægritudinem: neque id putet eſſe rectu, ſed quàm maximè excruciari luctuq; cõfici, quo prauius nihil eſſe poteſt. 3. Tuſc.

Quiſquis eſt, qui moderatione & conſtantia polleat, quietus animo eſt, ſibiq; ipſi placatus, ut neque tabeſcat moleſtiis, neque frangatur timore, nec ſitienter quid expectans ardeat deſiderio, nec alacritate futili geſtiens deliqueſcat, is eſt ſapiens. 5. Tuſc.

Vir temperatus conſtans ſine metu, ſine ægritudine, ſine alacritate ulla, ſine libidine, is eſt ſapiens. 5. Tuſc.

Omnes, qui in rerum contemplatione ſtudia ponebant, ſapientes & habebantur, & nominabantur. 5. Tuſc.

Qui omnibus virtutibus inſtructi & ornati ſunt, tum ſapientes, tum uiri boni dicuntur

cuntur. 5. *Tuſcula*.

Sapientiſsimus eſt, cui quod opus ſit ipſi, uenit in mentem. Pro Cluentio.

Quicquid à ſapiente proficiſcitur, id continuo debet expletum eſſe ſuis partibus. 3. *de Finibus*. *nec eſt ſapientis dicere*, Non putabam.

Qui ipſe ſibi ſapiens prodeſſe nequit, ne quicquam ſapit, dicebat Ennius Ad Trebat. Famil. 7. & 1. Offic. in Apophth. 120.

Ad *Cæſar. familia. libro* 3. In Apophthegmat. 89.

De felicitate ſapientis, plura leges tertio Tuſcul. & paradox. finali & penultimo.

Stultus. 14

SAPIENTISSIMVS *quiſque æquiſſimo animo moritur, ſtultiſsimus iniquiſsimo*, Paradox.

Stulti malorum conſcientia torquentur: Sapientes bona præterita renouata grata recordatione delectant. 1. *de Finib*.

Nullus ſtultus beatus, & ſapiens non beatus. 1. *de Finibus*.

Multa ſunt incommoda in uita, quæ ſapientes commodorum compenſatione leniunt. ſtulti nec uitare uenientia poſſunt, nec ferre præſentia. 1. *de Nat. deo*.

Vt ſtultitia &c. 5. *Tuſc. In ſimilib.* 72.

Tu vide primo de Finibus pleniſsime; quibus curis & angoribus ſtulti conficiantur, & quibus ſapientes perfruantur voluptatibus.

Stultitia.

propter quos hanc ſuauiſsimam lucem aſpexerit, eos indignißimè luce priuarit: cùm etiam feras inter ſeſe partus, atque educatio, & natura ipſa conciliet. Pro Roſc. Amer.

Nullum ſupplicium ſatis acre reperiri poteſt in eum, qui mortem obtulerit parenti: pro quo mori ipſum, res ſi poſtularet, iura diuina atque humana poſtulant. Pro Roſc. Amer.

Nemo parricidæ ſupplicio, miſericordia commouetur. 4. Tuſc.

Maiores noſtri cùm intelligerent, nihil eſſe tã ſanctũ, quod non aliquando uiolaret audacia: ſupliciũ ĩ parricidas ſingulare excogitarũt. vt quos natura ipſa retinere in officio nõ poſſet, ÿ magnitudine pœnæ maleficio ſubmouerẽtur, inſui uoluerunt in culeũ uiuos, atque ita in flumen deÿci. At*que vidẽtur hunc hominẽ ex rerum natura ſuſtuliſſe & eripuiſſe, cui repentè cœlũ, ſolem, aquam, terrãq; ademerunt: vt qui eum necaſſet, vnde ipſe natus eſſet, careret ÿs rebus omnibus, ex quibus omnia nata eſſe dicuntur.* Noluerunt *fieris corpus obÿcere, ne beſtÿs quoque quæ tantum ſcelus attigiſſent, immanioribus vteremur, non ſic nudos in flumen deÿcere, ne cum delati eſſent in mare, ipſum polluerent, quo cætera quæ uiolata ſunt, expiari putantur.* Denique *nihil tam vile, neque tam vulgare eſt, cuius partem ullam reliquerint.* Etenim *quid tam eſt commune, quàm ſpiritus viuis, terra mortuis, mare fluctuantibus, litus eiectis ita uiuunt dum poſſunt, ut ducere animam de cœlo non queant: ita moriuntur, ut eorum oſſa terra non tangat: ita iactantur fluctibus, vt nunquam abluantur: ita poſtremò eÿ-*

ciunt,

ciunt, vt ne ad ſaxa quidem mortui conquieſcant. Pro Roſc. Amer.

Solon cùm interrogaretur. Pro Roſc. Amer. In Apoph. 34.

Omnes diſcendi ſtudio teneri. 7

TANTVS *eſt innatus in nobis cognitionis amor, & ſcientiæ, vt nemo dubitare poßit, quin ad eas res hominũ natura nullo emolumento inuitata rapiatur. Videmusne vt pueri ne uerberibus quidẽ à contẽplandis rebus, perquirendisq́; deterreantur, aut pulſi requirant, & aliquid ſe ſcire gaudeant, vt alijs narrare geſtiant? Quid uerò, qui ingenuis ſtudijs atq; artibus ita delectantur, vt nec valetudinis, nec rei familiaris habeant rationem: omniaq́; perpeti ipſa cognitione & ſcientia captos, & cum maximis curis, & cum laboribus compenſare eam quam diſcendo capiant voluptatem.* 5. de Finib.

Eſt inſita quædam, uel potius innata cupiditas ſcientiæ, natiq́; ſumus ad cõgregationẽ ad ſocietatẽ, ad cõmunitateq́; generis humani. 4. de Finib.

Omnes trahimur & ducimur ad cognitionis & ſcientiæ cupiditatem, in qua excellere pulchrũ putamus: labi autem et errare, neſcire et decipi & malum, & turpe ducimus. 1. Offic.

Cùm ſumus neceſſarijs negocijs curisq́; uacui, tum auemus aliquid videre, audire, diſcere: cognitionemq́; rerum aut occultarum, aut admirabilium ad bene, beateq́; uiuendum neceſſariam ducimus. 1. Offic.

Fictas fabulas è quibus vtilitas nulla duci po-

teſt cum voluptate legimus. Quid? volumus nomina eorum, qui quid geſſerunt, nota nobis eſſe, parentes, patriam, multa præterea non neceſſaria. Quid? homines infima fortuna nuda ſpe rerum gerendarum, opifices denique delectantur historia; maximeq́; eos videre poſſumus res geſtas audire, & legere velle, qui à ſpe gerendi abſunt confecti ſenectute. 5. de Finibus.

• *In ipſis rebus, quæ diſcuntur & cognoſcuntur, inuitamenta inſunt, quibus ad diſcendum, cognoſcendumq́; mouemur. 5. de Finibus.*

• *Nemo eſt orator, qui ſe Demoſthenis ſimilem eſſe nolit. De gen. opt. Orat.*

• *Optimus & grauiſsimus quiſque confitetur, ſe multa ignorare, & multa ſibi etiam atque etiam eſſe diſcenda. 3. Tuſc.*

Omnia ſcire cuiuſmodi ſint cupere, curioſum eſt: duci verò maiorum rerum contemplatione, ſummorum virorum eſt putandum. 5. de Finib.

Tu quàm ſit homo literarum cupidus, quinto de Finibus leges vberius.

Quàm certa ſint ſenſuum iudicia.

SENSVVM *ita clara iudicia, et certa ſunt, vt ſi optio naturæ noſtræ detur, & ab ea Deus aliquis requirat contentáne ſit ſuis integris, incorruptisq́; ſenſibus, an poſtulet melius aliquid, non videam quid quærat amplius. 2. Acad.*

Litterarum laus, & vtilitas. 8

• ARTES *virtutis ſunt magiſtræ. 4. ad Here.*

• *Suauitate ſcientiæ nihil eſt homini iucundius. 3. de Orat.*

Scientia

* *Scientia nulla res eſt præſtantior.* 2. de Na. de.

● *Si ex literis delectatio tantum peteretur, tamen hanc animaduerſionem humaniſſimam & liberaliſſimam iudicaremus. Nam cetera, neque temporum ſunt, neque ætatum omnium, neque locorum. Hæc ſtudia adoleſcentiam alunt, ſenectutem oblectant, ſecundas res ornant, aduerſis perfugium ac ſolatium præbent, delectant domi, non impediunt foris, pernoctant nobiſcum, peregrinantur, ruſticantur: quod ſi ipſi neque attingere, neque ſenſu noſtro guſtare poſſumus, tamen ea mirari deberemus, etiam cùm in alijs videamus.* Pro Arch. Poeta.

● *Studijs, ac literis res ſecundæ ornantur, aduerſæ adiuuantur.* Ad Luceium. 5. Famil.

● *An vllum putas fieri poſſe ciuem egregium, qui non ſit ijs eloquentiæ artibus, & bonis diſciplinis eruditus? An vlla alia eſſe putas rudimenta, & incunabula virtutis, quibus animi ad gloriæ cupiditatem aluntur?* Reſp. in Sal.

Vt ager, quamuis fertilis, &c. 2. Tuſculan. In Sim. 35.

● *Multi cùm in poteſtate eſſent hoſtium ac tyrannorum, multi cùm in cuſtodia, multi in exilio dolorem ſuum doctrinæ ſtudijs leuarunt,* 5. de Finibus.

● *Literæ poſteritatis cauſa repertæ ſunt, quæ obliuioni ſubſidio eſſe poſſent.* Pro Sylla.

● *Exempla omnia iacerent in tenebris, niſi literarum lumen accederet.* Pro Arch. Poeta.

Nullius agricolæ cultu ſtirps tam diuturna quàm poetæ verſu ſeminari poteſt. 1. de Leg.

Alexander cùm in Sigæo. Pro Archia Poeta.

ta. In Apophteg. 77.

Non tam præclarum eſt ſcire Latinè, quàm turpe neſcire. Orat. ad Brut.

Neſcire quid antea quàm natus ſis, acciderit, id eſt ſemper eſſe puerum. Orat. ad Brut.

Præclarum mihi videtur adeptus is, qui qua re homines beſtiis præſtant, ea in re hominibus ipſis antecellat. 1. de Inuent.

Plato tum denique. Epiſtol. ad Q. fratrem. In Apophth. 7.

Bias, cuius cùm patriam. 1. Parad. In Apophtheg. 65.

Qui in eo ſummè elaborandum non arbitretur vt quo vno homines beſtiis præſtent, in hoc hominibus ipſis antecellat? 1. de Orat.

Artes coniunctæ. 9

OMNES *artes quæ ad humanitatem pertinent, habent commune quoddam vinculum, & quaſi cognatione quadam inter ſe continentur.* Pro Arch. Poeta.

Omnis ingenuarum, & humanarum artium doctrina, vno quodam ſocietatis uinculo continentur. 3. de Orat.

Ceteræ artes ſeipſæ per ſe tuentur ſingulæ. 2. de Orato.

Non eſt in literis deſperandum. 10

QVIBVS *natura minora data ſunt, tamen illud aſſequi poſſunt, vt his quæ habeant, modicè & ſcienter vtantur, ut deceat.* 1. de Orato.

Nihil

Nihil eſt quòd quiſquam magnitudinem artium, ex eo quòd ſenes diſcunt, pertimeſcat: nanque aut ſenes ad eas acceſſerunt, aut uſque ad ſenectutem in ſtudijs detinentur, aut ſunt ardentiſſimi &c. 3. de Orat.

Literæ diſcuntur facilè, ſi & tantum ſumas, quantùm opus ſit, & habeas, qui docere fideliter poßit, & ſcias ipſe etiam diſcere: ita vt facilis uſus doctrinam confirmet, mediocris opera tribuatur, memoria ſtudiúq; permaneat. 3. de Orat.

Non eſt interdictum aut à rerum natura, aut à lege aliqua, atq; more, ut ſingulis hominibus ne amplius quàm ſingulas artes noſſe liceat. 1. de Oratore.

Intereſt magni eius, qui diſcere vult, utrum vnum omnia, an omnia neminem, ſed aliud alium putet conſequi poſſe. Si enim putabit omnia poſſe penes vnum conſiſtere, ipſe quoque ad omnium nitetur facultatem: ſi is deſperabit, in paucis exercebit, ipſis enim contentus erit. 3. de Oratore.

Multi ſunt, qui deſperatione debilitati, experiri id nolunt, quod ſe aſſequi poſſe diffidunt? ſed par eſt omnes omnia experiri, qui res magnas, et magnopere expetendas concipiunt. Quòd ſi quem aut natura ſua, aut illa præſtantis ingenij vis deficiet, aut minus inſtructus erit magnarum artium diſciplinis, teneat eum curſum quem poterit. Prima enim ſequentem, honeſtum eſt in ſecundis, tertijsq; conſiſtere. Non enim in poetis, H*omero ſoli locus eſt, aut* A*rchiloco, aut* S*ophocli, aut* P*indaro. Nec verò* A*riſtotelem in* P*hiloſophia deterruit à ſcribendo amplitudo* P*la*

In Demoſthene tantum ſtudium fuiſſe, tantusq; labor dicitur, vt primùm impedimenta naturæ, induſtria diligentiaq; ſuperaret, cumq; ita balbus eſſet, vt eius ipſius artis, cui ſtuderet primam literam non poſſet dicere, perfecit meditando, vt nemo planius eo locutus putaretur. Deinde cùm ſpiritus eius eſſet anguſtior, tantùm continenda anima in dicendo eſt conſecutus, vt vna continuatione verborum, binæ ei contentiones vocis, et remiſſiones continerentur. Quinetiam vt memoriæ proditum eſt, coniectis in os calculis, ſumma voce, verſus multos vno ſpiritu pronunciare conſueſcebat: neq; is conſiſtens in loco ſed inambulans, atq; aſcenſu ingrediens arduo. 1. de Orat.

Nihil eſt, quod longinquitas temporis efficere non poſsit 1. de Diuinat.

Quærendi defatigatio turpis non eſt, cùm id quod quæritur ſit pulcherrimum. 2. de Finib.

Non eſt conſentaneum, vllam honeſtam rem, actionemve, ne ſolicitus ſis, aut non ſuſcipere, aut ſuſceptam deponere. Quòd ſi curam fugimus, virtus fugienda eſt, quæ neceſſe eſt ut cum aliqua cura, res ſibi contrarias aſpernetur, atque oderit, vt bonitas malitiam, temperantia libidinem, ignauiam fortitudo. Lælius.

Sine ſtudio & ardore quodam amoris, in vita nihil quicquam ſit egregium. 1. de Orat.

Diligentia in omnibus rebus plurimùm valet: hæc præcipuè colenda eſt nobis, hæc ſemper adhibenda, hæc nihil eſt quod non aſſequatur: qua vna virtute omnes reliquæ virtutes continentur. 2. de Oratore.

Parùm valet doctrina, niſi induſtria, ſtudio, labore,

labore, diligentia comprobetur. 3. *ad* Herenn.

Quæ bona ſunt, fieri meliora poſſunt doctrina: & quæ non optima, acui tamen aliquo modo, & corrigi poſſunt. 1. de Orat.

In omni diſciplina, infirma eſt artis præceptio ſine ſumma aſsiduitate exercitationis. 3. *ad* Herennium.

Nulla ars literis ſine interprete, & ſine aliqua exercitatione percipi poteſt. Cice. Trebatio, Famil. epiſt. 7.

Studia nihil proſunt perueniendi aliquo, niſi illud eò quò intendas, ferat, deducatq́; cognoris. 1. de Orat.

Nil ſtatim abſolutum. 11

NIHIL *eſt ſimul & inuentum & perfectum.* De Clar. Orat.

Nihil eſt in natura rerum omnium, quod ſe vniuerſum profundat, & quod totum repentè euolet: ſic omnia quæ fiunt, quæq; aguntur acerrimè, leuioribus principijs natura ipſa prætexuit. 2. de Orat.

Omnium rerum principia parua ſunt, ſed ſuis progreſsionibus uſa augentur. 5. de Finib.

Nihil in ſimplici genere omni ex parte perfectum, atque beatum natura expoliuit, tanquam cæteris non ſit habitura, quod largiatur, ſi uni omnia conceſſerit. 1. de Inuent.

Nihil refert, quàm citò, ſi ſat bene. 12

ETSI *vtile eſt ſubitò ſæpe dicere, tamen illud vtilius, ſumpto ſpatio ad cogitandum, paratius*

tius atq; accuratius dicere. 1. de Ora.

Non pōt in eo eſſe ſuccus diuturnus, quod nimis celeriter eſt maturitatem aſſecutum. 2. de Ora.

Sapientis laus, & ſapientia cōmedatio. 13

SAPIENTIA, *eſt rerum diuinarum & humanarū ſcientia, cognitioq́; , quæ cuiuſq; rei cauſa ſit : ex quo efficitur ut diuina imitetur humana omnia inferiora uirtute ducat. 4. Tuſc.*

Mater omnium bonarum artium eſt ſapientia, à cuius amore, Græco verbo, Philoſophia nomen inuenit qua nihil à Dijs immortalibus uberius, nihil florentius nihil præſtabilius hominum generi datum eſt. Hæc enim una nos cùm ceteras res omnes tum quod eſt difficillimum, docuit, ut noſmetipſos noſceremus. Cuius præcepti tāta vis, tanta ſententia eſt, ut ea non homini cuipiam, Sed Delphico Deo tribueretur. Nam qui ſeipſum norit, primum aliquid ſe habere ſentiet diuinum, ingeniumq́; in ſe ſuum, ſicut ſimulacrum aliquod putabit, tantoq́; munere deorum ſemper dignum aliquid & faciet, & ſentiet: & cùm ſe ipſe perſpexerit, totumq́; tentarit, intelliget quemadmodum à natura ſubornatus, in uitam venerit, quantaq́; inſtrumenta habeat ad retinendam adipiſcendamq́; ſapientiam : quoniam principio rerum omnium quaſi adumbratas intelligentias animo ac mente conceperit, quibus illuſtratus, ſapientia duce, bonum uirum, & ob eam ipſam cauſam cernat, ſe beatum fore. 1. de Legib.

Sapientia, eſt rerum diuinarum atq; humarum ſcientia, in qua continetur deorum, & hominum

minum communitas, & ſocietas inter ipſos. 1. *Officiorum.*

Sapientia ars viuendi putanda eſt, quæ mæſtitiam pellit ex animis, quæ exhorreſcere metu non ſinit, qua præceptrice, in tranquillitate uiui poteſt, cupiditatum ardore reſtincto. 1. de Finibus.

Sapientia, eſt ſanitas animi. 3. Tuſc.

Sapientia ſola eſt, quæ nos à libidinum impetu, & formidinum terrore vindicet, & ipſius fortunæ modeſtè ferre doceat iniuriam, & omnes doceat vias, quæ ad quietem & tranquillitatem ferunt. 1. de Finibus.

Sapientia, hominis eſt cuſtos & procreatrix. 4. de Finibus.

Hæc eſt vna omnis ſapientia, non arbitrari ſeſe ſcire quod neſciat: ob eamq́; rem Socrates ab Apolline omnium ſapientiſſimus eſt dictus. 1. Academic.

Sapientia nihil eſt optabilius, nihil præſtantius, nihil homine dignius. Eſtq́; diuinarum rerum, & humanarum ſcientia, cuius ſtudium ſiquis uituperat, haud ſanè intelligo quidnam ſit, quod laudandum putet. 2. Offic.

Illa eſt præſtans & diuina ſapientia, perceptas penitus, & pertractatas humanas res habere: nihil admirari cùm acciderit, nihil, antequàm euenerit, non euenire poſſe, arbitrari. 3. Tuſc.

Sapientia nihil eſt melius. 2. de Nat. Deo.

Ad Rempublicam plurima veniunt commoda, ſi moderatrix omnium rerum præſtò eſt ſapientia: hinc ad ipſos, qui eam adepti ſunt, laus, honor, dignitas confluit. 1. de Inuent.

Oculo-

Oculorum eſt in nobis ſenſus acerrimus, quibus ſapientiam non cernimus: quàm illa ardenteis amores excitaret ſui ſi videretur? 1. de Finib.

Laudem ſapientiæ ſtatuo maximam, non aliunde pendere, extrinſecus aut bene, aut malè viuendi ſuſpenſas habere rationes. Ad Luceium. *lib.* 5. Famil.

Nihil eſt turpius, quàm ſapientis uitam, ex inſipientium ſermone pendere. 2. de Finibus.

Qui ex errore imperitæ multitudinis pendet, is in magnis viris non eſt habendus. 1. *Offic.*

Ignobilitas, aut humanitas, aut etiam popularis offenſio ſapientem eſſe non prohibet. 5. Tuſculan.

Cùm ſapiens & bonus vir, qualis fuit ille, ſuffragijs præteritur, non populus à bono Conſule potius, quàm ille à bono populo repulſam refert. 5. Tuſc.

Sapientis animus magnitudine conſilij, tolerantia rerum humanarum, contemptione fortunæ, virtutibus omnibus vt mœnibus ſeptus, vinci, & expugnari non poteſt. Paradox. 4.

Sapientis animus nunquam eſt in vitio, nunquam turgeſcit, nunquam tumet, nunquam ſapiens iraſcitur. 3. Tuſc.

Eſt ſapientis, quicquid homini accidere poßit, id præmeditari, & ferendum modicè ſi aduenerit. Philipp. 11.

Sapienti nihil poteſt videri magnum in rebus humanis, cui æternitas omnis, totiusq; mundi nota ſit magnitudo. Nam quid, aut in ſtudijs humanis, aut in tam exigua vitæ breuitate magnum ſapienti videri poteſt? qui ſemper animo

ſi

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ſic excubat, ut ei nihil improuiſum accidere poſſit, nihil inopinatum, nihil omnino nouum atque idẽ ita in omnes partes aciem intendit, ut ſemper videat ſedem ſibi, & locum ſine moleſtia atq; angore uiuendi, ut quemcunq; caſum fortuna inuexerit, hunc aptè & quietè ferat. 3. Tuſc.

Neque lætabitur unquam, neque mœrebit nimis, qui ſemper in ſeipſo omnem ſpem reponet ſui. 5. Tuſc.

Sapientia eſt una quæ mœſtitiam pellat ex animis, quæ nos exhorreſcere metu non ſinat, qua præceptrice in tranquillitate uiui poteſt, omnium cupiditatum ardore reſtincto. 5. de Finib.

Sapienti malum videri nullum poteſt, quod uacet turpitudine: aut ita paruum malum, ut id obruatur ſapientia, uixq; appareat, qui nihil opinione affingat, aſſumatq; ad ægritudinem: neque id putet eſſe rectu, ſed quàm maximè excruciari luctuq; cõfici, quo prauius nihil eſſe poteſt. 3. Tuſc.

Quiſquis eſt, qui moderatione & conſtantia polleat, quietus animo eſt, ſibiq; ipſi placatus, ut neque tabeſcat moleſtiis, neque frangatur timore, nec ſitienter quid expectans ardeat deſiderio, nec alacritate futili geſtiens deliqueſcat, is eſt ſapiens. 5. Tuſc.

Vir temperatus conſtans ſine metu, ſine ægritudine, ſine alacritate ulla, ſine libidine, is eſt ſapiens. 5. Tuſc.

Omnes, qui in rerum contemplatione ſtudia ponebant, ſapientes & habebantur, & nominabantur. 5. Tuſc.

Qui omnibus virtutibus inſtructi & ornati ſunt, tum ſapientes, tum uiri boni dicuntur

cuntur. 5. Tuſcula.

Sapientiſsimus eſt, cui quod opus ſit ipſi, uenit in mentem. Pro Cluentio.

Quicquid à ſapiente proficiſcitur, id continuo debet expletum eſſe ſuis partibus. 3. de Finibus. *nec eſt ſapientis dicere, Non putabam.*

Qui ipſe ſibi ſapiens prodeſſe nequit, ne quicquam ſapit, dicebat Ennius Ad Trebat. Famil. 7. & 1. Offic. in Apophth. 120.

Ad Cæſar. familia. libro 3. In Apophthegmat. 89.

De felicitate ſapientis, plura leges tertio Tuſcul. & paradox. finali & penultimo.

Stultus. 14

SAPIENTISSIMVS *quiſque æquiſſimo animo moritur, ſtultiſsimus iniquiſsimo,* Paradox.

Stulti malorum conſcientia torquentur: Sapientes bona præterita renouata grata recordatione delectant. 1. de Finib.

Nullus ſtultus beatus, & ſapiens non beatus. 1. de Finibus.

Multa ſunt incommoda in uita, quæ ſapientes commodorum compenſatione leniunt. ſtulti nec uitare uenientia poſſunt, nec ferre præſentia. 1. de Nat. deo.

Vt ſtultitia &c. 5. Tuſc. In ſimilib. 72.

Tu vide primo de Finibus pleniſsime; quibus curis & angoribus ſtulti conficiantur, & quibus ſapientes perfruantur voluptatibus.

Stultitia. 15

STVLTITIA *maius eſt malum, quàm omnia mala & fortunæ & corporis*. 2. de Natura Deorum.

Omnium malorum ſtultitia eſt mater. De pet. conſ.

Inſipientia nullum maius malum eſt 3. Tuſc.

Miſerius ſtultitia quid dicere poſſumus? 1. de Nat. deor.

Quid abiectius ſtultitia dici poteſt? 1. de Legib.

Omnes ſtulti inſaniunt 4. Tuſc.

Eſt proprium ſtultitiæ, aliorum vitia cernere, obliuiſci ſuorum 3. Tuſc.

Stultorum plena ſunt omnia. Cic. Papi. Peto. Famil. 9.

Quarto parad. & quinto plura legere potes.

Prudentia. 16

PRVDENTIA, *eſt rerum expetendarum ſcientia* 1. Offic.

Nihil eſt hominis prudentia dulcius, aut ſagaci ac bona mente melius. 1. Tuſc.

Non poteſt eſſe iucunda vita, à qua abſit prudentia. 5. Tuſc.

Omnibus artibus volumus attributam eſſe eam, quæ communis appellatur prudentia, quam omnes, qui cuique artificio præſunt, debent habere. 5. de Finib.

In pru-

In prudentia, duo vitia vitanda ſunt, vnum, ne incognita pro cognitis habeamus, hisq; temere aſſentiamur. Quod uitiū effugere qui volet omnes autem velle debent) adhibebit ad conſiderandas res & tempus & diligentiam. Alterum eſt *vitium, quòd quidam nimis magnum ſtudium, multamq; operam in res obſcuras atque difficiles conferunt, eaſdemq; non neceſſarias.* 1. *Offic.*

Vt quiſque maximè perſpicit quid in quaq; re veriſſimum ſit, quiq; accuratiſſimè & celerrimè pōt & videre & explicare rationē, is prudentiſſimus et ſapientiſſimus ritè haberi ſolet. 1. *Offic.*

Laus philoſophiæ, & vtilitas. 17

PHILOSOPHANDI *ratio eſt triplex, vna de vita & moribus.* Altra, *de natura & rebus occultis.* Tertia, *de diſſerendo, & quid verum, & quid falſum, qui rectum in oratione, quid prauum, quid conſentiens, quid repugnet iudicando.* 1. Academic.

Philoſophia in tres partes eſt diſtributa, in naturæ obſcuritatem in diſſerendi ſubtilitatem, in vitam atque mores. 1. de Orat.

Cùm tota Philoſophia frugifera et fructuoſa, nec ulla pars eius inculta ac deſerta ſit: tum nullus in ea feracior locus eſt nec vberior, quàm de officijs, à quibus conſtanter, honeſteq; viuendi præcepta ducuntur. 3. *Offic.*

Philoſophia mater omnium bonarum artium, nihil eſt aliud, niſi (vt Plato ait) bonum & inuentum Deorum. Hæc nos primùm ad Deorum cultum, tum ad modeſtiam, magnitudinemq; ani

mi erudiuit, eademq́; ab animo tanquam ab oculis caliginem diſpulit, vt omnia ſupera, infera prima, vltima, media videremus. 1. Tuſc.

Eſt laudatarum artium omnium procreatrix quędam, et quaſi parens ea, quam Philoſophiam Gręci uocant. 1. de Orat.

Philoſophia nihil eſt aliud, ſi rectè interpretari volumus, quàm ſtudium ſapientię. 2. Offic.

Cultura animi Philoſophia eſt, quę extrahit vitia radicitus, & pręparat animos ad ſatus accipiendos. 2. Tuſcul.

Philoſophia medetur animis, ſolicitudines detrahit, cupiditatib. liberat, pellit timores. 2. Tuſ.

Eſt animi medicina, Philoſophia: cuius auxilium, non vt in corporis morbis petendum eſt foris, omnibusq́; opibus, viribusq́;, ut noſmetipſi nobis mederi poßimus, elaborandum eſt. 3. Tuſcul.

Philoſophia, mater eſt omnium benefactorum, beneq́; dictorum. De claris Orat.

Vitiorum peccatorumq́; noſtrorum, omnis à Philoſophia petenda eſt medicina. 5. Tuſc.

Sine philoſophia fieri non poteſt, vt ſanus ſit animus. 3. Tuſc.

Vt medici, toto corpore curando etc. 3. Tuſcu. in Simil. 1.

Radicem omnium malorum ſtirpitus philoſophia ſe extracturam pollicetur. Demus ergo huic nos excolendos, patiamurq́; nos ſanari ab ea, ſi boni, & beati volumus eſſe, omnia adiumenta, & auxilia petamus bene beateq́; viuendi. 4. Tuſcu.

Philoſophia virtutes continet & officij, et bene

ue viuendi diſciplinã: quã qui profitetur, grauiſſimã mihi perſonã ſuſtinere videtur. In Piſonem.

Eſt Philoſophia paucis contenta iudicibus, multitudinemq; conſultò fugiens, eiq; ipſa & ſuſpecta & inuiſa. 2. Tuſc.

Nunquam ſatis dignè poterit laudari Philoſophia, cui qui pareat, omne tempus ætatis poſſit ſine moleſtia degere. Cato Maior.

Nullum bonum Philoſophia optabilius, nullum præſtantius, neque datum eſt mortalium generi, deorum conſenſu, neque dabitur. de Vniuer.

O vitæ Philoſophia dux, ò virtutis indagatrix, expultrixq; vitiorum, quid non modo nos, ſed omnino vita hominum ſine te eſſe potuiſſet? Tu vrbes peperiſti, tu diſſipatos homines in ſocietatem uitæ conuocaſti. Tu eos inter ſe primò domicilijs, deinde coniugijs, tum literarum & vocum communione iunxiſti. Tu inuentrix legum, tu magiſtra morum & diſciplinæ fuiſti. Tu vitæ tranquillitatem largita nobis es, et terrorem mortis ſuſtuliſti. 5. Tuſc.

Nihil eſt dulcius ocio literario, his dico literis, quibus infinitatem rerum atque naturæ, & in hoc ipſo mundo, cœlum, terras, maria cognoſcimus. 5. Tuſcu.

Thales Mileſius, vt obiurgatores ſuos conuinceret, oſtenderetq;, philoſophum, ſi ei commodum eſſet, pecuniam facere poſſe, omnem oleam antequã florere cœpiſſet, in agro Mileſio coemiſſe dicitur. Animaduerterat fortaſſe quadam ſcientia olearum vbertatem fore. de Diuin.

Qui cæteris rebus pro nihilo habitis rerum naturam ſtudiosè intuentur, & ſapientiæ ſtudioſi

& philoſophi habentur. 5. Tuſc.

Philoſophi, virtutis magiſtri. 2. Tuſc.

Magiſtri virtutis, philoſophi. 5. Tuſc.

Non ex ſingulis vocibus philoſophi ſpectandi ſunt, ſed ex perpetuitate & conſtantia. resq́; ſpectari oportet, non verba. 5. Tuſc.

In Philoſophia res ſpectantur, non verba penduntur. Orat. ad Brutum.

A philoſopho, ſi adferat eloquentiam, non aſpernor: ſi non habeat, non admodum deſidero. 1. Tuſcul.

Sunt qui in rebus contrariꝭs parum ſibi conſtent, voluptatem ſeueriſſimè contemnant, in dolore ſint molliores gloriam negligant, frangantur infamia. 1. Offic.

Vt ſi Grāmaticum profeſſus ſe quiſpiam. &c. 2. Tuſcul. In Simil. 20.

Quotuſquiſque philoſophorum inuenitur, qui ſit ita moratus, ita animo ac vita cōſtitutus, vt ratio poſtulat, qui diſciplinā, non oſtentationem ſciētiæ, ſed legem uitæ putet, quiq́; obtemperet ipſe ſibi, ac decretis ſuis pareat? Videre licet alios tāta leuitate & iactatione, ꝭs vt fuerit non didiciſſe melius, alios pecuniæ cupidos, nōnullos gloriæ, multos libidinū ſeruos, ut cum eorum vita mirabiliter pugnet oratio, quod quidem eſt turpiſſimum. 2. Tuſc.

Eloquentia. 18

PACIS *eſt comes, ociq́; ſocia, & in iam bene cōſtitutæ ciuitatis quaſi alumna quædam eloquentia. De claris Orat.*

Nemo eſt qui neſciat, initio genus humanum,

in montibus ac ſiluis diſsipatũ, prudentium conſilijs compulſum, & diſertorũ oratione delinitum, ſe oppidis, mœnibusq́; ſepſiſſe. 1. de Orator.

Fuit quoddam tempus, cùm in agris homines paſsim beſtiarum more uagabantur, & victu ferino ſibi vitã propagabant, nec ratione animi quicquam, ſed pleraque viribus corporis adminiſtrabant. Nemo *legitimas uiderat nuptias, nemo certos inſpexerat liberos. Quo tempore quidam magnus videlicet vir, diſperſos homines in agris, & in locis ſilueſtribus abditos, ratione quadam compulit in vnum locum, & congregauit, & eos ex feris & immanibus, mites reddidit & manſuetos.* 1. de Inuent.

Hoc *tempore cùm homines nondum neque naturali, neque iure ciuili deſcripto fuſi per agros, atque diſperſi uagarentur, tantumq́; haberent, quantum manu ac viribus per cædem ac vulnera aut eripere aut retinere potuiſſent, extiterunt viri virtute & conſilio præſtanti, qui diſsipatos vnum in locum congregarunt, eosq́; ex ferocitate illa ad iuſtitiam atque manſuetudinem tranſtulerunt, &, inuento diuino & humano iure, eos mœnibus ſepſerunt.* Pro Seſtio.

Duæ ſunt artes, quæ poſſunt locare homines in ampliſsimo gradu dignitatis, vna imperatoris, altera oratoris bonis. Ab hoc enim pacis ornamenta retinentur: ab illo, belli pericula repelluntur. Pro Murena.

Grauis eſt, & plena dignitatis dicendi facultas, quæ plurimas gratias, firmiſsimas amicitias, maxima ſæpe ſtudia peperit. Pro Murena.

Eloquentia principibus maximè ornamento

eſt.4.de Finibus.

Eloquentia grandis eſt verbis, ſapiens ſententijs, genere toto grauis: manus extrema non acceſsit operibus eius: præclarè inchoata multa, perfecta non planè. De claris Oratoribus.

Nihil eſt eloquentia laudabilius uel præſtantius, vel admiratione audientium, vel ſpe indigentium, vel eorum, qui defenſis ſunt gratia. 2.Offic.

Nihil eſt tam inhumanum, quàm eloquentiam à natura ad ſalutem & conſeruationem datam, ad bonorum peſtem, perniciemq́; conuertere. 2.Offic.

Nihil eſt tam incredibile, quod dicendo non fiat probabile. Nihil tam horridum, tam incultum, quod non ſplendeſcat oratione, & tanquam excolatur. Paradox.

Vt hominis decus eſt ingenium, ſic ingenij lumen, eſt eloquentia. De claris Orat.

Eloquens & diſertus. 19

ELOQVENS *hoc vel maximè differt à diſerto.* Diſertus *eſt enim, qui poteſt ſatis acutè atque dilucidè, apud mediocres homines, ex communi quadam hominum opinione dicere.* Eloquens *verò, qui mirabilius & magnificentius augere poteſt, atque ornare quæ vult, omneſq́; omnium rerum, quæ ad dicendum pertinent, fontes animo ac memoria continet.* 1. de Orato.

Si de laudibus Eloquentiæ, delectatione, & artis difficultatem plura cupias, euolue diligenter librum de Oratore, & amplius, quod deſideres, nihil erit.

Orator. 20

NOMINE *oratoris et docti ornandus eſt, qui ſcelus fraudemq; nocentis poſſit dicendo ſubiicere odio ciuium, ſupplicioq; conſtringere, idemq; ingenij præſidio innocentiam iudiciorum pœna liberare: idemq;, languentem, labentemq; populum, aut ad decus excitare, aut ab errore deducere, aut inflammare in improbos, aut incitatum in bonos mitigare: qui deniq; quemcunque in animis hominum motum res & cauſa poſtulet eum dicendo vel excitare poſſit, vel ſedare.* I. de Orato.

Dialecticæ & Rhetoricæ quædam differentiæ. 21

ZENO *Rhetoricam palmæ, Dialecticam pugno ſimilem dicebat, quòd latius loquerentur Rhetores, dialectici autem compreſſius.* 2. de Finib.

Zeno ille, à quo diſciplina Stoicorum eſt, manu demonſtrare ſolebat, quid inter dialecticam & Rhetoricam intereſſet. Nam cùm compreſſerat digitos, pugnumq; fecerat, Dialecticam aiebat eiuſmodi eſſe. Cùm autem deduxerat, & manum dilatauerat, Eloquentiam eſſe dicebat. hocq; uno (ait Ariſtoteles) differunt, quòd hæc ratio dicendi latior ſit, illa loquendi, contractior. Orat. ad Brut.

Docti quid maximè ſit proprium. 22

ERODITVS *oportet ſemper aliquid ex ſe promat, quod alios delectet, aut ſeipſum laudibus illuſtret.* L. *Lucceius ad* Cice. Famil. *lib.* 5.

Docti non ſolùm viui ac præſentes, ſtudioſos diſcendi erudiunt atque docent, ſed hoc idem etiam poſt mortem monumentis literarum aſſequuntur. 1. *Offic.*

Ingenioſus laborioſiſsimè docet. 23

QVO *quiſque eſt ſolertior & ingenioſior, hoc docet iracundius & laborioſius: quod enim ipſe celeriter arripuit, id cum tardè percipi videt, diſcruciatur.* Pro *Roſci.* Comæ.

Doctus inuiſus, niſi probus. 24

QVO *quis verſutior & callidior, hoc inuiſior & ſuſpectior, detracta opinione probitatis.* 2. *Offic.*

Si quis, omiſsis honeſtiſsimis ſtudijs rationis & officij, conficit omnem operam in exercitatione dicendi, is inutilis ſibi, pernicioſus ciuis patriæ alitur. Qui verò ita ſe armat eloquentia, vt non oppugnare commoda patriæ, verùm pro ijs pugnare poſsit, is mihi vir, & ſuis, & publicis rationibus vtiliſsimus, atque amiciſsimus ciuis fore videtur. 1. de *Inuent.*

Scientia,

Scientia, vt ait Plato &c. I.*Officiorum*. *In Apophth.* 12.

Ars militaris. 25

REI *militaris virtus præſtat ceteris virtutibus: omnia noſtra ſtudia, & hæc forenſis laus & induſtria latent in tutela ac præſidio bellicæ virtutis, & ſimulatq; increbuit ſuſpicio tumultus, artes illico noſtræ conticeſcunt. Omnia denique, quæ ſunt in imperio, in ſtatu ciuitatis, ab ÿs defendi & firmari putantur, qui militari virtute antecellunt.* Pro *Murena.*

Multò plus adfert dignitatis res militaris, quàm iuris ciuilis gloria. Vigilas tu de nocte, vt tuis conſultoribus reſpondeas: Ille uerò, quò intendit, maturè cum exercitu perueniat. Te Gallorum, illum buccinarum cãtu exuſcitat. Tu actionem inſtituis, ille aciem inſtruit. Tu caues ne tui conſultores, ille ne vrbes aut caſtra capiantur. Ille tenet & ſcit vt hoſtium copiæ, tu vt aquæ pluuiæ arceantur. Ille exercitatus eſt in propagandis finibus, tu in regendis. Pro *Murena.*

Duæ ſunt artes. Suprà in cap. de *Eloquentia.* Pro *Murena.*

Conſilium & prudentia, armis & rebus bellicis præferãtur. 26

MINVENDA *eſt horum opinio, qui arbitrantur res bellicas maiores eſſe, quàm vrbanas: quamuis enim Themiſtocles iure laudetur, & ſi eius nomen quàm Solonis illuſtrius:*

citeturq; Salamis clariſsimæ teſtis victoriæ, quæ anteponatur conſilio Solonis, ei, quo primum conſtituit Areopagitas*: non minus præclarum hoc, quàm illud iudicandum eſt, illud enim ſemel profuit, hoc ſemper proderit ciuitati.* 1. *Offic.*

Non minorem vtilitatem adferunt qui togati publicè præſunt, quàm qui bellum gerunt. Itaque eorum conſilio ſæpe, aut ſuſcepta, aut confecta bella ſunt. Quare expetenda magis eſt decernendi ratio, quàm decertandi fortitudo: temere enim in acie verſari, & manu cum hoſte confligere immane quiddam eſt, & beluarum ſimile. 1. *Offic.*

Conſiderati hominis eſt, iure decertare, armis non contendere. Pro Cæcina.

Cedant arma togæ, concedat laurea linguæ. 1. *Offic.*

Honeſtum efficitur, animi, non corporis viribus. 1. *Offic.*

Parum ſunt foris arma, niſi eſt conſilium domi. 1. *Offic.*

Non viribus, aut velocitatibus, aut celeritate corporum res magnæ geruntur, ſed conſilio, & auctoritate, & ſententia. Cato Maior.

Maximæ R*eſpublicæ per adoleſcentulos labefactatæ, à ſenibus ſuſtentatæ & reſtitutæ ſunt. Cùm enim ad gubernacula reipublicæ temerarij atque audaces homines accedunt, maxima, ac miſerrima naufragia fiunt.* Cato Maior.

Dux ille Græciæ *nunquam optat, vt* Aiacis *ſimile decem habeat, ſed vt* N*eſtoris, quodſi acciderit, non dubitat quin* T*roia breui ſit peritura.* Cato Maior.

Temeritas

Temeritas cum ſapientia non commiſcetur. Pro Muræna.

Hæc plenius diſputantur primo officiorum capite, ſed cum pleriſque, quæ nos conſulte omiſimus.

Conſilium rem præcurrat. 27

IN REBVS *magnis memoriaq; dignis, conſiliæ primùm, deinde acta, poſtea euentus ſpectantur. 2. de Orat.*

Bene præcipiunt qui vetant, quicquam agere quod dubites, æquum ſit, an iniquum. 1. Offic.

Non debemus quicquam agere, cuius non poſſimus cauſam probabilem reddere. 1. Offic.

Ad rem gerendam qui accedit, caueat, ne id modo conſideret, quàm illa res honeſta ſit, ſed etiam vt habeat efficiendi facultatem: in quo conſiderandum eſt illi, ne aut temerè deſperet propter ignauiam, aut nimis confidat propter cupiditatē. In omnibus autē negocijs priuſquam aggrediare, adhibēda eſt præparatio diligens. 1. Offic:

Suum quiſque noſcat ingenium, acremq; ſe, & vitiorum & bonorum ſuorum iudicem præbeat: ne ſcenici plus quàm nos videantur habere prudentiæ, neve hiſtrio videat in ſcena, quod non videat ſapiens in vita. 1. Offic.

Nō eſt incommodū ex alijs iudicare: vt ſi quid dedeceat in alijs, vitemus & ipſi, fit enim neſcio quomodo, vt magis in alijs cernamus, quam in nobiſmetipſis ſi quid delinquitur. 1. Offic.

Vt pictores & ij qui ſigna fabricantur &c. 1. Offic. in Similib. 90

Ad ea eligenda, quæ dubitationem afferunt, adhibere homines doctos debemus, vel etiam vſu peritos, & quid ijs vnoquoque officij genere placeat, exquire. e. 1. Offic.

Non eſt ſatis iudicare quid faciendum, non faciendumve ſit, ſed ſtare etiam oportet in eo, quod ſit iudicatum. 1. de Finib.

Melius curantur ea, quæ conſilio geruntur, quàm quæ ſine conſilio adminiſtrantur. 1. de Inuent.

Domus, ea quæ ratione geritur, omnibus inſtructior eſt rebus, & apparatior, quàm ea quæ temerè, & nullo conſilio adminiſtratur. 1. de Inuent.

Exercitus is cui præpoſitus eſt ſapiens & callidus imperator, omnibus partibus commodius regitur, quàm is qui ſtultitia & temeritate alicuius adminiſtratur. 1. de Inuent.

Siniſtrum quorundam conſilium. 28

HOC *plerunque facimus, vt conſilia euentis ponderemus, & cui bene quid proceſſerit, multum illum præuidiſſe: cui ſecus, nihil ſenſiſſe dicamus.* Pro C. Rabir. Poſthum.

Nedum hominũ humiliũ, ſed etiam ampliſſimorũ virorũ conſilia ex euentu, nõ ex voluntate à pleriſque probari ſolẽt. Lib. 9. ad Atti. epiſt. 10.

Princeps. 29

MAGNVM *eſt, perſonam in Republica tueri principis, qui non animis ſolùm debet, ſed*

oculis

oculis ſeruire ciuium. Philip. 8.

Nimis multa audire coguntur, neque aliter facere poſſunt, quibus tota commiſſa eſt Reſpubli*ca*. Pro Milone.

Si quis de contentione principatus laborat, quæ nulla eſſe debet, ſtultißimè facit, ſi vitijs cum virtute contendit, vt enim curſus curſu, ſic in viris fortibus, virtus virtute ſuperatur. Philippic. 14.

Regium eſt ita viuere. Pro Sylla. Vide Appetitus. 51.

Vt cupiditatibus principum &c. 3. de Leg. in Simil. 15.

Quales in Repub. *principes &c.* Lent. famil. 1. In Apophth. 9.

Non tantum mali eſt peccare principes (quanquam eſt magnum per ſeipſum malum) quantum illud, quòd permulti etiam imitatores principum exiſtunt. Nam licet videre quæcunque mutatio morum in principibus extiterit, eandem in populo ſecutam. Nobilium *enim vita, victuq; mutato, mores ciuitatis mutari ſolent.* Nec *ſolùm vitia concipiunt ipſi principes, ſed ea infundunt in ciuitatem.* Neque *obſunt quod ſolum ipſi corrumpuntur, ſed etiã quòd corrũpunt. pluſq; exemplo, quàm peccato nocent.* Pauci *enim, atque admodũ pauci, honore & gloria amplificati, vel corrũpere mores ciuitatis, uel corrigere poſſunt.* 3. de Leg.

Studioſè plerique facta principum imitantur. 1. Offic.

Turpe eſt eum, ex quo pudoris pudicitiæq; petuntur exempla, eundem in aliquo libidinis crimine comprehendi. Pro Deiot.

Imperator.

Imperator. 30

IMPERATORES *appellandi ſunt, quorũ virtute et conſilij felicitate maximis periculis ſeruitutis atque interitus liberati ſumus.* 14. *Philip.*

In ſummo imperatore, quatuor hæ virtutes ineſſe debent: Scientia rei militaris, Virtus, Authoritas, Felicitas. Pro lege Manil.

Hæ ſunt virtutes imperatoriæ, labor in negocijs, fortitudo in periculis, induſtria in agendo, celeritas in conficiendo, conſilium in prouidendo. Pro lege Manil.

Non ſolùm bellandi virtus in ſummo atq; perfecto Imperatore *quærẽda eſt, ſed multæ ſunt artes eximiæ, huius adminiſtræ, comitesq; virtutis. Primũ quãta innocentia, quanta deinde omnibus in rebus tẽperantia, fide, felicitate, ingenio, & humanitate* Imperatores *eſſe debẽt?* Pro lege Man.

Refrænet primũ libidines, iracũdiã teneat, ſpernat voluptates, coerceat auaritiã, cæteras animi labes repellat: tum incipiat alijs imperare, cùm decori & turpitudini parere deſierit. Parad. 5.

Non poteſt exercitum is continere Imperator, *qui ſeipſum non continet: frugi hominem dici, non multum laudis habet in* Rege*: fortem, iuſtum, ſeuerum, grauem, magnanimum, largum, beneficum, liberalem et manſuetum, hæ ſunt regiæ laudes.* Pro Rege Deiot.

Magiſtratus. 31

MAGISTRATVS, *lex eſt loquens.* 3. *de Legibus.*

Magiſtra-

Magiſtratibus opus eſt, ſine quorum prudentia ac diligentia ciuitas eſſe non poteſt, quorum deſcriptione, omnis Reip. *moderatio cõtinetur, neque ijs ſolùm præſcribendus eſt imperandi, ſed etiam ciuibus obtemperandi modus.* Nam *& qui bene imperat, paruerit aliquando neceſſe eſt: & qui modeſtè paret, videtur qui aliquando imperat, dignus eſſe.* 3. de Leg.

Omnino qui Reipublicæ *præſunt, duo* Platonis *præcepta teneant,* V*num, vt vtilitatem ciuium ſic tueantur, vt quicquid agant, ad eam referant, obliti commodorum ſuorum,* Alterum, *vt totum corpus* Reipublicæ *curent, ne cùm partem aliquam tuentur, reliquas deſerant.* V*t enim tutela, ſic procuratio* Reip. *ad vtilitatem eorum, qui commiſſi ſunt, non ad eorum, quibus commiſſa eſt gerenda eſt.* 1. *Offic.*

Huc *omnia ſunt referenda ab ijs: qui præſunt alijs, vt qui eorum in imperio erunt, ſint quàm beatiſſimi, eſtq; eius, non modo qui ſocijs et ciuibus, ſed etiam eius, qui ſeruis, qui mutis pecudibus præſit, eorum quibus præſit commodis, vtilitatiq; ſeruire* Ad. *Quint. frat. epiſt. prim.*

Sudandum eſt ijs, qui magiſtratum gerunt, pro communibus commodis, adeundæ inimicitiæ, ſubeundæ ſæpe pro Republica *tempeſtates: cum multis audacibus, improbis, nonnunquam etiam potentibus dimicandum.* Pro *Seſt.*

Eſt boni magiſtratus, cùm auxilia Reipublicæ *labefactari, conuelliq; videat, ferre opẽ patriæ, ſuccurrere ſaluti, fortuniſq; cõmunibus: ſuam ſalutem poſteriorẽ ſalute communi ducere: intercludere omnes ſeditionum uias.* Pro Caio Rabirio.

Si

Si populo conſulis, remoue te à ſuſpicione alicuius tui commodi, fac fidem, te nihil, niſi populi vtilitatem & fructum quærere. Ex lege Agrar. *ad pop.*

Nulla re conciliare facilius beneuolentiam multitudinis poſſunt ij, qui Reip. *præſunt, quàm abſtinentia, & continentia.* 1. *Offic.*

Eſt boni magiſtratus, commoda ciuium defendere non diuellere, atque omnes æquitate eadem continere. 2. *Offic.*

Eſt propriū munus magiſtratus, intelligere ſe gerere perſonā ciuitatis, debereq́; eius dignitatem & decus ſuſtinere, ſeruare leges, iura deſcribere: & ea fidei ſuæ commiſſa meminiſſe. 1. *Offic.*

Hi, qui Rempublicam *tuebuntur, in primis operam dabunt, vt iuris & iudiciorum æquitate ſuum quiſque teneat, vt neque tenuiores propter imbecillitatem circumueniantur, neque locu pletibus ad ſua vel tuenda, vel recuperanda, obſit inuidia.* 2. *Offic.*

In primis videndum eſt ei, qui Remp. *adminiſtrabit, vt ſuum quiſque teneat: & earum rerum ſit copia, quæ ſunt neceſſariæ.* 2. *Offic.*

Magiſtratus, non obedientem, & noxium ciuem mulcta, vinculis, verberibusq́; coerceat: ni par, maiorve poteſtas, populusve prohibeſcit. 3. *de* Leg.

Qui Reipublicæ *præſunt, legum ſimiles ſint, quæ ad puniendum non iracundia, ſed æquitate ducuntur.* 1. *Offic.*

Munus eorum eſſe debet, reſiſtere & leuitati multitudinis, & perditorum temeritati. Pro Milone.

Eſt

Eſt ei, cui Reſpublica commiſſa eſt, neceſſaria oratio, & ſapientia, qua regat populos, qua ſtabiliat leges, qua caſtiget improbus, qua tueatur bonos, qua laudet claros viros, qua præcepta laudis & ſalutis aptè ad perſuadendum edat ſuis ciuibus, qua hortari ad decus, reuocare à flagitio, conſolari poſſit afflictos, factaq; & conſulta fortium & ſapientum, cum improborum ignominia ſempiternis monumentis prodere. Plerunque *tamen ad honores adipiſcendos, & ad* Remp*ub. gerendam nudi ueniunt & inermes, nulla cognitione rerum, nulla ſcientia ornati.* 1. *de* Leg.

Eſt boni magiſtratus, non ſolum videre quid agatur, verumetiam prouidere quid futurum ſit. Pro Mur.

Bono *viro, non minori curæ eſt qualis* Reſpu*blica pòſt mortem ſuam futura ſit, quàm qualis hodie ſit.* In Lælio.

Caput eſt in omni procuratione negocij & muneris publici, vt auaritiæ pellatur vel minima ſuſpicio. 2. *Offic.*

Nullum eſt vitium tetrius, quàm auaritia, præſertim in Principibus, *&* Rempublicam *gubernantibus: habere enim quæſtui* Rempubli*cam, non modo turpe eſt, ſed ſceleratum & nefarium.* 2. *Offic.*

Senatorius ordo vitio careat ceteris ſpecimen ſit: nec veniat quidem in eum ordinem quiſquam vitij particeps. 3. *de Leg.*

Imitemur *noſtros* Brutos, Camillos, Halas, Decios, Curios, Fabricios, Maximos, Scipiones, Lentulos, *&* Aemilios, *quos in* Deorum *immortalium cœtu ac numero repono.* Amemus *patriam,*

triam conſulamus bonis, præſenteis fructus negligamus, poſteritati & gloriæ ſeruiamus. Id eſſe optimum putemus; quod erit rectiſsimum. Speremus quod volumus ſed quod acciderit, feramus. Cogitemus denique, corpus virorum fortiũ, magnorũq; hominũ eſſe mortale: animi verò motus et virtutis gloriã ſempiternam. Pro Seſt.

O conditiones miſeras adminiſtrandarum ciuitatem & prouinciarum, in quibus diligentia plena ſimultatum eſt, negligentia vituperationũ: ubi ſeueritas periculoſa eſt, liberalitas ingrata, ſermo inſidioſus, aſſentatio pernicioſa, frons omnium familiaris, multorum animus iratus, iracundiæ occultæ blandiciæ apertæ uenientes prætores expectant, præſentibus inſeruiunt, abeuntes deſerunt. Pro Flacco.

Sunt qui quod ſentiunt, etiam ſi optimum eſt, inuidiæ metu non audent dicere. 1. Offic.

Lex. 32

• LEX, *eſt ratio ſumma, inſita in natura, quæ iubet ea, quæ facienda ſunt, prohibetq; contraria.* 1. de Leg.

• *Lex nihil eſt aliud, niſi recta, & à numine Deorum tracta ratio, imperans honeſta, prohibensq; contraria.* Philip. 11.

• *Legibus propoſita ſunt ſupplicia vitÿs, præmia virtutibus.* 2. de Orat.

• *Vitiorum emendatricem legem eſſe oportet, commendatricemq; virtutum: ab ea enim viuendi doctrina ducitur.* 1. de Leg.

• *Docemur auctoritate, nutuq; legum, domitas habere*

habere libidines, coercere omnes cupiditates, noſtra tueri ab alienis mentes, oculos, manus abſtinere. 1. de Orat.

Leges ſunt inuentæ, quæ cum omnibus, una atque eadem voce loquerentur. 2. *Offic.*

A maioribus noſtris nulla alia de cauſa leges ſunt inuentæ, niſi vt ſuos ciues incolumes conſeruarent. In Vatin.

Ad ſalutem ciuium, ciuitatumq; incolumitatem, vitamq; hominum & quietam, & beatam conditæ ſunt leges. 1. de Leg.

Ea virtute & ſapientia maiores noſtri fuerunt, vt in legibus ſcribendis, nihil ſibi niſi ſalutem, atque vtilitatem Reipublicè *proponerent.* Neque *enim ipſi quod obeſſet, ſcribere volebant: et ſi ſcripſiſſent, cùm eſſet intellectum, repudiatum iri legem intelligebant.* 1. de Inuent.

Nihil eſt tã aptum ad ius conditionemq; naturæ, quã lex, ſine qua nec domus ulla, nec ciuitas, nec gens, nec hominũ vniuerſum genus ſtare, nec rerũ natura omnis, nec ipſe mũdus põt. 3. de Leg.

Fundamentum libertatis, fons æquitatis, mens & animus, & conſilium, ſententia ciuitatis, poſita eſt in legibus. Pro Cluent.

Vt membra &c. Pro Cluent. In Similib. 17.

Ius amitti non poteſt ſine magno incommodo ciuitatis. Pro Cæcina.

Omnia ſunt incerta, cùm à iure diſceſſum eſt. Ad Pap. *Pætum lib.* Fam. 9

Maior hereditas venit vnicuique noſtrum à iure, & legibus, quàm ab ijs, à quibus illa bona relicta ſunt. Nam *vt perueniat ad nos fundus, teſtamento alicuius fieri poteſt ; vt retineamus*

quod

quod noſtrum factum eſt, ſine iure ciuili non poteſt. Pro Cecin.

Hoc ſpectant leges hoc volunt, incolumem eſſe ciuium coniunctionem: quam qui dirimunt, eos morte, exilio, uinculis, damno coercent 3. *Offic.*

Legis eſt perſuadere, non omnia ui ac minis cogere. 2. *de* Legib.

Si eſſet iſta cognitio iuris magna ac difficilis, tamen vtilitatis magnitudo deberet homines ad ſuſcipiendum diſcendi laborem impellere. 1. de Orato.

Domus Iuriſconſulti, eſt totius oraculum ciuitatis. Omnia iudicia, aut diſtrahendarum controuerſiarum, aut puniendorum maleficiorum cauſa reperta ſunt. 1. *de* Orat.

Ius Ciuile. 33

IVRIS *ciuilis ſummo ſemper in honore fuit cognitio atque interpretatio.* 2. *Offic.*

Nihil eſt in ciuitate tam diligenter retinendū quàm ius ciuile. Etenim hoc ſublato, nihil eſt quare exploratum cuiquam poſſit eſſe quid ſuum, aut quid alienum ſit. Nihil eſt quod æquabile inter omnes, atque vnum omnibus eſſe poſſit. Pro Cecin.

Ius ciuile eiuſmodi eſſe debet, quod neque inflecti gratia neque perfringi potentia, neque adulterari pecunia poſſit. Quòd ſi non modò oppreſſum, ſed etiam deſertum, aut negligentius adſeruatum erit, nihil eſt quod quiſquam ſe habere certum, aut à patre accepturum, aut relicturum liberis arbitretur. Pro Cecin.

Qui ius ciuile contemnendum putat, is vincula

la reuellit non modo iudiciorum, ſed etiam vtilitatis, vitæq; communis. Qui autem interpretes iuris vituperat, ſi imperitos iuris eſſe dicit, de hominibus, non de iure ciuili, detrahit. Si imperitus non putat eſſe obtemperandum, non homines lædit ſed leges & iura labefactat. Pro Cecin.

Veri iuris, germanæq; iuſtitiæ ſolidam & expreſſam imaginem nullam tenemus, vmbra & imaginibus vtimur. 2. Offic.

Tu de iuris ciuilis commendatione leges pleniſsime apud Ciceronem in oratione pro A. Cecina.

Arma legibus contraria 34

NIHIL *eſt æquitati tam contrarium atque infeſtum, quàm conuocati, armatiq; homines: nihil iuri tam inimicum, quamuis.* Pro Cecin.

Nihil eſt exitioſius ciuitatibus, nihil tam contrarium iuri & legibus, nihil minus ciuile et humanũ, quàm conſtituta & compoſita Republica quicquam agi per uim. 3. de Legib.

Silent leges inter arma, nec ſe expectari iubent, cùm ei qui expectare velit, antè iniuſta pœna luenda ſit, quam iuſta repetenda. Pro Mil.

Iudex, & quæ ſint eius partes. 35

IVDEX *eſt is, quem non minus bene de nobis exiſtimare, quàm ſecundum nos iudicare velimus.* Pro Roſc. Com.

Semper iniquus eſt Iudex, qui aut inuidet, aut fauet.

ſauet. debetq; in iudicio imbecillis eſſe inuidia. Pro Planc.

Abducuntur nonnunquam Iudices ab inſtitutis ſuis magnitudine pecuniæ. 6. act. in Verr.

Ingentes diuitiæ, iudiciorum religionem, veritatemq; ſolent perfringere. 2. Act. in Verr.

Plura iudicant homines, aut amore, aut cupiditate, aut iracundia, aut dolore, aut lætitia, aut ſpe, aut timore, aut errore, aut aliqua permotione mentis, quàm veritate, aut præſcripto, aut iuris norma aliqua, aut iudicij formula, aut legibus. 2. de Orat.

Eſt ſapientis iudicis, meminiſſe, ſe hominem, cogitare, ſibi tantum eſſe permiſſum, quantum commiſſum ſit, & creditum. Et non ſolum ſibi ſolo poteſtatem eſſe datam, uerùm etiam fidem habitam eſſe meminiſſe: poſſe quem oderit, abſoluere; quem non oderit, condemnare, et ſemper non quæ velit ipſe, ſed quid lex, & religio cogat cogitare. Animaduertere qua lege reus citetur, de quo reo cognoſcat, quæ res in quæſtione verſetur. Cùm hæc hæc ſunt videnda, tũ illud eſt hominis magni Iudicis atque ſapientis, habere in conſilio legẽ, fidẽ, religionem, æquitatem, libidinẽ autẽ, et inuidiã, metũ, cupiditates omnes amouere. maximi æſtimare conſcientiam mentis ſuæ, quam à Dijs immortalibus accepimus, quæ à nobis diuelli non poteſt. Pro Cluent.

Cùm iudici dicenda ſententia eſt, meminerit ſe Deũ habere teſtẽ, id eſt, mentẽ ſuam, qua nihil homini dedit ipſe Deus diuinius. 3. Officiorum.

Eſt ſapientia iudicis in hoc, vt non ſolùm quid poßit, ſed etiam quid debeat, ponderet: nec quantum

tum ſibi permiſſum, meminerit, ſed etiam quatenus commiſſum ſit. pro Rabir. Poſthu.

Laborare debent iudices non modò quid dicant pro teſtimonio, ſed etiam quibus verbis vtantur, ne quid minus moderatè poſitum, ne quid ab aliqua cupiditate prolapſum verbum eſſe videatur. Vult autem laborare ne qua ſignificari poſſit ſuſpicio cupiditatis, vt & cùm prodeunt, exiſtimatio ſit quædam tacita de illis pudoris ac religionis, & cum diſcedunt, ea diligenter conſeruata ac retenta videantur. Pro Font.

Neque contra Rempublicam, neque contra iuſiurandũ ac fidem, amici cauſa vir bonus faciet, ne ſi iudex quidẽ erit de ipſo amico; ponit enim perſonã amici, cùm induit iudicis. Nã ſi omnia facienda ſint, quæ amici velint, non amicitiæ tales, ſed coniurationes putandæ ſunt. 3. Officiorum.

Iudicis ſemper eſt verum ſequi. 2. Offic.

Eſt boni iudicis, paruis ex rebus coniecturam facere uniuſcuiuſque, & cupiditatis & incontinentiæ. 6. Act. in Verr.

Iudex bonus nemo eſſe poteſt, qui ſuſpicione certa non mouetur. 7. Act. in Verr.

Scriptum ſequi, calumniatoris eſt: boni verò Iudicis, voluntatem ſcriptoris, auctoritatemq́; defendere. Quæ lex enim, quod ſenatuſconſultum, quod magiſtratus edictum, non infirmari aut cõuelli poteſt, ſi ad verba deflectere voluerimus? conſilium autem eorum, qui ſcripſerunt, & rationem & auctoritatem relinquamus. Non enim ex verbis pendet ius, ſed verba ſeruiunt hominum conſilijs & auctoritatibus, nec verba veniunt in iudicium, ſed ea res, cuius cauſa verba in

leges coniecta ſunt. Pro Cecin.

Dubium non eſt, quin omnes omnium pecuniæ poſitæ ſunt in eorum poteſtate, qui iudicia dant, & eorum qui iudicant, quum nemo noſtrum poſſit ædes ſuas, nemo fundum, nemo bona patriæ obtinere, cùm ad iudicandum detur iudex nequam, & leuis, qui de ijs iudicet. 5. Act. in Verr.

Præceptores. 36

NVLLVM *munus* Reip. *afferre maius, me liusve poſſumus quàm ſi doceamus atque erudiamus iuuentutem, ijs præſertim moribus atque temporibus, quibus ita prolapſa eſt, vt omnium opibus refrenanda atque coercenda ſit*. 3. *de Diuinat*.

Nudi bonarum artium magiſtri non beati putandi, quamuis conſenuerint vires, atque defecerint. Cato Maior.

Pædagogi negligendi non ſunt, ſed quodammodo colendi. Lælius.

Nemo eſt noſtrum liberaliter educatus, cui non educatores, cui non magiſtri ſui, atque doctores, cui non locus ille mutus, ubi ipſe altus, aut doctus eſt cum grata recordatione in mente verſetur. Pro Planc.

Iidem erant antiquitus uiuendi præceptores atque dicendi. 3. de Orat.

Ciuitas. 37

CIVITAS *in ſeditione non poteſt eſſe beata*. 1. de Finib.

Proprium eſt ciuitatis atquè vrbis, vt ſit li-

ſit libera, & non ſolicita ſuæ rei cuiuſque custodia. 2. Offic.

Milies perire eſt melius, quàm in ſua ciuitate ſine armorum præſidio non poſſe viuere: præſidium caritate & beneuolentia ciuium ſeptum oportet eſſe, non armis. 2. Philip.

Illa non eſt ciuitas, cùm leges in ea nihil valent, cùm iudicia iacent, cùm mos occidit patrius. Parad. 4.

In hoc vel maximè vitioſa eſt ciuitas, quæ largitione interpoſita, virtutis & dignitatis obliuiſci ſolet. De Peti. conſul.

Ciuis. 38

QVI *periculum non timet propoſita inuidia, morte, pœna, qui nihilo ſegnius* Rēp. *defendit, is vir verè, & ciuis putandus eſt.* Pro Milone.

Ciuis eſt is, qui patriam ſuam diligit, ac bonos omnes ſaluos, incolumesq; deſiderat. In Vat.

Ab omnibus, huiuſmodi ciuis laudandus ac diligendus eſt, qui in ſolùm Reip. *ciuem improbum remouet, verùm etiam ſeipſum eiuſmodi fore profitetur ac præſtat, vt ſibi non modò communi voluntate virtutis, atque officij, ſed etiam vt quadam magis neceſſaria ratione, rectè ſit, honeſteq; viuendum.* 5. Act. in Verr.

Ciuem oportet æquo & pari cum ciuibus iure viuere, neque ſummiſſum et abiectum, neque ſeſe efferentem; tum in Rep. *ea uelle, quæ tranquilla & honeſta ſint.* 1. Offic.

Nihil viro bono, & quieto & bono ciui magis conuenit, quàm abeſſe à ciuilibus contro-

uerſis. Ad Attic.9 *.lib.epiſto.*

Ciuis non eſt habendus, qui ciuile bellum concupiſcit. Philip. 13.

Ingratus eſt, iniuſtusq; ciuis, qui armorum periculo liberatus, animum tamen retinet armatum. Pro Marc.

Ciuem ab hoſte, non natura ac loco, ſed animo, factisq; diſtinguimus. Parad. 4.

Hi *& audaces, & mali, & pernicioſi ciues putantur, qui incitant populi animos ad ſeditionem, aut qui largitione cæcant mentes imperitorum, aut qui fortes & claros et viros, et bene de Republica meritos, in aliquam uocant inuidiam. Qui uerò ſceleratorum impetus, & conatus repreſſerunt, qui auctoritate, qui fide, qui magnitudine animi, conſilijs audacium reſtiterunt, ij boni ciues ſemper habiti ſunt.* Pro Seſt.

Reſpublica, & patria. 39

RESPVBLICA *nomen vniuerſæ ciuitatis eſt pro qua mori, & cui nos totos dare, & in qua omnia noſtra ponere, & quaſi conſecrare debemus.* 2.de Leg.

Eò omnis vitæ noſtræ ratio tranſmittenda eſt, vt magnā nominis noſtri famam, ex maximis in Rempublicā meritis collatis, poſteris relinquamus In Vat.

Bono viro. Lælius. *In Magiſtr.* 31.

Omnibus bonis expedit, ſaluam eſſe Rempublicam. Philip. 13.

Laudandus eſt is, qui mortem oppetit pro Republica, qui doceat, cariorem eſſe patriam nobis, quàm noſmetipſos. Eſtq; illa uox inhumana

mana & ſcelerata eorum, qui negant ſe recuſare, quò minus ipſis mortuis terrarum omniũ deflagratio conſequatur. 3. de Finibus.

Qui pro Republica vitam reddiderunt, nuſquam mehercule eos mortem potius, quàm immortalitatem aſſecutos putauit. Pro Planc.

Nihil eſt ex omnibus rebus humanis præclarius aut præſtantius, quàm de Republica bene me reri. Ad Planc. Famil. 10.

Omni timore depoſito, debemus liberè Reipublicæ conſulere Brut. ad Cic. Fam. 11.

Imitemur noſtros Brutos. Pro Seſt. De Magiſtr. 31.

His *maiores noſtri, qui ob* Rempublicam *mortem obierant, pro breui vita diuturnam memoriam reddiderunt.* Philip. 9.

Duo hæc moriens opto. Philip. 2. In Apophtheg. 128.

Non poteſt cuiquam malè de Republica *merenti iuſta eſſe cauſa.* de Reſp. Aruſp.

Magnus eſt in Rep. *campus, multis apertus curſus ad laudem.* Philip. 14.

Patria, eſt communis omnium noſtrum parens. 1. Inuect. in Catil.

Non poteſt cognatio vlla propior eſſe, quàm patriæ. 1. de Orat.

Ipſa patria dici vix poteſt quid caritatis, quid voluptatis habet. Philip. 5.

Patria nihil dulcius, nihil carius in vita eſſe debet. Ad Quir. poſt red.

Eſt patriæ caritas maxima. In Vat.

Commune patriæ ſolum, & clarum eſt, & iucundum, & delectabile. Cicero Caio *Caßio*, Familiar.

miliar. 12.

Nullus locus eſt domeſtica ſede iucundior. 4. in Catilinam.

Nullus locus nobis dulcior eſſe debet patria. Ad Marc. Famil. 4.

Noſtra patria delectat, cuius rei tanta eſt vis, ac tanta natura vt Ithacam *illam in aſperrimis ſaxulis tanquam nidulum affixam, ſapientiſſimus vir immortalitati anteponat.* 1. de Orat.

Cari ſunt liberi, propinqui, familiares: ſed omnes omnium caritates patria vna complexa eſt, pro qua quis bonus dubitet mortem oppetere, ſi ei ſit profuturus? 1. *Offic.*

Patriæ nos primùm natura conciliat. de *Reſponſ.* Aruſp.

Patria eſt. 5. *Tuſc.* In Apoph. 81.

Si conuentio quædam, et comparatio fiat, quibus plurimum tribuendum ſit officij, principes ſunt patria & parentes, quorum beneficijs maximè obligati ſumus. 1. *Offic.*

Sapientis eſt carere patria, & duri non deſiderare. Ad Marc. Famil. 4.

Malo ſine periculo domi meæ eſſe, quàm cum periculo alienæ. Ad Marc. Fam. 4.

Pro patria, & in patria mori præclarum. Ad Attic. 8.

Nemo eſt tam ingratus, tã impius, tamq́; nullius humanitates, qui ſi patriæ merita reſumere velit, nõ eã magis, quàm ſeipſum diligat. In Vati.

Nullus eſt caſus pro dignitate & libertate patriæ non ferendus. Philip. 13.

Omnia, quæ à nobis geruntur, non ad noſtram vtilitatem & commodum, ſed ad patriæ ſalutem

conferre

conſerre debemus. In Vat.

Non ſolùm nobis nati ſumus. I. *Officio.* In *Apoph.* II.

Nullum eſt periculum, quod ſapiens pro ſalute patriæ vitandum arbitretur. Hæc enim ſecũ loquitur. Non mihi ſoli, ſed etiam, atque adeò multò potius, natus ſum patriæ. Vita, *quæ fato debetur, ſaluti patriæ potiſſimũ ſoluatur.* 4. ad Herenniũ.

Nihil eſt præſtabilius viro, quàm periculis patriam liberare, beatiq; ſunt hi, quibus ea res honori fuerit. Pro Mil.

Pericula, labores, dolorem etiam optimus quiſque pro patria & pro ſuis ſuſcepit; dolores deniquè ſuſcipere mauult, quàm deſerere ullam officij partem. I. de Finib.

Quoniam ſunt omnia commoda à patria accepta, nullum incommodum pro patria graue putandum eſt. At qui patriæ pericula ſuo periculo expetunt, hi ſapientes putandi ſunt, quùm & eum, quem debent honorem Reip. *reddunt, et pro multis perire malunt quàm cum multis. Etenim vehementer eſt iniquum vitam, quam à natura acceptam propter patriam conſeruaueris, naturæ cum cogat, reddere, patriæ cùm roget, non dare; & cùm poſſis cum ſumma virtute & honore pro patria interire, malle per dedecus & ignauiam viuere; & quum pro amicis & parentibus & ceteris neceſſarijs adire periculum velis, pro* Republica, *in qua & hoc, & illud ſanctiſſimum nomen patriæ continetur, nolle in diſcrimen venire.* 4. ad Herennium.

Cùm dies & noctes, omnia nos undique fata circumſtent, non eſt dubitandum, cum ſpiritum,

quem naturæ quiſque debet, patriæ reddere. Philip. 10.

O fortunata mors, quæ natura debita, pro patria potiſsimùm eſt reddita. Philip. 14.

Cùm omnibus definita ſit mors, optandum eſt magis vt vita, quæ neceſsitati debetur, patriæ potius donata, quàm reſeruata naturæ videatur. Pro Seſtio.

Debemus grata eorum virtutem memoria proſequi, qui pro patria vitam profuderunt. Philipp. 14.

Omnibus, qui patriã conſeruarint, adiuuerint, auxerint, certus eſt in cœlo & definitus locus, ubi beati æuo ſempiterno fruantur. In Somn. Scip.

Peregrinatio. 40

OMNIS *peregrinatio obſcura & ſordida eſt ijs, quorum induſtria in patria poteſt eſſe illuſtris.* Ad Mar. Cœlium, Famil. lib. 2.

Omnibus peregrinantibus gratum eſt minimarum quoque rerum, quæ domi gerantur, fieri certiores. Cœlius ad Ciceronem, Famil. 8.

In externis locis, minor eſt ad facinus verecundia. Ad Marc. Famil. lib. 4.

Multi ſuam rem bene geſſere, & publicam patria procul. Ad Trebatium, Famil. lib. 7.

Gloria. 41

GLORIA, *eſt illuſtris & peruagata multorum & magnorum, vel in ſuos ciues, vel*

in

in patriam, vel in omne genus hominum, fama meritorum. Pro Marcello.

Gloria, eſt ſolida quædam res & expreſſa, non adumbrata. Ea eſt conſentiens laus bonorum, incorrupta vox bene iudicantium de excellenti virtute, ea virtuti reſonat tanquã imago gloriæ, quæ quia rectè factorum plerunque comes eſt, non eſt bonis viris repudianda. Illa autem quæ ſe eius imitatricem eſſe vult, temeraria, atque inconſiderata & plerunque peccatorum, vitiorumq́; laudatrix fama popularis, ſimulatione honeſtatis, formã eius, pulchritudinemq́; corrumpit. Tu ergo quæ habent ſpeciem gloriæ, collecta ex inaniſsimis ſplendoris inſignibus, contemne; breuia, fugacia, & caduca exiſtima. 3. *Tuſcu.*

Vera gloria radices agit, atque etiã propagatur; ficta oĩa tanquã floſculi celeriter decidunt: nec ſimulatũ quicquã pŏt eſſe diuturnũ. 2. *Offic.*

Honos, eſt præmium virtutis, iudicio, ſtudioq́; ciuium delatum ad aliquem. Qui cum ſententijs, qui ſuffragijs adeptus eſt, is mihi & honeſtus & honoratus videtur. De clar. Orat. *ad Brut.*

Is verus triumphus eſt, cum bene de Republi*ca meritis, teſtimonium à conſenſu ciuitatis datur.* Phil. 14.

Is honos videri ſolet, qui non propter ſpem futuri beneficij, ſed propter magna merita claris viris defertur, & datur. Eſtq́; non inuitamentum ad tempus, ſed perpetuæ virtutis præmium. Ad Planc. Famil. *lib.* 10.

Ea eſt profectò iucunda laus, quæ ab his proficiſcitur, qui ipſi in laude vixerunt. Ad Mar. Catonem, Famil. *lib.* 15.

Is mihi videtur ampliſsimus,qui ſua virtute in altiorem locũ peruenit, non qui aſcendit per alte rius incõmodum & calamitatem. Pro Roſ. Ame.

Suſcepit vita. 2. de Natu. deor. De virtute. 45.

Quæ melior in genere hominũ natura, quàm eorum qui ſe natos ad homines iuuandos, tutandos, conſeruandos arbitrantur? Abijt ad eos Hercules: *nunquam abijſſet, niſi cùm inter homines eſſet eam ſibi viam muniſſet.* 1. Tuſc.

Eò *omnis vitæ noſtræ ratio &c.* In Vatin. De Rep. 39.

Actum præclarè cum ijs eſt, quorum virtus nec oblinione eorum qui ſunt, nec reticentia poſterorum ſepulta eſſe poterit. Philip. 14.

Breuis vita data eſt, at memoria bene redditæ vitæ ſempiterna, quæ ſi non eſſet longior quàm hæc uita, quis eſſet tam amens, qui maximis laboribus & periculis ad ſummam laudem, gloriamq; contenderet? Philip. 14.

Exiguum nobis vitæ curriculum natura circumſcripſit, immenſum gloriæ. Pro C. Rab.

Vita breuis eſt, gloriæ curſus ſempiternus. Pro Seſt.

Breue tempus ætatis, ſatis longum ad bene viuendum. 1. Tuſc.

Honos alit artes, omnesq; incendimur ad ſtudia gloria: iacentq; ea ſemper, quæ apud quoſque improbantur. 1. Tuſc.

Trahimur omnes laudis ſtudio, & optimus quiſque maximè gloria ducitur. Ipſi illi philoſophi etiam in illis libellis, quos de contemenda gloria ſcribunt, nomen ſuum inſcribunt, in quo prædicationem & nobilitatem deſpiciunt, prædicari ſe, ac

ſe,ac nominari volunt.Pro Arch.Poetæ.

Opifices poſt mortem nobilitari volunt. Quid enim Phidias ſui ſimilem ſpeciem incluſit in clypeo Mineruæ, cùm inſcribere non liceret? Quod noſtri philoſophi? nonne in his ipſis libris, quos in ſcribunt, de contemnenda gloria, ſua nomina inſcribunt? I.Tuſc.

Nemo eſt tam auerſus à Muſis, qui non mandari verſibus æternum ſuorum laborum facilè præconium patiatur.Pro Arch.Poeta.

Themiſtocles, cùm conſuleretur etc.Pro Arch. Poeta.In Apopht. 4.

Poetæ poſt mortẽ nobilitari volunt, vnde illud,

Aſpicite ò ciues, ſenis Enný imaginis vrnam.
Hic veſtrum finxit maxima facta patrum.

Mercedem gloriæ efflagitat ab his, quorum patres affecerat gloria.Idemq́;.

Nemo me lacrymis decoret, nec funera fletu
Faxit: cur? volito docta per ora uirum. I. Tuſcul.

Vix inuenitur qui laboribus ſuſceptis, periculisq́; aditis, non quaſi mercedem rerum geſtarum deſideret gloriam. I.Offic.

Nemo unquam ſine magna ſpe immortalitatis, ſe pro patria offert ad mortem. I.Tuſcu.

Perfecti homines, & excellentibus ingeniis præditi, excitantur ſpe gloriæ, quæ habet formam honeſtatis, & ſimilitudinem.Cato Maior.

Nemo noſtrum in Reip. periculis, cum laude ac virtute verſatur quin ſpe poſteritatis, fructuq́; ducatur.Pro C.Rabir.

Cùm optimus quiſque maximè poſteritati ſeruiat, eſſe aliquid ueriſimile eſt, cuius is poſt

*mortem, ſenſum ſit habiturus.*1.Tuſc.

Licuit eſſe otioſo Themiſtocli, *licuit* Epaminon*dæ; ſed neſcio quomodo inhæret in mẽtibus, quaſi ſeculorũ quoddam augurium futurorũ; quo quidem dempto, quis tam eſſet amens qui ſemper in laboribus & periculis viueret?* 1.Tuſcu.

Pueri efferuntur lætitia cùm vicerint, & pudet victos; vt ſe accurſari nolunt? quàm cupiunt laudari? quos illi labores non perferunt, vt æqualium principes ſint? 5.de Finib.

Quis tantos labores diurnos, nocturnosq́; domi, militiæq́; ſuſciperet, ſi iiſdem finibus gloriam ſuam, quibus vitam eſſet terminaturus? ſed optimi cuiuſque animus maximè ad immortalitatem gloriæ nititur. Cato Maior.

Eſt anguſti animi, atque demiſſi, triumphi honorem, atque dignitatem contemnere. Nam vt leuitatis eſt &c. In Piſo. In Simil. 75.

Præſtantes viri nunquam tanta conati eſſent, quæ ad poſteritatis memoriam pertinerẽt, ni animo vidiſſent, poſteritatem ad ſe pertinere poſſe. Nonne melius multo fuiſſet, ocioſam ætatem & quietem ſine vllo labore et cõtentione traducere? Sed neſcio quo modo animus erigens ſe poſteritatem ſemper ita proſpicit, quaſi cùm exceſſerit è vita, tum denique victurus ſit. Cato Maior.

Sapiens virtutis honorem, primum, haud prædam petit. 3.de Orat.

Nullam virtus aliam mercedem laborum, periculorumq́; deſiderat, præter hanc laudis & gloriæ; qua quidem detracta, Iudices, quid eſt quod in hoc tam exiguo vitæ curriculo & tam breui, tantis nos in laboribus exerceamus? Certè ſi nihil

animus

animus præſentiret in poſterum, & ſi quibus regionibus vitæ ſpatium circumſcriptum eſt, eiſdem omneis cogitationes terminaret ſuas: nec tantis ſe laboribus frangeret, neque tot curis vigilijsq́; angeretur, nec toties de vita ipſe dimicaret. Nunc inſidet quædam in optimo quoque virtus, quæ noctes & dies animum gloriæ ſtimulis concitat atque admonet, nō cum vitæ tempore eſſe dimittendam commemorationē nominis noſtri, ſed cum omni poſteritate adæquandam. Pro Archia Poeta.

Nullam mercedem tanta virtus, præter hanc laudis & gloriæ deſiderat: qua etiam ſi careat, tamen eſt ſeipſa contenta: quanquam in memoria gratorum hominum, tanquam in luce poſita lætetur. Philip. 5.

Ex omnibus præmijs virtutis, ampliſſimum eſt præmium, gloria: quæ uitæ breuitatem, poſteritatis memoria conſolatur: quæ efficit vt abſentes adſimus, mortui viuamus, cuius gradibus etiam homines in cælum videntur aſcendere. Pro Milone.

Non vita hæc dicenda eſt, quæ corpore & ſpiritu continetur: illa inquam, illa vita eſt, quæ viget memoria ſeculorum omnium, quam poſteritas alit, quā ipſa æternitas ſemper intuetur. Pro Marc.

Veſtra, quæ dicitur vita, mors eſt. Somn. Scip.

Nihil eſt vera gloria dulcius. Philip. 5.

Natura nihil præſtantius habet, nihil quod magis expetat, quàm honeſtatem, quàm laudem, quàm dignitatem, quàm decus. 2. Tuſc.

Antiquior ſit poſſeſſionibus gloria. 1. de Diuinat.

Verum decus in virtute poſitum eſt. Cicero *ad Plancum. Famil. lib.* 10.

De morte. 42

OMNIVM *rerum mors eſt extremum ad Tor. Famil.* 6.

Mors eſt diſceſſus animę à corpore. 1. Tuſcul.

Mors, ſomno ſimilis eſt. 1. Tuſcul.

Morti nihil eſt tam ſimile, quàm ſomnus. Cato Maior.

Somnus imago mortis. 1. Tuſcul.

Mors, *quaſi ſaxum* Tantalo *ſemper impendet.* 1. de Finibus.

Moriendum certè eſt, & id incertum an eo ipſo die. Cato Maior.

Nemini *exploratum poteſt eſſe, quommodo ſeſe habiturum ſit corpus, non dico ad annum, ſed ad veſperum.* 2. de Finib.

Quis *eſt, quamuis ſit adoleſcens, cui ſit exploratum, ſe ad veſperum eſſe victurum?* Cato Maior.

Mors omnibus eſt parata. 4. *Inuect. in* Catil.

Omnibus definita eſt mors. Pro *Seſtio.*

Mortem omnibus natura propoſuit. Philip. 4.

Neceſſe eſt mori. 2. Tuſcul.

Moriendum *eſt omnibus: eſtq́; finis miſeriæ in morte.* 1. Tuſc.

Gommorandi nobis natura diuerſorium, non habitandi dedit. Cato Maior.

Ex ipſa vita diſcedendum eſt, tanquam ex hoſpitio, non tanquam ex domo. Cato Maior.

Si hoc tempore diem non obieris, paucis pòſt

diebus

diebus eſt tibi moriendum, quia homo natus es. Sulpicius ad Cicero. Fab. lib. 4.

Hoc meditatum ab adoleſcētia debet eſſe, mortem vt negligamus, ſine qua meditatione, tranquillo eſſe animo quis non poteſt. Cato Maior.

Mortē omnibus horis impendentē timens, quis tranquillo animo poßit conſiſtere? Cato Maior.

Qui id, quod vitari non poteſt, metuit, is viuere animo quieto nullo modo poteſt. 1. Tuſc.

Quæ poteſt eſſe in vita iucunditas, cùm dies & noctes, cogitandum ſit iamiam eſſe moriendum? 1. Tuſc.

Qui mortem non timet, magnum is ſibi præſidium ad beatam uitam comparauit. 2. Tuſc.

Non detterret ſapientem mors, quæ propter incertos caſus quotidie imminet, & propter breuitatem vitæ nunquam longè poteſt abeſſe. 1. Tuſcul.

Vtrum viuere, an mori ſit melius, Dij immortales ſciunt, hominem quidem ſcire arbitror neminem. 1. Tuſcul.

A malis mors abducit non à bonis. 1. Tuſc.

Ipſe animi diſceſſus à corpore fit ſine dolore, & fit plerunque ſine ſenſu, nonnunquam etiam cum voluptate. Totum hoc leue eſt, qualecunque ſit. fit enim ad punctum temporis. 1. Tuſc.

Tunc erimus beati, quum corporibus relictis, cupiditatum & æmulationum erimus expertes. 1. Tuſcul.

Pellantur iſtæ ineptiæ penè aniles, ante tempus mori miſerum eſſe. Quod tandem tempus? naturæ ne? At ea quidem dedit vſuram vitæ tanquam pecuniæ, nulla præſtituta die. Quid eſt

igitur

igitur quod querare, ſi repetit quũ vult? ea enim conditione acceperas. Quæ verò ætas longa eſt, aut quid omnino homini longum? Nonnè modo pueros, modo adoleſcentes in curſu à tergo inſequens, nec opinantes aſſecuta eſt ſenectus? Omnia *iſta perinde vt cuique data ſunt, pro rata parte à vita, longa aut breuia dicuntur.* 1. Tuſc.

Mors terribilis eſt ijs, quorum cum vita omnia extinguuntur, non quorum laus emori non poteſt. Parad.

Honeſta mors nunquam eſt fugienda, ſæpe etiam appetenda. Martius ad Ciceronem, Famil. lib. 11.

Vetat dominans in nobis Deus etc. 1. Tuſc. In pijs Sent. 68.

Non eſt iniuſſu Imperatoris &c. Cato Maior. In pijs Senten. 70.

Nobis ſi quid tale acciderit &c. 1. Tuſcul. In pijs Senten. 72.

Tibi & pijs omnibus &c. 1. Tuſcul. in pijs Senten. 69.

Niſi Deus &c. Tuſc. In pijs Sent. 71

Sunt qui ſe gratum mortuis facere, ſi grauiter eos lugeant, arbitrantur. Accedit ſuperſtitio muliebris quædam; exiſtimant enim Dijs immortalibus ſe faciliùs ſatisfacturos, ſi eorũ plaga perculſi, afflictos ſe et ſtratos eſſe fateantur. 3. Tuſc.

Mortuorum corpora nihil ſentiunt in ſepultura. quantum autem conſuetudini, famæq; dandum ſit, id curent viui, ſed ita, vt intelligant, nihil ad mortuos pertinere. 1. Tuſc.

Cùm ab amicis rogaretur Diogenes &c. 1. Tuſcu. Apophth. 37.

Mors

Mors bonum ſit, an malum, pleniſſimè primo Tuſculanarum leges, & in dialogo, qui Cato Maior inſcribitur. 43

QVIS eſt, aut quotuſquiſque, cui mors cum appropinquet,

Non refugiat timido ſanguen, atque exalbeſcat metu? 5. de Finib.

Emori volo &c. 2. *Tuſc. In Apoph.* 43.

Virtutis quæ ſit vis, & commendatio. 44

VIRTVS eſt per ſe ipſa laudabilis, et ſine qua nihil laudari poteſt. 2. de Orat.

Virtus nihil eſt aliud, quàm in ſe perfecta, & ad ſummum perducta natura. 1. de Legib.

Virtus, eſt affectio animi conſtans, conueniensq́; laudabiles efficiens eos in quibus eſt: & ipſa eſt per ſe ſua ſponte, ſeparata tamen vtilitate, laudabilis; ex ea proficiſcuntur honeſtæ voluntates, ſententiæ, actiones, omnisq́; recta actio. 4. *Tuſcul.*

Virtutis multæ diffinitiones conſultò à nobis omittuntur. 45

ID dicitur honeſtũ, nõ quod laudetur à multis, ſed quia tale ſit, vt vel ſi ignorent id homines, vel ſi obmutuiſſent, pulchritudine ſua tamen eſſet, ſpecieq́; laudabile. 1. de Finib.

Honeſtum etiam ſi nobilitatum non ſit, aut ſi etiam à nemine laudetur, laudabile eſt natura: quod

quod ſi oculis cerneretur, mirabiles amores cita-ret ſapientiæ. 1. Offic.

Honeſtum eſt quod detracta omni vtilitate ſine vllis præmijs, ſpectibusve, per ſeipſum iure poteſt laudari. 2. de Finib.

Si non ipſo honeſto mouemur, vt viri boni ſimus, ſed vtilitate aliqua atque fructu, callidi ſumus, non boni. Nam quid faciet is in tenebris qui nihil timet, niſi teſtē vel iudicem? quid in deſerto loco, nactus quem multo auro ſpoliare poſſit, imbecillum atque ſolum? 1. de Legib.

Si emolumentis non ſuapte natura virtus expetitur, vna erit virtus, quæ malitia rectiſſimè dicetur. Nam qui virtutem precio metiuntur, nullam virtutem, niſi malitiam putant. 1. de Legib.

Nulla poteſt eſſe virtus niſi gratuita. Nã quæ voluptate, quaſi mercede aliqua ad officium impellitur, ea non virtus, ſed fallax imitatio, ſimulatioq́; virtutis. 5. Tuſc.

Quicquid, præter id, quod honeſtum ſit, expetendum eſſe duxeris, in bonisq́; numeraris, & honeſtum ipſum quaſi virtutis lumen extinxeris, & virtutem penitus euerteris. 3. de Finib.

Difficile eſt hõibus perſuadere, honeſtũ propter ipſum eli[illegible] C. *Caſſius* Ciceroni, Fam. li. 15.

Se ipſam honeſtatem undique perfectam & abſolutam, rem vnam præclariſſimam omnium, maximeq́; laudandam penitus videremus, quonam gaudio compleremur, cùm tantopere eius adumbrata opinione lætemur? 5. de Finib.

Sumus natura ſtudioſiſſimi, appetentiſſimiq́; honeſtatis: cuius ſi quaſi lumen aliquod aſpeximus, nihil eſt, quod, vt eo potiamur, non parati ſimus

imus & ferre, & perpeti. 2. Tuſc.

Nihil eſt virtute amabilius: quam qui adeptus erit, ubicunque erit gentium, à nobis diligetur. 1. de Nat. deo.

Virtutem neceſſariò gloria ſequitur. 1. Tuſc.

Gloria virtutem tanquam vmbra ſequitur. 1. Tuſc.

Nihil eſt virtute formoſius, nihil pulchrius, nihil amabilius. 1. de Nat. deo.

Nihil eſt amabilius virtute, nihil quod magis alliciat homines ad diligendum: quippe cùm propter virtutem & probitatem eos, etiam quos nunquam vidimus, quodammodo diligamus. Cuius ea eſt vis, vt eam (quod maius eſt) in hoſte etiam diligamus. In Lælio.

Animi hominum mouentur ad diligendum, cùm eorum, quibuſcum vſu coniuncti ſunt virtutem & bonitatem perſpiciunt. In Lælio.

Conciliantur animi hominum dignitate hominis, rebus geſtis, æſtimatione vitæ, alienãturq; ab eis, in quibus hæc non ſunt. 1. de Orat.

Suſcepit vita, conſuetudoq; communis, vt beneficijs excellentes viros in cælum fama ac voluntate tollamus. 2. de Nat. deo.

Quæ natio non comitatẽ, non beneuolentiam, nõ gratum animũ, et beneficij memorem diligit? Quæ ſuperbos, quæ maleficos, quæ crudeles, quæ ingratos non aſpernatur, non odit? 1. de Leg.

Eos viros nos ſuſpicimus, maximisq; efferimus laudibus, in quibus exiſtimamus, excellentes quaſdam & ſingulares perſpicere virtutes. Deſpicimus autem eos, & contemnimus, in quibus nihil virtutis, nihil animi, nihil neruorum putatur.

tatur. Quamobrem contemnuntur ij, qui nec ſibi nec alteri proſunt, vt dicitur, in quibus nullus labor, nulla induſtria, nulla cura eſt. Admira*tione autem quadam afficiuntur ij, qui anteire ceteris virtute putantur.* 2. Offic.

Illud honeſtum, quod in alio cernimus, nos mouet, atque illi, in quo id ineſſe videtur, amicos facit. Omnis enim virtus nos ad ſe allicit, facitq; vt eos diligamus, in quibus ipſa ineſſe videtur. 1. Offic.

Quis eſt tam diſsimilis homini, qui non moueatur & offenſione turpitudinis, & comprobatione honeſtatis? Quis eſt, qui non oderit libidinoſam, proteruam adoleſcentiam? Quis contra, in illa ætate pudorem, conſtantiam, etiam ſi ſua nihil interſit, non tamen diligat? An obliuiſcimur quãtopere in audiendo, in legendoq; moueamur, cùm pie, cùm amicè, cùm magno animo, aliquid factum cognoſcimus? 5. de Finib.

Quæ magno animo & elato, fortiter & excellenter geſta ſunt, ea neſcio quomodo quaſi pleno ore laudamus. 1. Offic.

Cùm aliquid clementer, manſuetè, iuſtè, rectè, moderatè ſapienter factum aut legimus, aut audimus quo ſtudio incendimur, non modò in geſtis rebus, ſed etiam in fictis, vt eos ſæpe, quos nunquam vidimus, diligamus? Pro Marcel.

Quis eſt, qui non admiretur ſplendorem pulchritudinemq; virtutis? 2. Offic.

Conciliatrix amicitiæ eſt, virtutis opinio. In Lælio.

Habet hoc virtus, vt viros fortes, ſpecies eius et pulchritudo etiã in hoſte poſita delectet. In Piſ.

Eſt

Eſt propriũ virtutis conciliare ſibi animos hominum, & ad vſus ſuos adiungere. 2. *Offic.*

— *Virtus conciliat amicitias, atque conſeruat. In ea enim eſt conuenientia rerum, in ea eſt ſtabilitas, in ea eſt conſtantia; quæ cùm ſe extulit; et lumen ſuum oſtendit, & idem aſpexit, agnouitq́; in alio, ad id ſe admouet: viciſſimq́; accipit illud quod in altero eſt, ex quo eorum exardeſcit ſiue amor, ſiue amicitia.* In *Lælio.*

Propter virtutem iure laudamur, & in virtute rectè gloriamur. 3. *de Nat. deo.*

— *Vera laus veræ virtuti debetur.* 3. *de Orat.*

Nihil quicquã ſine virtute laudabile. 1. *Tuſc.*

— *Quibus gradibus Romulus aſcendit in cælum? rebus geſtis atque virtute. Parad.* 1.

Bonus vir propriè & copioſè laudari ſine virtutum cognitione non poteſt. 2. *de Orat.*

Eos, quorum vita perſpecta eſt in rebus honeſtis atque magnis, & bene de Republica ſentientes, aut aliquo honore, & imperio affectos obſeruare & colere ſolemus. 1. *Offic.*

Vehementer amor multitudinis commouetur ipſa fama, & opinione liberalitatis, beneficẽtiæ, iuſtitiæ, fidei, omniumq́; eorum virtutum, quæ pertinent ad manſuetudinẽ ac facilitatem, eosq́;, in quibus eas virtutes ineſſe videmus, à natura ipſa diligere cogimur. 2. *Offic.*

Ea virtus videtur præſtantis viri, quæ eſt fructuoſa alijs, ſibi autem laborioſa, aut periculoſa, aut certè gratuita. 2. *de Orat.*

Si quod optimum, maximumq́; eſt, id volumus adipiſci, virtuti opera danda eſt, ſine qua nullam rem expetendam conſequi poſſumus. In *Lælio.*

Verum

Verum decus in virtute poſitum eſt. Cicero ad Plancum, Famil. lib. 10.

Digna eſt virtus gloriatione: tantumq́; præſtat ceteris rebus, vt dici vix poſſit quid interſit. 4. de Finib.

Neſciunt multi, neſciunt quantas vires virtus habeat: nomen virtutis tantum uſurpant: quid ipſa valeat, ignorant. Parad. 2.

Non ſunt iſti audiendi, qui virtutem duram & quaſi ferream eſſe volunt. In Lælio.

Non eſt inhumana virtus neque immanis, neque ſuperba, quæ populos vniuerſos tueri, eisq́; optimè conſuluere ſoleat; quod nō faceret profectò, ſi à uulgi caritate abhorreret. In Lælio.

Virtus, quam ſequitur Caritas, *minimè repudianda eſt.* In Lælio.

Virtus altiſsimum locum in homine, & maximè excellentem tenet. Cùm autē aſſumpta eſt ratio, tanto in dominatu locatur, vt omnia primæ naturæ, huius tutelæ ſubijciantur. 4. de Finibus.

Virtus, omnia quæ cadere in hominum poſſunt, ſubter ſe habet; eaq́; deſpiciens, caſus contemnit humanos; culpaq́; omni carens, præter ſeipſam, nihil cenſet ad ſe pertinere. 5. Tuſc.

Optime virtus ſeipſa nouit, & quàm amabilis ſit, intelligit. In Lælio.

Virtutis tanta eſt vis, vt non poſſit unquam eſſe uir bonus non beatus. In Piſon.

In virtute ſatis eſt præſidij ad bene viuendum, ſatis etiam ad beatè, ſatis vt fortiter viuamus, etiam vt magno animo, & quidem vt nulla re egeamus, ſemperq́; ſimus inuicti: ſequitur vt nihil pœniteat, nihil deſit, nihil obſtet. 5. Tuſc.

Præſidij

Præſidij ad viuendum in virtute ſatis eſt. 5. Tuſcul.

Virtus ad beatè viuendum ſeipſa contenta eſt. 5. de Finib.

Cùm fateamur, ſatis magnam uim eſſe in uitijs ad miſeram vitam, fatendum eſt etiam eandē vim in virtute eſſe ab beatam vitam. Contrariorū enim contraria ſunt tonſequentia. 5. Tuſc.

Quanti eſt æſtimanda virtus, quæ nec eripi, nec ſurripi poteſt, neque naufragio, neque incendio ammittitur, nec tempeſtatum, nec temporum permutatione mutatur: qua prædıti qui ſunt, ſoli ſunt diuites: ſoli enim poßident res & fructuoſas & ſempiternas, ſoliq́; (quod eſt proprium diuitiarum) contenti ſunt rebus ſuis. Satis eſſe putant quod eſt, nihil appetunt, nulla re egent, nihil ſibi deeſſe ſentiunt, nihil requirunt. Parad. vlt.

Virtus in tempeſtate ſæua quieta eſt, & lucet in tenebris, & pulſa loco manet tamen, atque hæret in patria, ſplendetq́; per ſe ſemper, neque alienis vnquam ſordibus obſoleſcit. Pro Seſt.

Amitti virtus non poteſt. 2. Tuſc.

Virtus eſt altißimis defixa radicibus, quæ nunquam vlla vi labefactari poteſt, nunquam dimoueri loco. Philip. 4.

Ei non multùm poteſt obeſſe fortuna, qui ſibi firmius in virtute, quàm in caſu præſidium collocauit. 4. ad Heren.

Omnes bene viuendi rationes in virtute ſunt collocandæ, propterea quòd ſola virtus in ſua poteſtate eſt. Omnia præter eam, ſubiecta ſunt fortunæ dominationi. 4. ad Herennium.

Verum

Maior eſt virtutis iucunditas, quàm voluptas, quæ percipitur ex libidine & cupiditate. 3. act. in Verrem.

Tu plura ſi deſideres, euolue diligenter quintum Tuſculanarum, nos enim ea tantum quæ videbantur grauiora ſelegimus. ne potius ex integro librum tranſcripſiſſe, quam ex præcipuis præcipua ſelegiſſe videamur.

Expetendarum rerum tria genera. 46

RERVM *expetendarum tria ſunt genera. Nam eſt quiddam, quod ſua vi nos alliciat ad ſeſe non emolumento captans aliquo, ſed trahens ſua dignitate; quod genus, virtus, ſcientia, veritas eſt. Aliud autem non propter ſuam vim et naturam, ſed propter fructum atq; vtilitatem petendum; quod pecunia eſt. Tertium eſt, ex horum partibus iunctum, quod & ſua ui, & dignitate nos in ductos ducit, & præ ſe gerit quandam vtilitatem quò magis expetatur, vt amicitia, bona exiſtimatio. 2. de Inuent.*

Vitia virtutis ſpeciem plerunq; induunt. 47

CERNENDA *ſunt diligenter, ne ea nos fallant vitia, quæ virtutem videntur imitari. Nam & prudentiam malitia, & temperantiam immanitas in voluptatibus aſpernandis, & magnitudinem animi, ſuperbia in animis extollendis; & deſpicientia in contemnendis honoribus, & liberalitatem effuſio, & fortitudinem audacia imitatur, & religionem ſuperſtitio; ſtudijsq;*

diisq; bonis ſimilia videntur ea, quæ ſunt in eo genere nimia. In Part.

Aſtutiæ tollendæ ſunt, eaq; malitia, quæ vult quidem videri ſe eſſe prudentiam: ſed abeſt ab ea, diſtatq; plurimùm nec vlla pernicies uitæ maior inueniri poteſt, quàm cùm in malitia ineſt ſimulatio. 3. Offic.

Omnibus veris falſa quædam adiuncta ſunt, tanta ſimilitudine, vt nulla inſit iudicandi et aſſentiendi nota. 1. de Nat. deo.

Finitima ſunt falſa veris. 4. Acad.

Voluptas. 48

– IMITATRIX *eſt boni voluptas, malorum mater omnium, cuius blandicijs corrumpuntur quæ natura bona ſunt.* 1. de Leg.

– *Malorum eſca, voluptas: qua homines capiuntur, vt hamo piſces.* Cato Maior.

Voluptate capimur omnes. 1. de Leg.

Voluptates blandiſsimæ dominæ, ſæpe maiores partes animæ à virtute detorquent. 2. Offic.

Maximas virtutes iacere oportet, voluptate dominante. Ad Attic. lib. 5.

In voluptatis regno non poteſt virtus conſiſtere. Cato Maior.

– *Qui voluptati deditus eſt, huic omnia ſenſu, non ratione ſunt iudicanda; eaq; dicenda optima, quæ ſunt ſuauiſsima.* 2. de Finib.

– *Impedit conſiliũ voluptas, rationi inimica; ac mentis, vt ita dicam, perſtringit oculos, nec habet vllum cum virtute commercium.* Cato Maior.

– *Semouenda eſt voluptas, non ſolùm vt recta ſequamur,*

ſequamur, ſed etiam vt loqui deceat frugaliter. 2.de Finibus.

Quò maior eſt voluptas, eò magis mentem à ſua ſede & ſtatu dimouet. Parad. I.

Non eſt neceſſe tanquam meretricem &c. 2.de Finib. In Similib. 46.

Nemo eſt dignus nomine hominis, qui vnum diem totum uelit eſſe in voluptate. 2.de Finib.

Non eſt eius, qui dolore ſummum malum metiatur, mentionem facere virtutis. 3.Tuſc.

Qui voluptatibus ducuntur, & ſe vitiorũ illecebris, et cupiditatum lenocinijs dediderunt, miſſos faciant honores, nec attingant Rempublicam, patiantur viros fortes labore, ſe ocio ſuo perfrui. Pro Seſt.

Nihil altum, nihil magnificum ad diuinum ſuſpicere poſſunt, qui ſuas omnes cogitationes abiecerunt in rem tam humilẽ, tam contẽptã. In Lælio.

Fieri non poteſt, vt animus libidini deditus, amore, deſiderio, cupiditate, copia, inopia etiam nõnunquam impeditus, literis operam dare poßit. Nec eſt alia cauſa, cur in tantis præmijs eloquentiæ, tanta voluptate dicendi, tanta laude, tanta gloria, tanto honore tam ſint pauci, ſemperq; fuerint. qui in hoc labore verſarentur. Omittendæ enim ſunt omnes voluptates; relinquenda ſtudia delectationis, ludus, iocus, cõuiuium ſermo etiam penè omnium familiarium deſerendus: quæ res, in hoc genere homines à labore, ſtudioq; deterret. Pro M.Cœlio.

Multa nobis blandimenta natura ipſa genuit, quibus ſopita virtus conniueret; & multarum rerum iucundißimarum varietatem dedit,

quibus

quibus non modò prima ætas, ſed iam corroborata caperetur. Pro M. *Cælio.*

Plerique propter voluptatem, & paruam: & non neceſſariam, tum in morbos graues, tum in damna, tum in dedecora incurrunt: ſæpe etiam legum, iudiciorumq; pœnis obligantur. 1. de Finib.

Nulla capitalior peſtis, quàm corporis voluptas, hominibus à natura data eſt. Cato Maior.

Vitiũ ventris et gutturis non modò minuit ætatẽ hominibus, ſed etiam aufert. Pro M. *Cælio.*

Voluptatem dimittamus, & ſuis ſe finibus tenere iubeamus, ne blandicijs eius, illecebriſq; capiatur animi voluptas. 3. de Finib.

Amores & deliciæ maturè & celeriter defloreſcunt. Pro M. *Cælio.*

Fluit voluptas, & prima quæque euolat: ſæpiuſq; relinquit cauſas pœnitendi, quàm recordandi. 2. de Finib.

Vnà cum ſatietate moritur memoria voluptatis. 2. *Offic.*

Omnibus in rebus, voluptatibus maximis faſtidium finitimum eſt. 2. de Orat.

Omnes, voluptate quemadmodum natura capiamur, plura primo de Finibus.

Animus 49

OPVS *eſt te animo valere, vt corpore poſſis.* Caio Tironi, Famil. 16.

Ex anima conſtamus & corpore. 4. de Finib.

Conſtamus ex animo & corpore. 3. Tuſc.

Animus eſt rationis compos & particeps: quo

nihil ab optimo & ſapientiſſimo gentiore melius eſt procreatum. De Vniuerſ.

Mente nihil homini dedit Deus ipſe diuinius. 3. Offic.

Nobis Deus, *ſiue mater rerum omnium natura dedit animum, quo nihil eſt præſtantius neq; diuinius.* Parad. 1.

Animus eſt ingeneratus à Deo. 1. *de* Legib. *in* Pys. 3.

Eſt animus cœleſtis. C. Maior. *in* Pys. 36.

Dij immortales. Cato Maior. *in* Py. 26.

Humanus animus decerptus ex mente diuina. 5. Tuſc.

Animus cùm eſt ſecum. 1. Tuſc. *in* Pys. 41.

Nulla eſt celeritas. 1. Tuſc. *in* Pys. 38.

Duæ ſunt viæ. 1. Tuſc. *in* Pys. 60.

Oportet vt ipſa ſe mens. 5. Tuſc. *in* Pys. 39.

Eorum animi. Somn. Scip. *in* Pys. 62.

Animus ſolus, nec cùm adeſt, nec cùm diſcedit apparet. Cato Maior.

Omnium animi immortales ſunt; ſed bonorum, fortiumq; diuini. 2. de Leg.

Bonorum virorum mentes mihi diuinæ atque æternæ videntur, & ex hominum vita, ad Deorum religionem, ſanctimoniamq; demigrare. Pro Caio Rabirio.

Sic habeto, te non eſſe mortalem, ſed corpus hoc. Somn. Scipionis.

Corpus hoc eſt mortale, animi verò motus, ſempiterni. Pro Seſtio.

Nihil intereſt, motu animi ſublato, inter pecudem & hominem: ſed ne inter hominem & ſaxum aut truncum, aut quiduis generis

ris eiuſdem. In Lælio.

Duplex eſt vis animorum: vna pars in appetitu poſita, altera in ratione, quæ docet & explanat quid faciẽdum, fugiendumve ſit: ita fit vt ratio præſit, appetitus uerò obtemperet. 1. Officio.

Eſt animorum, ingeniorumq; noſtrorum naturale quaſi quoddam pabulum conſideratio, contemplatioq; naturæ; doctoq; homini & erudito cogitare, eſt viuere. Sapientis enim cogitatio, non fermè ad inueſtigandum adhibet oculos ad uocatos. 4. Acad.

Animus perturbatus et incitatus nec cohibere ſe poteſt, nec quò loco vult conſiſtere oĩo. 4. Tuſc.

Animus æger. 3. Tuſcul. In Apoph. 123.

Quemadmodum animus conturbatus. 3. Tuſcu. In Similib. 33.

Animi morbi, ſunt cupiditates immenſæ, inanes diuitiarum gloriæ, dominationis, libidinoſarum etiam voluptatum accedunt, ægritudines, moleſtiæ, mœrores, quæ animos exedunt, conficiuntq; curis. 1. de Finib.

Aegris corporibus ſimillima eſt animi ægritudo. 1. de Finib.

Aequè animo dolemus, dum corpore dolemus. 3. Offic.

Errat qui vllum aut corporis, aut fortunæ vitium, animi vitijs grauius exiſtimat. 3. Tuſcul.

Morbi pernicioſiores, pluresq; ſunt animi, quàm corporis. 3. Tuſcul.

Corpora curari poſſunt, animorum nulla medicina eſt. 3. Tuſcul.

Animi lineamenta pulchriora ſunt, quàm corporis. Rectè ſolus liber, nec dominationi cuiuſ-

quam parens, neque obediens cupiditati. Rectè inuictus, cuius etiam ſi corpus conſtringatur, animo tamen vincula inyci nulla poſſunt. 3. de Finibus.

Corpori tantùm *præſtat mentis excellens perfectio, vt vix poſsit cogitari quid interſit.* 5. de Finibus.

Deus & ortu & virtute antiquiorem genuit animum, eumq; vt dominum, atque imperantem obedienti præfecit corpori De Vniuer.

Vt multò maiora ſunt opera animi, quàm corporis, ſic eæ res, quas perſequimur ingenio ac ratione, gratiores ſunt, quàm hæ, quas viribus. 2. Offic.

Quò maiores eſt vis animi, quàm corporis, hoc ſunt maiora ea, quæ concipiuntur animo, quàm illa, quæ corpore. Philip. 11.

Cùm multùm animus corpori præſtet. 2. de Leg. *In pijs Sent.* 22.

Non *viribus.* Cato Maior. *Conſilium* 26.

Maior *eſt animi voluptas, quàm corporis.* 2. de Finib.

Voluptate animi, nulla poteſt eſſe maior. Cato Maior.

Corpore *nihil niſi præſens, & quod adeſt, ſentire poſſumus; animo autem & præterita & futura.* 1. de Finib.

Corpus tandiu gaudet, dum præſentem ſentit voluptatem; animus & præſentem percipit pariter cum corpore, & proſpicit venientem, nec præteritam præterfluere ſinit. 5. Tuſ.

Corpus *eſt quaſi uas animi, aut aliquod receptaculum.* 1. Tuſc.

Deus animũ concluſit in corpore. De Vniuerſ.

Exercendum eſt corpus, & ita efficiendum, ut obedire conſilio, rationiq; poßit in exequendis negocijs, & in labore tolerando. 1. *Offic.*

Redditur terræ corpus. 2. *de Leg.*

Forma dignitas, aut morbo defloreſcit, aut vetuſtate extinguitur. 4. *ad Heren.*

Ratio. 50

M V N V S *animi, eſt ratione vti.* 3. *Tuſc.*

Nihil eſt, non dicam in homine, ſed in omni cœlo atque terra, ratione diuinius, quæ quum adoleuit, atque perfecta eſt, nominatur ritè ſapiētia. 1. *de Leg.*

Domina omnium & regina, ratio; connexa per ſe, & progreſſa longius, fit perfecta virtus; hæc vt imperet illi parti animi, quæ obedire debet, id videndum eſt viro, velut ſeruo dominus, uelut Imperator *militi, velut parens filio.* 2. *Tuſc.*

Bene adhibita ratio, cernit quid optimum ſit, neglecta, multis implicatur erroribus. 4. *Tuſc.*

Societatis humanæ vinculum, eſt ratio & oratio, quæ dicendo, communicando, diſceptando, iudicando, conciliat inter ſe homines, coniungitq; naturali quadam ſocietate. Neque *vlla re alia abſumus à natura ferarum.* 1. *Officio.* De *homine.* 119.

Ratione præſtamus beluis. 1. *de Leg.*

Vt patrimonium homini ab homine relinquitur, ſic ratio homini à Deo. 3. *de* Nat. *deo.*

Nihil poteſt eſſe æquabile, quod non à certa ratione proficiſcatur. 2. *Tuſcul.*

Nihil per ſe amplum eſt, niſi in quo iudicij ratio extat. Ad Brutum 16.

 Plus

Plus apud nos vera ratio valeat, quàm vulgi opinio. Parad. 1.

Grauior & validior eſt decem virorum bonorum ſententia, quàm totius multitudinis imperitæ. Pro Planc.

Sunt homines, qui rationem bono conſilio a Dijs immortalibus datam, in fraudem malitiamq́; conuertunt. 2. de Nat. deo.

Appetitus rationi obediant. 51

APPETITVS *omnes contrahendi, ſedādiq́; ſunt, excitandaq́; eſt animaduerſio & diligentia, vt ne quid temerè ac fortuitò, inconſideratè, negligenterq́; agamus. 1. Offic.*

Efficiendum eſt, vt appetitus rationi obediant, eamq́; neque præcurrant, nec propter pigritiam aut ignauiam deſerant, ſintq́; tranquilli, atque omni perturbatione animi careant, ex quo elucebit omnis conſtantia, omniſq́; moderatio. 1. Offic.

Tu in hanc ſententiam plura lege primo Offic. capite, Duplex eſt enim.

MODERARI *animo & orationi, cùm ſis iratus, aut etiã tacere et tenere in ſua poteſtate motum animi & dolorem, etſi non eſt perfectæ ſapientiæ, tamen nõ eſt mediocris ingenii. Ad Quint. frat. Epiſt. 1.*

Animum vincere, iracundiam cohibere, victoriam temperare, aduerſarium non modò extollere iacentem ſed etiam amplificare eius priſtinam dignitatem, præclarum eſt. Hæc qui faciat, non

ego eum ſummis viris comparo, ſed ſimillimum Deo *iudicio.* Pro Marc.

Si quis hoc robore animi eſt, atque hac indole virtutis ac continentiæ, ac reſpuat omnes volupta tes, omnemq́; vitæ ſuæ curſum in labore corporis, atque in animi contentione conficiat, quem non quies, non remiſſio, non æqualium ſtudia, non ludi, non conuiuia delectent, nihil in vita expetendum, putet, niſi quod eſt cum laude, et honore, & cum dignitate coniunctum, hunc mea ſententia diuinis quibuſdam bonis inſtructum atque ornatum puto. Pro M. Cælio.

Regiũ eſt ita viuere, vt nõ modò homini, ſed ne cupiditati quidẽ ſeruias; contemnere omnes libidines; non auri, nẽ argenti, nõ ceterarum rerum indigere; populi vtilitati magis conſulere, quàm voluntati; nemini cedere, multis obſiſtere. Pro Syll.

Refrenet primum libidines. Parad. pe. Imperator. 30.

Eſſe abſtinentem, continere omnes cupiditates, præclarum magis eſt, quàm difficile. Ad Quint. frat. Epiſt. 1.

Quum præcipitur, vt nobiſmetipſis imperemus, hoc præcipitur, vt ratio coerceat temeritatem. 2. Tuſc.

Cupiditates ſunt inſatiabiles, quæ non modò ſingulos homines, ſed vniuerſas familias euertunt, totam etiam labefactant Remp. *Ex cupiditatibus odia, diſſidia, diſcordiæ, ſeditiones, bella naſcuntur. Nec hæc ſeſe foris ſolùm iactant, nec tantum in alios cæco impetu incurrunt, ſed intus etiam animis incluſæ inter ſe diſſident atque diſcordant.* 1. de Finibus.

Semper manendum in officio. 52

NVLLA *vitæ pars, neque publicis, neque priuatis, neque forenſibus, neque domeſticis in rebus, neque ſi tecum agas quid, neq; ſi cum altero contrahas, vacare officio poteſt. In eoq; excolendo ſita eſt vitæ honeſtas omnis, & in negligendo turpitudo.* 1. *Offic.*

Nec precio, nec gratia, nec periculo, nec ſimultate a uia recta oſtendemus oportere deduci: neq ab vlla re honeſta periculi, aut laboris magnitudine. 3. *ad* Heren.

Nullo caſu arbitror hoc conſtanti homini poſſe cōtingere, vt vlla intermiſſio fiat officij. In *Lælio.*

Nulla laſſitudo impedire officium & fidem debet. Cic. *Cornific. Famil.* 12.

Pericula, labores, dolores etiam optimus quiſque ſuſcipere mauult, quàm deſerere vllam officij partem. 1. *de Finib.*

Artium ſtudio à rebus agendis abduci, contra officium eſt. 1. *Offic.*

Siquis omiſſis. 1. *de* Inuent. Vide *Doctus inuiſus.* 24.

Et bene & honeſtè viuendum. 53

OPTIMA *viuendi ratio eſt eligenda: eam iucundam conſuetudo reddet.* 4. *ad* Heren.

Omnis noſtra cura debet in hoc verſari ſemper, ſi poſſumus, vt boni aliquid efficiamus. Sin minus, vt certè nihil mali. 2. *de Orat.*

Semper ita viuamus, vt rationem nobis reddendam

dendam arbitremur. 4. *Act. in Verr.*

Non ob ea ſolùm incommoda. 1. *de Fini.* Vide *Impij.* 3.

Si impietas. 3. *de Finib.* Vide *Impii.* 3.

A recta conſcientia tranſuerſum unguem non oportet quenquam in omni vita ſua diſcedere. Cice. *Attic. lib.* 13.

Nobis perſuaſum eſſe debet, ſi Deos, homineſq́ celare poßimus, nihil tamen auarè, nihil iniuſtè, nihil libidinosè, nihil incontinenter eſſe faciendum. Honeſta bonis, non occulta quæruntur. 3. *Offic.*

Improbum eſt relinquere honeſtatem propter vtilitatis magnitudinem. 3. *Offic.*

Tu, honeſtatem vtilitati præferendam eſſe, diſces ex tertio officiorum.

Sobriè viuendum. 54

ESSE *oportet vt viuas, viuere non vt edas.* 4. *ad Heren.*

Victus, cultusq́; corporis ad valetudinem referantur, & ad vires non ad voluptatem. 1. *Offic.*

Tantum cibi & potionis adhibendum eſt, vt reficiantur vires, non opprimantur. Cato Maior.

Iucunditas victus eſt in deſiderio, & non in ſatietate. 5. *Tuſc.*

Cibi condimentum eſt fames, potionis, ſitis. 2. *de Finib.*

Darius. 5. *Tuſc.* In *Apopht.* 59.

Ptolemaeo. 5. *Tuſc.* In *Apopht.* 60.

Timotheus.5.Tuſc.In Apoph.58.

Cùm Dionyſius.5.Tuſc.In Apoph.61.

Non intelligunt homines, quàm magnum vectigal ſit parſimonia. Parad.

Quæritur in re domeſtica continentiæ laus; in publica, dignitatis. Pro Flacco.

Omnium perturbationum fons eſt intemperantia, quæ eſt à tota mente, etiam a recta ratione defectio ſic auerſa à præſcriptione rationis, vt nullo modo appetitiones animi nec regi, nec contineri queant. 4.Tuſcul.

Mente rectè vti non poſſumus, multo cibo & potione completi. 5.Tuſcul.

Quæ virum forma deceat, & qui victus eſſe debeat. 1.Offic. lege, capite. Quum autem.

Turpitudo fugienda. 55

NIHIL *eſt tam tetrum, nihil tam aſpernandum, nihil homine indignius, quàm turpitudo.* 2.Tuſcul.

Nihil eſt tam contra naturam, quam turpitudo. 3.Offic.

Nihil eſt deteſtabilius dedecore. Phil.3.

Periculum minus fugiendum eſt, quàm turpitudo. Philip.7.

Ne turpitudo ſuſcipiatur vitæ cupiditate. Philip.13.

Nihil eſt malum, niſi quod turpe, aut vitioſum eſt. 2.Tuſcu.

Si vnũ in locũ collata ſint omnia mala, cũ turpitudinis malo non erunt comparanda. 2.Tuſcul.

Miſera

Miſera eſt ignominia iudiciorum publicorum. Et cuius bona ex edicto poßidentur huius omnis fama, & aſtimatio cum bonis ſimul poßidetur. Pro Quintio.

Nemo eſt tam agreſtis. In Paradox. Vide *Ignominia.* 207.

Non peccandum. 56

PECCARE, *eſt tanquam tranſire lineas.* Paradox. 3.

Peccare certè licet nemini. Parad. 3.

Accipere præſtat, quàm facere iniuriam. 5. Tuſcul.

Peccati dolor & maximus, & eternus eſt. Ad Attic. 11.

Quæ parua videntur eſſe delicta, neque à multis intelligi poſſunt, ab ijs etiam diligentius eſt declinandum. 1. Offic.

Temperantia. 57

TEMPERANTIA, *eſt moderatrix omnium commotionum.* 5. de Finib.

Et temperantia, libidinum inimica. 3. Offici.

Temperantia eſt quæ in rebus aut expetendis, aut fugiendis, vt rationem ſequamur, monet, quæ animis pacem affert, & eos quaſi quadam concordia placat ac lenit. 1. de Finib.

Nihil reperiri poteſt tam eximium, quàm iſtam virtutem, moderatricem animi, temperantiam, non latere in tenebris, neque eſſe abditam, ſed in luce. Ad Q. frat. Epiſt. 1.

Quemadmodum temperantia. 4. *Tuſcul.* In Simil. 38.

Frugalitatis eſſe videtur proprium, motus animi appetentes regere & ſedare, ſemperq; aduerſantem libidini, moderatam in omni reſeruare conſtantiam. 3. *Tuſc.*

Eas tres virtutes, fortitudinem, iuſtitiam, prudentiam, frugalitas eſt complexa. 3. *Tuſc.*

Non poteſt temperantiam laudare is, qui ponit ſummum bonum in voluptate: eſt enim temperantia libidinum inimica. 3. *Offic.*

Qui voluptatem ſummum bonum ſtatuit, eſſe temperans nullo modo poteſt. 1. *Offic.*

Quæ laus quod decus erit tanti, quod adipiſci cum dolore corporis velit, qui dolorem ſummum malum ſibi eſſe perſuaſerit? 2. *Tuſc.*

Mediocritatis optima regula. 58

NIHIL *eſt quod tam deceat, quàm omni in re ſeruare conſtantiam.* 1. *Offic.*

His rebus, quæ tractantur in vita, modum quendam, & ordinem adhibentes, honeſtatem & decus conſeruabimus. 2. *Offic.*

Mediocritas ad omnem vſum, cultumq; vitæ referenda eſt. In omnibus rebus mediocritas eſt optima. 1. *Offic.*

Modus eſt optimus, decus ipſum tenere, nec progredi longius. Orat. ad Brut.

Suus cuique modus eſt, tamen magis offendit nimium quàm parum. De Orat.

Tu, quę ſint in omni actione ſeruāda, lege primo officiorum, capite, In omni autem actione.

Verecundia. 54

CVSTOS *virtutum omnium, decus fugiens, & laudem maximam conſequens, verecundia eſt.* Par. Orat.

Moderator cupiditatis eſt pudor. 2. de Finib.

Sine verecundia nihil rectum eſſe poteſt, nihil honeſtum. 1. Offic.

Maximum amicitiæ ornamentum tollit, qui ex ea tollit verecundiã. Itaque in ijs pernicioſus eſt error, qui exiſtimant libidinum, peccatorumq; omnium patere in amicitia licentiam. In Lælio.

Sæpe videmus fractos pudore, qui nulla ratione vincerentur. 2. Tuſc.

Pudor in bello eſt maximè periculoſus. Plancus Ciceroni, Famil. 10.

Graue eſt homini pudenti petere aliquid magnum ab eo, de quo ſe bene meritum putet; ne id quod petit exigere magis, quam rogare, et in mercedis potius quàm beneficij loco numerare videatur. Cic. Curioni, Famil. 2.

Iuſtitia. 60

IVSTITIA, *virtus omnium eſt domina & regina virtutum.* 3. Offic.

Iuſtitia, omnium virtutum cauſa, atque ſentina. 1. de Legib.

Excellentiſsima virtus, iuſtitia. 1. de Natu. Deorum.

Iuſtitia ſine prudentia plurimum poterit; ſine iuſtitia nihil valebit prudentia. 2. Offic.

Fundamentum

Fundamentum perpetuæ commendationis & famæ eſt iuſtitia, ſine qua nihil eſſe poteſt laudabile. 1. Offic.

Iuſtitiæ ineſt ſplendor virtutis maximus, ex qua boni viri nominantur. Cuius primum munus eſt, vt ne cui quis noceat, niſi laceßitus iniuria; deinde vt communibus pro communibus vtatur, priuatis autem vt ſuis. 1. Offic.

Iuſtitia, ex qua vna virtute viri boni appellantur, mirifica quedã res multitudini videtur, nec iniuria; quis eſt enim qui nõ admiretur ſplendorem, pulchritudinemq; virtutis? 2. Offic.

Solitario homini, atque in agro vitã degenti opinio iuſtitiæ neceſſaria eſt. Atque ijs etiã, qui vẽdunt, emunt, conducunt, locant, contrahendisq; negocijs implicantur, iuſtitia ad rem gerendam neceſſaria eſt; cuius tanta vis eſt, vt nec illi quidem, qui maleficio & ſcelere paſcuntur, poßint ſine vlla particula iuſtitiæ viuere. 2. Offic.

Iuſtitiæ partes ſunt, nõ violare homines. 1. Off.

Totius iuſtitiæ nulla eſt capitalior peſtis quàm eorum, qui tum, dum maximè fallunt, id agunt vt boni viri videantur. 1. Offic.

Omne officium quod ad conuentionem hominum, & ad ſalutem tuendam valet, anteponendum eſt illi officio, quod cognitione & ſcientia continetur, officijsq; ſcientiæ anteponenda ſunt officia iuſtitiæ, conſideratè enim agere plus eſt, quàm cogitare prudenter. 1. Offic.

Tu, quæ dicantur propriæ iuſtitiæ & officia & munera leges plenißime apud Ciceronem in libris Officiorum.

Pietas.

Pietas. 61

PIETAS, *eſt fundamentum omnium virtutum: parentem vt Deum vereri, atque non multò ſecus ac parentes, liberos amare debemus.* Pro Planc.

Pietati ſumma tribuenda laus eſt. 2. de Orat.

Omnibus eſt amori pietas. Cicero C. Caßio Famil. 15.

Pietate adverſus Deos ſublata, fides etiã et ſocietas generis humani, et vna excellentißima virtus iuſtitia tollatur neceſſe eſt. 1. de Nat. Deorũ.

Pietas grata eſt Deo. 2. de Leg. de Deo. 1.

Pietas maximè & religio. 2. de Legib. In Apophth. 64.

Humanitas & clementia. 62

HOMINES *ad Deos nulla re propius accedunt, quàm ſalutem hominibus dando.* Pro Ligario.

Nihil eſt tam regium, tam liberale, tamq; munificum, quàm opem ferre ſupplicibus, excitare afflictos, dare ſalutẽ, liberare periculis homines. 1. de Orat.

Nihil eſt tam deformo, quàm ad ſummum imperium acerbitatem naturæ adiungere. Ad Q. Frat. Epiſt. 1.

Rectè præcipere videntur qui monent, quantò ſuperiores ſimus, tantò nos ſummißius geramus. 1. Offic.

Qui plus propter virtutem, nobilitatemq; poſſunt,

ſunt, eo minus quantum poßint, debent oſtendere. Pro Quintio.

• *In bonis fortunæ ſumma laus eſt non extuliſſe ſe in poteſtate, non fuiſſe inſolentem in pecunia: non ſe prætuliſſe alijs propter abundantiam fortunæ: vt opes & copiæ, non ſuperbiæ uideantur ac libidini, ſed bonitati ac moderationi facultatem ac materiam dediſſe.* 2. de Orat.

• *Nihil eſt laudabilius, nihil magno & præclaro viro dignius placabilitate & clementia, quæ ita probanda eſt, vt adhibeatur* Reipublicæ *cauſa ſeueritas, ſine qua adminiſtrari ciuitas non poteſt.* 1. *Officio.*

• *In rebus proſperis, & ad voluptatem noſtram fluentibus, ſuperbiam magnopere, faſtidium, arrogantiamq́; fugiamus.* Nam *vt aduerſas, ſic ſecundas res immoderatè ferre leuitatis eſt: præclaraq́; eſt æquabilitas in omni vita, & idem ſemper vultus, eademq́; frons.* 1. *Offic.*

• *Omnibus eſt odio crudelitas, & amori pietas & clementia.* Cic. C. *Caßio,* Famil. *lib.* 15.

Eſt *hominum naturæ maximè inimica crudelitas.* 3. *Offic.*

Satis eſt homines imprudentia lapſos non exigere: vrgere uerò iacentes, aut præcipitantes impellere, certè eſt inhumanum. Pro Rabir. *Poſthu.*

Amor & amicitia. 63

• AMICITIA, *nihil aliud eſt, niſi omnium diuinarum, humanarumq́; rerum cum beneuolentia & caritate ſumma conſenſio: quæ quidem haud ſcio an (excepta ſapientia;) quicquam melius homini ſit à* Diis *immortalibus datum.*

tum. In Lælio.

● Amicitiã omnibus rebus humanis anteponamus. Nihil eſt enim tã natura aptũ, tam conueniens ad res uel ſecundas, vel aduerſas In Lælio.

● Quæ videntur vtilia, honores, diuitiæ, voluptates, & cetera generis eiuſdem, hæc amicitiæ nunquam anteponenda ſunt. In Lælio.

Amicitia plurimas res continet: quoquò te verteris præſtò eſt: nullo loco excluditur, nunquam intempeſtiua, nunquam moleſta eſt. Itaque non aqua, non igni, non aere (vt aiunt) pluribus locis vtimur, quàm amicitia. Nam & ſecundas res ſplẽdidiores facit amicitia, & aduerſas partiens, communciansq; leuiores. Ne dibilitari animos, aut cadere patitur: verũetiam iam amicum qui intuetur, tanquam exemplar aliquod intuetur ſui. Quocirca & abſentes adſunt, et agentes abũdant, & imbecilles valent, &, (quod dictu difficilius,) mortui viuunt. In Lælio.

In amicitia omnia inſunt quæ putant homines expetenda, honeſtas, gloria, tranquillitas animi, atque iucunditas: vt cum hæc adſint, beata vita ſit, & ſine ijs eſſe non poßit. In Lælio.

De amicitia omnes ad vnum idem ſentiunt, et ij qui ad Rempublicam ſe contulerunt, & ij qui rerum cognitione, doctrinaq; delectantur, &, ij qui ſuum negocium gerunt ociosè: poſtremò ij qui ſe totos tradiderunt voluptatibus, ſine amicitia vitam eſſe nullam ſentiunt, ſi modò velint aliqua ex parte liberaliter viuere. Serpit enim neſcio quo modo per omniũ vitam amicitia, nec vllã ætatis degendæ rationem patitur eſſe expertem ſui. In Lælio.

Laus

Laus & caritas ſunt vitæ, ſine metu gerendæ præſidia firmiſſima. 1. de Finib.

Amicitiæ præſidium eſt firmiſſimũ. 1. de Finib.

Rerum omnium nec aptius eſt quicquam ad opes tuendas ac tenendas, quàm diligi: nec alienius, quàm timeri. 2. Offic.

Carum eſſe ciuem, bene de Rep. mereri, laudari, coli, diligi, glorioſum eſt: metui verò et iis odio eſſe, inuidioſum, deteſtabile, imbecillum, caducum. 1. Philipp.

Diligi & carum eſſe, iucundum: propterea quòd tutiorem vitam & voluptatem efficit pleniorem. 1. de Finib.

Sine amicorum beneuolentia, neque in aduerſa, neque in ſecunda fortuna quiſquam viuere poteſt. Marcel. Cice. Famil. lib. 4.

Amicitia colenda eſt, quòd ſine ea tutò, & ſine metu viui non poſſit, nec iucundè quidem. 2. de Finibus.

Nulla poteſt eſſe iucunditas, ſublata amicitia. Pro Planco.

Quis eſt prò Deum *fidem, qui velit vt neq; diligat quenquam, ne ipſe ab vllo diligatur: circumfluere omnibus copijs, atque in omnium rerum abundantia viuere?* Hæc *enim eſt tyrannorum vita, nimirum in qua nulla fides, nulla caritas, nulla ſtabilis beneuolentiæ poteſt eſſe fiducia: omnia ſemper ſuſpecta, atque ſolicita ſunt, nullus locus amicitiæ.* In Lælio.

Omnis ratio & inſtitutio vitæ adiumenta hominum deſiderat. Imprimisq; *vt habeas quibuſcunque familiares conferre poſſis ſermones.* 2. Offic.

Nullo

Nullo modo ſine amicitia firmam & perpetuam iucunditatem vitæ tenere poſſumus. Nec verò ipſam amicitiam tueri, niſi æquè amicos, ac noſmetipſos diligamus. 1. de Finib.

Nullius opes tantæ fuerunt, aut tantæ eſſe poſſunt, quæ ſine multorum amicorum officijs ſtare poßint. Pro Planco.

Omnium rerum quas ad beatè viuendum natura parauit, nihil eſt maius amicitia, nihil vberius, nihil iucundius, quum ſolitudo & vita ſine amicis, inſidiarum & metus plena ſit. Ratio ipſa monet amicitias comparare: quibus partis, conſeruatur animus, & à ſpe pariendarum voluptatum ſeiungi non poteſt. 1. de Finib.

Maximum eſt bonum amicitia: plurimæ ſunt delectationes in ea. 1. de Inuent.

Amicitia nihil eſt vberius. Ci. App. Pul. Fam. 3

Hæc eſt vna via & laudis & honoris & dignitatis, à bonis viris & ſapientibus, & bene à natura conſtitutis laudari & diligi. Pro Seſt.

Violari amicitiam, apud maiores noſtros nefas erat. Cic. Applo Pulch. Famil. lib. 3.

Violare amicitiam, hoc grauißimum crimen iudico. Philip. 2.

Quibus in rebus ipſi intereſſe non poſſumus, in his operæ noſtræ vicaria fides amicorum ſupponitur: quàm qui lædit, oppugnat commune omnium præſidium, & quantum in ipſo eſt diſturbat vitæ ſocietatem. non enim poſſumus per nos omnia agere. Alius in alia re eſt magis vtilis. Idcirco amicitiæ comparantur, vt commune commodum mutuis officijs gubernetur. Pro Roſc. Amer.

Quoniam res humanæ fragiles, caducæq́; ſunt,

ſemper

ſemper aliqui acquirẽdi ſunt quos diligamus, et à quibus diligamur. Caritate enim, beneuolẽtiaq; ſublata, oĩs eſt è vita ſublata iucũditas. In Lælio.

Eſt ea iucundiſsima amicitia, quam ſimilitudo morum coniugauit. 1. Offic.

Omnium ſocietatum nulla præſtantior eſt, nulla firmior, quàm cùm viri boni, moribus ſimiles, ſunt familiaritate coniuncti. Nihil enim amabilius, nec copulatius quàm morum ſimilitudo bonorum. 1. Offic.

Nihil eſt aptius vitæ, nihil ad beatè viuendum accommodatius, quàm cum viris bonis, iucundis amantibus noſtri viuere. M. Cic. Pap. Pæto, Famil. lib. 9.

In quibus ſunt eadem ſtudia, eædem voluntates, in his fit, vt æquè quiſque altero delectetur ac ſeipſo: efficiturq; id quod Pythagoras vult in amicitia, vt vnus fiat ex pluribus. 1. Offic.

Nihil minus hominis eſſe videtur, quàm non reſpondere in amore ijs, à quibus prouocere. Cice. ad Brutum.

Beneuolentiam non adoleſcentulorum more ardore quodam amoris, ſed ſtabilitate potius & conſtantia iudicemus. 1. Offic.

Eodem modo erga amicum affecti ſimus, quo erga noſmetipſos: & noſtra in amicos beneuolentia, illorum erga nos beneuolentiæ pariter, æqualiterq; reſpondeat. In Lælio.

Eſt in amicitia neceſſarium, vt alter nihilo ſeſe plus quam alterum diligat quòd ſi tantillum interſit, iam amicitiæ nomẽ occiderit cuius eſt ea uis, vt ſimul atque ſibi aliquid, quàm alteri maluerit, nulla ſit. 1. de Legib.

Vetus

Vetus eſt lex illa iuſtæ, veræq; amicitiæ, vt idem amici ſemper velint, neque eſt vllum certius amiciæ vinculùm, quàm conſenſus & ſocietas conſiliorum & voluntatum. Pro Planco.

Non eſt ſancta amicitia, niſi ipſe amicus per ſe ametur toto pectore vt dicitur: qui quidem amandus eſt, deſperatis emolumentis & fructibus. 1. de Legibus.

Amicorum bona communia. 1. *Offic.*

Confirmata amicitia & perſpecta, fide commemoratio officiorum ſuperuacanea eſt. C. App. Pulch. *Famil. lib.* 3.

Odioſum eſt ſanè genus hominũ, officia exprobrantiũ, quæ meminiſſe debet is, in quem collata ſunt, non commemorare qui contulit. In Lælio.

Qui fortunis alicuius inducti amicitiam eius ſequuti ſunt, hi ſimulatq; fortuna elapſa eſt, deuolant omnes. Cùm enim receßit res ea, quæ fuit conſuetudinis cauſa, nihil ſupereſt quare poſſint in amicitia retineri. 4. *ad* Herenn.

Vt hirũdines. 4. *ad* Heren. In Simil. 93.

Non facile dijudicatur amor verus & fictus, niſi aliquod incidat eiuſmodi tempus, vt quaſi aurum igne, ſic beneuolentia fidelis periculo aliquo perſpici poßit: cetera ſunt ſigna communia. Cice. *Pap. Pæto, Famil. lib.* 8.

Amicus certus in re incerta cernitur. In Læl.

Amare nihil aliud eſt, niſi eum ipſum diligere quem ames, nulla indigentia, nulla vtilitate quæſita. In Lælio.

Nihil eſt aliud amare, à quo amicitiæ nomen dictum eſt, niſi velle bonis aliquem affici quam plurimis, etiam ſi ad ſe ex ijs, nihil

redeat. 2. de Finibus.

Carum ipſum verbum eſt amoris, ex quo amicitiæ nomen eſt ductum: quam ſi ad fructum noſtrum referamus, non ad illius commoda quem diligimus, non erit iſta amicitia, ſed mercatura quædam vtilitatum ſuarum. Prata, & arua & pecudum greges diliguntur iſto modo, quod fructus ex ijs capiuntur hominum caritas & amicitia gratuita eſt. 1. de Nat. deo.

Etiam ſi nulla ſit vtilitas ex amicitia, tamen ipſi amici propter ſeipſos amentur. Etenim ſi loca, ſi fana ſi vrbes, ſi gymnaſia ſi campum, ſi canes, ſi equos, ſi ludicra exercẽdi aut venãdi conſuetudine adamare ſolemus, quantò id in hominũ conſuetudine facilius poterit, & iuſtius? 1. de Finib.

Meipſum ames oportet, non meá, ſi verè amici futuri ſimus. 1. de Finib.

Si fructibus & emolumentis & vtilitatibus amicitias colemus, ſi nulla caritas erit quæ faciat amicitiam ipſam ſua ſponte, vt ſua, ex ſe, et propter ſe expetendam non dubium eſt quin fundos & inſulas amicis anteponamus. 2. de Finib.

Amicitia non ſub dubia vtilitatis ratione effici ſolet, ſed ipſa ex ſe oritur, & ſua ſponte naſcitur. 2. de Finib.

Plerique in rebus humanis, nihil quicquam bonum norunt, niſi quod fructuoſum ſit & amicos tanquam pecudes, eos potiſſimum diligunt, ex quibus ſperant ſe maximum fructum eſſe capturos: ita pulcherrima illa & maximè naturali carent amicitia, nec ſibi ipſi exemplo ſunt, hæc vis amicitiæ qualis & quanta ſit. Ipſe enim ſe quiſque diligit, non vt aliquam à ſe-

ipſo

ipſo mercedem exigat caritatis ſuæ, ſed quod per ſe ſibi quiſque carus eſt, quod niſi idem in amicitiam transferatur, verus amicus nunquam reperietur. In *Lælio.*

Eſt honeſtius de amicorum pecunia laborare quàm de ſua. Cic. *ad* Brut. Fam. *lib.* 13.

Multi vitam neglexerunt, vt eos, qui his cariores, quàm ipſi ſibi eſſent, liberarent. Par. Orat.

In omnibus nouis coniunctionibus intereſt, qualis primus aditus ſit, & qua commendatione quaſi amicitiæ fores aperiantur. Cice. Bruto, Famil. *lib.* 13.

Cùm in amicitia quæ honeſta non ſunt poſtulantur, religio & fides anteponatur amicitiæ. 3. *Offic.*

Si in hominibus eligendis non ſpes amicitiæ fefellerit vt vindicemus, miſſos faciamus. 4. *Act. in* Verrem.

Amicitias, quæ minus delectant, & minus probantur, magis decere cenſent ſapientes ſenſim diſſuere quàm repentè præſcindere. Cauendum erit igitur, ne non ſolùm amicitiæ depoſitæ, ſed inimicitiæ etiam ſuſceptæ videantur. Nihil eſt enim turpius, quàm cum eo bellum gerere, qui cum familiariter vixeris. 1. *Offic.*

Vna iſta ſit cautio, atque vna prouiſio in amicitia, vt ne nimis citò diligere incipiamus, neve non dignos. Digni autem ſunt amicitia, quibus in ipſis ineſt cauſa cur diligantur. In *Lælio.*

Nihil eſt quod ſtudio & beneuolentia, vel amore potius effici non poßit. C. *Rut. Famil.* 13.

Sine ſtudio & ardore quodam amoris, in vita nihil quicquam fit egregium. 1. *de Orat.*

Tu, de

Tu, de amicitiæ, amicorumq́; officijs plura lege apud Ciceronem in dialogo, qui Lælius inſcribitur. eſt enim Cicero in eius laudibus multus.

Adulatio. 64

NVLLA *in amicitijs peſtis eſt maior, quàm aſſentatio, blandicia, adulatio.* in Lel.

Simulatio, amicitiæ repugnat maximè debet enim veritatem ſine qua nomen amicitiæ valere non poteſt. In Lelio.

Semper auget aſſentatio, id quod is, cuius ad voluptatem dicitur, vult eſſe magnum. In Lelio.

Cauendum eſt ne aſſentatoribus patefaciamus aures, nec adulari nos ſinamus, in quo falli facilè eſt: tales enim nos eſſe putamus vt iure laudemur. In Lelio.

Aſſentatio quamuis pernicioſa ſit, nocere tamen nemini poteſt, niſi ei qui eam recipit, atque ea delectatur: Ita fit vt is aſſentatoribus patefaciat aures ſuas, maximè qui ipſe ſibi aſſentetur, & ſe maximæ ipſe delectet. In Lelio.

In obſequio comitas adſit, aſſentatio vitiorum adiutrix procul amoueatur, quæ non modò amico, ſed ne libero quidem digna eſt. In Lelio.

Turpis eſt aſſentatio. Ad Atticum, *lib.* 13.

Blandicia cum vitioſa ſit ac turpis in cetera vita, tamen in petitione magiſtratus eſt neceſſaria: beneuolentiã tamẽ ciuium blandicijs et aſſentationibus colligere turpe eſt. De petitione Cõſul.

Mihi hæreditates non honeſtæ videntur, ſi

ſunt blandicijs officiorum, non veritate, ſed ſimulatione acquiſitæ. 3. Offic.

Liberalitas. 95

LIBERALITATE nihil eſt naturæ hominis accommodatius, ſed habet multas cautiones. Videndum eſt enim primùm, ne obſit benignitas & ijs ipſis, quibus videbitur benignè fieri, & ceteris: nam qui alijs nocent, vt in alios liberales ſint, non benefici, neque liberales, ſed pernicioſi iudicãdi ſunt. Deinde ne maior ſit benignitas, quàm facultas. nam qui benigniores eſſe volunt quàm res patitur, primò in eo peccãt, quòd iniurioſi ſunt in proximos. Videre etiã licet, pleroſq; non tam natura liberales, quàm quadã gloria inductos, vt benefici videantur facere multa, quæ videntur magis proficiſci ab oſtentatione, quàm à voluntate. Tum illud vnum conſiderandum eſt, vt pro dignitate cuiuſque tribuatur, in quo mores erũt ſpectandi eius, in quẽ beneficium conferetur. 1. Off.

Danda eſt opera, vt ijs beneficijs quamplurimos afficiamus, quorum liberis poſteriſq; prodatur memoria. 2. Offic.

Liberalitate qui vtuntur, beneuolentiam ſibi conciliant, & (quod altiſſimum eſt ad quietè viuendum) caritatem. 1. de Finib.

Beneficium & gratia, vincula ſunt concordiæ. 2. de Finib.

Ea liberalitas eſt probanda, quæ ſine periculo exiſtimationis eſt. 4. Act. in Verr.

Non ita claudenda eſt res familiaris, vt eam benignitas aperire non poſſit, nec ita reſeran-

da, vt pateat omnibus. Sequuntur enim largitionem rapinæ. Cùm enim dando egere cœperint homines, alienis bonis manum afferre coguntur, nec tanta ſtudia aſſequuntur eorum, quibus dederũt, quanta odia eorum, quibus ademerunt. 2. *Offic.*

Cui res erepta eſt, eſt inimicus: cui data eſt, etiam diſsimulat ſe accipere noluiſſe. 2. *Offic.*

Bene præcipit Ennius, *vt quicquid ſine detrimento poſsit commodari, id tribuatur, vel ignoto.* Ex *quo ſunt illa communia:* Non *prohibere aquam profluentem.* Pati *ab igne capere ignem. Si quis velit conſilium fidele deliberanti dare, quæ ſunt ijs vtilia qui accipiunt, danti non moleſta.* Cuius *verſus non pudebit ſuſcribere:*

Homo *qui erranti comiter monſtrat viam,*
Quaſi lumen de ſuo lumine accendat, facit.

Vt *nihilo minus ipſi luceat, cùm illi accenderit.* 1. *Offic.*

Sunt multi ſplendoris & gloriæ cupidi, qui eripiunt ab alijs, quod alijs largiantur: iiſq; arbitrantur ſe beneficos in ſuos amicos viſum iri, ſi locupletent eos quacunque ratione. Id *autem tantum abeſt ab officio, vt nil magis officio poſsit eſſe contrarium.* 1. *Offic.*

Propenſior liberalitas eſſe debet in calamitoſos, niſi fortè erunt digni calamitate. Bene *factæ enim, vt ait* Ennius, *malè locata, malefacta ſunt.* 2. *Offic.*

Melius apud bonos, quàm apud fortunatos, beneficium collocari puto. 2. *Offic.*

Liberalis eſt, qui ſuis facultatibus aut captos, à prædonibus redimit, aut æs alienum ſuſcipit amicorum cauſa, aut in filiarum collocatione ad

iuuat,

iuuat, aut opitulatur vel in re quærenda, vel augenda. 2. Offic.

Tu, ſi quid requiris amplius, leges primum & ſecundum Officiorum.

Prodigus. 66

PRODIGI *ſunt qui pecunias profundunt in eas res, quarum memoriam aut breuem, aut nullam ſunt relicturi omnino. 2. Offic.*

Largitio fundum non habet. 2. Offic.

Multi patrimonia ſua effuderunt inconſulte largiendo. 2. Offic.

Sequuntur largitionem rapinæ. 2. Offic.

Ne eos fideles tibi putes. 2. Officiorum. In Apophth. 72.

In referenda gratia quales eſſe debeamus. 67

IN *collocando beneficio, & in referenda gratia, hoc maximè officij eſt, vt quiſq; opis maximè indigeat, ita ei potiſſimum opitulari quod contrà fit à pleriſq;: à quo enim plurimùm ſperant, etiam ſi ille ijs non egent, tamen ei potiſſimum inſeruiunt. 1. Offic.*

Quis eſt qui inopis & optimi viri cauſa. 2. Offic. Vide Corrupti mores. 114.

Acceptorum beneficiorum ſunt delectus habendi, & in primis quo quiſque ſtudio, vel beneuolentia fecerit, ponderandū eſt. Multi enim multa faciunt temeritate quadam, ſine iudicio vel modo in omneis, vel repētino quodam impetu animi quaſi vento incitati: quæ beneficia æquè ma-

gna non ſunt habenda, atque ea quæ iudicio, conſideratè, conſtanterq́; delata ſunt. 1. Offic.

In referenda gratia, ſi modo Heſiodo credimus, debemus imitari agros fertiles, qui plus multò adferunt, quàm acceperunt. Etenim *ſi in eos quos ſperamus nobis profuturos, non dubitamus officia conferre, quales in eos eſſe debemus qui & iam profuerunt?* 1. Offic.

Heſiodium illud laudatur à doctis, quod eadem menſura reddere iubet, qua acceperis, aut etiam cumulatiore, ſi poßis. De claris Orat.

Leue eſt onus, beneficii gratia. Pro Planc.

Sera gratulatio reprehendi non ſolet, præſertim ſi nulla negligentia prætermiſſa eſt. Cic. Curioni, Famil. 2.

Non eſt æquum, tempore & die memoriã beneficij definiri. Ad Quirites poſt red.

Vlciſcendæ iniuriæ facilior ratio eſt, quàm beneficij remunerandi: propterea quòd ſuperiorem eſſe contra improbos, minus eſt negocij, quàm bonis exæquari, tum etiam ne tam neceſſarium quidem eſt malè meritis, quàm optimè meritis referre quod debeas. Ad Quirites poſt reditum.

Aliud pecuniam debere, aliud gratiã. 68

IN *officio perſoluendo dißimilis ratio debitæ pecuniæ eſt, propterea quòd pecuniam qui retinet, non diſſoluit: qui reddidit, non habet: gratiam & qui reddit, habet: & qui habet diſſoluit.* Ad quirit. poſt red.

Dißimilis eſt pecuniæ debitio & gratiæ. Nam *qui pecuniam diſſoluit, ſtatim non habet id quod* red-

reddidit:qui autem debet,retinet alienum. Gratiam autem & qui refert habet: & qui habet, in eo ipſo quod habet, refert. Pro Planc.

Commodè dixit, quicunque dixit, Pecuniam qui habeat non reddidiſſe: & qui reddiderit, non habere. Gratiam autem & qui retulerit, habere: & qui habeat, retuliſſe. 2. *Offic.*

Ingratus. 69

NEMO *gratiarum immemor, eſt gratus inuentus. Poſt reditum ad Senat.*

Omnes, immemores beneficij oderunt. 2. *Offic.*

In ingratitudine, nihil mali non ineſt. Ad Atticum. 8.

Nihil eſt tam inhumanum, tam immane, tam ferum, quàm committere, vt beneficio, non dicam indignus, ſed victus eſſe videare. Pro Planc.

Non ſolùm gratus debet eſſe qui accepit beneficium, verumetiam is cui poteſtas accipiendi fuit. De *prouinc. conſul.*

Cur gratia referri non poteſt quanta debetur, habenda tamen eſt quantam maximam animi noſtri capere poſſunt. Philip. 3.

Fortitudo & magnanimitas. 70

VIRI *propria maximè eſt fortitudo, cuius munera duo maxima ſunt, mortis dolorisq; contemptio.* 2. *Tuſcula.*

Eſt fortitudinis proprium & magnitudinis animi, nihil extimeſcere, omnia humana deſpicere, nihil quod homini accidere poßit, intoleran-

dum putare. 3. *Offic.*

Fortitudo eſt ſcientia perferendarum rerum, vel affectio animi in patiendo & perferendo, ſummæ legi parens ſine timore. 4. *Tuſcul.*

Fortitudo eſt virtus, pugnans pro æquitate. 1. *Officio.*

Fortes & magnanimi ſunt habendi, non qui faciunt, ſed qui propulſant iniuriam. 1. *Offic.*

Nemo poterit eſſe celſus & erectus, & ea quæ homini accidere poſſunt, omnia parua ducere, niſi omnia bona ſibi in ſe poſita cenſebit. 5. *Tuſc.*

Fortes viri, non tam præmia ſequi ſolent rectè factorum, quàm ipſa rectè facta. Pro Milo.

Eſt virorũ fortiũ, virtute præſtare tantùm, vt poſsint fortunæ culpã non extimeſcere. Phil. 13.

Magna laus & admirabilis videri ſolet, tuliſſe caſus ſapienter aduerſos: non fractum eſſe fortuna, retinuiſſe in rebus aſperis dignitatem. 2. *de* Orato.

Eſt viri fortis ne ſupplicijs quidem moueri, vt fortiter feciſſe pœniteat. Pro Milone.

Qui magno animo eſt atque forti, omnia quæ cadere in hominem poſſunt, deſpicit & pro nihilo putat atque iſte vir altus & excellens magno animo, verè fortis, infra ſe omnia humana ducit. 3. *de* Finibus.

Homines magno animo erectoq; viuentes, ſemper ſunt beati, qui omneis motus fortunæ, mutationesq; rerum & temporum, leues & imbecilles fore intelligant, ſi in virtutis certamen venerint. 5. *de* Finib.

Eſt ſitum in nobis, vt & aduerſa quaſi perpetua obliuione obruamus, & ſecunda iucundè [illegible]

ſu[illegible]

ſuauiter meminerimus. 1.*de Finib.*

Ea quæ eximia pleriſque et præclara videtur, parua ducere, eaq; ratione ſtabili formaq; contemnere, fortis animi magniq; ducendum eſt: & ea quæ videntur acerba, ita ferre vt nihil à ſtatu naturæ diſcedas, nihil à dignitate ſapientis, robuſti animi eſt, magnæq; conſtantiæ. 1.*Offic.*

Siqui indicant animum, illa quorum ſplendore capiuntur, vires: valetudinem, pulchritudinem, diuitias, honores, opes contemnere, eaq; quæ ijs contraria ſunt, pro nihilo ducere, tũ poterunt clariſsima voce confiteri, ſe neque fortunæ impetu, nec multitudinis opinione, nec dolore, nec paupertate terreri, omniaq; ſibi in ſe poſita, neque eſſe quicquã extra ſuã poteſtatẽ quod ducãt ĩ nobis. 5.*Tuſ.*

Robuſtus animus & excelſus omni eſt liber cura & angore, cùm & mortem contemnit, & ad dolores ita paratus eſt, vt meminerint maximos luctus morte finiri paruos multa habere interualla requietis, mediocrium nos eſſe dominos, vt ſi tolerabiles ſint, feramus: ſin minus, æquo animo è vita, quum ea non placent, tanquam ex theatro exeamus. 2.*de Finib.*

Diuitias contemnere, & pro nihilo ducere, magni animi & excelſi eſt. 3.*Offic.*

Nihil eſt tam anguſti animi, tamq; parui, quàm amare diuitias. Nihil eſt honeſtius, magnificentiusq;, quam pecuniam contemnere ſi non habeas ſi habeas, ad beneficentiam, liberalitatemq; conferre. 1.*Ofic.*

Maximè admiramur eum, qui pecunia non mouetur: quod in quo viro perſpectum ſit, hunc dignum ſpectatu arbitramur, quòd eas res ſper-

nit & negligit, ad quas plerique inflammati auiditate rapiuntur. 1. *Offic.*

Tu plura Offic. 1. & de Orato. 3.

Comtemptores diuitiarum. 71

MVLTI *diuitias deſpiciunt, quos paruo contentos, tenuis victus cultusq; delectat. Honores verò, quorum cupiditate quidam inflammantur, quàm multi ita contemnunt, vt nihil inanius eſſe, nihil leuius exiſtiment. Item cetera, quæ quibuſdam admirabilia videntur, permulti ſunt qui pro nihilo putent. In Lælio.*

Caduca ſemper & mobilia hæc eſſe duxi, non virtutis atque ingenij, ſed fortunæ, ac temporum munera, quorum ego non tam facultatem vnquam & copiam expetendam putaui, quàm & in vtendo rationem, & in carendo patientiam. Pro domo ſua.

Ambitio. 72

MISERRIMA *eſt omnino ambitio, honorumq; contentio.* 1. *Offic.*

Maximè adducuntur plerique, vt eos iuſtitiæ capiat obliuio, cùm in imperiorum, honorum gloriæve cupiditatem inciderint. 1. *Offic.*

Quicquid eſt huiuſmodi, in quo non poſſunt plures excellere: in eo plerunque ſit tanta contentio, vt difficillimum ſit ſanctam ſeruare ſocietatem: difficile eſt enim, quum præſtare ceteris concupiueris.

cupiueris, ſeruare æquitatem. 1. *Offic.*

Multi iniqui. 3. *Offic.* In Apoph. 81.

Nulla ſancta ſocietas. 1. *Offic.* In Apoph. 120.

Peſtis maior eſſe nulla in amicitijs poteſt, quã quibuſdam honoris certamen & gloriæ, ex quo inimicitiæ maximæ ſæpe inter amiciſsimos extiterunt. In Lælio.

Facillimè ad res iniuſtas impellitur, vt quiſq; eſt altiſsimo animo & gloriæ cupido. 1. *Offic.*

Complures ſe ſcelere contaminarunt imperij cupiditate. 3. *Offic.*

In liberis ciuitatibus regnandi cupiditate nihil tetrius, nihil fœdius excogitari poteſt. 3. *Offi.*

Cauenda eſt gloriæ cupiditas: eripit enim libertatem, pro qua magnanimis viris omnis debet eſſe contentio. 1. *Offic.*

Timida eſt ambitio, & ſolicita cupiditas Magiſtratus: omnia non modò quæ reprehendi palàm, ſed etiam quæ obſcurè cogitari poſſunt, timeamus: rumorem, fabulam fictam, falſam perhorreſcimus: ora omnium atq; oculos intuemur. Nihil enim eſt tam molle, tam tenerum: tam aut fragile, aut flexibile, quàm voluntas erga nos, ſenſusq; ciuium qui non modò improbitati iraſcuntur candidatorum, ſed etiam rectè factis ſæpe faſtidiunt. Pro Milone.

Arrogantia. 73

EX COPIA, *atque rerum omnium affluentia, primo arrogantia nata eſt.* De lege Agr. ad pop. contra Rullum.

Deforme eſt de ſeipſo prædicare, falſa præſertim, & cum irriſione audientium imitari mi-

litem glorioſum. 1. *Officio.*

Cum omnis arrogantia odioſa eſt, tum illa ingenij atque eloquentiæ multo moleſtiſsima. Diuin. in Verr.

Eſt minime inepti hominis, & eiuſdem etiam faceti, cùm de ſapientia diſceptetur, hanc ſibi ipſam detrahere, eis tribuere illudentem, qui eam ſibi arrogant, vt apud Platonem, *Socrates in cœlum effert laudibus* Protagoram, Hippiam, Prodicum, Gorgiam, *ceteros ſi autem omnium rerum inſcium fingit & rudem.* De clar. Orat.

Temeritas & pertinacia. 74

OMNIS *actio vacare debet temeritate & negligentia.* 1. *Offic.*

Nihil eſt temeritate turpius, nec quicquam tã indignum ſapientis grauitate & conſtantia, quã aut falſum ſentire, aut quod non ſatis exploratè perceptum ſit & cognitum, ſine vlla dubitatione defendere. 1. de Nat. deo.

Nihil eſt à grauitate ſapientis, errore, leuitate, temeritate deſiunctius. 4. Acad.

Nihil ſentire eſt melius, quàm praua ſentire. Pro Cluent.

Vt hoc pulcherrimum eſt vera videre, ſic pro veris probare falſa turpiſsimum eſt. 4. Acad.

Satius eſt idipſum de quo ambigitur, concedere, quàm impudenter reſiſtere. 1. de Nat. deo.

Quid eſt tam futile, quàm quicquam approbare non cognitum? 1. Acad.

Inſignis eſt temeritas, cùm aut falſa aut incognita res approbatur. Nec hoc quicquam eſt turpius, *quàm cognitioni & perceptioni aſſertionem*

approbationemq́; præcurrere. 1. Acad.

Quid eſt ſtultius, quàm incerta pro certis habere, ac falſa pro veris? Cato Maior.

In parum cognitis ſtultè, & diu perſeuerare, turpe eſt. 2. de Inuent.

Ne cui rei temerè aut arroganter aſſenſerimus. 2. de Inuent.

Ipſa conſuetudo aſſentiendi periculoſa eſſe videtur, & lubrica. 1. Offic.

Temerè affirmare de altero, eſt periculoſum, propter occultas hominum voluntates, multiplicesq́; naturas. Cicer. Bruto.

Cauendum eſt ne incognita pro cognitis habeamus, iisq́; temerè aſſentiamus, ſed adhibeamus ad cõſiderandas res & tẽpus & diligentiã. 1. Offic.

Nos refelli, redarguiq́; patiamur: quod hi ferunt animo iniquo, qui certis quibuſdam deſtinatisq́; ſententijs, quaſi addicti & conſecrati ſunt, eaq́; neceßitate conſtricti, vt etiam quæ non probare ſoleant, ea cogantur conſtantiæ cauſa defendere. 2. Tuſcul.

Plerique errare malunt: eamq́; ſententiam quam adamauerunt, pugnaciſsimè defendere, quàm ſine pertinacia, quod conſtantiſsimè dicatur, exquirere. 4. Acad.

Vt neceſſe eſt lancem in libra. 4. Acad. In Simil. 68.

Sæpe, nulla ratione, quorundã tantũ opinione & auctoritate nitimur. 75

ID *ratum habent homines, quod ab eo quem probant, iudicatum vident.* 1. de Nat. deo.

Tuemur ea, quæ dicta ſunt ab ijs quos probamus. I.de Finib.

Non tam auctoritatis in deſputando, quàm rationis momenta quærenda ſunt. Quinetiam obeſt plerunq; ijs qui diſcere volunt, auctoritas eorum qui ſe docere profitentur. Deſinunt enim ſuũ *iudicium adhibere: id habent ratum, quod ab eo quem probant, iudicatum vident.* Nec *uerò probare ſoleo id quod de* Pythagoreis *accepimus, quos ferunt, ſiquid affirmarent in diſputando, quum ex eis quæreretur quare ita eſſet, reſpondere ſolitos,* Ipſe *dixit.* I.de Nat.deo.

Cõcepta ſemel opinio vix deponitur. 76

IMPETRARI *non poteſt, quin quale quidque videatur ei, talem quiſque de illo opinionem habeat.* Cic.Bruto.

Difficile eſt mutare animum, & ſiquid eſt penitus inſitum moribus, id ſubitò euellere. Cicero *Quinto fratri.*

Similitudo & exemplũ, homines plurimum permouere ſolent. 77

DVO *illa nos maximè mouent, ſimilitudo & exemplum.* 3.de Orat.

Quod exemplo fit, id etiam iure fieri putant homines. C.Seruio Sulpi. Famil. 4.

Populus. 78

MAXIMVS *magiſter, populus.* 3. Tuſculanarum.

Populus ſine comparatione probat, eſſe melius non ſentit illud quod eſt, qualecunque eſt probat. De clar. Orat.

Sic eſt vulgus, ex veritate pauca, ex opinione multa æſtimat. Pro Roſc. Com.

Homines opinione nõ minus famæ, quàm aliqua certa ratione cõmoueri ſolẽt. Pro lege Manil.

Fama, & multitudinis iudicio mouentur homines, vt id honeſtum putent, quòd à pleriſque laudetur. 2. Tuſc.

In imperita multitudine eſt varietas & inconſtantia, & crebra tanquam tempeſtatum, ſic ſententiarum commutatio. Pro Domo ſua.

Qui in occulis eſt multitudinis, tamen illius iudicio ſtare nolit: nec quod illa putat, idem putet pulcherrimum. 2. Tuſc.

Nos opinionibus vulgi rapimur in errorem, nec vera cernimus. 2. de Leg.

Plus apud nos ratio valeat, quàm vulgi opinio. 1. Parad.

Grauior & validior eſt decem virorum bonorum ſententia, quàm totius multitudinis imperitæ. Pro Planc.

Non comitijs iudicat ſemper populus, ſed mouetur plerunque gratia, cedit precibus, facit eos, à quibus eſt maximè ambitus: denique ſi iudicat, non delectu aliquo aut ſapientia ducitur ad iudicandum, ſed impetu nonnunquam & quadam etiam temeritate. Nam eſt enim conſilium in vulgo, non ratio, non diſcrimen, non diligentia ſemperq́; ſapientes ea quæ populus feciſſet, ferenda non ſemper laudanda duxerunt. Pro Planc.

Nullum fretum, nullus Euripus, tot motus,

Tantas

tantas, tam varias habet agitationes fluctuum, quantas perturbationes, & quantos æſtus habet ratio comitiorum. Dies intermiſſus vnus aut nox interpoſita ſæpe perturbat omnia, & totam opinionem, parua nonnunquam commutat aura rumoris. Sæpe etiam ſine vlla aperta cauſa fit aliud atque exiſtimamus: vt nonnunquam ita factum eſſe etiam populus admiretur, quaſi verò non ipſe fecerit. Pro Muræna.

Timida eſt. Pro Milone. Ambitio. 71.

Libertas. 79

LIBERTAS, *eſt poteſtas viuendi vt velis. Is viuit vt vult qui recta ſequitur, qui gaudet officio, cui viuendi via conſiderata atq; prouiſa, eſt: qui ne legibus quidem propter metũ paret dicas ſequitur atque colit, quod ſalutare maximè iudicat, qui nihil dicit, nihil facit, nihil cogitat denique, niſi libenter ac liberè: cuius omnia conſilia, resq; omnes quas gerit, ab ipſo proficiſcuntur, eodemq; feruntur: nec eſt vlla res quæ plus apud eũ polleat, quàm ipſius voluntas atque iudicium. Cui etiam fortuna ipſa cedit.* Paradox. penult.

Liber eſt is æſtimamus, qui nulli turpitudini ſeruit. 4. ad Heren.

Libertatis proprium, eſt, ſic viuere vt velis. 1. Officio.

Ille mihi non videtur liber, cui mulier imperat, cui lex imponit, præſcribit, iubet, vetat quod videtur, qui nihil imperanti negare poteſt, nihil recuſare laude. Si poſcit, dandum eſt: ſi vocat, veniendum: ſi eijcit, abeundum: ſi minatur,

tur, extimeſcendum. Parad. penult.

Ita præclara eſt recuperatio libertatis, vt ne mors quidem ſit in repetenda libertate fugienda. Philip. 10.

Beſtiæ, quas delectationis cauſa concludimus, cum copioſius alantur, quàm ſi eſſent liberæ, non facilè tamen patiuntur ſeſe contineri. 5. de Finib.

Tu plenius vide proprie liberi ſint, Paradox, penultimo.

Seruitus. 80

SERVITVS *eſt obedientia fracti animi & abiecti arbitrio carentis ſuo.* Parad. pen.

Omnibus graue ſeruitutis iugum eſſe debet in libertate educatis. Antequam iret in exilium.

Nemini animus bene informatus à natura parere debet, niſi præcipienti aut docenti aut vtilitatis cauſa iuſtè & legitimè imperanti, ex quo animi magnitudo exiſtit, humanarumq́; rerum contemptio. Offic. 1.

Omnis eſt miſera ſeruitus. Philip. 10.

Nihil eſt fœdius ſeruitute: ad decus & libertatem nati ſumus. Philip. 12.

Cùm omnis ſeruitus eſt miſera, tum uerò intolerabile eſt ſeruire impuro, impudico, effœminato. Philip. 3.

Mors, eſt ſeruitute potior Philip. 10.

Mors ſeruituti, turpitudiniq́; anteponenda. 1. Offic.

Exilium.

Exilium. 81

EXILIVM, eſt ſcelerum pœna. Parad. 4.

Exilium ibi eſt, vbi virtuti non eſt locus. Pro Milone.

Omnes ſcelerati & impij, quos leges exilio affici volunt, exules ſunt, etſi ſolum non mutant. Parad. 4.

Exilium terribile eſt ijs, quibus quaſi conſcriptus eſt habitandi locus, non ijs qui omnem orbem terrarum, vnam vrbem eſſe dicunt. Para. 4.

Si abeſſe à patria miſerum eſt, planè miſerorum ſunt prouinciæ, ex quibus admodum pauci in patria reuertuntur. 5. Tuſcul.

Ad omnem rationem Teucri *vox accommodari poteſt:* Patria *eſt, ubicunque eſt bene.* 5. Tuſc.

Exilium, non ſupplicium eſt, ſed profugium, portusq; ſupplicij: nam qui volunt pœnam aliquam ſubterfugere aut calamitatẽ, eò ſolum vertunt, hoc eſt ſedem ac locũ mutant: qui ſi in ciuitate legis vim ſubire euellunt, non prius ciuitatem, quàm vitam amitterent: quia nolunt, non adimitur ijs ciuitas ſed ab ijs relinquitur atque depo nitur. Pro Cæcina.

Exilium id, quod fit propter alienam, & offenſam populi voluntatem, malum eſt. 1. Tuſc.

Famæ ſeruiendum. 82

NON *eſt res vlla tanti, aut commodum vllum tam expetendum, vt viri boni & ſplendorem & non nomen amittas.* 3. Officio.

Non

Non eſt negligenda fama: nec mediocre telum ad res gerendas exiſtimare oportet beneuolentiã ciuium. In Lælio.

Negligere quid de ſe quiſque ſentiat, non ſolùm arrogantis eſt, ſed etiam omnino diſſoluti. 1. Officio.

Perditiſsima ratio eſt diligere formam, negligere famam. 4. ad Heren.

Ex ſententijs omnium noſtra fama pendet. In Piſon.

Eſt hominis ingenui & liberaliter educati, velle bene audire à parentibus à propinquis, à bonis etiam viris, & futuræ poſt mortem famæ, etiam detracto vſu, conſulendum eſt. 3. de Finib.

Bona exiſtimatio pecunijs præſtat. 2. de Ora.

Antiquior ſit poſſeſsionibus gloria. 1. de Diui.

Danda eſt diligenter opera, vt hominum aures optimo de nobis ſermone compleantur. Noſtrum.

Veritas. 83

TANTVM *ſemper potentiam veritas habuit, vt nullus machinis, aut cuiuſquam hominis ingenio aut arte ſubuerti potuerit. Et licet in cauſis nullum patronum, aut defenſorem obtineat, tamen per ſe ipſa defenditur.* Ex Orat. in Vatin.

O magna vis veritatis, quæ contra hominum ingenia, calliditatem, ſolertiam, contraq́; fictas omnium inſidias, facilè ſe per ſeipſa defendat. Pro. M. Cælio.

Multorum improbitate depreſſa veritas emergit, & innocentiæ defenſio interclusa reſpirat.

rat. Pro Cluent.

Eſt interdum ita perſpicua veritas, vt eam infirmare nulla res poßit, tamen eſt adhibenda interdum vis veritati vt eruatur. Pro Quintio.

Homini eſt propria veri inquiſitio atque inueſtigatio. 1. *Offic.*

Quod verum ſimplex, ſyncerumq́; eſt, id eſt naturæ hominis accommodatißimum. 1. *Offic.*

Veritas odium parit. In *Lælio.*

Quæ valeāt ad fidem faciendā, & quibus maximè credamus. 84

I N *ſuadendo nihil eſt optabilius, quàm dignitas. de Orat.*

Genus hoc ſermonum poſitum in hominum veterum auctoritate, & eorum illuſtriū, plus neſcio quo pacto videtur habere grauitatis. In *Lælio.*

Opulentos homines, & ætatis ſpatio probatos, dignos, quibus credatur putamus. Non rectè fortaſſe: ſed vulgi opinio uix mutari pōt. In *Topicis.*

A quibus verum auditur. 85

P V E R I T I A, *ſomnus, imprudentia, vinolentia inſania, eius generis ſunt, ex quibus ſæpißimè verum auditur.* In Topicis.

Multa finguntur, vt ijs tanquam rebus geſtis moueamur. 86

F I T *plerunque, vt ij, qui boni aliquid volunt afferre, effingant aliquid, quò faciant, id*

id quod nunciant, lætius. Philipp. 1.

Cōficta ſunt multa à poetis, vt effictos noſtros mores in alienis perſonis, expreſſamq; imaginem vitæ quotidianæ videremus. Pro Roſc. Amer.

Mendacium. 87

TOLLENDVM eſt ex rebus contrahendis omne mendacium. 3. Offic.

In virum bonum non cadit mentiri, emolumēti ſui cauſa. 3. Offic.

Quum iudici. 3. Offic. Vide Iudex. 33.

Nihil eſt turpius vanitate. 1. Offic.

Sordidi putantur qui mercantur à mercatoribus quod ſtatim vendant: nihil enim proficiunt niſi admodum mentiantur. 1. Offic.

Mendacio & mendaci nulla fides. 88

QVI ſemel à veritate deflexit, hic non maiore religione ad periurium, quàm ad mendacium perduci conſueuit. Et quæ pœna à Dijs immortalibus periuro, hæc mendaci conſtituta eſt. Non enim ex pactione verborum, quibus iuſiurandum comprehenditur, ſed ex perfidia ac malitia, per quam inſidiæ tenduntur alicui, Dij immortales iraſci ac ſuccenſere conſuerunt. Pro Roſc. Com.

Vbi qui ſemel peierarit, ei credi poſtea, etiam ſi perplures Deos iuret, non conuenit. Pro C. Rab. Poſthum.

Non ex libidine aut ſimultate aut leuitate teſtium, cauſæ honeſtorum hominum ponderari debent. Pro Sylla.

Emen-

Ementiuntur ſæpe homines in eos quos oderunt. In Par. Orat.

Si qui ob emolumentum ſuum, cupidius aliquid dicere videntur, iјs credere non conuenit. Pro Font.

Auctoritatem nullam debemus, ne fidem commentitiјs rebus adiungere. 2. de Diuin.

Non verbis, ſed facto probamur. 89

OMNIS *virtus in actione conſiſtit.* 1. *Offi.*

Non paranda nobis ſolùm, ſed fruenda etiam ſapientia eſt. 1. *de Finib.*

Non procacitate linguæ vitæ ſordes eluuntur. Cic. *in Salluſt.*

Non ex ſingulis vocibus philoſophi ſpectandi ſunt, ſed ex perpetuitate atque conſtantia: resq́ue ſpectari oportet, non verba. 5. *Tuſcu.*

Virtus, integritas, probitas in homine, non linguæ volubilitas, non ars, non ſcientia requiri ſolet. Pro Planc.

Ea magna voluptas eſt, æqualem ac parem verbis vitam agere: atq; ita viuere, vt omnis oratio moribus conſonet. Cic. *in Sal.*

Miſera eſt ſenectus, quæ ſe oratione duntaxat defendit. Cato Maior.

Ita viuunt quidam, vt eorum vita refellatur oratio: atque tueri exiſtimantur dicere melius, quàm facere, quum ſit melius facere, quàm dicere. 2. *de Finib.*

Sunt qui quum populi non ſolum commoda, verumetiam ſalutem oppugnent & impediant, in oratione aſſequi volunt vt populares eſſe videantur.

deantur. vt C. *Gracchus, quum largitiones maxi mas feciſſet, et effudiſſet ærarium, verbis defende bat ærarium.* 3. *Tuſc.*

Epicurus tantummodo induit perſonam philoſophi, & ſibi hoc ipſe nomen inſcripſit, cùm non multum differret à iudicio ferarum, præſertim quum omne malum dolore definiat, bonum voluptate. 5. *Tuſcu.*

Cum philoſophorum vita miſerabiliter pugnat oratio. 2. *Tuſc.*

In Philoſophia. Orat. ad Brut. Vide Philoſophia. 17.

Non eſt ſatis iudicare. 1. *de Finib. Vide conſilium rem præcurrat.* 27.

Plus in negocijs gerendis res, quàm verba proſunt. 4. *Acad.*

Sunt facta verbis difficiliora. Cic. ad Qu. fra.

Eſt alienum viro, quod alteri præceperit, idipſum facere non poſſe. 3. *Offic.*

Quid verba audiã cùm facta videam? 3. *Tuſc.*

Qui ſuos caſus aliter ferunt, atque vt alijs auctores ipſi fuerunt, non ſunt vitioſiores, quàm ferè plerique, qui auari auaros, gloriæ cupidos glorioſi reprehendunt. 3. *Tuſcul.*

Noli imitari malos medicos, qui in alienis malis profitentur ſe tenere medicinæ ſcientiam ſe ipſos curare non poſſunt. Sed potius alijs quæ tute præcipere ſoles ea tibi ſubijce, atq; apud animum propone, Seruius. Sulp. Cic. Famil. 4.

Tu qualis es, talem te eſſe exiſtimes, vt quantum à rerum turpitudine abes, tantum te à verborum libertate ſeiungas. Deinde vt ea in alterum ne dicas: quæ cùm tibi falsò reſponſa ſint,

ſint, erubeſcas. Pro M.*Cælio.*

Non etas in homine, ſed virtus conſideranda. 90

NON *cani, non rugæ repentè auctoritatem afferre poſſunt, ſed honeſtè acta; ſuperior ætas fructus auctoritatis præbet extremos.* Cato Maior.

Virtutis, quàm ætatis, curſus celerior. Phil. 5.

Sermo & oratio. 91

VERBA *inuenta ſunt, non quæ impedirent, ſed quæ indicarent voluntatem.* Pro A. Cæcina.

Interpres mentis eſt oratio, verbis diſcrepans, ſententijs congruens. 1. de Legib.

Sermone eo debemus vti, qui notus eſt nobis. 1. Officio.

In primis prouideamus, ne ſermo vitium aliquod indicet ineſſe moribus: quod maximè tum ſolet euenire, cùm ſtudioſè de abſentibus detrahendi cauſa, aut per ridiculum, aut ſeuerè, aut maledicè, contumelioſeq; dicitur. 1. Offic.

Quoties aliquid aut dicimus aut loquimur, toties de nobis iudicatur. 1. de Orat.

Moderari animo & rationi. Cic. *ad Q. frat.* *Vide Appetitus.* 51.

Diligentiſsimè linguam continere, mihi virtus interdum non minor videtur, quàm omnino non iraſci. Cic. *ad Q. frat.*

Idipſum dicere nunquam eſt non ineptum, ni ſi

ſi quum eſt neceſſarium. 1.*de Orat.*

Habent ſuum modum quæcunque opportunæ dicuntur. 3.*de Finib.*

Tacere noli vbi nõ oportet. Pro Roſc.Comœd.

Non eſt neceſſe omnium flagitia proferre. Pro Milone.

Sæpe grauius offendunt animos auditorum, qui aliena flagitia aperte dicunt, quàm qui committunt. Cic.in Salluſt.

Homines notiſſimos ſumere odioſum eſt, quum & illud incertum ſit, velintne hi ſeſe nominari. Pro Roſc. Amer.

Debemus conſiderare. Orat.ad Brut. Vide *Circunſtantia.* 122.

Alia eſt ratio. Pro M.Cœlio Vide *Circunſtantia.* 122.

Cauendum eſt, nequid agendo, faciendoue facias cuius imitatio videatur. De clar. Oratorib.

Fit neſcio quo pacto. 1.*Offic.* Vide *Alienæ & videmus.* 146.

Oratio debet eſſe ornatior ſententijs, quàm verbis. Part.Orat.

Non tam copia, quàm modus in dicendo quærendus eſt. Pro Leg.Manil.

Decorus eſt ſermo ſenis, quietus & remiſſus, facitq; perſæpe ſibi audientiam diſerti ſenis compta oratio & mitis. Cato Maior.

Difficile eſt dictu, quantopere conciliet animos hominũ comitas, affabilitasq; ſermonis. 2 .*Offic.*

Sermo familiaris quatenus moderandus ſit, lege plenius primo Officio. cap. Et quoniam, cum ſequent.

De

De nobis in neutrã partem loquẽdũ. 92

MINIME *ſibi quiſque notus eſt, difficillimè de ſe quiſque iudicare ac ſentire poteſt.* 3. de Orat.

Nemo de ſe ſatis honeſtè, ac ſine multorum inuidia loqui poteſt. Cic. *in* Vatin.

Vt verecundius ipſi de ſe omnes ſcribant neceſſe eſt, ſi quid eſt laudandum: & prætereant, ſi quid reprehendendum eſt: accedit etiam vt minor ſit fides, minor auctoritas. Cic. L. Luceio, Fami. 5.

Multis doctrina non deeſt, ſed oratio. 93

FIERI *poteſt vt rectè quis ſentiat: & id quod ſentit, politè eloqui non poßit.* 1. Tuſcul.

Sunt qui ſe ita literis abdiderunt vt nihil poſſint ex his neque ad communem afferre fructum, neque in aſpectum, lucemq; proferre. Pro Archia Poeta.

Sunt quidam aut ita lingua hæſitantes, aut ita voce abſoni, aut ita vultu, motuq; corporis vaſti atque agreſtes, vt etiamſi ingenijs atque arte valeant, tamen in doctorum numerum venire non poßint. Sunt autẽ quidã, ita naturæ muneribus in ijſdẽ rebus habiles, ita ornati, vt non nati, ſed ab aliquo Deo ficti eſſe videantur. 1. de Orat.

Siniſtri quidam laudatores. 94

SVNT *qui nihil laudant, niſi quod ſe imitari poſſe confidunt.* 2. Tuſc.

Nunc

Nunc tantum quiſque laudat quantum ſe poſſe ſperat imitari. Orat. ad Brut.

Eſt iniqua in omni re accuſanda, prætermiſsis bonis, malorum enumeratio, vitiorumq; ſelectio. 3. de Legib.

Eſt liberum, alterum laudare, de quo, quicquid detrahas, neceſſe eſt aut infirmitati, aut inuidiæ aſsignetur. Cæcina Ciceroni, Famil. 6.

Inuidia. 95

INVIDENTIA, *eſt ægritudo ex alterius rebus ſecundis.* 3. Tuſc.

Virtutis comes inuidia, plerunque bonos inſectatur. 4. ad Heren.

Latè patet hoc vitium, & eſt in multis, inuidere ſcilicet. Cic. Appio Pulch. Famil. 3.

Mos eſt hominum, vt nolint eundem pluribus rebus excellere. De clar. Orat.

Plerique ſunt inuidi, maximeq; eſt hoc commune vitium & peruagatum: inuidetur autem præſtanti, florentiq; fortunæ. 2. de Orat.

Inuidēt homines, maximè paribus aut inferioribus, cùm ſe relictos ſentiunt, illos autē dolēt euolaſſe: ſed etiam ſuperioribus inuidetur ſæpe vehementer, et eò magis, ſi intolerātius ſe iactāt, et æquabilitatem communis iuris, præſtantia dignitatis, aut fortunæ ſuæ tranſeunt. 2. de Orat.

In iudicijs inuidia imbecillis eſſe debet, nihilq; homini eſt tam timendum, quàm inuidia, nihil innocenti ſuſcepta inuidia, tam optandum, quàm æquum iudicium. Pro Cluent.

Inuidia ſummus ordo caret. 3. de Legib.

Inuidia, virtute parta, gloria, non inuidia putanda eſt. 1. *Inuect. in* Catil.

Ira. 96

IRA (*vt inquit* Ennius) *eſt initium inſaniæ.* 4. *Tuſcul.*

Prohibenda eſt maximè ira in puniendo. Nunquam enim iratus, qui accedet ad pœnam mediocritatem illam tenebit, quæ eſt inter nimium & parum: cauendum eſt igitur, ne maior ſi pœna quā culpa. 1. *Offic.*

Omnis animaduerſio & caſtigatio, contumelia vacare debet. 1. *Offic.*

Monitio acerbitate, & obiurgatio contumelia careat. In *Lælio.*

Non ſunt audiendi qui grauiter iraſcendum inimicis putant. 1. *Offic.*

Obiurgationes etiam nonnunquam incidunt neceſſariæ in quibus vtendum eſt fortaſſe & vocis contentione maiore, & verborum grauitate acriore, atque etiam illud ipſum quod acerbitatis habet obiurgatio ſignificandum eſt ipſius id cauſa, qui obiurgetur, ſuſceptum eſſe. Id *Agendum etiam eſt, vt ne ea facere videamur irati, ſed ne ad vrendum & ſecandum ſic ad hoc genus caſtigandi rarò, inuitiq; veniemus: nec vnquam niſi neceſſariò, ſi nulla reperietur alia medicina.* Sed *tamen ira procul abſit, cum qua nihil rectè fieri, nihil conſideratè poteſt.* 1. *Offic.*

Semper ira procul abſit, cum qua nihil rectè, nihil conſideratè fieri poteſt. Quæ enim cum aliqua perturbatione fiunt, ea nec conſtanter fieri poſſunt, neque iis qui adſunt probari. 1. *Offic.*

Proprium

Proprium eſt irati, cupere à quo læſus videatur, ei quàm maximum dolorem inurere. 5. *Offi.*

Non eſt in noſtra poteſtate, fodicantibus ijs rebus, quas malas eſſe opinamur, diſsimulatio vel opinio. 1. *Tuſc.*

Difficile eſt tacere cùm doleas. Pro *Sylla.*

Omnes læſi dolent, irati efferũtur. Pro M. *Cæl.*

Habet quendam aculeum contumelia, quem pati prudentes ac boni viri difficillimè poſſunt. Ex. 5. *Act. in* Verr.

Doloris magnitudo vim quandam nobis dicendi dat & tribuit. Ad Attic. *lib.* 3.

Leuiora ſunt ea quæ repentino aliquo motu accidunt, quàm ea quæ præmeditata atque præparata inferuntur. 1. *Offic.*

Tu plura in eo libro, quæ ad hanc ſententiam pertinent, leges.

Timor, & metus. *97*

RERVM *omnium nec optatius eſt quicquam.* 2. *Offic.* Vide Amicitia. *67.*

Carũ eſſe ciuẽ. Phil. 1. *Vide. Ami. 67.*

Beneuolentiæ vis eſt maxima, metus imbecillis. 2. *Offic.*

Nulla vis imperij tanta eſt, quæ premente metu poſsit eſſe diuturna. 2. *Offic.*

Multorum odijs nullæ opes poſſunt obſiſtere. 2. *Officio.*

Quem metuunt, oderunt: quem quiſque odit, periiſſe expetit. 2. *Offic.*

Oderunt, dum metuunt. Philip. 1.

Timor, nõ diuturni magiſter eſt officij. Phil. 2.

Malus eſt cuſtos diuturnitatis, metus: contraq́; beneuolentia fidelis eſt ad perpetuitatẽ: id igitur amplectamur, vt metus abſit, caritas retineatur. 2. Offic.

Millies perire eſt melius, quàm in ſua ciuitate ſine armorum præſidio non poſſe viuere: præſidium caritate & beneuolentia ciuium ſeptum oportet eſſe non armis. Philip. 2.

Tu plenisſime ſecundo Officio. cap. Rerum autem omnium.

Grauior eſt plerunque metus, & grauius afficit, quàm res ipſa quæ timetur. 98

PLVS *in metuendo eſt mali, quàm in eo ipſo quod timetur. Cic. A. Torq. Famil. lib. 6.*

Maior eſt ea vis, quæ periculo mortis iniecto, formidine animum perterritum loco ſæpe, et certo de ſtatu dimouet, quàm quæ ad corpus noſtrum, vi tamq́; peruenit. Itaque ſaucij ſæpe homines cùm corpore debilitãtur animo tamen nõ cedũt, neque eum relinquunt locũ, quem ſtatuerunt defendere. Atque alij pelluntur integri: vt nõ dubiũ ſit quin maior adhibita vis ei, ſit cuius animus ſit perterritus, quã illi, cuius corpus vulneratũ ſit. Pro A. Cæcina.

Exercitus maximi ſæpe pulſi ac fugati ſunt terrore ipſo impetuq́; hoſtium, ſine cuiuſquam non modo morte, verùm etiam vulnere. Pro Cec.

Magna eſt ſtultitia, id ipſum quod verearis ita cauere, vt cùm vitare fortaſſe potueris, vltrò acceſſas & attrahas. Cic. Brut.

Omnes, quorum in alterius manu vita poſita eſt,

eſt, ſæpius illud cogitant quid poßit is, cuius in ditione ac poteſtate ſunt, quàm quid debeat facere. Pro lege Manil.

Nos omnia tum venientia metu augentes, tum mœrore præſentia, rerum naturam, quàm errorem noſtrum damnare malumus. 5. Tuſc.

Quod futurum eſt, vitari non poteſt. 99

EFFVGERE *nemo poteſt quod futurum eſt. Et ſæpe vtile eſt non ſcire quod futurum ſit. Miſerum eſt enim nihil proficientem angi.* 3. de Nat. deo.

Nihil eſt pro certò futurum, quod poßit aliqua procuratione accidere, ne fiat. 2. de Diuin.

Factum infectum eſſe non poteſt. 100

QVOD *ſemel iam miſſum eſt, coerceri, reprimiq; non poteſt.* 1. de Finib.

Præterita mutare non poſſumus. In Piſon.

Non poteſt dies eſſe ſæpius, qui ſemel fuit. 2. de Finib.

De præteritis non eſt quærendum. Cic. Curio. Famil. lib. 7.

Quod fuit durum pati, meminiſſe dulce eſt. 101

ET *ſi optabilius eſt vitæ curſum conficere ſine dolore & iniuriæ, tamen ad immortalitatem gloriæ, plus adfert deſideratum eſſe à ſuis ciuibus, quàm omnino nunquam fuiſſe violatum.* Pro domo ſua.

Habet præteriti doloris ſecura recordatio delectationem. Cic. Luceio, Famil. 5.

Iucunda eſt memoria præteritorum malorum. 2. de Finib.

Suauis eſt præteritorum malorum memoria. 2. de Finib.

Iucundi ſunt acti labores. 2. de Finib.

Non tam cumulus bonorum iucundus eſſe poteſt, quàm moleſta deceßio. 1. Tuſc.

Vllum vix laborẽ ſubimus, niſi propoſito præmio, aut gloria. 102

NEMO *noſtrũ in Reipublicæ periculis cum laude ac virtute verſatur, quin ſpe poſteritatis fructuq; ducatur.* Pro C. Rabir.

Vix inuenitur, qui laboribus ſuſceptis periculisq; aditis, non quaſi mercedem rerum geſtarum deſideret gloriam. 1. Offic.

Pro ſua patria pauci poſt genus hominum nati reperti ſunt, qui nullis præmijs propoſitis, vitam ſuam hoſtium telis obijcerent. Pro Caio Rabi.

Omnes vtilitate mouentur. 103

OMNES *expetimus vtilitatem, ad eamq; rapimur, nec facere aliter vllo modo poſſumus. Nam quis eſt qui vtilia fugiat: aut quis potius quò ea non ſtudioſißimè perſequatur?* 3. Offic.

Dùm aliqua ſpecies vtilitatis obiecta eſt, nos commoueri neceſſe eſt. 3. Offic.

Nemo eſt quin putet expetendam maximè dignitatem, ſed vincit vtilitas plerunque, cùm ſubeſt

eſt ille timor: ea neglecta, ne dignitatem quidem poſſe retineri. 2. *de Orat.*

Cum vtilitas ad ſe rapere, honeſtas contrà reuocare ad ſe videtur, fit vt diſtrahatur deliberando animus, afferatq; ancipitem curam cogitandi. 1. *Officiorum.*

Hæc res plus proficit, ſi proponatur ſpes vtilitatis futuræ, quàm præteriti beneficij recordatio. 2. de Oratore.

Alterum ne læſeris, tibi vt proſis. 104

QVI *alteri exitium parat,*
Eum ſcire oportet ſibi paratam peſtem, vt participet parem. 2. Tuſc.

Quod cuique obtigerit, id quisque teneat: eo ſi quis plus appetet, violabit ius humanæ ſocietatis. 1. *Offic.*

Animaduertamus: cùm alios iuuare velimus, ne quos offendamus. Sæpe enim aut eos lædimus, quos non debemus, aut eos quos non expedit. Si imprudenter, negligentiæ eſt: ſi ſcienter, temeritatis. 2. *Offic.*

Res familiaris quæri debet ijs rebus, à quibus abeſt turpitudo: conſeruari autem diligentia & parſimonia, ijſdem etiam rebus augeri. 2. *Offic.*

Noſtræ vtilitates nobis amittendæ non ſunt, alijsq; tradendæ, cùm ijs ipſis egeamus: ſed ſuæ cuique vtilitati, quod ſine alterius iniuria fiat, ſeruiendum eſt. 2. *Offic.*

Alienum eſt à iuſtitia, ad quam nati eſſe videmur, detrahere quid de aliquo quod ſibi aſſumat. 3. *de Finib.*

Non eſt permiſſum, vt impunè nobis liceat,

quod alicui eripuerimus, id alteri tradere. 4. *Act. in Verr.*

Vt ſi vnumquodque membrum. 3. *Officio. In Simil.* 5.

Suũ cuique incommodum ferendum eſt potius, quàm de alterius commodis detrahendũ. 3. *Off.*

Rei familiaris amplificatio nemini nocens nõ eſt vituperanda, ſed fugienda ſemper iniuria. Sed detrahere aliquid alteri, & hominem hominis incommodo ſuum augere commodum, magis eſt contra naturam, quàm mors, quàm paupertas, quàm dolor, quàm cetera, quæ poſſunt aut corpori accidere, aut rebus externis. Illud enim natura non patitur, vt aliorum ſpolijs noſtras facultates, copias, opes augeamus. Neque verò hoc ſolùm natura, id eſt iure gentium, ſed etiam legibus populorum, quibus in ſingulis ciuitatibus Reſpublicæ continentur eodem modo conſtitutum eſt, Vt non liceat ſui commodi cauſa, nocere alteri. Hoc enim ſpectant leges, hoc volunt, incolumen eſſe ciuium coniunctionem. 2. *Offic.*

Tu pleniſsime leges tertio Officiorum, quatenus commodis proprijs ſit inſeruiendum.

Promiſſa ſeruanda. 105

PACTA *ſemper & promiſſa ſeruanda ſunt, quæ nec vi, nec dolo malo facta ſunt: illi ſeruanda non ſunt, quæ non ſunt ijs ipſis vtilia, quibus illa promiſeris.* 3. *Offic.*

Illis promiſsis ſtandum non eſt, quæ coactus quis metu aut deceptus dolo promiſerit. 1. *Offici.*

Promiſſa

Promiſſa non ſunt ſeruanda iis quibus promiſeris, inutilia ſi ſint, nec ſi tibi plus noceant, quàm illi proſint cui promiſeris. 1. Offic.

Scelerum promißio, & iis qui expectant pernicioſa eſt, & iis qui promittunt. Phil. 8.

Semper in fide quid ſenſeris, non quid dixeris cogitandum eſt. 1. Offic.

Quod affirmatiuè, quaſi Deo *teſte promiſeris, id tenendum eſt. 1. Offic.*

Quod ex animi tui ſententia iuraueris, id non facere, periurium eſt. 3. Offic.

Quod ita iuratum eſt, vt mens conciperet fieri oportere, id ſeruandum eſt, aliter ſi non feceris, nullum periurium eſt. 3. Offic.

Conſcientia. 106

CONSCIENTIA *graue pondus. 3. de Natura deorum.*

Nullum theatrum virtuti conſcientia maius eſt. 2. Tuſcul.

Conſcientiam à Diis *immortalibus accepimus, quæ à nobis auelli non poteſt.* Pro Cluen.

Si optimorum conſiliorum atque factorum teſtis in omni vita nobis conſcientia fuerit, ſine vllo metu ſumma cum honeſtate viuemus. Pro Cluen.

Conſcientia rectæ voluntatis, maxima conſolatio eſt rerum incommodarum. Cicero A. Torquato, *Famil. lib. 6.*

Vacare Culpa, maximum eſt ſolatium. Cic. M. Mario, *Famil. lib. 7.*

Nihil eſt melius, quàm memoria rectè factorum, & libertate contentum, negligere humana. Cic. Bruto.

Conſcientia bene actæ vitæ, multorumq́; benefactorũ recordatio iucundiſsima eſt Cat. Maior.

Magna eſt vis conſcientiæ in vtranque partem. V t neque timeant qui nihil commiſerint, & pœnam ſemper ante oculos verſari putent qui pec cauerint. Pro Milone.

Ego ſemper hac opinione tractus fui, vt eum qui nihil commiſerit, ſibi nullam pœnam timere exiſtimarem. In Vatin.

Bonum. 107

QVOD rectum & honeſtum, & cum virtute eſt, id ſolùm opinor bonum. Parad. 1.

Tria ſunt genera bonorum: maxima, animi: ſecunda, corporis: externa, tertia. 3. Tuſc.

Alia ſunt in homine optanda, alia laudanda. Genus, forma, vires, opes, diuitiæ, ceteraq́; quæ fortuna dat, aut extrinſecus, aut corpori, nõ habẽt in ſe verã laudẽ, quæ deberi vni ſolùm virtuti putatur, ſed tantũ quòd ipſa virtus in earũ rerum vſu ac moderatione maximè cernitur. 2. de Orato.

Nihil bonum, niſi quod honeſtum: nihil malum niſi quod turpe. Cic. Attic. lib. 10.

Quicquid eſt quod bonum ſit, id expetendum eſt: quod autem expetendum, id certè approbandum: quod verò approbaris, id gratum, acceptumq́; habendum. 5. Tuſc.

Non ſunt dicenda bona illa, quibus abundantem licet eſſe miſerrimum. Parad. 1.

Bona non ſunt, quæ quis habeat, & miſerrimus eſſe poſsit. 5. Tuſc.

Nec bonum eſt illud, quod aut cupias ardenter,

ter, aut adeptus, te efferas inſolenter. 4. Tuſc.

Diuitias, quia quiuis, quamuis indignus, habere poteſt, in bonis non numero. 2. Tuſc.

Neque pecuniæ, neque tecta magnifica, neque opes, neque imperia, neque ea quibus maximè aſtricti ſint, voluptates, in bonis rebus aut expetendis numerandæ ſunt, quippe homines ijs rebus affluentes, ea deſiderant maximè quibus abundant. Parad. 1.

Bias. Parad. In Apophth. 65.

Plura primo Academiarum, tertio Tuſculanarum, primo Paradox. & in lib. de Finibus bonorum & malorum legere potes.

Vir bonus. 108

VIR *bonus eſt, qui prodeſt quibus poteſt, nocet autem nemini. 3. Offic.*

Vir bonus nõ modo facere, ſed ne cogitare quidem quicquam audebit, quod non audeat prædicare. 3. Offi.

Homo frugi, omnia rectè facit. 4. Tuſc.

Fas nec eſt, nec vnquã fuit, quicquam, niſi pulcherrimum, facere eum qui eſſet optimus. 3. Off.

Vir bonus, nihil cuiquam, quod in ſe transferat, detrahet. Itaque in virum bonum non cadit mentiri, emolumenti ſui cauſa, criminari, præripere, fallere. De Vniuerſ.

Non eſt res vlla tanti, aut commodum ullum tam expetendum, vt viri boni & ſplendorem & nomen amittas. 3. Offic.

Neque contra Remp. 3. Officio. Vide de Iudi-

ce. 35. *Probus inuidet nemini*. De Vniuerſ.

Vt quiſque eſt vir optimus, ita difficillimè eſſe alios improbos ſuſpicatur. Cic. ad Q. fratr.

Omnes boni, beati. 3. de Finib.

Quum ſapiens, & bonus vir. 5. Tuſcu. De Sapientia. 13.

Nec bono quicquam mali euenire poteſt, nec viuo, nec mortuo: nec vnquam eius res à Diis immortalibus negligentur. 5. Tuſc.

Qui omnibus bonis inſtructi ſunt & ornati, tum ſapientes, tum viri boni dicantur. 5. Tuſc.

Boni nullo emolumento impelluntur in fraudem, impii ſæpe paruo. Pro Milone.

Sancti viri, et religionem colentes, ſunt qui meritum Diis immortalibus, gratiam iuſtis honoribus & meritis & memori mente perſoluunt. Pro Plancio.

Omnes viri boni æquitatem & ius ipſum amant. Nec *eſt viri boni errare, & diligere quod per ſe non ſit diligendum & colendum*. 1. de Leg.

Nemo eſt omnino negligendus, in quo aliqua virtutis ſignificatio appareat. 1. Offic.

Beatus. 109

BEATVS *eſſe ſine virtute nemo poteſt*. 1. de Natu. deo.

Tūc erimus beati. 1. Tuſ. In Piis ſentētiis. 66.

Id eſt beatus, cui nihil humanarum rerum, aut intolerabile ad demittendum animum, aut minus lætabile ad efferendum videri poteſt. 4. Tuſcul.

Beati dicuntur, qui ſunt in bonis, nullo adiuncto

iunčto malo. 5. Tuſcul.

Beati ſunt, quos nulli metus terrent, nullæ ægritudines excedunt, nullæ libidines cruciant, nullæ futiles lætitiæ exultantes languidis liquefaciunt uoluptatibus. 5. Tuſc.

Vir temperans, conſtans ſine metu, ſine ægritudine, ſine alacritate vlla, ſine libidine, is eſt beatus. 5. Tuſcul.

Nemo poteſt non beatiſſimus eſſe, qui eſt totus aptus ex ſeſe, quiq; in ſe vno ſuo ponit omnia. Cui autem ſpes omnis & ratio, & cogitatio pendet ex fortuna huic nihil poteſt eſſe certi nihilq; quod exploratum habeat permanſurum ſibi, ne vnum quidem diem. In parad.

Niſi ſtabili & fixo & permanente bono beatus eſſe nemo poteſt: nihil enī inueteraſcere, nihil extingui, nihil cadere debet eorum, quæ in vita beata conſiſtunt. Nam qui timebit ne quid ex his deperdat, beatus eſſe non poterit. 5. Tuſcul.

Qui beatus eſt non intelligo quid requirat vt ſit beatior, ſi eſt enim quiddam quod deſit, ne beatus quidem eſt. 5. Tuſc.

Beatus eſſe in maximarū rerū timore nemo poteſt. Nemo igitur eſſe beatus pōt: neque enim in aliqua parte, ſed in perpetuitate tēporis vita beata duci ſolet. Nec appellatur omnino vita beata, niſi confecta atque abſoluta, nec enim pōt aliàs quiſquā beatus eſſe, aliàs miſer. Qui enim exiſtimabit poſſe ſe miſerū eſſe, beatus nō erit. Nam cùm ſemel eſt ſuſcepta beata vita, tā permanet quàm ipſa illa effectrix beatæ vitæ ſapientia, nec expectat vltimum tempus ætatis, quod Chræſo ſcribit Herodotus præceptum eſſe à Solone. De Finib. 2.

Eſt verè fortunatus ille, cuius ex ſalute non minor penè ad omnes, quàm ad illum, cui ventura ſit lætitia, peruenerit. Pro M. Marcel.

Omne beatum eſt, cui nihil deeſt: & quod in ſuo genere expletum atque cumulatum eſt: idq; virtutis eſt proprium. 5. *Tuſc.*

Reliqua tu lege ſecundo Paradoxo, & Tuſculanarum libro quinto.

Miſer. 110

PRAESTANS *valetudine, viribus, forma, acerrimis, integerrimisq; ſenſibus, etiam ſi libet, velocitatem da, diuitias, honores, imperia, opes, gloriam ſi fuerit is qui hæc habeat, iniuſtus, intemperans, timidus, hebeti ingenio, atque nullo, is erit profectò miſerrimus.* 5. *Tuſc.*

Beatus eſt nemo, qui ea lege viuit, vt non modò impunè, ſed etiam cum ſumma interfectoris gloria interfici poſſit. Philip. 1.

Cui vita poteſt eſſe vtilis, quum eius vitæ conditio ſit, vt qui illam eripuerit, in maxima & gratia futurus ſit & gloria? 3. *Offic.*

Ita viuere, vt non ſit viuendum, miſerrimum eſt. Cic. Caio Mario, Famil. 7.

Impij ſemper cruciantur. 111

SVA *quenque fraus, & ſuus error maximè vexat, ſuum quenque ſcelus agitat, amentiaq; afficit, ſuæ malæ cogitationes, conſcientiaq; animi terrent.* Hæ *ſunt impijs aſsiduæ, domeſticaq; furiæ, quæ dies noctesq; pœnas à ſcelera*

tiſsimis

tiſſimis repetunt. Pro Roſc. Amer.

Sua quenque fraus, ſuum facinus, ſuum ſcelus, ſua audacia de ſanitate ac mente deturbat. In Piſonem.

Non ob ea ſolùm incommoda, quæ eueniunt improbis, fugienda improbitas eſt: ſed multò etiam magis, quod cuiuis in animo verſatur, nunquam ſinit eum reſpirare, nunquam acquieſcere. 1. de Finibus.

Si qui ſatis opibus hominum contra conſcientiam ſepti eſſe & muniti videntur, deorum tamen numen horrent, easq; ipſas ſolicitudines, quibus eorum animi noctesq; diesq; exeduntur, à Dijs immortalibus ſupplicij cauſa importari putant. 1. de Finib.

Morte dolore corporis, aut luctu animi, aut offenſione iudicij, hominum miſerias ponderamus, quæ fateor humana eſſe, & multis bonis viris accidiſſe. Sceleris etiam pœna triſtis: & præter eos euentus qui ſe ſequuntur, per ſe ipſa maxima eſt. 2. de Legibus.

Animi conſcientia improbi cruciãtur, tũ etiã pœnæ timore, qua aut afficiuntur, aut ſemper ſunt in metu, ne afficiantur aliquando. 2. de Finibus.

Si impietas improbè molita quidpiam eſt, quãuis occultè fecerit, nunquam tamen confidet id ſemper fore occultum. Plerunque enim improborum facta primò ſuſpicio inſequitur: deinde ſermo atque fama: tum accuſator: tum iudex: multì etiam ipſi ſe indicant. 1. de Finib.

Omnibus quorum mens abhorret à ratione, ſemper aliquis talis terror impendet. 4. Tuſc.

Eorum animi qui ſe corporis voluptatibus dediderunt,

diderunt. Som. Scip. In Pijs ſententijs. 61.

Improbo nemini bene poteſt eſſe. Parad. 2.

Impij pœnas luunt, non tam iudiciis (quæ quōdam nuſquam erant, hodie multifariam nullæ ſunt) quàm angore conſcientiæ fraudiſq; cruciatu. 1. de Legib.

Impiis apud inferos ſunt pœnæ preparatæ. 2. de Inuentione.

Impii apud inferos pœnas luunt. Philip. 14. In Pii ſententiis. 76.

Tu plenisſime leges Paradoxo ſecundo, quibus curis ſcelerati conficiantur.

Sceleratorum & latronū beneficiū. 112

NVLLVM *eſt aliud latronum beneficium, niſi vt commemorare poſsint, iis ſe vitam dediſſe quibus non ademerint.* Philip. 2.

Impius meritò, & Tyrannus iure percuti, occidiq; poſſunt. 113

INSIDIATORI *& latroni non poteſt afferri iniuſta nex.* Pro Milone.

Non ſe obſtrinxit ſcelere, ſiquis tyrannum occidit: quamuis familiarem. 3. Offic.

Quem diſcordiæ, quem cædes ciuium, quem bellum ciuile delectat, eum ex numero hominum eiiciendum, ex finibus humanæ naturæ cenſeo exterminandum. Philipp. 13.

Nulla nobis cum tyrannis ſocietas eſt, ſed ſumma potius diſtractio; neque eſt contra na-

turam

turam ſpoliare eum, quem honeſtum eſt necare. 5.*Tuſcul.*

Corrupti mores. 114

A MVLTIS *ipſa virtus contemnitur, et venditatio quædam, atque oſtentatio eſſe dicitur.* Philip.13.

Iuſtitia vacillat, vel iacet potius: omneſq́; hæ virtutes, quæ in communitate cernuntur, & in ſocietate generis humani. 3.*Offic.*

Virtuti & gloriæ maximè inuideri ſolet. 2.*de Orat.*

Iam pudori, probitati, virtuti rectis ſtudijs, bonis artibus nihil eſt loci. Cic. Titio, *Fam.* 5.

Eſt huius ſeculi labes quædam & macula, virtuti inuidere, velle ipſum florem dignitatis effringere. Pro Cor. Balbo.

Durior eſt conditio ſpectare virtutis, quàm incognitæ. Bru. Cic.

Cuius eſt ſpectata multis, magniſq́; rebus ſingularis integritas, minus admirabilem facit honeſtiſsimi facti gloriam. Philip. 3.

Sapientia & magnitudo animi, qua omnes res humanæ geruntur, tenues, & pro nihilo putantur. 2.de Orat.

Videmus quanta ſit in inuidia, quantoq́; in odio apud quoſdam homines nobiles, nouorum hominum virtus & induſtria, ſi tantulum oculos deiecerimus, præſto eſſe inſidias, ſi vllum locum aperuerimus ſuſpicioni aut crimini, accipiendum eſſe ſtatim vulnus, eſſe nobis ſemper uigilandum, ſemper laborandum videmus. Inimicitiæ *ſunt? ſubeantur, labores? ſuſcipiantur: etenim tacita*

magis

magis & occultæ inimicitiæ timendæ ſunt, quàm indictæ & apertæ. Hominum *nobilium non ferè quiſquam noſtræ induſtriæ fauet: nullis noſtris officijs beneuolentiam illorum allicere poſſumus: quaſi natura & genere diſiuncti ſunt, ita diſsident à nobis animo ac voluntate.* 7. Act. in Verr.

Vigilandum eſt ſemper multæ inſidiæ ſunt bonis. Pro Planc.

Ad multorum amicitiam faciliorem aditum habet nequitia & audacia, quàm cuiuſquam virtus & integritas. 3. Act. in Verr.

Quis eſt qui inopis & optimi viri cauſæ non anteponat in opera danda gratiam fortunati & potentis? A quo enim expectatur, & celerior remuneratio fore videtur, in eum ferè eſt voluntas noſtra propenſior. 2. Offic.

Fraudis atque inſidiarum & perfidiæ plena ſunt omnia. De pet. conſ.

Largitione corrupta ſunt ſuffragia. 3. de Legib.

Ingentes diuitiæ. 2. Act. in Verr. Vide Iudex. 35.

Male ſe res habet, cùm id quod virtute effici debet, id tentatur pecunia. 2. Offic.

Qui opibus plus valent, etiam auctoritate plus poſſunt. Cic. Lentulo, Fam. 1.

Hoc tempore obſequium amicos, veritas odium parit. In Lælio.

Omnes qui in paupertate ſunt, malunt, maleficio parare diuitias, quàm officio paupertatem tueri. 2. ad Heren.

Qui pauperes ſunt, ijs antiquior officio pecunia eſt. 1. de Inuent.

Sunt homines qui rationem bono conſilio à Dijs

Dijs immortalibus datam, in fraudem, malitiamq́; conuertunt. 3. de Nat. deo.

Sunt homines quos libidinis, infamiæq́; ſuæ neque tædeat, neque pudeat: qui quaſi de induſtria in odium, offenſionemq́; populi irruere videantur. 2. Act. in Verr.

Sunt quidam non re, ſed nomine homines. 1. Officio.

O ſuperbiam inauditam, in facinore gloriari. Cic. Bruto, Famil. 11.

Eſt in quibuſdam tanta peruerſitas, vt inuentis frugibus, glande veſcantur. Orat. ad Brut.

Quidã habent aures tam inhumanas, tamq́; agreſtes, vt ne doctiſsimorum quidem virorum eos mouere poſsit auctoritas. Orat. ad Brut.

Conſuetudo. 115

MAXIMA *eſt vis vetuſtatis & conſuetudinis, non modò in hoc quod eſt animal, ſed in ijs etiam, quæ ſunt inanima, conſuetudo valet, cùm locis etiam ipſis montuoſis delectemur et ſilueſtribus, in quibus diutius commorati ſumus.* In Lælio.

Conſuetudinis magna eſt vis: pernoctant venatores in niue, in montibus vri ſe patiuntur. 2. Tuſcul.

Conſuetudo laborum, perpeſsionem dolorũ efficit faciliorem. Non *ferre laborem, contemnere vulnus, conſuetudo docet.* 2. Tuſcul.

Qui multa ſunt ſæpe perpeſsi, facilius ferunt quicquid accidit, obduruiſſeq́; ſeſe contra fortunas arbitrantur. Vt *ille apud* Euripidem:

Si mihi nunc triſtis primùm illuxiſſet dies.

Nec

Nec tam ærumnoſo nauigaſſem ſalo:
Eſſet dolendi cauſa: vt iniecto equulei
Fræno repente tactu exagitantur nouo.
Sed iam ſubiectus miſerijs obtorpui. 3. Tuſcul.

Corruptela malæ conſuetudinis, igniculi extinguuntur à natura dati, exoriunturq; & confirmantur vitia contraria. 1. de Leg.

Non ingenerantur hominibus mores tam à ſtirpe generis & ſeminis, quàm ex ijs rebus quæ ab ipſa natura loci, & à vitæ conſuetudine ſuppeditantur. De Leg. Agr. *ad pop. contra* Rul.

O conſuetudo peccandi, quantam habes iucunditatem in improbis & audacibus, cùm pœna abſuit, & licentia conſecuta eſt. 5. Act. *in* Verr.

Magna eſt illecebra peccandi, impunitatis ſpes. Pro Mil.

Conſuetudo peccandi, maleficij ſuſcipienti remouet dubitationem. 2. ad Heren.

Quotuſquiſque reperitur, qui impunitate & ignoratione omnium propoſita, abſtinere poſſit iniuria? 3. *Offic.*

Omnes religione mouentur, & Deos *patrios, quos à maioribus acceperunt, colendos ſibi diligēter, & retinendo arbitrantur.* 6. Act. *in* Verr.

Repentina grauiora. 116

VIDENTVR *omnia repentina grauiora. Nam præmeditatio futurorum malorum lenit eorum aduentum, quæ venientia longè antè videris.* 3. *Tuſcu.*

Nam qui hæc audita à docto meminiſſem viro. 3. *Tuſcul.* In *Apoph.* 129.

Non eſt dubium quin omnia quæ mala putentur,

tentur, ſint improuiſa grauiora. 3. *Tuſcul.*

Quoniam multum poteſt animi prouiſio & præparatio ad minuendum dolorem, ſint ſemper omnia homini humana præmeditata. 3. *Tuſc.*

Quod poſsit accidere, diu cogitare oportet hæc cogitatio vna maximè omnes moleſtias extenuat & diluit. 3. *Tuſcul.*

Hoſtium repentinus aduentus, magis aliquanto conturbat, quàm expectatus: & maris ſubita tempeſtas, quàm antè prouiſa, terret nauigantes uehementius. 3. *Tuſcul.*

Tu plura tertio Tuſcul. legere potes.

Sæpe bonum eſt ignorare quid futurum eſt. 117

SAEPE *vtile eſt non ſcire quid futurum ſit miſerum eſt enim nihil proficientem angi.* 3. de Nat. deo.

At hoc ne homines quidem probi faciunt, vt amicis impendentes calamitates prædicant, quas illi nullo modo effugere poſsint. 2. de Diuin.

Rē, carendo magis, quàm fruēdo, quid valeat, cognoſcimus. 118

GRAVITAS *morbi facit vt medicinæ egeamus: eaq́; nunc appareat, cuius vim nō ſentiebamus quū valebamus.* Cic. *Varroni*, Famil. 9.

Amicitiæ, conſuetudines, vicinitates, quid habeant voluptatis, carendo magis intelligimus. quàm fruendo. Ad *Quir. poſt* Red.

Homo.

Homo. 119

HOMINES *mortales ſunt.* 1. de Nat. deo.

Omnia aliorum cauſa ſunt generata, vt fruges atque fructus, quos terra gignit animantium cauſa: animantes autem hominum, vt equum, vehendi cauſa, arandi bouem, venandi & cuſtodiendi canem. Ipſe autem homo ortus eſt ad mundum contemplandum & imitandum. 2. de Nat. deo.

Homines hominum cauſa ſunt generati, vt ipſi inter ſe alij alijs prodeſſe poſſent. 1. Offic.

Proximè & ſecundum Deum, homines hominibus maximè vtiles eſſe poſſunt. 2. Offic.

Hoc natura præſcribit, vt homo homini, quicunque ſit, ob eam ipſam cauſam tantum quod is homo ſit, conſultum velit. 3. Offic.

Sic nos nati videmur, vt inter omnes eſſet ſocietas quædam. In Lælio.

Homo naturæ obediens, homini nocere non poteſt. 3. Offic.

Oportet hominem ab homine, ob hoc ipſum quòd homo ſit, non alienum videri. 3. de Finib.

Impellimur natura, vt prodeſſe velimus, quàm plurimis in primisq; docendo rationibusq; prudentiæ tradendis. Ita non facile eſt inueniri, qui quod ſciat ipſe, non tradat alteri. Ita non ſolùm ad diſcendum propenſi ſumus, verùm etiam ad docendum. 2. de Finib.

Vt magnas vtilitates adipiſcimur conſpiratione hominum atque conſenſu, ſic nulla tam deteſtabilis peſtis, quæ non homini ab homine naſcatur. 2. Offic.

Duplex

Duplex eſt natura generis humani, ſed præſtantius genus eſt eorũ qui ſunt viri. de Vniuerſi.

Hominum duo ſunt genera: alterum indoctum & agreſte, quod antefert ſemper vtilitatem honeſtati: alterum expolitum, quod rebus omnibus dignitatem anteponit. Itaque *huic generi laus, honos, gloria fides, iuſtitia, omniſq; virtus: illi autem alteri, quæſtus, emolumentum, fructuſq; proponitur atque etiam voluptas, quæ eſt maximè inimica virtuti, boniq; naturam fallaciter imitando adulterat quam immaniſſimus quiſque acerrimè ſequitur, neque ſolùm honeſtis rebus, ſed etiam neceſſariys anteponit.* In Part. Orat.

Hoc *ſolùm animal homo natum eſt, pudoris ac verecundiæ particeps appetens coniunctionem hominum ac ſocietatem, animaduertenſq; in omnibus rebus quas ageret aut diceret, nequid ab eo fieret, niſi honeſtè & decorè.* 4. de Finib.

Hominum *ſimilitudo non ex corporis forma, ſed animorum quærenda eſt.* Noſtrum.

N*ihil eſt vnum vni tam ſimile, tam par, quàm omnes inter noſmetipſos ſumus. Quòd ſi deprauatio conſuetudinũ ſi opinionũ varietas non imbecillitatẽ animorũ torqueret & flecteret quocunque cœpiſſet, ſui nemo ipſe tã ſimilis eſſet quàm omnes eſſet omniũ. Itaque quæcunque eſt hominis definitio, vna in omnes valeat, quod argumẽti ſatis eſt, nullã diſſimilitudinem eſſe in genere: quæ ſi eſſet, non vna omnes definitio contineret.* 1. de Legib.

H*omini natura præſcripſit, vt nihil pulchrius, quàm hominem putaret: eſt enim vis tanta naturæ, vt homo nemo velit niſi hominis ſimilis eſſe, & quidem formica formicæ.* 1. de Nat. deo.

Omnium animantium formam vincit hominis figura. I. de Nat. deo.

Nullum eſt animal præter hominem, quod habeat aliquam notitiam Dei. I. de Leg.

Eſt homini cum Deo *rationis ſocietas.* I. de Legib.

Deus, animal vnum ſpectabile hominē, in quo omnia animalia contineret, effecit. De Vniuerſ.

Sunt ex terra homines, non vt incolæ atq; habitatores, ſed quaſi ſpectatores ſuperarum rerum atque cœleſtium, quarum ſpectaculum ad nullum aliud genus animantium pertinet. Senſus autem interpretes ac nuncij rerum in capite tanquam in arce, mirificè ad vſus neceſſarios & facti & collati ſunt. Nam oculi tanquam ſpeculatores, altiſſimum locum obtinent, ex quo plurima conſpicientes fungantur ſuo munere. Et aures cùm ſonum percipere debeant, qui natura in ſublime fertur, rectè in altis corporum partibus collocatæ ſunt. Itemq; nares, eò quod omnis odor ad ſupera fertur, rectè ſurſum ſunt. & quòd cibi & potionis iudicium magnum earum eſt, non ſine cauſa vicinitatem oris ſecutæ ſunt. Iam guſtatus, qui ſentire eorum quibus veſcimur, genera deberet, habitat in ea parte oris, quam eſculentis & poculentis iter natura patefecit. Tactus autē toto corpore æquabiliter fuſus eſt, vt omnes ictus, omneſq; nimios & frigoris & caloris appulſus ſentire poſſimus. Atque vt in ædificijs architecti auertunt ab oculis naribuſq; dominorum ea quæ profluentia neceſſariò tetri eſſent aliquid habitura, ſic natura res ſimiles procul amandauit à ſenſibus. Adde quòd ipſa natura primùm oculos

membra-

membranis tenuiſſimis veſtiuit & ſepſit, quas primum perlucida, fecit, vt per eas cerni poſſet, firmas autem, vt continerentur. Sed lubricos oculos fecit et mobiles, vt declinarent ſi quid noceret, et aſpectum quo vellent, facilè conuerterent. Naſus ita locatus eſt, vt quaſi murus oculis interiectus eſſe videatur. Auditus autem ſemper patet, eius enim ſenſus etiam dormientes egemus: à quo quũ ſonus eſt acceptus, etiam à ſomno excitamur. Flexuoſum iter habet nequid intrare poßit, ſi ſimplex & directum pateret. Prouiſum etiam, vt ſi qua minima beſtiola conaretur irrumpere, in ſordibus aurium tanquam in viſco inhæreſceret. Quàm verò aptas manus, quamq́; multarũ rerũ miniſtras natura homini dedit etc. 2. de Nat. de.

Principio corporis noſtri magnam natura ipſa videtur habuiſſe rationem, quæ formam noſtram, reliquamq́; figuram, in qua eſſet ſpecies honeſta, eam poſuit in promptu: quæ autem partes corporis ad naturæ neceßitatem datæ, aſpectũ eſſent deformem habituræ atque formam, eas contexit atque abdidit. Hanc naturæ tam diligentem fabricam imitata eſt hominum verecundia. Quæ enim nàtura occultauit, eadem omnes, qui ſana mente ſunt: remouent ab oculis, ipſiq́; neceßitati dant operam, vt quàm occultißimè pareant: quarumq́; partium corporis vſus ſunt neceſſarij, eas neque earum vſus ſuis nominibus appellant: quodq́; facere turpe non eſt, modo occultè, id dicere, obſcœnum eſt. 1. *Offic.*

Ipſum hominem eadem natura non ſolùm celeritate mentis ornauit ſed & ſenſus tanquam ſatellites attribuit ac nuncios, & rerum plurima-

rum obſcuras & neceſſarias intelligentias enudauit, quaſi fundamenta quædam ſcientiæ: figuramq; corporis habilem & aptam ingenio humano dedit. Nam cum ceteras animantes abieciſſet ad paſtum, ſolum hominem erexit: & ad cœli quaſi cognationis, domiciliiq; priſtini conſpectum excitauit. Tum ſpeciem ita formauit oris, vt in ea penitus reconditos mores effingeret. Et oculi quemadmodum animo affecti ſumus, loquuntur, & is qui appellatur vultus, qui nullo in animante eſſe, præter hominem, poteſt, indicat mores. 1. de Legib.

Natura corpus hominis ſic formauit & genuit, vt alia in primo ortu proficeret, alia progrediente ætate fingeret: neque ſanè multum adiumẽtis externis & aduentitiis vteretur. Animantiū autem reliquis rebus ita profecit, vt corpus: ſenſibus enim ornauit ad res percipiendas idoneis, vt nihil aut non multùm adiumento vllo ad ſuam cõfirmationem indigeret. 5. de Finibus.

Parui primo ortu ſic iacent, tanquam omnino ſine animo ſint. Quum autem paulum firmitatis acceſſerit, & animo vtuntur & ſenſibus conituntur q; vt ſeſe erigant, & manibus vtuntur, & eos cognoſcunt à quibus educantur: deindè æqualibus delectantur, libenterq; ſe cum his congregant. dantq; ſe ad ludendum, fabellarumq; auditione ducuntur, denique eo quod ipſis ſuperat aliis gratificari volunt, animaduertuntq; ea quæ domi fiunt curioſius, incipiuntq; commentari aliquid & diſcere. & eorum quos vident, volunt non ignorare nomina: quibusq; rebus cum æqualibus decertant, ſi vincunt, efferunt ſe lætitia:

lætitia: victi debilitantur, animoſq́; demittunt. 5. de Finib.

Pueri efferuntur. 5. de Finibus. Vide Gloria. 41.

Semper in promptu habere debemus quantum natura hominis pecudibus, reliquiſq; beſtijs antecellat. Illæ enim nihil ſentiunt niſi voluptatem, ad eamq́; feruntur toto impetu. Hominis autem mens diſcendo alitur, & cogitando ſemper aliquid, aut inquirit, aut agit uidendiq́; aut audiendi delectatione ducitur. 1. *Offic.*

Si conſiderare volemus quæ ſit in natura hominis excellentia & dignitas, intelligemus quàm ſit turpe diffluere luxuria, et delicatè ac molliter viuere, quamq́; honeſtum, parcè, continenter, ſeuerè, ſobriè. 1. *Offic.*

Quũ deſpicere cœperimus, et ſentire quid ſimus et quid animãtibus ceteris differamus, tum ea inſequi incipiemus ad quæ nati ſumus. 5. de Finib.

Si nihil haberet aliud hominis animus, niſi vt appeteret aut refugeret, id quoque ei eſſet commune cum beſtijs. Habet *primum memoriam, & eam infinitam innumerabilium, quàm quidem* Plato *recordationem eſſe vult.* 1. *Tuſcul.*

Hoc *vnum animal homo ſentit quid ſit ordo, qui ſit quod deceat: in factis dictiſq; qui ſit modus.* Itaque *eorum ipſorum, quæ aſpectu ſentiuntur, nullum aliud animal pulchritudinem venuſtatem, & conuenientiam partium ſentit, cauetq́; ne quid indecorè effœminateve faciat: tum in omnibus & opinionibus & factis, ne quid libidinoſe faciat aut cogitet.* 1. *Offic.*

Eſt natura ſic generata vis hominis, vt, ad

omnem virtutem percipiendum facta videatur: ob eamq; cauſam praui virtutem ſimulacris, quarum in ſe habent ſemina, ſine doctrina, mouentur. 5. de Finib.

Nec figura corporis, nec ratio excellens ingenij humani ſignificat ad hanc vnam rem natum hominem vt frueretur voluptatibus. 2. de Finib.

Nemo eſt dignus nomine hominis, qui vnum diem velit eſſe in voluptate. 2. de Finib.

Hominem, nihil niſi quod honeſtum, decorumq; ſit, aut admirari, aut optare, aut expetere oportet, nulli neque homini neque perturbationi animi ſuccumbere. 1. *Offic.*

Nobis perſonā ĩpoſuit ipſa natura cũ excellentia, præſtantiaq; animantiũ reliquarũ. 1. *Officio.*

Homo ceteris animantibus longè præſtat. 2. de Finib.

Hoc vno præſtamus vel maximè feris, quòd colloquimur inter nos, & quòd exprimere dicendo ſenſu poſſumus. 1. de Orat.

Sermo hominis eſt maxime proprius vt ratio. Noſtrum.

Ratione præſtamus beluæ, per quam coniectura valemus, argumentamur, refellimus, diſſerimus, conficimus, & concludimus. 1. de Legib.

Inter hominem & beluam hoc maximè intereſt, quòd hæc tantum, quantum ſenſu mouetur ad id quod adeſt, quodq; præſens eſt, ſe accommodat, paulum admodum ſentiens præteritum & futurum. Homo autem qui rationis eſt particeps, per quam conſequentia cernit, cauſas rerum videt, earumq; progreſſus, & quaſi anteceſſiones non ignorat, ſimilitudinibus comparat, rebusq;

præſentibus

præſentibus adiungit, atque annectit futuras, faci lè totius vitæ curſum videt, ad eamq; degendam præparat res neceſſarias, & cetera. 1. *Offic.*

Homines, *cum multis rebus humiliores & infirmiores ſunt, videntur hac re maximè beſtijs præſtare, quod loqui poſſunt. Quare præclarum mihi videtur adeptus is, qui qua re homines beſtijs præſtent, ea in re hominibus ipſis antecellat.* 1. *Officio.*

Nulla re longius abſumus à natura ferarum, quàm æquitate, in quibus ineſſe fortitudinem ſæpe dicimus, vt in equis, leonibus iuſtitiam: æquitatem non dicimus, ſunt enim rationis & orationis expertes. 1. *Offic.*

Homines *etſi multis alijs, tamen hoc vno à beſtijs plurimũ differunt, quod rationẽ habeãt à natura menti datã, mentẽq; & acrẽ & vigentem, celerrimeq; multa ſimul agitantẽ, et (vt ita dicã) ſagacem, & quæ & cauſas rerũ, et conſecutiones videat, & ſimilitudines transferat, & diſiuncta coniungat, & cũ præſentibus futura copulet, omnemq; cõplectatur vitæ conſequentis ſtatum. Eadẽq; ratio facit hominẽ hominũ appetentẽ, cumq; ijs natura et ſermone et vſu congruentẽ, vt profectus à caritate domeſticorũ ac ſuorũ currat lõgius et ſe implicet primùm ciuiũ, deinde omnium mortalium ſocietate, atque vt ad* Architam *ſcripſit* Plato, *non ſibi ſe ſolùm natum meminerit ſed patriæ, ſed ſuis, vt perexigua pars ipſi relinquatur.* Et *quoniam eadem natura cupiditatem ingenuit homini veri inueniendi (quod facilè apparet, cum vacui curis, etiam quid in cœlo fiat, ſcire auemus) his initijs ducti omnia vera diligimus, id*

eſt fidelia ſimplicia, cōſtantia: tū vana, falſa, fallētia odimus, vt fraudē, periuriū, malitiā, iniuriā. Eadē ratio habet in ſe quiddā amplū atq; magnificū, ad imperandū magis, quā ad parendū accomodatum. Omnia humana nō tolerabilia ſolùm, ſed etiā leuia ducens, altū quiddā & excelſum nihil timēs, nemini cedēs, ſemper inuictū. 2. de Finib.

Videndum eſt ne quid humile, ne quid ſummiſſum, molle, effœminatum, fractum, abiectum faciamus. 4. Tuſc.

In dolore maximè eſt prouidēdū ne quid abiectè, ne quid timidè, ne quid ignauè, ne quid molliter, ne quid ſeruiliter, muliebriter ve faciamus. 2. Tuſc.

Turpe, nec viro dignum videtur gemere, eiulare, lamentari, frangi, debilitari dolore. 2. Tuſc.

Turpe eſt viro debilitari, dolore frangi, ſuccumbere. 2. de Finib.

Ingemiſcere nonnunquā viro cōceſſum eſt, idq́; rarò eiulatus ne mulieri quidē: ſin erit ille gemitus lamētabilis, ſi imbecillus, ſi abiectus, ſi flebilis, ei qui ſe dederit, vix eum virum dixerim, nihil eſt enim fletu muliebri viro turpius. 2. Tuſc.

Duæ ſunt veræ fortitudinis partes, non frangi dolore in rebus aduerſis, & non inſoleſcere in ſecundis. Noſtrum.

Cùm tibi ſiue Deus ſiue mater rerum omnium Natura dederit animum, quo nihil eſt præſtantius, neque diuinius: ſic te ipſe abijcies atque proſternes, vt nihil inter te atq; inter quadrupedem aliquem putes intereſſe? 1. Parad.

Nihil eſt aut nequius, aut turpius effœminato viro. 3. Tuſc.

Nos ita liqueſcimus, fluimusq; mollitia, vt apis aculeum ſine clamore ferre non poſſimus. 2. *Tuſcul.*

Nos ita leues atque inconſtantes ſumus, vt ſi mures corroſerint aliquid, quorum eſt opus, hoc vnum monſtrum putemus. 2. de Diuin.

Tu de forma hominis, membrorumq; ordine & compoſitione, ſecundo de Nat. Deo. vide latius: & quam virum dedeceat mollicies, Offi. primo capite Sed pertinet ad omnem officij quæſtionem, lege copioſius.

Diuerſa hominum ſtudia, & iudicia. 120

NON *eſt vna omnium facies.* 1. *de* Natu. *Deorum.*

Quot homines tot ſententiæ. 1. *de* Fin.

Diuerſa ſunt hominum ſtudia. Cic. Att. *lib.* 2.

Suo quiſque ſtudio maximè ducitur. 5. *de* Finib.

Multæ in naturis hominum diſſimilitudines ſunt, vt alios dulcia, alios ſubamara delectēt. Alij libidinoſi, alij iracundi, aut crudeles, aut ſuperbi ſint, alij à talibus abhorreant. de Fato.

Non in omnes omnia conueniunt. Pro Roſcio *Amerino.*

Alij gloriæ ſeruiunt, alij pecuniæ: rari ſunt qui ceteris omnibus pro nihilo habitis, rerum naturam ſtudioſè intueantur: quod qui faciunt, & ſapientiæ ſtudioſi, & philoſophi habentur. 5. *Tuſcul.*

Suum cuique pulchrum eſt: adhuc neminem cognoui poetam, qui ſibi non optimus videretur: ſic res habet, te tua, me delectant mea. 5. *Tuſc.*

Nemo vnquam neque poeta, neque orator fuit, qui quenquam meliorem, quàm ſe arbitraretur. Cic. Attic. lib. 14.

In omni re difficillimum eſt formam (quod χαρακτὴρ *Græcè dicitur) exponere optimi: quòd aliud alijs videtur optimum. Varia enim ſunt iudicia, nec facilis explicatio, quæ forma maximè excellat.* Orat. ad Brut.

At in corporibus. 1. *Offic.* In *Simil.* 55.

Alij dolore mouentur, alij cupiditate, iracundia etiam nihil afficiuntur, & quum in mala ſcientes irruunt, tamen ſe optimè conſulere arbitrantur, itaque dicunt, nec dubitant, Mihi ſic eſt vſus: tibi vt opus eſt facto, face: eorum eſt querela qui ſibi cari ſunt, ſeſeq́; diligunt. 5. de Finib.

Sua cuique ciuitatis religio eſt, noſtra nobis: officia non eadem diſparibus ætatibus tribuuntur; aliaq́; ſunt iuuenum, alia ſeniorum, alia conſtantis ætatis, ſunt & extrema quædam ſtudia ſenectutis. Cato Maior.

Vt natura alius. 4. *Tuſc.* In *Simil.* 44.

Quiſque id ſequatur, ad quod natura magis eſt compoſitus. 121

QVAM *quiſque norit artem, in ea ſe exerceat.* 1. *Tuſc.*

Suum quiſque noſcat ingenium. 1. *Officio.*

Quiſque ad id quod facere poteſt, detrudendus eſt. 1. de Orat.

Diligentiſſimè hoc eſt eis, qui inſtituunt aliquos, atque erudiunt, videndum, quò ſua quenq; naturæ

natura maximè ferre videatur. 3.de Orat.

Natura primùm, atque ingenium, ad diſcendum vim affert maximam. 1.de Orat.

Ad quas artes aptiſsimi erimus, in iјs potiſsimùm elaborabimus ſin aliquando neceſsitas nos ad ea detruſerit, quæ noſtri ingenij non erũt, omnis adhibenda erit cura, meditatio, diligentia, vt ea ſi non decorè, at quàm minime indecorè facere poſsimus. Ne *tam nobis enitendum eſt, vt bona quæ nobis data non ſunt, ſequamur, quàm vt vitia fugiamus.* 1.*Offic.*

Quem potiſsimùm vitæ curſum ſequi velimus in hac deliberatione ad ſuam cuiuſq; naturam, conſilium omne eſt reuocandum. 1.*Offic.*

Tuenda ſunt ſua cuique nòn vitioſa, ſed propria, quæ contemplantes expẽdere oportebit quid quiſque habeat ſui, eaq; moderari, nec velle experiri quàm aliena deceant: id enim maximè quem que decet quod eſt ſuũ cuiuſque maximè. 1.*Offic.*

Naturæ non attinet repugnare, nec quicquam ſequi quod aſſequi non queas, quod nihil decet inuita vt aiunt, Minerua, *id eſt repugnante & aduerſante natura.* 1.*Offic.*

Hoc generi hominum propè natura datum, vt quæ in familia laus aliqua fortè floruerit, hanc ferè qui ſunt eius ſtirpis (quòd ſermo hominum ad memoriam patrum virtute celebretur) cupidiſsimè perſequantur. Pro Caio Rabi. *Poſthumo.*

Tu primo Offi. legito quæ ad hunc locum pertinent, cap. Intelligendum.

Circunſtantia 122

SAEPE *tempore fit, vt quod plerunque tur pe haberi ſoleat, inueniatur nõ eſſe turpe.* 3. *Offic.*

Tempore commutatur officium, vt non ſemper ſit idem. 1. *Officio.*

Temporibus quibuſdam, aut officijs debitis, aut rerum neceſſitatibus ſæpe euenit, vt & voluptates repudiandæ ſint, & moleſtiæ non recuſandæ. Itaque earum ſic tenetur à ſapiente delectus, aut vt reijciendis voluptatibus maiores alias conſequatur, aut perferendis doloribus aſperiores repellat. 1. *de Finib.*

Debemus conſiderare in omni re quid aptum ſit, & conſentaneum tempori & perſonæ, tum quid in dictis factisq; dedeceat. Quod ſi poeta fugit vt maximum vitium, qui peccat etiam cùm probam orationem affingit improbo, ſtultove ſapientis: ſi denique pictor ille vidit cùm immolanda Iphigenia, triſtis Calchas eſſet, mœſtior Vlyſſes, mæreret Menelaus, obuoluendum caput Agamemnonis eſſe, quoniam ſummum illum luctum penicillo non poſſet imitari: ſi denique hiſtrio quid deceat quærit, quid faciendum oratori putemus? Orat. ad Brut.

In omnibus quid tempora petant, aut quid perſonis dignum ſit, ſemper conſiderandum eſt. 2. *de Inuent.*

Habenda eſt ratio hominum, rei & temporis. 2. *de Orat.*

Turpe eſt, valdeq; vitioſum in re ſeuera, conuiuio dignum aut delicatum aliquem inferre ſermonem.

ſermonem. 1. Offic.

Tanta vis eſt loci & temporis, vt ſi quis eum cauſam ſit acturus, in itinere, aut in ambulatione ſecum ipſe meditetur: aut ſi quid aliud attentius cogitet, non reprehendatur inſcitia temporis. 1. Officio.

Pericles. 1. Offic. In Apoph. 55.

Alia fori vis eſt, alia triclinij, alia ſubſelliorum ratio, alia lectorum: non idem iudicium, comeſſatorumq́; conſpectus: lux denique longè alia eſt ſolis & lychnorum. Pro M. Cœlio.

Nec iiſdem de rebus, nec in omni tẽpore, nec ſimiliter omnes delectantur. 1. Offic.

Non omnis fortuna, non omnis honos, non omnis auctoritas, non omnis ætas, nec verò locus, aut tempus, aut auditor omnis, eoſdem aut verborum genere tractandus eſt, aut ſententiarũ ſemperq́; in omni parte orationis, vt vita, quid deceat eſt conſiderandum: quod & in re de qua agitur, poſitum eſt, & in perſonis eorum qui dicunt, & eorũ qui audiunt. Orat. ad Brutum.

Inconſtantes non puto, ſententiam aliquam tanquam aliquod nauigium ex Reipublicæ tempeſtate moderari. Pro Corn. Balbo.

Nunquam præſtantibus in Rep. gubernanda viris laudata eſt in vna ſententia perpetua permanſio. M. Cic. Lentulo, Famil. 1.

Tempori cedere (id eſt neceſsitati parere) ſemper ſapientis habitum eſt. Cicero Marcello, Famil. 4.

Temporibus parere omnes politici præcipiunt. Cic. Attic. 12.

Eſt non modò liberale, paululum nonnun-

quam de ſuo iure decedere, ſed interdum etiam fructuoſum. 2. *Offic.*

Epiſtolæ offendunt non loco redditæ. Cic. *Bruto Famil.* 11.

Multa quæ rectè committi ſeruis fidelibus poſſunt, tamẽ ſermonis & vituperationis vitãdæ cauſa cõmittenda non ſunt. Cic. *ad Quint. fratrem.*

Plurima ad alieni ſenſus coniecturam, non ad ſuum iudicium ſcribuntur. Cæcina Cice. Fam. 6.

Qui aut tempus quo poſtulet, non videt, aut plura loquitur, aut ſe oſtentat, aut eorum, quibuſcum eſt, vel dignitatis, vel commodi rationem non habet, aut denique in aliquo genere aut inconcinnus aut multus eſt, is ineptus vicitur. 2. *de Orato.*

Tu, ſi voles, videto quid, quo loco, & tempore deceat, Offic. lib. 1. cap. Talis eſt igitur.

EA facillimè luduntur, quæ neque magno odio, nec miſericordia maxima digna ſunt. 2. *de Orat.*

Parendum eſt maximè caritati hominum, nec temerè in eos qui diliguntur. 2. *de Orat.*

Facilè multitudo à triſtitia & ſæpe acerbitate, commodè ac breuiter & acutè & hilari dicto deducitur. 2. *de Orat.*

Orator triſtitiam ac ſeueritatem mitigat ac relaxat, odioſasq; res ſæpe, quas argumentis diluĩ non facilè eſt, ioco, riſuq; diſſoluit. 2. *de Orat.*

Tu de duplici iocandi genere, vide primum Offic. ſecundum etiam de Orat.

Verba

Verba opportuna aliquãdo loquitur Olitor. 123

SAEPE *ſub ſordido palliolo latet ſapientia. 3. Tuſcul.*

Summi gubernatores in magnis nonnunquam tempeſtatibus à vectoribus admoneri ſolent. Philipp. 7.

Nihil perpetuum, nihilq; non miſerum & calamitoſum. 124

ABEVNT *omnia vnde orta ſunt.* Cato *Maior.*

Intra lunam nihil eſt non mortale & caducũ præter animos hominum, Deorum *munere datos. Somn. Scip.*

Cœleſtia ſemper ſpectato, humana illa contemnito. Somn. Scip.

Contemnendæ ſunt humanæ res. 4. Tuſc.

Conferto noſtram longiſſimam ætatem cum æternitate, ſic breuiſſima reperietur. 1. Tuſc.

Quid ei poteſt videri magnum in rebus humanis, cui æternitas omnis, totiusq; mundi notæ ſit magnitudo? 4. Tuſc.

Altè ſpectare ſi voles, atque hanc ſedem & æternam domum contueri neque ſermonibus vulgi dederis, te neque in præmijs humanis ſpem poſueris rerum tuarum, ſuis te illecebris oportet ipſa virtus trahat ad verum decus, Somn. Scip.

Cogitantes ſupera. 4. *Acad. in* P*ijs ſent.* 44.

Regna, imperia honores, nobilitas, diuitiæ, opes, eaq; quæ ſunt ijs contraria, in caſu ſita, temporibus gubernantur. 1. *Offic.*

Nihil

Nihil eſt opere aut manu factũ, quod aliquãdo non conficiat, & cõſumat vetuſtas. Pro Marcel.

O Dij boni, quid eſt in hominis vita diu? mihi ne diuturnum quidem quicquam videtur, in quo eſt aliquid extremum. Cùm enim id aduenerit, tunc illud quod præterit effluxit: tantum remanet quidem quod virtute & rectè factis ſis conſecutus. Cato Maior.

Non eſt omnino hoc ipſum diu, in quo eſt aliquid extremum: quòd cùm venerit, omnis voluptas pro nihilo eſt habenda, quia poſtea nulla futura eſt. Pro M. Marcel.

Quæ ætas longa eſt, aut quid omnino homini longum? Nonne modo pueros, modo adoleſcentes in curſu à tergo inſequens, nec opinantes aſſecuta eſt ſenectus? Omnia iſta perinde vt cuique data ſunt, pro rata parte à vita, longa aut breuia dicuntur. 1. Tuſc.

Horæ cedunt & dies, menſes & anni, nec præteritum tempus vnquam reuertitur, nec quid ſequatur ſciri poteſt. Cato Maior.

Quid eſt, quamuis ſit adoleſcens, cui ſit exploratum ſe ad veſperum eſſe victurum? Cato Maior.

Nulla eſt tanta vis tantaq; copia quæ non ferro debilitari, frangiq; poßit. Pro M. Marcel.

Nihil ſemper ſuo ſtatu manet. 1. de Natura Deorum.

Nihil ſemper floret ætas ſuccedit ætati. Phi. 11

Volat ætas. 1. Tuſc.

Formæ dignitas aut morbo defloreſcit, aut vetuſtate. 4. ad Heren.

Nemo confidat ſemper ſibi illud ſtabile & firmum

mum permanſurum, quod fragile & caducum ſit. 2. Tuſc.

Senſim ſine ſenſu ætas ſeneſcit, nec ſubitò frangitur ſed diuturnitate extinguitur. Cato Maior.

Ita ratio comparata eſt vitæ, naturæq; noſtræ, vt alia ætas oriatur ex alia. In Lælio.

Curſus eſt certus ætatis, & via vna naturæ, eaq; ſimplex: ſua cuique parti tempeſtiuitas eſt data. Cato Maior.

Quæ poteſt eſſe in vita iucunditas, cùm dies ac noctes cogitandum ſit iamiam eſſe moriendũ? I. Tuſcul.

Nemini exploratum poteſt eſſe, quomodo habiturum ſit corpus, non dico ad annum, ſed ad veſperum. 2. de Finib.

In vita nihil eſt niſi propagatio miſerrimi temporis. Cic. Luceio, *Famil.* 5.

Quid habet vita commodi? quid non potius laboris? Cato Maior.

Nemo non miſer. 1. Tuſc.

Mortalis nemo eſt. 3. Tuſc. *In* Apoph. 86.

Nanque nimis. 3. *Tuſc.* In Apoph. 90.

Non naſci homini longe optimum eſt. 1. Tuſc.

Oppida quæ quodam tempore floruerunt, nunc proſtrata ac diruta ſunt. Seru. Sulp. Cicero. *Famil.* 4.

Durum à proſpera, feliciq; fortuna in aduerſam cadere, & talium miſeremur facillime. 125

NIHIL *eſt tam miſerabile, quàm ex beato effici miſer.* Part. Orat.

Hoc natura adfert, vt eis faueamus, qui eadem pericula, quibus nos perfuncti ſumus, ingrediuntur,

ingrediuntur. Pro Murena.

Regum afflictæ fortunæ facilè multorum opes alliciunt ad miſericordiam, maximè eorum qui aut reges ſunt aut viuunt in regno, vt regale ijs nomen magnum & ſanctum eſſe videatur. Pro lege Manilia.

Fortuna. 126

FORTVNA, *eſt rerum omnium domina.* Pro Marcello.

Fortuna eſt rerum externarum, & ad corpus pertinentium. 5. Tuſc.

Fortunam inſanam eſſe & cæcam & brutã perhibent philoſophi. Cæcã ob eam rẽ, quia nihil cernat quò ſeſe applicet. Inſanã autẽ aiunt quia atrox, incerta, inſtabiliſq; ſit. Brutã, quia multis incõmodis conflictatur propter immenſam pecuniæ cupiditatem. 2. ad Heren.

Varia eſt vitæ, commutabiliſq; ratio vaga, volubiliſq; fortuna. Pro Milone.

Non ſolùm ipſa fortuna cæca eſt: ſed eos etiam plerunque efficit cæcos, quos complexa eſt. Illi enim efferuntur faſtidio ferè & contumacia: neque quicquam inſipiente fortunato intolerabilius fieri poteſt. Atque hoc quidem videri licet, eos qui antea commodis fuerunt moribus, imperio, poteſtate, proſperis rebus immutari, ſperniq; ab ijs veteres amicitias, indulgere nouis. In Lælio.

O fallacem hominum ſpem, fragilemq; fortunam, & inanes noſtras contentiones, quæ in medio ſpatio ſæpe franguntur & corruunt, & antè in ipſo portu obruuntur, quàm portum conſpicere potuerint. 3. de Orat.

Vita regitur fortuna, non ſapientia. 5. *Tuſcula.*

O volucrem fortunam, quàm citò omnia ex lætitia & voluptate, ad luctum & lacrymas recidunt. Pro Syll.

O miſera vitæ ratio quæ tandiu reſides in voluptate, quandiu fortunæ poſcit libido. Antequam *iret in exil.*

Fortunam vitare nemo poteſt. Cicero Dolabel. *Famil.* 9.

Fors in armis plus quàm ratio poteſt. Cicero *Atti. lib.* 14.

Nihil eſt tam contrarium rationi & conſtantiæ, quam fortuna. 2. de Diuin.

Nõ ſunt omnia cõmittenda fortunæ, ne magnã nimis in nos habeat dominationẽ. 4. ad Herenn.

Fortunam laudare, eſt ſtultitia: & vituperare, ſuperbia eſt. Animi autem laus et honeſta eſt, & vituperatio vehemens. 1. de Inuent.

Et non multum poteſt obeſſe fortuna, qui ſibi firmius in virtute, quàm in caſu præſidium collocauit. 4. *ad* Heren.

Occupaui (inquit) *te fortuna.* 5. *Tuſcul. In Apophth.* 83.

Magna vis eſt in fortuna in vtranque partem, vel ſecunda ad res, vel aduerſas. Nam & cùm proſpero flatu eius vtimur, ad optatos exitus prouehimur: & cùm reflauit, affligimur. 2. *Officiorum.*

Fortitudini fortuna adiumento ſolet eſſe. 3. *ad* Heren.

Fortes fortuna adiuuat. 2. *Tuſcul.*

Humana

Humana ferenda ſunt. 127

HVMANA *ferenda ſunt*. Cic. Atti. *lib.* 15. *Nobis hominum ineptiæ ac ſtultitiæ deuorandæ ſunt*. De Clar. Orat.

Homines nos eſſe meminerimus, ea lege natos, vt omnibus telis fortunæ propoſita ſit vita noſtra: neque eſſe recuſandum quò minus ea, qua nati ſumus, conditione viuamus: neve tam grauiter eos caſus feramus, quos nullo cõſilio vitare poßimus: euentisq; aliorũ memoria repetendis, nihil accidiſſe noui nobis cogitemus. Cicero Titio, *Famil*. 5.

Simus ea mente, quam & veritas & ratio præſcribit, vt nihil in vita nobis præſtandum præter culpam putemus, eaq; cùm careamus, omnia humana placatè & moderatè feramus. Cice. A. Torq. *Famil*. 6.

Præter culpam & peccatum homini accidere nihil poteſt, quod ſit horribile aut pertimeſcendum. Cic. *Meßinio*, *Famil*. 5.

Ferenda eſt fortuna, præſertim quæ abeſt à culpa. Cic. A. Torq. *Famil*. 8.

Euerſis rebus omnibus, quum conſilio proficî nihil poßit, vna ratio videtur, quicquid euenerit, ferre moderatè. Cic. Torq. *Famil*. 6.

Perditis rebus omnibus, ipſa virtus ſe ſuſtentare poſſe videtur. Cic. Torq. *Famil*. 6.

Magna vis eſt in virtutibus, eas excita ſi forte dormiunt: iam tibi aderit, princeps fortitudo, quæ te animo tanto eſſe coget, vt omnia quæ poſſint homini euenire, contemnas, & pro nihilo putes. 3. *Tuſcul*.

Ratio

Ratio in conſulendo plurimum valere debet. Cic.Curioni,Famil.7.

Summa eſt ſtultitia,fruſtra confici dolore,cùm intelligas nihil poſſe profici. 3.Tuſc.

Nobis quicquid acciderit,fortiter & ſapienter feramus, & accidiſſe hominibus memmerimus. Cic.Attic.lib.14.

Communem, incertumq́; caſum, quem neque vitare quiſquam noſtrum. neque præſtare vllo pacto poteſt, ſapienter feramus. Cicero P.Seſtio, Famil.5.

Vt ſecunda moderatè tulimus, ſic non ſolum aduerſam, ſed funditus euerſam fortunam fortiter ferre debemus. Cic.Meſſenio.Fam.5.

Nihil eſt præcipuè cuiquam dolendum in eo quod accidat vniuerſis. Cic.Torq.Fam.6.

Neceſſitas ferendæ conditionis humanæ, quaſi cum Deo *pugnare prohibet, admonetq́; eſſe hominẽ,quæ cogitatio magnopere luctũ leuat.* 3.Tuſc.

Nihil eſt quod plus valeat ad ponendum laborem, quàm cùm eſt intellectum nihil profici, & fruſtrà eſſe ſuſceptum. 3.Tuſc.

Quando præſtitimus quod debuimus, moderatè quod euenit, feramus. Cic.Torq.Fam.6.

Eſt etiam in nobis, vt & aduerſa quaſi perpetua obliuione obruamus, & ſecunda iucundè ac ſuauiter meminerimus. 1.de Finib.

Leuat dolorem communis quaſi legis & humanæ conditionis recordatio. Cicero Cæcinnæ, Famil.6.

Leuis eſt tamen conſolatio ex miſerijs aliorum. Cic.Torq.Famil.6.

Eorum qui grauius ferunt luctus, aliorum exemplis

exemplis leniuntur. Sic perpeſſio ceterorum facit, vt ea quæ acciderint, multò minora, quàm quanta ſunt exiſtimata, videantur. 3. Tuſcul.

Ipſa ægritudo lenitur, cùm obijcimus mœrentibus imbecillitatem animi effœminati, cumq́; eorum grauitatem, conſtantiamq́; laudamus, qui non turbulenter humana patiantur. 4. Tuſc.

Motus animi, ſolicitudines, ægritudinesq́; obliuione leniuntur, traductis animis ad voluptatem. 3. Tuſcul.

Omnibus modis fulciendi ſunt, qui corruunt, nec cohærere poſſunt propter magnitudinem ægritudinis. 5. Tuſcul.

Hæc ſunt officia conſolantiū, tollere ægritudinē funditus, aut detrahere quàm plurimum, aut ſupprimere, nec pati manare longius, aut ad aliam traducere: aut vt Chryſippo placet, in conſolando detrahere illam opinionem mœrenti, ſi ſe officio fungi putet iuſto atque debito. Sunt enim qui gratum mortuis facere, ſi grauiter eos lugeant arbitrantur. Accedit ſuperſtitio muliebris quædam. Exiſtimant enim Dijs immortalibus ſe faciliùs ſatisfacturos, ſi eorum plaga perculſi, afflictos, ſe & ſtratos eſſe fateantur. 3. Tuſcul.

Sunt qui conſolationem reſpuant: ſed refert quo modo adhibeatur, vt enim tulerit quiſque eorum qui ſapienter tulerunt, non quo quiſque incommodo affectus ſit prædicandum eſt. 3. Tuſc.

Vt in cauſis. 3. Tuſc. Vide in Simil. 43.

Nihil hoc fieri turpius, aut dici poteſt, quàm eum, qui hanc perſonam ſuſceperit, vt amicorum controuerſias cauſasq́; tueatur, laborantibus ſuccurrat, ægris medeatur, afflictos excitet, hunc in

minimis

minimis, tenuiſsimisq; rebus ita labi, vt alijs miſerandus, alijs irridendus eſſe videatur. 1. de Oratore.

Dies dolorem minuit 128

CONSOLATIONVM *multæ ſunt viæ, ſed illa rectiſsima impetret ratio, quod dies impetratura eſt.* Cic. Attic. *lib.* 12.

Senſim & pedetentim progrediens dolor extenuatur, non quòd ipſa res immutari ſoleat aut poſsit, ſed id quod ratio debuerat, vſus docet minora eſſe ea quæ ſunt viſa maiora. 3. Tuſcul.

Cùm conſtat ægritudinem vetuſtate tolli, hæc vis non eſt in die poſita, ſed in cogitatione diuturna. Ipſa enim cogitatio, nihil eſſe in re mali, dolori medetur, non ipſa diuturnitas. 3. *Tuſcul.*

Error ſtultis extenuatur die, vt cùm eædem res maneant, aliter ferant inueterata, aliter recẽtia. 4. *Tuſcul.*

Quod allatura eſt ipſa diuturnitas, quæ maximos luctus vetuſtate tollit, id nos præripere conſilio, prudentiaq; debemus: neque expectare temporis medicinam, quam repræſentare ratione poſſimus Cic. Titio, *Famil.* 5.

Eſt in poteſtate abijcere dolorem, cùm velis, tempori ſeruientem. 3. *Tuſcul.*

Deis ſtultis mederi ſolet. Cicero Curioni, *Famil.* 7.

Dolor in longinquitate leuis, in breuitate grauis eſſe ſolet, vt eius magnitudinem celeritas diuturnitatem alleuiatio conſoletur. 1. *de Finibus.*

Nullus dolor eſt, quem non longinquitas temporis

poris minuat atque molliat. Seru. Sulp. Ciceroni, Famil. 4.

Eſt tarda illa quidem medicina, ſed tamen magna, quam adfert longinquitas & dies. 3. Tuſc.

Ceteri dolores mitigantur vetuſtate. Cicero Attico, lib. 3.

Non nobis ſolùm nati ſumus, ſed Reipublicæ & poſteris. 129

NON *ſolùm nobis diuites eſſe volumus, ſed liberis, propinquis, amicis, maximeq́; Reipublicæ.* 1. Offic.

Bono viro non minori curæ eſt qualis Reſpublica poſt mortem ſuam futura ſit, quàm qualis hodie ſit. In Lælio.

Non nobis ſolùm nati ſumus. 1. Officio. In Apophth. 11.

Vt ad Archytam *ſcribit* Plato, *non ſibi ſoli ſenatum homo meminerit, ſed patriæ, ſed ſuis, vt perexigua pars illi relinquatur.* 2. de Finib.

Non dubitat agricola quãuis ſenex, quærenti cui ſerat, reſpõdere Dijs *immortalibus, qui me nõ accipere tantummodo à maioribus voluerunt, ſed etiam poſteris tradere. Iidemq́; laborant in eis, quæ ſciunt nihil omnino ad ſe pertinere: ſerunt arbores, quæ alteri ſeculo proſint.* Cato Maior.

Nec parentes nec amici negligendi, etiã ſi ad ampliſsimam dignitatem perueneris. 130

S I *quam præſtantiam virtutis, ingenij, fortunæ conſecuti ſunt nonnulli, impartiant eam ſuis,*

ſuis, communicentq; cum proximis: vt ſi parentibus nati ſunt humilibus, ſi propinquos habeant imbecilliores vel animo vel fortuna, eorum augeant opes, eiſq; honori ſint & dignitati, vt in fabulis, qui aliquandiu propter ignorantiam ſtirpis & generis in famulatu fuerint, cùm cogniti ſunt, & aut deorum, aut regum filij inuenti, retinent tamen caritatem in paſtores, quos patres per multos annos eſſe duxerunt. In Lælio.

Mores creſcunt cum ætate. 131

CVPIDITAS *agendi aliquid, adoleſcit vnà cum ætate. 5. de Finib.*

Habenda eſt ratio diligenter, quos imitemur, quorũ ſimiles velimus eſſe. 1. de Orato.

Magni intereſt quos quiſque audiat quotidie domi, quibuſcum loquatur à puero, quemadmodum patres, pædagogi matres etiam loquantur. de Clar. Orat.

Quæ acciderunt in pueritia, meminimus optimè ſæpe. 3. ad Heren.

Id eſt difficile, quod cùm ſpe magna ſis ingreſſus, id non exequi vſque ad extremum. Pro Caio Rab. Poſthumo.

Vt ſuperior ætas & poſterior eſſe ſolet. 132

STVDIA *quæ ſunt in adoleſcentia tanquam in herbis, ſignificant quæ virtutis maturitas, & quantæ fruges induſtriæ ſunt futuræ. Pro Cælio.*

Adoleſcentia ſignificat, oſtenditq; fructus futuros, reliqua tempora de metendis fructibus,

aut

aut percipiendis accommodata ſunt. Cato Maior.

Facilè in optimam partem cognoſcuntur adoleſcentes, qui ſe ad claros & ſapientes viros bene conſulentes Repub. contulerunt: quibuſcum ſi frequentes ſint, opinionem afferunt populo, eorum fore ſe ſimiles quos ſibi ipſi delegerunt ad imitandum. 1. de Offic.

Quis vllam vllius boni ſpem habebit in eo, cuius primum tempus ætatis palàm fuerit ad omnes libidines diuulgatum? Ad Sen. poſt red.

Perinde vt eſt opinio de cuiuſque moribus, ita quid ab eo factum ſit, & non factum, facilè exiſtimari poteſt. Pro Cluentio.

Omnibus in rebus, quæ grauiores, maioresq́; ſunt, quid quiſque voluerit, cogitarit, admiſerit, non ex crimine, ſed ex moribus eius qui arguitur, eſt ponderandum. Neque enim poteſt quiſquam noſtrum ſubitò fingi, neque cuiuſquam repentè vita mutari, aut natura conuerti. Pro Sylla.

Libidinoſa & intemperans adoleſcentia effetum corpus tradit ſenectuti. Cato Maior.

Eſt quietè, & purè, & eleganter actæ ætatis placida ac lenis ſenectus. Cato Maior.

Acta ætas honeſtè ac ſplendidè, tantam affert conſolationem, vt eos qui ita vixerint, aut non tangat ægritudo, aut leuiter pungat animi dolor. 3. Tuſcul.

Qui adoleſcentum peccatis innoſci putant oportere, falluntur, propterea quòd ætas illa nō eſt impedimento bonis ſtudijs. At hi ſapienter faciūt, qui adoleſcentes maximè caſtigant, vt quibus virtutibus omnem vitam tueri poſſunt, eas in ætate maturiſſima velint comparare. 4. ad Heren.

Multi

Multi à voluptate ad virtutem ſe receperunt. 133

MVLTOS vidi & audiui, non modò qui primoribus labris guſtaſſent genus hoc vitæ voluptariæ, & extremis, vt dicitur, digitis attigiſſent, ſed qui totam adoleſcentiam voluptatibus dediſſent, emerſiſſe aliquando, et ſe ad frugem bonam, vt dicitur, recipiſſe, grauesq́; homines & illuſtres fuiſſe. Datur enim conceſſu omnium, &c. Pro M. Cælio. *Vide* Iuuentus. 134.

Multi & noſtra & patrum memoria ſummi & clariſsimi ciues fuerunt, quorum cùm adoleſcentiæ cupiditates deferbuiſſent, eximiæ virtutes firmata iam ætate extiterunt. Pro M. Cælio.

Iuuentuti ludus quidam, & voluptas interdum aliqua permittatur. 134

CVM iuuenes relaxare animos, & dare ſe iucunditati volent, caueant intemperantiam, meminerint verecundiæ. 1. Officiorum.

Ludendi eſt quidam modus retinendus: vt ne nimis omnia profundamus, elatiq́; voluptate, in aliquam turpitudinem dilabamur. 1. Offic.

Ludo & ioco vti illis quidem licet, ſed ſicut ſomno & quietibus, ceteriſq́; quum grauibus, ſeriȷſq́; rebus ſatisfecerimus. Ipſumq́; genus iocandi ingenuum & facetum eſſe debet, non profuſum, nec immodeſtum, ſed ſemper in ipſo ioco aliquid probi ingenȷ lumen eluceat. 1. Offic.

Pueris non omnem licentiam ludendi damus,

ſed eam quæ ab honeſtatis actionibus non ſit aliena. 1 Officiorum.

Datur conceſſu omnium huic aliquis ludus ætati, et ipſa natura profundit adoleſcentiæ cupiditates: quæ ſi ita erumpunt, vt nullius vitam labefactent, nullius domum euertant faciles & tolerabiles haberi ſolent. Pro M. Cœlio.

Detur aliquid ætati, ſit adoleſcentia liberior, non omnia voluptatibus denegentur, non ſemper ſuperet vera illa & directa ratio, vincat aliquando cupiditas, voluptasq́; rationem, dummodò illa in hoc genere præſcriptio, moderatioq́; teneatur: parcat iuuentus pudicitiæ ſuæ, ne ſpoliet alienam, ne effundat patrimonium, ne fœnore trucidetur, ne incurrat in alterius damnum atque famam, ne probrum caſtis, labem integris, infamiam bonis inferat: ne quem interimat, ne interſit inſidijs, ſcelere careat: poſtremò, cùm paruerit voluptatibus, dederit aliquid temporis ad ludum ætatis, atque ad inanes haſce adoleſcentiæ cupiditates: reuocet ſe aliquando ad curam rei domeſticæ, rei forenſis, Reip. vt ea quæ ratione antea non perſpexerat, ſatietate abieciſſe, experiendoq́ contempſiſſe videatur. Pro M. Cœlio.

Tempus iuuentutis ſua ſponte infirmum aliorum libidine infeſtum eſt. Pro M. Cœlio.

Voluptate & delicijs facilè iuuentus intercipitur. In Vatinium.

Semper magno ingenio adoleſcentes refrænandi potius à gloria, quàm inuitandi ſunt. Amputanda ſunt plura illi ætati, ſiquidem efflore ſcit ingenij laudibus. Pro M. Cœlio.

Tu

Tu plura in oratione pro M.Cœlio.

Iuuentus ſenum prudentia nitatur & regatur. 135

EST adoleſcentis maiores natu vereri, exq; his deligere optimos & probatiſſimos quorũ conſilio & auctoritate nitatur: ineuntis enim ætatis inſcitia, ſenum conſtituenda & regenda pruden tia eſt. Maximè autem hæc ætas à libidinibus arcenda eſt, exercendaq; in labore patientiaq; & animi & corporis: vt eorum & in bellicis & in ciuilibus officijs vigeat induſtria. 1. Officio.

Tribuere plurimum ſenectuti debemus. 1. Officiorum.

Eum, nos qui ætate anteit, tanquam ſuperiorem colere debemus. In Lælio.

Non eſt rectum, minori parere maiorem. De Vniuerſ.

Imitandi ſunt maiores: primum illud exceptum, ſed ne vitia ſint imitanda. 1. Offic.

Senectutis eſt proprium, vt adoleſcentulos doceat, inſtituat, ad omne officij genus inſtruat. Cato Maior.

Senectus 136

NIHIL eſt præclarius, quàm honoribus & Reip. muneribus perfunctum ſenem poſſe ſuo iure dicere, id quod apud Ennium *dicit ille* Pythius Apollo, *ſe eſſe eum, vnde ſibi, ſi non populi & reges, aut omnes, ſui tamen ciues conſilium expeterent.* 1. de Orato.

Omnium ætatum certus eſt terminus. Seneƈtutis autem nullus certus eſt terminus, reƈteq́; in ea viuitur, quoad munus officij exequi & tueri poßis. Cato Maior.

Miſera eſt ſeneƈtus, quæ ſe oratione duntaxat defendit. Non cani, non rugæ repentè auƈtoritatē afferre poſſunt, ſed honeſtè aƈta ſuperior ætas fruƈtus auƈtoritati præbet extremos. Cat. Maior.

Senibus labores corporis ſunt minuendi, exercitationes animi etiam augendæ videntur. 1. Off.

Nihil magis cauendum eſt ſeneƈtuti, quàm ne languori ſe, deſidiæq́; dedat, luxuria verò cùm omni ætati turpis, tum ſeneƈtuti fœdißima eſt. Duplex enim inde malum eſt, quòd & ipſa ſeneƈtus dedecus concipit, & facit adoleſcentum impudentiorem intemperantiam. 1. Offic.

Studioſe & diligenter euolues dialogum qui Cato Maior inſcribitur, ubi in ſeneƈtutis laudibus, multus immo etiam totus eſt Cicero.

Relaxetur oportet aliquãdo animus. 137

HOMINES *quamuis in rebus turbidis, tamen ſi modo homines ſunt, interdum animis relaxantur.* 2. Philipp.

Ocij non minus, quàm negocij ratio extare debet. Pro Planc.

Contentio probanda. 138

CONTENTIO *tandiu ſapiens eſt, quã diu aut proficit aliquid: aut ſi non proficit, non obeſt.*

obest. Pro Cœlio.

Malè parta malè pereunt. 139

MALE *parta, malè dilabuntur. 2. Philipp.*

Quibus facilè ignoſcitur. 140

ILLIS *facile ignoſcitur, qui non perſeuerare, ſed errato ſe vocare moliuntur. In Vatin.*

Cuiuſuis eſt hominis errare: nullius niſi inſipientis, perſeuerare in errore. Philipp. 12.

Optimus eſt portus pœnitenti, mutatio conſilij. Philipp. 12.

Sit erranti medicina confeßio. Cic. ad Q. fra.

Humanum eſt errare, ſed ferinum perſeuerare in errore. Noſtrum.

Voluntas puniatur, etiám ſi non impleatur. 141

IN *ipſa deliberatione facinus ineſt, etiamſi ad id non peruenerit. 3. Offic.*

Non exitus in rerum ſolùm, ſed & hominum concilia legibus vindicantur: minus quidem dolendum eſt, re non profecta, ſed puniendum certè nihilominus. Pro Milone.

Multæ ſimulationes, nec fronti vlla fides. 142

IN *animis hominum multæ ſunt latebræ, & multi receſſus. Pro M. Marcel.*

Multis ſimulationum inuolucris tegitur, & quaſi velis quibuſdam obtenditur vniuſcuiuſque

natura frons, oculi, vultus perſæpe mentiuntur. Cic. ad Q. fra.

Temerè affirmare de altero, eſt periculoſum propter occultas hominum voluntates multiplicesq́; naturas. Cic. ad Brut.

Fronte atque vultu, ſimulatio facillimè ſuſtinetur. Cic. Lent. Famil. 1.

Nullus ad docendum efficacior, quàm domeſticus inimicus. 143

NVLLAE *ſunt occultiores inſidiæ, quàm quæ latent in ſimulatione officij, aut in aliquo neceſsitudinis nomine.* Nam *eum qui palàm eſt aduerſarius, facilè cauendo vitare poſsis hoc verò occultum, inteſtinum ac domeſticum malum nõ modò exiſtit, verum etiam opprimit antequam proſpicere atque explorare potueris.* Act. 3. ĩ Verrẽ.

Tacitæ magis & occultæ inimicitiæ timendæ ſunt, quàm indictæ & apertæ. Act. 7. in Verr.

Vultus animum detegit. 144

VVLTVS *ac frons, animi eſt ianua, quæ ſignificat voluntatem abditam ac retruſam.* de Pet. Conſul.

Omnis motus animi ſuum quendam à natura habet vultum & ſonum & geſtum. Animi *imago, vultus eſt: iudices, oculi.* Nam *hæc eſt vna pars corporis, quæ tot animi motus ſunt, tot ſignificationes & commutationes poſsit efficere. Oculi enim ſunt, quorum tum intentione, tum coniectu, tum hilaritate, motus animorum ſignificemus*

mus aptè. Nam oculos natura nobis, vt equo & leoni ſetas, caudam, aures, ad motus animorum declarandos dedit. 3. de Orat.

Ex oculorum obtutu, ſuperciliorum aut remiſſione, aut contractione, facilè indicamus quantus ſit in homine dolor aut metus, aut denique triſtitia. 1. *Officio.*

Ex coniectura, multa diſcuntur. 145

PERINDE *vt eſt opinio de cuiuſque moribus, ita quid ab eo factum ſit, & non factum, exiſtimari poteſt.* Pro Cluent.

De futuris rebus etſi difficile eſt dicere, tamen interdum poſſis coniectura proprius accedere, quum res eſt eiuſmodi cuius exitus præuideri poteſt. Cic. Torq. Famil. 6.

Facile in optimam partem. 1. *Offic.* *Vide, Vt ſuperior ætas.* 132.

Artibus ipſis in dicendo non vtimur, tamen apparet atque extat vtrum ſimus earum rerum rudes, an didicerimus. 2. de Orat.

Aliena & uidemus & curamus, noſtra non cernimus. 146

F I T *neſcio quo pacto, vt magis in alijs cernamus ſi quid delinquitur, quàm nobiſmetipſis.* 1. *Officio.*

Aliorum patroni noſtra tenere, tueriq; non poſſumus. 3. de Orat.

Satis ſuperq; ſit cuique ſuarũ rerũ cura: alienis nimis implicari moleſtum eſt. In Lelio.

Alterum alterius auxilio eget. 147

NVLLVM *eſt genus rerum, quod aut auulſum à ceteris, per ſe ipſum conſtare, aut quo cetera ſi careant, vim ſuam atque æternitatem conſeruare poßint.* 3. de Orat.

Quæ vicinitas probanda. 148

LAVDANDA *eſt, vel amanda potius vicinitas retinens veterem illum officij morem, non infuſcata maleuolentia, non aſſueta mendacijs, non fucata, non fallax non erudita artificio ſimulationis, vel ſuburbano, vel etiam vrbano.* Pro Planc.

Similitudo amicitiam parit, & odium diſſimilitudo contrahit. 149

MAGNAM *vim habet ad coniungendas amicitias, ſtudiorum ac naturæ ſimilitudo.* Pro Clu.

Pares cum paribus facillimè congregantur. Cato Maior.

Nihil eſt quod tam attrahat & alliciat ad amicitiam, quàm ſimilitudo, qua fit vt bonos boni diligant, aſciſcantq; ſibi quaſi propinquitate coniunctos, atque natura, nihil eſt enim appetentius ſimilium ſui, nihil rapacius, quàm natura. Hinc conſtat bonis inter bonos quaſi neceſſariam beneuolentiam eſſe In Lælio.

Diſpares mores diſpara ſtudia ſequuntur nec ob aliam cauſam vllam, boni improbis amici eſſe

non

non poſſunt, niſi quod tanta eſt inter eos, quanta maximè poteſt eſſe, morum ſtudiorumq́; diſtantia. In Lælio.

Natura, quàm doctrina vtilior. 150

MVLTI *ſine vlla doctrina naturam ipſam ſequuti, multa laudabilia fecerunt.* 3. de Finib.

Sæpius ad laudem atque virtutem natura ſine doctrina, quàm ſine natura valuit doctrina. Pro Archia Poeta.

Omnes tacito quodam ſenſu, ſine vlla arte aut ratione, quæ ſunt in artibus ac rationibus recta, ac praua dijudicant. 3. de Orat.

Meliora ſunt ea, quæ natura, quàm quæ arte perfecta ſunt. 1. de Nat. deo.

Nulla res imitari naturæ ſolertiam poteſt. 1. de Nat. Deo.

Omnis natura artificioſa eſt, & habet quaſi viam quandam & ſectam, quam ſequatur. 2. de Nat. Deo.

Ars quàm natura certior. 151

SINE *doctrina ſi quid bene dicitur, adiuuãte natura, tamen id quia fortuitò fit, ſemper paratum eſſe non poteſt.* 1. de Clar. Orato.

Etſi ingenijs magnis præditi quidam, dicendi copiam ſine ratione conſequuntur, ars tamen eſt dux certior, quàm natura. Aliud eſt enim poetarum more verba fundere, aliud ea quæ dicas, ratione & arte diſtinguere. 4. de Finib.

Quæ bona ſunt, fieri meliora poſſunt doctrina: & quæ non optima, aliquo modo cui tamen et corrigi poſſunt. 1. de Orat.

Nemo ſcribat, niſi doctè. 152

VIDETVR *quicquid literis mandatur, id commēdari omnium eruditorum lectione decere. Lectionem ſine vlla delectatione negligo.* 2. Tuſc.

Mandare quēquā literis cogitationes ſuas, qui eas nec diſponere nec illuſtrare poßit, nec delectatione aliqua allicere lectorem, hominis eſt intemperanter abutentis & ocio & literis. 1. Tuſcu.

Memoria. 153

MEMORIA, *eſt ſignatarum rerum in mente veſtigium.* 1. Tuſc.

Memoria minuitur, niſi exerceas eam nunquam tamen quenquam ſenum audiui oblitum, quo loco theſaurum obruiſſet. Cato Maior.

Rerum omnium theſaurus memoria: quæ niſi cuſtos inuentis, cogitatis rebus & verbis adhibeatur, intelligimus omnia, etiam ſi præclariſſima fuerint, in oratore peritura. 1. de Orat.

Memoria non modo philoſophiam, ſed omnis vitæ vſum, omnesq; artes vna maximè continet. 2. Acade.

Principium. 154

PRINCIPII *nulla eſt origo.* Nam ex *principio oriuntur omnia.* 1. Tuſc. et in Som. Scip.

Omnium

Omnium rerum principia parua ſunt, ſed ſuis progreßionibus vſa augentur. 5. de Finib.

Principijs cognitio, multò facilius extrema intelliguntur. Pro Cluent.

Vſus. 155

NEC *medici, nec imperatores, nec oratores, quamuis artis præcepta perceperunt, quicquã magna laude dignum, ſine vſu & exercitatione conſequi poſſunt.* 1. Offi.

Vſus magiſter eſt optimus. Pro C. Rabi Poſth.

Vſus frequens, omnium magiſtrorum præcepta ſuperat. 1. de Orat.

Stylus eſt optimus & præſtantißimus dicendi effector, ac magiſter. 1. de Orat.

Addit interdum nonnihil ipſa patria & locus ad ingenium. 156

ACVTIORA *ſunt ingenia, & ad intelligendum aptiora eorum, qui terras incolunt eas, in quibus aer ſit purus ac tenuis, quàm illorum qui vtuntur craſſo cœlo atq; concreto: quinetiam cibo quo vtaris, intereſt aliquid, ad mentis aciem.* 2. de Nat. deo.

Themiſtocles. Cato Maior. *in Apoph.*

Præclara, eaq; difficilia. 157

OMNIA *præclarà rara nec quicquam difficilius, quam reperire quod ſit omni ex parte ex ſuo genere perfectum* In Lælio.

In omni arte, vel ſtudio, vel quauis ſcientia optimum quidq; rariſsimum. 2. de Finib.

Quod præclarum, idem arduum. 3. Tuſc.

Quò quid difficilius, hoc præclarius. 1. Offic.

Quæ rara, atque ardua ſunt, ea ex principio pulchra & iucunda hominibus videri ſolent. 2. de Inuent.

Rebus maximis difficultatem ipſa natura propoſuit. Noſtrum.

Difficile in dicẽdo omnibus ſatisfacere. 158

MAGNVM *onus eſt atque munus, ſuſcipere ac profiteri, ſeſe omnibus ſilentibus vnum maximis de rebus magno in conuentu hominum audiendum. Adeſt enim ferè nemo quin acutius atque acrius vitia in dicente quàm recta videat. Ita quicquid eſt in quo offenditur, id etiam illa quæ laudanda ſunt, obruit: & quoties dicimus, toties de nobis iudicatur. Nec quicquam eſt tam inſigne, nec tam ad diuturnitatem memoriæ ſtabile, quàm id in quo deliqueris.* 1. de Nat. Deo.

Quæ ſit cauſa paucitatis oratorum, & quibus de cauſa in dicendo timeamus, primo de Oratore oſtenditur.

Nos vitiorum magis, quàm virtutum meminimus. 159

NON *tam ea quæ recta ſunt probantur, quã quæ praua ſunt, faſtidijs adhærent.* 1. de Orat.

Nihil eſt tam inſigne, nec tam ad diuturnita

tùs memoriam ſtabile, quàm id in quo aliquid offenderis. 1. de Orat.

Multò acrior eſt memoria improborum, quàm bonorum. Pro Flacco.

Homines imperiti, facilius quod ſtultè dixeris, reprehendere, quàm quod ſapienter tacueris, probare poſſunt. 2. de Orat.

Qui citandi ex hiſtoria. 160

EX *annalium monumentis teſtes excitamus eos quorum omnis vita: conſumpta eſt in laboribus glorioſis.* 2. de Finib.

Exẽpla ex vetere memoria & monimentis ac literis plena dignitatis, plena antiquitatis, hæc plurimùm ſolent & auctoritatis habere ad probandum, & iucunditatis ad audiendum. 5. Act. in Verr.

Cuius prædicatio omnibus nondum grata eſt, hanc memoriæ potius, quàm vocis teſtimonio confirmemus. Philip. 11.

Videndum eſt, ne quos ob beneficia diligi volemus, eorum laudem atque gloriam, cui maximè inuideri ſolet, nimis efferre videamur. 2. de Ora.

Accuſator vacet omni crimine, veniatq; ad accuſandum, non ſtudio ductus, ſed officio. 161

CARERE *debet omni vitio, qui paratus eſt in alterum dicere: is demum maledicit, qui non põt verum ab altero audire.* Recr. in Salluſtium.

Nulla ſalus Reip. maior eſt, quàm eos, qui alte

rum accuſant, non minus de laude, & honore, de fama ſua, quàm illos, qui accuſantur de capite, de fortunis ſuis pertimeſcere. Itaque ſemper hi diligentiſſimè laborioſiſſimeq́; accuſarunt, qui ſe ipſos in diſcrimen exiſtimationis venire arbitrabantur. Ex diuin. in Verr.

Multa eſſe oportet in eo qui alterum accuſet, primum integritatem atque innocentiã. Nihil eſt enim quod minus ferendum ſit, quàm rationẽ ab altero vitæ repoſcere eum, qui non poßit ſuæ reddere. Accuſare enim debent ij, qui nullo ſuo peccato impediuntur, quò facilius alterius peccata demonſtrare poßint. Ex diuin. in Verr.

Omnes qui alterũ in iudiciũ vocant, prouidere debent, nõ ſolùm quid oneris in præſentia tollant, ſed etiã quantũ in omnẽ vitam negocij ſuſcipere conentur. Legẽ enim ſibi ipſi indicant innocentiæ, continentiæ, virtutumq́; omnium, qui ab altero rationem vitæ repoſcunt, atq; eò magis, ſi id faciunt nulla re commoti, niſi vtilitate communi. Nam qui ſibi hoc ſumpſit, vt mores corrigat aliorum, ac peccata reprehendat, quis huic ignoſcat, ſi qua in re ipſe à religione offic. declinarit? 5. Act. ĩ Verr.

Poſtulatur ab omnibus, vt ab ijs ſe abſtineant maximè vitijs, in quibus alterum reprehenderunt. Furem aliquem aut rapacem accuſaris? vitanda tibi ſemper erit omnis auaritiæ ſuſpicio. Maleficum quempiam adduxeris aut crudelem? cauendum erit ſemper ne qua in re aſperior, aut inhumanior fuiſſe videare. Corruptorem, adulterum? prouidendum diligenter ne quod in vita veſtigium libidinis appareat. Omnia poſtremò quæ vindicaueris in altero, tibi ipſi vehementer fugienda

gienda ſunt. Etenim non modò accuſator ſed ne obiurgator quidem ferendus eſt is, qui quod in altero vitium reprehendit, in eo ipſo deprehenditur. 5. *Act. in Verr.*

Nihil eſt tam inhumanum, quàm eloquentiã, &c. 1. *Offic.* Vide Eloquentia. 18.

Nihil eſt tam alienum ab eo qui alterum coniurationis accuſet, quàm videri coniuratorum pœnam, mortemq́; lugere. Pro Sylla.

Sine ſummo ſcelere non potes quod maleficium in alijs vindicaris idem in illorum ſocio, cùm ſcires, defendere. Pro Sylla.

Danda eſt opera ne quid contra æquitatem contendas, ne quid pro iniuria. 2. *Offic.*

Hoc præceptum officij diligenter tenendum eſt, ne vnquam innocentem iudicio capitis accerſas: Id enim ſine ſcelere fieri nullo pacto põt. 2. *Offic.*

Accuſatores multos eſſe. Pro Roſc. Ameri. Vide *Præmio & pœna* Reſp. *continetur.* 162.

Vtilius eſt abſolui innocentem, quàm innocentem cauſam dicere. Pro Roſc. Amer.

Impediri bonam rem eſt melius, quàm concedi malam. 3. de Legib.

Tu, & quam raro, & quatenus accuſandum ſit, ſecundo Off. legito, capite, Prima igitur.

Præmio & pœna Reſpublica continetur. 162

NEC *domus, nec* Reſp. *ſtare poteſt, ſi in ea nec rectè factis præmia extent vlla, nec ſupplicia peccatis.* 3. de Nat. deo.

Legibus præmia propoſita ſunt virtutibus, & ſupplicia vitijs. 1. de Orat.

Veru,

Verus, iuſtus, atque honeſtus labor, honoribus, præmijs, ac ſplendore decoratur: vitia autem hominum, atque fraudes, damnis, ignominijs, vinculis, verberibus, exilijs, morte mulctantur. 1. de Orato.

Improbis pœna ſtatuenda eſt: nec minor verò ijs, qui ſecuti erunt alterum, quàm ij qui ipſi fuerint impietatis duces. In Lælio.

Quos ipſa natura retinere in officio non poteſt, ij magnitudine pœnæ maleficio ſubmoueri debent. Pro Roſc. Amer.

Quotuſquiſque reperietur, qui impunitate propoſita abſtinere poßit iniuria? impunitas peccandi maxima eſt illecebra. 3. Offic.

Non ſatis eſt eum qui laceſſerit, iniuriæ ſuæ pœnitere, vt ipſe, ne quid tale poſthac committat, & ceteri ſint ad iniuriam tardiores. 1. Offic.

Eſt vtilius, vnius improbi ſupplicio multorum improbitatem coercere, quàm propter multos improbos vni parcere. 5. Act. in Verr.

Accuſatores multos eſſe in ciuitate vtile eſt, vt metu contineatur audacia. Verum hoc ita eſt vtile, vt ne planè illudamur ab accuſatoribus. Pro Roſc. Amer.

Vt medici vt membrum ſæpe putrefactum. In Vatin. In Simil.

In corpore ſi quid eſt. Phil. 9. In Simil. 16.

Vt membra quæ amputantur. 3. Offic. In Simil. 17.

Rebus proſperis conſulendum eſt aduerſis. 163

OMNES, *cùm ſecundæ res ſunt, tum maximè ſecum meditari oportet quo pacto aduerſam*

cto aduerſam ærumnam ferant. 3. Tuſc.

Sapienter cogitant qui temporibus ſecundis caſus aduerſos reformidant. 4. ad Heren.

Socius, & eius officia. 164

SOCII *putandi ſunt quos inter res communicata eſt.* 5. Act. in Verr.

In rebus minimis ſociū fallere turpiſsimū eſt, propterea quòd auxiliū ſibi ſe putat adiūxiſſe qui cum altero rem communicarit. Pro Roſc. Amer.

Nemo ferè credit, niſi ei quem fidelem putat: Perditiſsimi eſt igitur hominis & amicitiam diſſoluere, & fallere eum, qui læſus non eſſet, niſi crediſſet. Pro Roſc. Amer.

Literas ad ſe ab amico miſſas, offenſione aliqua interpoſita, in medium proferre, palamq; recitare, nihil eſt aliud, quàm tollere è vita vitæ ſocietatem, tollere amicorum colloquia abſentium: multa enim loca eſſe ſolent in epiſtolis quæ prolata ſi ſint, inepta eſſe videantur: et multa ſeria, neque tamen vllo modo diuulganda. Philip. 2.

Aequè perfidioſum ac nefarium eſt, fidem frangere, quæ continet vitam: & pupillum fraudare, qui in tutelam peruenit: & ſocium fallere, qui ſe in negocio coniunxit. Pro Roſc. Com.

Neceſſe eſt qui ſocium fama & fortunis ſpoliare conatus eſt, vnum ſe & perfidioſum & impium eſſe fateatur. Pro Quint.

Tecti ad alios eſſe poſſumus ſocium verò cauere qui poſſumus? quem etiamſi metuimus, ius officij ledimus. Vnde maiores, eum qui ſocium fefelliſſet, in virorum bonorum numero non putarunt

haberi oportere. Pro Roſc. Amer.

Nihil præter laudem bonis atque innocentibus ex ſocijs reportandum eſt. 3. de Leg.

Agricultura. 165

OMNIVM *rerum ex quibus aliquid exquiritur, nihil eſt agricultura melius, nihil vberius, nihil dulcius, nihil homine libero dignius.* 1. Off.

Vita ruſtica, quam nos agreſtem vocamus, parſimoniæ, diligentiæ, iuſtitiæ magiſtra eſt. Pro Roſc. Amer.

Vita ruſtica, maximè diſiuncta eſt à cupiditate & cum officio coniuncta. Pro Roſc. Amer.

Agricolæ ſemper ita viuunt, vt quæſtum noſcant nullum, fructum autem eum ſolùm, quem labore pepererint. Pro Roſc. Amer.

Hominum generi vniuerſo cultura agrorum eſt ſalutaris. Nulla vita beatior eſſe poteſt. Neque ſolùm officio, ſed et delectatione et ſaturitate, copiaq; rerum omnium, quæ ad victum hominum & cultum etiam pertinent. Cato Maior.

Ipſa ratio arandi, ſpe magis & iucunditate quadam, quàm fruſtra atque emolumento tenetur. Etenim ad incertum caſum & euentum, certus quotannis labor, & certus ſumptus impenditur. Annona porrò precium, niſi in calamitate fructuũ, non habet. Si autem vbertas in percipiendis fructibus fuerit, conſequitur vilitas in vendendis, vt aut malè vendendam intelligas, ſi proceſſit aut malè perceptos fructus, ſi rectè licet vendere. Totæ autem res ruſticæ eiuſmodi ſunt, vt eas non ratio, neque labor, ſed res incertiſſimæ, venti, tempeſtatesq;

tempeſtatesq; moderentur. 5. *Act.in Verr.*

Tu plenius legito, quibus perfruantur voluptatibus boni ſenes agricolæ in libello qui Cato Maior dicitur.

Seruiendum eſt ualetudini. 166

VBIQVE *moderatio virium adſit, & tantum quantum quiſque poteſt, nitatur.* Cato Ma.

Non modò quod non poſſumus, ſed ne quantum poſſumus quidem cogimur. Cato Maior.

Habenda eſt ratio valetudinis: vtendum eſt exercitationibus modicis. Cato Maior. *vide Sobriè viuendum.* 54.

Amor publicus præferatur priuato. 167

TANTVM *fraterno amori dãdum non arbitror, vt quiſquam de ſalute ſuorum conſulat, communem relinquat.* Pro *Sylla.*

Non poſſunt vna in ciuitate multi rem atque fortunas amittere, vt non plures ſecum in eandem calamitatem trahant. Pro lege Manil.

Non eſt magis vituperandus proditor patriæ, quàm cõmunis vtilitatis aut ſalutis deſertior propter ſuam vtilitatem aut ſalutem. 3. de Finib.

Ex multis meliora. 168

E VARIIS *ſumendum eſt optimum.* 1. de Leg.

Non ſolùm ex malis minima oportet eligere, ſed etiam excerpere ex his ipſis, ſiquid inſit boni. 3. *Offic.*

In

In duobus malis fugiendum maius, leuius eſt eligendum. Cicero ad Quint. fratrem.

In ceteris ſtudijs à multis eligere homines commodiſsimum quodque ſolent. 2. de Inuent.

Ex minimis ſæpe maxima. 169

IN *minimis rebus ſæpe res magnæ deprehenduntur.* Pro Flacco.

Minimis momentis maximæ temporum inclinationes fiunt. Philip. 5.

Dies affert et hora magnas ſæpe clades. Phi. 3.

Maledictum emiſſum, per omnium aures ſtatim funditur. 170

NIHIL *eſt tam volucre, quàm maledictum, nihil facilius emittitur, nihil latius diſsipatur.* Pro Plancio.

Nemo in re ſua teſtis. 171

MORE *maiorum comparatum eſt, vt in minimis rebus homines ampliſsimi teſtimonia de ſua re non dicerent.* Pro Roſc. Amer.

Noluerunt maiores noſtri, hanc patere inimicitijs viam, vt quem quiſque odiſſet, cum teſtimonio poſſet tollere. Ementiuntur *enim ſæpe in eos quos oderunt.* Pro Fonteio.

Nemo eo quod habet contentus. 172

SVAE *quenque fortunæ pœnitet.* Cice. Torq. Famil. 6.

Suam

Suam quiſque conditionem miſerrimam putat. Cic. Torq. *Famil.* 6.

Quod cuique. 1. *Offic. Vide Alterum ne læſeris.* 104.

Contentum eſſe. Parad. vltim. Vide *Diues.*

Diues. 173

OMNES *ſunt diuites (dicunt Stoici) qui cœlo & terra frui poſſunt.* 1. *Offic.*

Eum intelligimus diuitem, cui tantæ poſſeßio eſt, vt ad liberaliter viuendum, facilè contentus ſit, qui nihil quærat, nihil appetat, nihil optet amplius. Paradoxo vltimo.

Contentum ſui rebus eſſe, maximæ ſunt certiſſimæq; diuitiæ. Parad. vltimo.

Pauper. 174

EGENS *eſt, qui non ſatis habet, et is cui nihil ſatis poteſt eſſe.* 4. *ad* Heren.

— *Improbi & auari quoniam incertas, et in caſu poſitas poſſeßiones habent, & plus ſemper appetunt nec eorum quiſquam adhuc inuentus eſt, cui quod haberet, eſſet ſatis, non modò non copioſi ac diuites: ſed etiam inopes ac pauperes exiſtimandi ſunt. Parad. vltimo.*

Tu, qui diues, vel vere pauper dicatur, leges vltimo Ciceronis paradoxo.

Diues vix bonus. 175

DIFFICILE *eſt virtutes eum reuereri, qui ſemper*

ſemper ſecunda fortuna ſit vſus. 4. ad Heren.

Pecunia & diuitiæ. 176

EXPETVNTVR *diuitiæ, tum ad vitæ vſus neceſſarios, tũ ad perfruendas voluptates. 1. Off.*

Pecuniæ quærendæ non ſolùm ratio eſt, ſed etiam collocandæ, quæ perpetuos ſumptus ſuppedi tet, nec ſolùm neceſſarios, ſed etiam liberales. 2. Offic.

Pecunia effectrix multarum & magnarum voluptatum: pecunia voluptates pariuntur maximæ. 2. de Finib.

Omnia pecunia effici poſſunt. 5. Act. in Verr.

Auaritia. 177

DVAE *res ſunt, quæ maximè homines ad maleficium impellunt, luxuries et auaritia. 2. ad Heren.*

Corrupti ſunt, deprauatiq́; mores admiratione diuitiarum. 2. Offic.

Nihil eſt tam ſanctum, quod non violari: nihil tam munitum, quod non expugnari pecunia poſſit. 7. Act. in Verr.

Nullum eſt officium tam ſanctum, atque ſolenne quod non auaritia comminuere, atque violare ſoleat. Pro Quintio.

Nemo tam firmum habuit præſidium, quod auaritia non infregerit atque debilitauerit. In Vatin.

Auaritia, eſt opinio vehemens de pecuniæ. 4. Tuſcul.

Illi

Illi morbo qui permanat] in venas, & inhæret in viſceribus nec inueteratus euelli poteſt, nomen eſt Auaritia. 7. Tuſc.

Magno malo eſt hominibus auaritia, idcirco quòd homines magnis, & multis incommodis conflictantur propter immenſam pecuniæ cupiditatem. 2. ad Heren.

In quibuſdam neque pecuniæ modus eſt, neque cupiditatum, quos nulla præda vnquam improbè parta minuit, ſed auget potius atque inflammat. 1. de Finib.

Nunquã expletur nec ſatiatur cupiditatis ſitis: neq; ſolùm ea qui habent, libidine augẽdi cruciantur, ſed etiam amittendi metu. Parad. 1.

Auaritia inſatiabilis, immenſa & incredibilia poteſt. Ita enim hominum mentes obſtrictas tenet, vt eas nullo tẽpore reſpirare permittat. In Vatin.

Nullum eſt vitiũ tetrius, quàm auaritia, præſertim in principibus, et Remp. *gubernantibus: habere enim quæſtui* Remp. *non modò turpe eſt, ſed ſceleratum etiam & nefarium.* 2. Offic.

Quid fœdius auaritia? 1. de Leg.

Auaritia ſenilis vituperanda eſt maximè. Poteſt enim quicquam eſſe abſurdius, quàm quò minus viæ reſtat, eò plus viatici quærere? Cato Maior.

Multi pauperes. 178

COPIAE *paruæ ſingulorum ſunt. Eorum autem qui ijs egeant, infinita multitudo.* 1. Offic.

Singulorum

Singulorum opes ſæpe ſunt tenues & infirmæ ad gratiam referendam, vt opitulari benemerentibus non queant, ſi maxima cupiant. Antequam iret in exilium.

Quæ ſit liberis à patribus relinquenda hæreditas. 179

OPTIMA *hæreditas, quæ à patribus traditur liberis, omni patrimonio præſtantior, eſt gloria virtutis rerumq́; geſtarum: cui dedecori eſſe, nefas & vitium iudicandum eſt. I. Offic.*

Licet patri aut filium gloriari, ad quem hæreditas ſuæ huius gloriæ & factorum imitatio pertinet. I. Offic.

Nullum monumentum pater clarius relinquere poteſt, quàm effigiem morum ſuorum, virtutis, conſtantiæ, pietatis, ingenij, filium. Philip. 9.

Quid propriè noſtrum. 180

NIHIL *meum eſt neque cuiuſquam, quod auferri, quod eripi, quod amitti poteſt. Paradox. 4.*

Id cuiuſque eſt proprium, quo quiſque fruitur, atque vtitur. Cic. Curio, Famil. 7.

Oculi augent dolorem. 181

QVOCVNQVE *in loco quiſquis eſt, idem eſt ei ſenſus & eadem acerbitas ex interitu rerum & publicarum & ſuarum: tamen oculi augent dolorem, qui ea, quæ ceteri audiunt,*

tueri

intueri coguntur, nec auertere à miſerijs cogitationem ſinunt. Cic.Torq.Famil.6.

Acerba audire tolerabilius eſt, quàm videre. Cic.Curio.Famil.7.

Facilius ad ea quæ viſa ſunt, quàm ad illa quæ audita ſunt, oculi mentis feruntur. 3.de Ora.

A conſuetudine oculorum animum abducere difficillimum eſt. 2.de Nat.deo.

Nihil eſt difficilius, quàm à conſuetudine oculorum, mentis aciem abducere. 2.de Nat.deo.

Non audire, vel quod audis, non intelligere, vtrunque iuxtà exiſtimo. 182

IN *his linguis, quas non inteligimus, ſurdi profectò ſumus.* 5.Tuſc.

Verba neminem mouent, niſi eum, qui eiuſdē linguæ ſocietate coniunctus eſt. 3.de Orat.

Varietas grata. 183

AD *aures noſtras, & ſermonis ſuauitatem nihil eſt viciſsitudine, varietate, & commutatione aptius.* 3.de Orat.

Nihil eſt aptius ad delectationē lectoris, quàm temporū varietates fortunæq; viciſsitudines: quæ etſi nobis optabiles in experiendo non fuerunt, in legēdo tamen erunt iucundæ. Cic.Luceio.Fam.5.

Mulieres diutius, quàm viri antiquitatem retinent. 184

FACILIVS *mulieres incorruptam antiquitatem conſeruant, quòd multorum ſermonis*

expertes, ea tenent ſemper quæ prima didicerunt. 3. de Orat.

Mulierum famam, multorum oculis lux clara cuſtodiat. 2. de Legib.

Durũ eſt filiũ patris delicto ĩpediri. 185

EST *acerbum, parentum ſcelera filiorum pœnis lui.* Cic. Bruto.

Plerique fruſtra rogantur. 186

QVI *maleuolo ſunt animo, deteriores ſunt rogati.* Cic. Curioni, Famil. 2.

Fruſtrà eos appellamus, quorum auris atque animus à nobis abhorret. Cic. Q. frat.

Proprium animi ingenui. 187

EST *animi ingenui, cui multum debeas, eidem plurimũ velle debere.* Cice. Curioni. Famil. lib. 2.

Neceſsitas. 188

NECESSITAS *cogit, quod non habeas, aliunde ſumere.* 3. de Orat.

Furtum turpiſsimum. 189

NIHIL *eſt turpius ingenuo, nihil minus libero dignum, quàm in conuentu maximo cogi à magiſtratu furtum reddere.* 4. Act. in Verrem.

Carè

Carè emitur quod precibus impetratur. 190

MALO *emere, quàm rogare. 6. Act. in Verrem.*

Eſt ei ſerendum qui cupiat colligere. 191

EST *liberale officium, ſerere beneficium vt metere poſſis fructum.* Antequam iret in exiliũ.

Secunda ſortuna ab homine maximè expetitur. 192

HOMINI *nihil eſt magis optandum, quã proſpera, æquabilis, perpetuaq; fortuna, ſecundo vitæ ſine vlla offenſione curſu.* Ad Quirites *poſt reditum.*

Et ſi optabilius eſt vitæ curſum cõficere ſine dolore & ſine iniuria, tamen ad immortalitatẽ gloriæ plus affert, deſideratũ eſſe à ſuis ciuibus, quã omnino nunquam eſſe violatum. Pro domo ſua.

In omni vita nihil eſt ad laudem illuſtrius, quàm ipſa calamitas. Pro domo ſua.

Fauendum nobilitati. 193

OMNES *boni ſemper nobilitati fauemus, & quia vtile eſt* Reipublicæ *nobiles eſſe homines, dignos maioribus ſuis, & quia valere debet apud nos clarorum hominum ſenex de* Rep. *meritorum memoria, etiam mortuorum.* Pro Seſtio.

Non minus debemus ijs, à quibus conſer uamur, quàm à quibus naſcimur. 194

N O N *minus iucundi atque illuſtres ſunt hi dies, quibus conſeruamur, quàm illi quibus naſcimur: quòd ſalutis certa lætitia eſt, naſcendi incerta conditio: & quòd ſine ſenſu naſcimur: cũ voluptate conſeruamur. 3. Inuect. in Catil.*

Onus dici non debet quod ſponte ſuſcipias. 195

O N V S *non eſt appellandum quod cum lætitia feras ac voluptate. 5. Act. in Verr.*

Multi, etſi ad eadem re contendant, vnus tantum vincere poteſt. 196

Q V V M *multi pares dignitate ſint, vnus tamen primum locum ſolus poteſt obtinere. Pro Muræna.*

Quicquid eſt eiuſmodi. 1. Officio. Vide Ambitio. 72.

Pax. 197

P A X, *eſt tranquilla libertas. Philipp. 2.*

Dulce eſt nomen pacis: res verò ipſa, cùm iucunda, tum ſalutaris. Philip. 13.

Nihil eſt tam populare quàm pax, qua non modò ij quibus ſenſum natura dedit, ſed etiam

tecta

tecta atque agri mihi lætari videntur. Pro Leg. Agraria contra Pop.

Nomen pacis dulce eſt, & ipſa res ſalutaris. Philip. 2.

Paci quæ nihil habet inſidiarum, ſemper eſt conſulendum. 1. Offic.

Pax eſt repudianda, ſi ſub eius nomine latitet bellum. Philip. 12.

Leges, aut iudicia eſſe non poſſunt pace ſublata. Philip. 8.

Bellum. 198

SVSCIPIENDA *bella ſunt, vt in pace ſine iniuria viuatur.* 1. Offic.

Non ſolùm aduentus belli, ſed metus ipſe affert calamitatẽ. Nã cùm hoſtiũ copiæ non longè abſunt, etiamſi irruptio facta nulla ſit, tamen pecora relinquuntur, agricultura deſeritur, mercatorum nauigatio conquieſcit. Pro Lege Manilia.

Incerti ſunt exitus pugnarum, Marsq; eſt communis, qui ſæpe ſpoliantem iam & exultantem euertit, & perculit ab abiecto. Pro Milone.

Incertus eſt exitus & anceps fortuna belli. Pro M. Marcello.

Incerti ſunt exitus belli, Mars communis. Philip. 10.

Incertus eſt belli exitus. Philip. 13.

Omnium bellorum exitus incerti ſunt. Cicero Torquato, Famil. lib. 6.

Omnis belli Mars eſt communis, & ſemper incerti exitus præliorum ſunt. Cice. Torquato, Famil. lib. 6.

Armorum exitus ſemper incerti & timendi. Cic. Attic. *lib.* 7.

Bellum ciuile. 199

CIVILE *bellum pernicioſiſsimum.* Cic. *Attico lib.* 8.

Omnia ſunt miſera in bellis ciuilibus, ſed miſerius nihil, quàm ipſa victoria, quæ etiam ſi ad meliores venit, tamen eos ipſos ferociores, impotẽtioresq́; reddit: vt etiamſi natura tales non ſint, neceſsitate tamen eſſe cogantur. Multa enim victori eorũ arbitrio per quos vicit etiam inuito facienda ſunt. Cic. *Marcello*, *Famil. lib.* 4.

Bellorum ciuilium hi ſemper exitus ſunt vt non ea ſolùm fiant quæ velit victor, ſed etiam vt ijs nos gerendus ſit, quibus adiutoribus parta ſit victoria. Cic. *Cornificio*, *Fam. lib.* 12.

Nihil viro bono & quieto, & bono ciui magis conuenit, quàm abeſſe à ciuilibus controuerſiis, Cic. *Attico, libro.* 9.

Victoria. 200

VICTORIA *eſt ſemper inſolens.* Cicero *Seru. Sulp. Famil. lib.* 4.

Victoria natura & inſolens & ſuperba Pro *Marcello.*

Facilis victoria, ſi repugnet nemo. 201

FACILE *eſt vincere non repugnantẽ.* 1. *Tuſcul.*

Nulla eſt laus, ibi eſſe integrum, vbi nemo eſt

qu

qui aut poſſit, aut conetur corrumpere. 2. *Act. in Verr.*

Vetus odium vix occidit. 202

HOC *natura eſt inſitum, vt quem timueris, quicum de vita, fortuniſq; contenderis cuius ex inſidijs euaſeris, hunc ſemper oderis.* Pro Sylla.

Spes. 203

SOLA *ſpes hominem in miſerijs conſolari ſolet.* Inuect. 4. *in Catil.*

Non deſinit quis eſſe medicus, etiã ſi nõ curetur ægrotus. 204

AEGRI, *quia non omnes conualeſcunt, non idcirco nulla medicina eſt.* 2. *de* Natu. Deo.

Non domo dominus, ſed domino domus commendari debet. 205

NON *domo dominus, ſed domino domus honeſtanda eſt.* 2. *de* Diuin.

Qui laude non ducitur, nec metu quoque mouebitur. 206

SI *laus allicere nos ad rectè faciendum non poteſt, nec metus quidem à fœdiſſimis factis poteſt auocare.* Pro Milone.

Omnes non tam gloria mouentur, quàm ignominia. 207

QVIS *honorem, quis gloriam, quis laudẽ, quis vllum decus tam vnquam expetit, quàm vt ignominiam, infamiam, contumeliam, dedecus fugiat?* Partit Orato.

Nemo eſt tam agreſtis, quem ſi non ipſa honeſtas, contumelia tamen & dedecus magnopere moueat. Partit. Orat.

APOPHTHEGMATA ALIQVOT, SEV GARVES MVLtorum ſententiæ : ex M. Tull. Cicerone.

LIBER II.

Themiſtocles. 1

APVD Græcos fertur incredibili quadã magnitudine conſilij atque ingenij Athenienſis ille fuiſſe Themiſtocles, ad quem quidã doctus homo atque in primis eruditus acceßiſſe dicitur, eiq́; artem memoriæ, quæ tum primum proferebatur, pollicitũ eſſe ſe traditurum. Cùm ille quæſiſſet quidnam illa ars efficere poſſet, dixiſſe illum doctorem, vt omnia meminiſſet. Et ei Themiſtoclem reſpondiſſe, gratius ſibi illũ eſſe facturũ, ſi ſe obliuiſci quæ vellet, quã ſi meminiſſe docuiſſet. Cuius reſponſi, his verbis, & eleganter & ingenioſe Cicero meminit: Non ſum tanto ego ingenio, quanto Themiſtocles fuit, vt obliuionis artem quàm memoriæ malim: gratiamq́; habeo Simonidi illi Chio, quem primum ferunt artem memoriæ protuliſſe. Dicunt enim cũ cœnaret Granone, &c. 2. de Orat.

Themiſtocli, cùm Simonides, aut quis alius, artem memoriæ polliceretur. Obliuionis (inquit)

mallem. Nam memini eorum quæ nolo, obliuiſci non poſſum quæ volo. 4. *de Finib.* & 4. *Acad.* 3.

Themiſtoclem illum ſummum Athenis virum dixiſſe aiunt, cùm ex eo quæreretur quod acroama (id eſt dictum) aut cuius vocem libentiſsimè audiret: Eius à quo ſua virtus optimè prædicaretur. Pro *Arch. Poeta.* 4

Themiſtocles cùm conſuleretur, vtrum bono uiro pauperi, an minus probato diuiti filiam collocaret: Ego (*inquit*) *malo virum qui pecunia egeat, quàm pecuniam quæ viro.* 2. *Offic.* 5

Noctu ambulabat in publico Themiſtocles, quòd ſomnum capere non poſſet, quærentibusq́; reſpondebat, Milciadis trophæis ſe è ſomno ſuſcitari. 4. *Tuſcul.* 6

Themiſtoclem ferunt, Seriphio cuidam in iurgio reſpondiſſe, cum ille dixiſſet, non eum ſua, ſed patriæ gloria ſplendorem aſſecutum: Nec hercule (*inquit*) *ſi ego Seriphius eſſem, nobilis eſſem, nec tu ſi Athenienſis eſſes, clarus vnquam fuiſſes. Cato Maior.*

Plato 7

PLATO *tum denique fore beatas Reſp. putauit, ſi aut docti, aut ſapientes homines eas regere cœpiſſent: aut qui regerent, omne ſuū ſtudiū in doctrina ac ſapientia collocaſſent.* Cic. *Q. frat.* 8

Vir nemo probus ab improbo ſe donari vult. Donis impij ne placare quidem audeant Deos. 2. *de Legib.* 9

Quales in Rep. Principes ſunt, tales reliqui ſolent eſſe ciues. Cic. *Lentulo, Famil. lib.* 1. 10

Beatus

Beatus eſt cui in ſenectute contigerit vt ſapientiam, veraſq; opiniones aſſequi poßit. 5. de Finibus. 11

Non ſolùm nobis nati ſumus, ortuſq; noſtri partem patria vendicat, partem amici. 1. Off. 12

Scientia quæ eſt remota à iuſtitia, calliditas potius, quàm ſapientia eſt appellanda. 1. Offi. 13

Oculorum eſt in nobis ſenſus acerrimus, quibus ſapientiã non cernimus, quàm illa ardenteis amores excitaret ſui ſi videretur? 2. de Fin. 14

Honeſtum ipſum ſi oculis cerneretur, mirabiles amores excitaret ſapientiæ. 1. Offic.

Socrates. 15

DVAE ſunt viæ, dupliceſq; curſus animorum, è corpore exeuntium. Nam qui ſe vitijs humanis contaminarunt, & ſe totos libidinibus tradiderunt, ijs deuium quoddam iter eſt ſecluſum à concilio Deorum: qui autem ſe integros caſtoſq; ſeruarunt, quibuſq; ſunt minima cum corporibus contagia, ſuntq; in corporibus humanis vitam imitati Deorum, ij ad illos à quibus ſunt profecti, facilè patet reditus. 1. Tuſc. 16

Socrates, vt eſt apud Platonem, cùm ſe morte mulctatum videret: Magna me ſpes, inquit, tenet Iudices, bene mihi euenire, quòd mittar ad mortẽ, ſed tempus eſt iam hinc abire me, vt moriar, vos vt vitam agatis. 1. Tuſc. 17

Socrates interrogatus à iudicibus, quàm æſtimationem commeruiſſe ſe maximè confiteretur: Reſpõdit ſe meruiſſe, vt amplißim[illegible]ibus & præmijs decoraretur, & vt ei vict[illegible]idianus

in

in Prytaneo publicè præberetur, qui honos apud Græcos maximus habebatur. Cuius reſponſo ſic Iudices exarſerunt, vt capitis hominem innocentiſſimum condemnarent. 1. de Orat. 18

Cùm Socrati ſcriptam orationē diſertiſſimus orator Lyſias attuliſſet, quā ſi ei videretur ediſceret, vt ea pro ſe in iudicio vteretur, nō inuitus legit, et cōmodè ſcriptā eſſe dixit: Sed, inquit, vt ſi mihi calceos Sicyonios attuliſſes, nō vterer, quāuis eſſent habiles et apti ad pedem, quia nō eſſent viriles: ſic illā orationē diſertā ſibi, et oratoriā videri, fortē & virilem non videri. 1. de Orat. 19

Socrates rogatus à Critone quemadmodum ſepeliri vellet: Multam verò, inquit, operam amici fruſtrà conſumpſi. Critoni enim noſtro perſuaſi me hinc auolaturum, neque quicquam me relictu rum. Veruntamen Crito ſi me aſſequi potueris, aut ſicubi nactus eris, vt tibi videbitur, ſepelito. Sed mihi crede, nemo me veſtrum, cùm hinc exceſſero, conſequetur. 1. Tuſc. 20

Cùm ex Socrate eſſet quæſitum, Archelaum Perdiccæ filium, qui tum fortunatiſſimus habebatur, nonne beatum putaret: Haud ſcio, inquit: nunquam enim cum eo locutus ſum. An tu aliter ſcire non potes. Nullo modo. Tu igitur ne de Perſarum quidem Rege magno potes dicere, beatusne ſit? An ego poſſum, quum ignorem, quàm ſit doctus, quàm vir bonus? Quid? tu in eo ſitam vitam beatam putas? Ita prorſus exiſtimo bonos beatos, improbos miſeros. Miſer ergo Archelaus? Certè, ſi iniuſtus. 5. Tuſc. 21

Socr[illegible]ferunt, quum vſque ad veſperum conte[illegible]bularet, quæſitumq; eſſet ex eo, quare

quare id faceret, reſpondiſſe ſe, quo melius cœnaret, obſonare ambulando famem. 5. Tuſc. 22

Qualis cuiuſque animi affectus eſſet, talem eſſe hominem Socrates diſſerebat: qualis autem homo ipſe eſſet, talẽ eius eſſe orationem: orationi autem facta ſimillima, factis vitam. 5. Tuſc. 23

Cùm multa in conuentu vitia collegiſſet in eũ Zopyrus, qui ſe naturam cuiuſque ex forma perſpicere profiteretur, deriſus eſt à ceteris, qui illa in Socrate non agnoſcerent. Ab ipſo autem Socrate ſubleuatus eſt, quum illa ſibi ſigna ineſſe, ſed ratione à ſe deiecta diceret. 4. Tuſc. 24

Socrates quum rogaretur, cuiatem ſe eſſe diceret: Mundanum, inquit, totius enim mundi ſe incolam & ciuem arbitrabatur. 5. Tuſc. 25

Socratem hanc viam ad gloriam proximam, & quaſi compendiariam dicebat, ſi quiſque id vt qualis haberi vellet, talis eſſet. 2. Offic.

Cibi condimentum eſt fames, potionis ſitis. 5. Tuſcul.

Apollo Pythius. 27

E VARIIS *ſumendum optimum.* 2. de Leg.
Noſce teipſum. 1. de Leg.

Thales Mileſius. 28

THALES, *qui ſapientiſſimus inter ſeptem fuit, dicebat homines exiſtimare oportere Deos omnia cernere, Deorumq́; omnia eſſe plena, & fore omnes caſtiores, veluti quo infans eſſet maximè religioſus.* 2. de Legib.

Simonides.

Simonides. 30

QVVM à Simonide quæſiuiſſet tyrannus Hiero quid, aut quale eſſet Deus, deliberandi ſibi vnum diem poſtulauit. Quum idem ex eo poſtridie quæreret, biduũ petijt. Quum ſæpius duplicaret numerum dierum, admiransq; Hiero requireret cur ita faceret: Quia quantò (inquit) diutius conſidero, tantò mihi res videtur obſcurior. 1. de Nat. deo.

Diagoras. 31

DIAGORAS quum Samothraciam veniſſet, Atheos ille qui dicitur, atque ei quidã amicus, Tu qui Deos putas humana negligere, nonne animaduertis ex tot tabulis pictis, quàm multi uotis vim tempeſtatis effugerint: in portumq; ſalui peruenerint? Ita fit, inquit: illi enim nunquàm picti ſunt, qui naufragiũ fecerunt, in mariq; perierunt. Itẽq; cùm ei nauiganti, vectores aduerſa tẽpeſtate timidi et perterriti dicerent, non iniuria ſibi illud accidere, qui illum in eandem nauem recepiſſent: oſtendit eis in eodem curſu multas alias laborantes, quæſiuitq; num etiam in ijs nauibus Diagoram vehi crederent. 3. de Nat. Deo.

Solon. 32

SOLON gloriari ſolebat, ſe aliquid quotidie addiſcentem, ſenem fieri. Cato Maior. 33
Piſiſtrato tyranno à Solone quærenti, qua tandem

dem ſpe fretus, ſibi tam audacter reſiſteret, reſpõdit Senectute. Cato Maior. 34

Solon, quum interrogaretur, cur nullum ſupplicium conſtituiſſet in eum, qui parentem necaſſet, reſpondit ſe id neminem facturum putaſſe. Sapienter feciſſe dicitur quum de eo nihil ſanxerit, quod antea commiſſum non erat, ne tam prohibere, quàm admonere videretur. Pro Roſcio Amerino. 35

Solon Rempublicam duabus rebus contineri dicebat, præmio & pœna. Cic. Bruto.

Diogenes. 36

DIOGENES *Cynicus, Alexandro roganti vt diceret, ſi quid ei opus eſſet: Nunc quidem paululum, inquit à ſole abſis, officiebat videlicet appropinquanti.* Et hic *quidem diſputare ſolebat, quantò Regem Perſarũ vita, fortunaq; ſuperaret, ſibi nihil ſatis vnquã fore. Se eius voluptates non deſiderare, quibus ille nunquã ſatiari poſſet ſuas eũ cõſequi nullo modo poſſe.* 5. Tuſ. 37

Cùm ab amicis rogaretur Diogenes, *vbi vellet inhumari,* Proÿcite, *inquit, me inhumatum.* Tum *amici,* Volucribus *ne & feris?* Minimè, *inquit: ſed bacillum prope me, quo obigam ponitote.* Qui *poteris? illi. non enim ſenties.* Qui *igitur mihi ferarum laniatus oberit nihil ſentienti?* 1. Tuſc.

Anaxagoras. 38

ANAZAGORAS *quærentibus amicis vellet ne ClaZomenas in patriam, ſiquid accidiſſet*

accidiſſet referri: nihil neceſſe eſt, inquit: vndique enim ad inferos tantundem eſt via. 1. *Tuſc.* 39

Ferunt *Anaxagoram, nunciata filij morte, dixiſſe. Sciebam me genuiſſe mortalem, quæ vox declarat ijs eſſe hæc acerba, à quibus non fuerunt cogitata.* 3. *Tuſc.*

Leonidas. 40

DVX *Leonidas, animans ſuos milites, ſolebat dicere:* Prandete *animo forti Lacedæmonij, hodie apud inferos fortaſſe cœnabimus.* 1. *Tuſcul.*

Lacedæmonij cuiuſdã celebre dictũ. 41

LACEDAEMONIVS *quidam, cuius ne nomen quidem proditum eſt, mortem tantopere contempſit, vt quum adduceretur damnatus ab* Ephoris, *et eſſet vultu hilari atque læto, dixiſſetq; ei quidam inimicus.* Contemnisne leges *Lycurgi? reſpondit,* Ego *verò illi maximam gratiam habeo, quòd me ea pœna mulctauerit, quam ſine mutuatione & ſine verſura poſſem diſſoluere.* 1. *Tuſc.*

Cuiuſdam Lacænæ. 42

LACAENA, *quum filium in prælium miſiſſet, & interfectum, audiſſet,* Idcirco, *inquit, genueram, vt eſſet qui pro patria mortem non dubitaret occumbere.* 1. *Tuſcul.*

Epicharmus. 43

EMORI *nolo, ſed me eſſe mortuum nihil exiſtimo.* 1. *Tuſcul.*

Cyrenæus Theodorus. 44

CYRENEO *Theodoro quum Lyſimachus rex crucem minaretur: Iſtis quæſo, inquit, iſta horribilia minitare purpuratis tuis: Theodori quidem nihil intereſt, humi ne, an ſublimè putreſcat.* 1. *Tuſcul.* 45

Theodorus Lyſimacho mortem minitanti, Magnum verò, inquit, effeciſti, ſi cantharidis vim conſecutus es. 5. *Tuſc.*

Theramenes. 46

THERAMENES, *quum coniectus in carcerem, triginta iuſſu tyrannorum venenum vt ſitiẽs obbibiſſet, reliquum ſic è poculo eiecit, vt id reſonaret: quo ſonitu reddito arridens, Propino, inquit, hoc pulchro Critiæ, qui in eum fuerat teterrimus. Luſit vir egregius extremo ſpiritu, quũ iã præcordijs conceptam mortem contineret.* 1. *Tuſ.*

Telamon. 47

EGO *quũ genui te, moriturũ ſciui.* 3. *Tuſcu.*

Theophraſtus. 48

THEOPHRASTVS *moriens, accuſare naturam dicitur, quòd coruis & cornicibus*

vitam

vitã diuturnã, quorũ id nihil intereſt: hominibus, quorũ maximè interfuiſſet, tam exiguam vitam dediſſet: quorum ſi ætas potuiſſet eſſe longinquior, futurum fuiſſe, vt omnibus perfectis artibus, omni doctrina hominum vita erudiretur. 3. Tuſcul.

Leontinus Gorgias. 49

C V M *ex Leontino Gorgia quæreretur, cur tamdiu eſſe vellet in vita: Nihil habeo, inquit, quod incuſem ſenectutem.* Cato Maior.

Sophocles. 50

C V M *ex Sophocle quidam iam confecta ætatę quæreret, vteretur ne rebus venereis: Dij meliora, inquit: libenter vero iſtinc tãquàm à domino agreſti & furioſo profugi. Cupidis enim talium rerum odioſum & moleſtum eſt fortaſſe carere: ſatiatis verò & expletis, iucundius eſt carere, quàm frui.* Cato Maior.

Antipater Cyrenaicus. 51

I L L V D *Antipatri Cyrenaici eſt quidem paulò obſcœnius, ſed non abſurda ſententia eſt, cuius cæcitatem quum mulierculæ lamentarentur. Quid agitis? inquit, an uobis nulla videtur voluptas eſſe nocturna?* 5. Tuſc.

Aſclepiades. 52

A S C L E P I A D E M *ferunt, non ignobilem, Eretricum philoſophũ, quũ quidã quæreret*

quid

quid ei cæcitas attuliſſet, reſpondiſſe: Puero vt vnus eſſet comitatior. 5. Tuſc.

Demoſthenes. 53

DOLERE *ſe aiebat* Demoſthenes, *ſi quãdo opificum antelucana victus eſſet induſtria*. 4. Tuſcul.

Leuiculus ſanè noſter Demoſthenes, qui illo ſuſurro delectari ſe dicebat aquam ferentis mulierculæ, inſuſurrantisq; alteri, Hic eſt ille Demoſthenes. *Quid hoc leuius? At quantus orator, ſed apud alios loqui videlicet didicerat, non multùm ipſe ſecum.* 5. Tuſc.

Pericles. 55

PERICLES *quũ haberet collegam in Prætura Sophoclem poetam, hiq; de communi officio conueniſſent, & caſu formoſus puer præteriret, dixiſſetq; Sophocles:* O *puerum pulchrum Pericle: ait,* At enim Prætorem Sophocle, *decet non ſolum manus, ſed etiam oculos abſtinentes habere. primo Officiorum.*

Xenocrates. 56

QVVM *ad Xenocratem legati ab Alexandro quinquaginta ei talenta attuliſſent, adducit legatos ad cœnam in Academiam, his tantum appoſuit, quod ſatis eſſet, nullo apparatu. Cùm poſtridie rogarent eum, cui numerari iuberet. Quid? nos heſterna (inquit) cœnula non intellexiſtis*

intellexiſtis me pecunia non egere? quos cùm triſtiores videret triginta minas accepit ne aſpernari Regis liberalitatem videretur. 5. Tuſc.

Curius. 57

CVRIO *ad focum ſedenti, magnum auri pondus Samnites quum attuliſſent, repudiati ab eo ſunt.* Non *enim aurum habere præclarum ſibi videri dixit, ſed eis, qui haberent aurum imperare.* Cato Maior.

Timotheus Athenienſis. 58

TIMOTHEVM *clarum hominem* Athenis *&* Principem *ciuitatis ferunt, quum cœnauiſſet apud* Platonem, *eoq́; conuiuio admodum delectatus eſſet, vidiſſetq́; eum poſtridie, dixiſſe,* V*eſtræ quidem cœnæ non ſolum in præſentia, ſed etiam poſtero die iucundæ ſunt.* 5. Tuſcul.

Darius. 59

DARIVS *in fuga quum aquam turbidam, & cadaueribus inquinatam bibiſſet, negauit vnquam ſe bibiſſe iucundius: nunquam videlicet ſitiens biberat.* 5. Tuſcu.

Ptolemæus. 60

PTOLOMAEO *peragranti* Aegyptum, *comitibus non conſecutis, quum cibarius in caſa panis datus eſſet, nihil viſum eſt illo pane iucundius.*

cundius. 5. *Tuſcul.*

Dionyſius. 61

CVM *tyrannus cœnauiſſet* Dionyſius, *negauit ſe iure illo, quod cœnæ caput erat, delectatum.* Tum *is qui illa coxerat,* Minimè *mirum: condimenta enim defuerunt.* Quæ *tandem? inquit ille.* Labor *in venatu, ſudor curſus ab* Eurota, *fames, ſitis.* His *enim rebus* Lacedæmoniorum *epulæ condiuntur.* 5. *Tuſc.* 62

Dionyſio *cum quidam ex eius aſſentatoribus* Damocles *cõmemoraret in ſermone copias eius, opes, maieſtatem, dominatus, rerum abundantiam, magnificẽtiam ædium regiarum, negaretq́; vnquam beatiorem quenquam fuiſſe:* Vis *ne igitur* (*inquit*) *o* Damocle, *quoniam hæc te vita delectat, ipſe eandem deguſtare, & fortunam experiri meam?* Quum *ſe ille cupere dixiſſet, collocari iuſſit hominem in aureo lecto ſtrato pulcherrimo, textili ſtragulo, magnificis operibus picto, abacosq́; complures ornauit argento, auroq́; celato: tum ad menſam eximia forma pueros delectos iuſſit conſiſtere, eosq́; ad nutum illius intuentis diligenter miniſtrare.* Aderant *vnguenta, coronæ, incendebantur odores, menſæ conquiſitiſſimis epulis extruebantur: fortunatus ſibi* Damocles *videbatur.* In *hoc medio apparatu fulgentem gladiũ è lacunari ſeta equina appenſum demitti iuſſit: vt impenderet illius beati ceruicibus.* Itaque *nec pulchros illos miniſtratores aſpiciebat, nec plenum artis argentum, nec manum porrigebat in menſam, iam ipſæ defluebant coronæ.* Denique *exorauit tyrannum vt abire liceret, quòd iam*

beatus

beatus nolle eſſe. Satis ne videtur declaraſſe, Dionyſius: nihil eſſe ei beatum, cui ſemper aliquis terreor impendeat? 5. Tuſc.

De eius ſacrilegio pleniſsime apud Ciceronem lib. de Natu. Deor. 3.

Pythagoras. 63

NON *eſt iniuſſu imperatoris, id eſt Dei, de præſidio ac ſtatione vitæ, decedendum.* Cato Maior. 64

Pietas maximè & religio verſatur in animis noſtris, cum rebus diuinis operam damus. 2. de Leg.

Bias. 65

BIAS, *cuius quum patriam Prienen cepiſſet hoſtis, ceteriq; ita fugerent vt multa de ſuis rebus aſportarent, quum eſſet admonitus à quodam, ut idem ipſe faceret. Ego verò, inquit, facio, nam omnia mea mecum porto. Ille hæc ludibria fortunæ, ne ſua quidem putauit, quæ nos appellamus etiam bona. Parad.* 1.

Iſocrates. 66

DICEBAT *Iſocrates doctor ſingularis, ſe calcaribus in Ephoro, contrà autem in Theopompo frenis vti ſolere. Alterum enim exultantē verborum audacia reprimebat, alterum cunctantem & verecundum incitabat.* 3. de Orat.

Zeno.

Zeno. 67

ZENO *Rhetoricam palmæ, Dialecticam pugno ſimilem dicebat, quòd latius loquerentur Rhetores, Dialectici autem compreſſius. 2. de Finib.* 68

Zeno ille à quo diſciplina Stoicorum eſt, manu demonſtrare ſolebat quid inter Rhetoricam & dialecticam intereſſet. Nam quum compreſſerat digitos, pugnumq; fecerat, Dialecticam aiebat eiuſmodi eſſe: quum autem diduxerat, & manum dilatauerat, palmæ illius ſimilem Eloquentiam eſſe dicebat. hocq; vno ſolùm differre, quòd hæc ratio dicendi latior ſit, alia loquendi contractior. Orat. ad Brutum.

Archytas Tarentinus. 69

ARCHYTAS, *quum villico factus eſſet iratior, Quo te, inquit, modo accepiſſem, niſi iratus eſſem? 4. Tuſc.* 70

Nulla capitalior peſtis, quàm corporis voluptas hominibus à natura data eſt: hinc patriæ proditiones, hinc rerum publicarum euerſiones, hinc cum hoſtibus clandeſtina colloquia naſcuntur. Nullum denique ſcelus, nullum magnum facinus eſt, ad quod ſuſcipiendum non libido voluptatis impellat: ſtupra verò & adulteria, & omne flagitium, nullis alijs illecebris excitantur, niſi voluptate. Et menti nihil eſt tam inimicũ, quàm voluptas: nec libidine dominante, temperantiæ locus eſt omnino, nec in voluptatis regno poteſt virtus conſiſtere. Quo circa nihil tam deteſtabi-

le,

le, tamq́; peſtiferum, quàm voluptas, ſi quidem cùm maior eſt & longius, omne animi lumen extinguit. Cato Maior.

Aeſchines. 71

AESCHINES *cùm propter ignominiam iudicij ceßiſſet* Athenis, *& ſe* Rhodum *cõtuliſſet, rogatus à* Rhodijs, *legiſſe fertur orationem illam egregiam, quam in* Cteſiphontem *contra* Demoſthenẽ *dixerat: qua perlecta, petitum eſt ab eo poſtridie vt legeret illam etiam quæ erat contrà, à* Demoſthene *pro* Cteſiphonte *edita. Quam quum ſuauißima & maxima voce legiſſet, admirantibus omnibus: Quanto, inquit magis admiraremini, ſi audiſſetis ipſum? ex quo ſatis ſignificauit, quantum eſſet in actione, qui orationem eandem aliam eſſe putaret, auctore mutato.* 3. de Oratore.

Philippus Macedo ad Filium. 72

NE *eos tibi fideles putes, quos pecunia corrumperis.* Fit *enim deterior qui accipit, atque ad idẽ ſemper expectandum paratior.* Hoc *ille filio ſed præceptum putemus omnibus.* 2. *Offic.*

Annibal. 73

REX *Pruſias, cùm apud eum* Annibali *exulanti pugnare placeret, negabat ſe audere, quòd exta proijcerent. An tu (inquit) caruncule vituline mauis, quàm imperatori veteri cre*
dere

dere? 2.de Diuinat.

Silenus. 74

SILENVS *à Midæ captus cùm eſſet, hoc ei pro ſua miſsione dediſſe ſcribitur, Non naſci homini longè optimum eſt: proximum autem quàm primum mori. 1.Tuſcul.*

Cyrus maior moriens apud Xenophontem. 75

NOLITE *arbitrari, ò mihi cariſsimi filij, me cum à vobis diſceſſero, nuſquam, aut nullũ fore, nec enim dum eram vobiſcum, animum meũ videbatis, ſed eum eſſe in hoc corpore, ex ijs rebus quas gerebam, intelligebatis. eundem eſſe creditote, etiam ſi nullum videbitis. Cato Maior.*

Cyrus minor. 76

SOCRATES *ſcribit, Cyrum minorem Perſarum regem præſtantem ingenio atque imperij gloria, cum Lyſander Lacedæmonius vir ſummæ virtutis veniſſet ad eum Sardis, eiq́; dona à ſocijs attuliſſet. & ceteris in rebus comem erga Lyſandrum atque humanum fuiſſe, & ei quendam conceptum agrum diligenter conſitum oſtendiſſe. Quum autem admiraretur Lyſander & proceritates arborum, & directos in quincuncem ordines & humum ſubactam atq; puram, & ſuauitatem odorum, qui afflarentur è floribus, tum eum dixiſſe, mirari ſe non modò diligentiam, ſed etiam ſolertiam eius, a quo eſſent*

iſta dimenſa & deſcripta, et ei Cyrum reſpondiſſe, At qui ego iſta ſum omnia dimenſus: mei ſunt ordines, mea deſcriptio: multæ etiam iſtarum arborum mea manu ſunt ſatæ. Tum Lyſandrum intuentem eius purpuram & nitorem corporis, ornatumq; Perſicum multo auro, multiſq; gemmis, dixiſſe, Rectè verò te Cyre beatum ferunt, quoniam virtuti tuæ fortuna coniuncta eſt. Cato Maior.

Quidam Lacedæmonius. 77

ATHENIENSES *ſciunt quæ recta ſunt, ſed facere nolunt. Cato Maior.*

Alexander. 78

ALEXANDER *cum in Sigæo ad Achillis tumulum aſtitiſſet: O fortunate (inquit) adoleſcens, qui tuæ virtutis Homerum præconem inueneris. Vt verè: nam niſi illa ars extitiſſet, idem tumulus, qui corpus contexerat, nomen etiam obruiſſet. Pro Archia Poeta.*

Callicratides. 79

CALLICRATIDES, *cùm Lacedæmoniorum dux fuiſſet Peloponneſiaco bello, eiq; conſulerent, vt claſſem ab Argiuis remoueret, nec cum Athenienſibus dimicaret, ille reſpondit Lacedæmonios, claſſe illa amiſſa, aliam parare poſſe, ſe fugere, ſine ſuo dedecore non poſſe. 1. Offic.*

Hector

Hector Næuianus. 80

LAETVS ſum laudari me abs te pater, à laudato viro. Cic. Luceio, Famil. 5.

Accius. 81

MVLTI iniqui atque infideles regno, pau ci boni ſunt. 3. Offic.

Teuce. 82

PATRIA eſt, vbicunque eſt bene. 5. Tuſc.

Metrodorus. 83

OCCVPAVI (inquit) te fortuna, atque cepi, omnes aditus tuos intercluſi, vt ad me aſpirare non poſsis. 5. Tuſc.

Cæcilius. 84

SAEPE eſt ſub ſordido palliolo ſapientia. 1. Tuſcul.

Euripides. 85

IVRAVI lingua, mentē iniuratā gero. 1. Off.
Mortalis nemo eſt, quem non attingat dolor,
Morbuſq; multi ſunt humandi liberi,
Rurſus creandi, morſq; eſt finita omnibus
Quæ generi humano angorē nequicquā afferunt.

Reddenda eſt terræ cura, tum vita omnibus.
Mettenda vt fruges: ſic iubet neceßitas. 3. Tuſcul.
Μισῶ σοφιστὴν ὅστις οὐχ αὑτῷ σοφός, Cice. Cæſari, Famil. lib. 13.

Heſiodus. 88

Τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα. Cicero Leptæ, Famil. 8.

Heſiodicum illud laudatur à doctis, quod eadem menſura reddere iubet qua acceperis, aut etiam cumulatiore ſi poßis. De Claris Orato.

Homerus. 90

NAMQVE nimis multos, atque omni luce carentes.
Cernimus, vt nemo poßit mœrore vacare:
Quo magis eſt æquũ tumulis mandare perẽptos.
Firmo animo & luctum lacrymis finire diurnis.
3. Tuſcul.

Statius Cæcilius. 91

AEDEPOL ſenectus ſi nihil quicquam aliud vitij.
Apportet ſecum, quum aduenerit, vnum id eſt ſatis,
Quòd diu viuendo, multa quæ non volt videt.
Tum etiam in ſenecta hoc deputo miſerrimum.
Sentire ea ætate eſſe odioſum alteri. Cato Maior.

Antimachus. 92

ANTIMACHVM *clarum poetam ferunt, qui cum cõuocatis auditoribus legeret eis volumẽ ſuum, & eum legentem omnes præter Platonem reliquiſſent. Legam (inquit) nihilo minus: Plato enim mihi vnus inſtar eſt omniũ.* De Claris Orat.

Antigenidas. 93

TIBICEN *Antigenidas dixit diſcipulo ſanè frigenti ad populum, Mihi cane & muſis.* De Clar. Orat.

Marcus Antonius. 94

MARCVS *Antonius, cui vel primas eloquentiæ patrum tribuebat ætas, vir natura peracutus & prudens, diſertos ait ſe vidiſſe multos, eloquentem omnino neminem, inſidebat videlicet in eius mente ſpecies eloquentiæ quam cernebat animo, re ipſa non videbat.* Orat. ad Brut.

Scipio Aphricanus. 95

PVBLIVS *Scipio qui primus Aphricanus appellatus eſt, dicere ſolebat, nunquam ſe minus ocioſum eſſe, quàm quum ocioſus: nec minus ſolùm, quàm quum ſolus eſſet.* 3. Offi. 96.

Aphricanus Socraticum Xenophontem in manibus ſemper habebat, cuius in primis lauda-

bat illud, quòd diceret eoſdem labores non eſſe æquè grandes imperatori ac militi, quòd ipſe honos laborẽ leuiorẽ faceret imperatorũ. 2. Tuſcul. 97

Vt equos propter crebras contentione præliorum, ferocitate exultantes, domitoribus tradere ſolent, vt ijs facilioribus poſſint uti: ſic homines ſecundis rebus effrænatos, ſibiq; præſidentes, tanquam in gyrum rationis & doctrinæ duci oportet, vt perſpiciant rerum humanarum imbecillitatem. 1. Offic. 98

Cùm diſſolutus filius, Heu me miſerum, *dixiſſet: tum ſeuerus pater,* Dummodo *doleat aliquid, doleat quod lubet, morderi eſt optimum conſcientia poſt commiſſum facinus.* 4. Tuſc. 99

Cùm ab Aphricano *quidam vetus aſſectator ex numero amicorum non impetraret, vt ſe præfectum in* Aphricam *duceret, & id ferret moleſtè:* Noli *(inquit) mirari, ſi tu à me hoc non impetras: ego iam pridem ab eo, cui meam exiſtimationem caram fore arbitror, peto vt mecum præfectus proficiſcatur, & adhuc impetrare non poſſum. 4. Act. in* Verrem. 100

Cùm Aphricanus *cenſor monebat eum* Centurionem, *qui in* Pauli *pugna non affuerat: cùm ille ſe cuſtodiæ cauſa diceret in caſtris remanſiſſe: quæreretq; cur ab eo notaretur,* Non *amo (inquit) nimium diligentes.* 2. de Orat.

Fabius maximus. 101

SALINATORI, *qui amiſſo* Tarento *fugerat in arcem, glorianti atque ita dicenti,* Mea *opera,* Quinte Fabi, *Tarentum recepiſti:* Certè,

inquit

inquit rediens: nam niſi tu amiſiſſes, nunquam receipiſſem. Cato Maior. 102

Salinatori, cùm Tarento amiſſo, arcem tamen Liuius retinuiſſet, multaq́; ex ea prælia præclara feciſſet, cùm aliquot poſt annos Maximus id oppidum recepiſſet, rogaretq́; eum Salinator vt meminiſſet opera ſua ſe Tarentum recepiſſe: Quid ni (inquit) meminerim? nunquam egò recepiſſem, niſi tu perdidiſſes. 2. de Orat.

Cato Cenſorius. 103

VETVS *illud Catonis admodum ſcitum eſt, qui mirari ſe aiebat, quòd nõ rediret aruſpex, aruſpicem cùm vidiſſet. Quota enim res quæque euenit prædicta ab iſtis? aut ſi euenit quippiã, quid afferri põt cur nõ caſu id euenerit? 2. de Diuin.* 104

Cùm ex Catone quæreretur quid maximè in re familiari expediret, reſpondit, Bene paſcere, Quid ſecundum ſatis, bene paſcere, Quid tertiũ, Bene veſtire. Quod quartum, Arare. Et cum ille qui queſierat dixiſſet, Quid fœnerari? Tum Cato, Quid hominem (inquit) occidere? 2. Offi. 105

Amicitiæ quæ non placent, diſſuendæ magis, quàm diſcindendæ ſunt. Cato Maior.

Scipio minor. 106

SCIPIO *negabat vllam vocem inhumaniorem amicitiæ potuiſſe reperiri, quàm eius qui dixiſſet ita amare oportere, vt aliquando eſſet eſurus nec verò ſe adduci poſſe, vt hoc, quẽadmodum putaretur, à Biante dictum eſſe crederet, qui*

ſapiens habitus eſt vnus è ſeptem, ſed impuri cuiuſdam & ambitioſi, aut omnia ad ſuam potentiam reuocantis eſſe ſententiam. Quonam enim modo quiſquam amicus eius eſſe poterit, cuius ſe putabit inimicum eſſe poſſe? In Lælio. 107

Nihil eſt difficilius, quàm amicitiam vſq; ad extremum diem vitæ permanere. Mutantur enim mores ſæpe aliàs diuerſis rebus, aliàs ingraueſcente ætate aut diminuitur contentione, vel luxuriæ conditione, vel commodi alicuius, quod idem adipiſci vterque non poßit. In Lælio. 108

Querebatur Scipio, quòd in omnibus rebus diligentiores homines eſſent: capras & oues quos quiſque haberet, dicere poſſe; amicos quot haberet nõ poſſe dicere, & in illis quidẽ parãdis curã adhiberent, in amicis eligendis negligentes eſſe. In Lælio.

Scipio Naſica. 109

SCIPIO *Naſica cùm ad Poetam Ennium veniſſet, eiq; ab oſtio quærenti Ennium, ancilla dixiſſet domi non eſſe, Naſica ſenſit illam domini iuſſu dixiſſe, & illum intus eſſe. Paucis pòſt diebus, cum ad Naſicam veniſſet Ennius, & eum à ianua quæreret exclamant Naſica, ſe domi non eſſe, tum Ennius, Quid, ego non cognoſco vocem (inquit) tuam? Hic Naſica, Homo es impudens. ego cùm te quærerem, ancillæ tuæ credidi te domi non eſſe, tu mihi non credis ipſi? 2. de Orat.*

C. Lælius. 110

CAIVS *Lælius, cum ei quidam malo genere natus diceret indignum eſſe ſuis maioribus*

At hercule (inquit) tu tuis haud ĩdignus. 2. de Or.

C. Pontius Samnis. 111

VTINAM (*inquit C. Pontius Samnis*) *ad illa tempora fortuna me ſeruaſſet, & tunc eſſem natus, quando Romani dona accipere cœpiſſent, non eſſem paſſus diutius eos imperare. 1. Offic.*

M. Craſſus Orator. 112

L. HELVIVS *Lamia deformis, vt noſtis, cùm interpellaret odioſè Craſſum, Audiamus (inquit Craſſus) pulchellũ puerum. Cùm eſſet arriſum, Non potui mihi (inquit Lamia) formam ipſe fingere, ingenium potui. Tum hic, Audiamus, inquit, diſertum, multò etiam arriſum eſſe vehementius. 2. de Orat.* 113

M. Craſſus in oratione, quam contra collegam Cenſor habuit, dicebat: Quæ natura aut fortuna darentur hominibus, in ijs ſe vinci poſſe animo æquo pati. Quæ autem ipſi ſibi homines parare poſſent, in ijs rebus ſe pati vinci non poſſe. 2. de Oratore.

M. Craſſus diues. 114

M. CRASSVS, *qui ditiſſimus eſt habitus, negabat vllam ſatis magnam pecuniam eſſe ei, qui in Rep. princeps vellet eſſe, cuius fructibus exercitum alere non poſſet. 1. Offic.*

C.Lucilius. 115

CAIVS Lucilius homo doctus & perurbanus, dicere ſolebat ea quæ ſcriberet, neq; ab indoctiſſimis, neq; à doctiſſimis legi velle, quòd alteri nihil intelligerent, altei plus fortaſſe quàm ipſe de ſe. 2. de Orat.

Catulus. 116

CATVLVS cùm vidiſſet quendam ex iudicibus, quos pecunia Clodius corruperat, Quid vos à nobis præſidium poſtulabatis? an ne nummi vobis eriperētur, timebatis? Cic. Attic. lib. 1. 117

Catulus cuidam oratori malo, qui cùm in epilogo miſericordiam ſe mouiſſe putaret, poſtquam aſſedit rogauit hunc, videtur ne miſericordiam mouiſſe, At magnam quidem, inquit: neminem enim puto tam durum, cui non oratio tua miſeranda viſa ſit. 2. de Orat.

Siculi cuiuſdam iocus. 118

CVM Siculo neſcio cui familiaris quidam quæreretur, quòd diceret vxorem ſuam ſuſpendiſſe ſe de ficu: amabo te (inquit) da mihi ex iſta arbore quos ſeram ſurculos. 2. de Ora.

Scæuola. 119

SCAEVOLA Septumuleio illi Anagnino, cui pro C. Gracchi capite erat aurū repēſum, rogantì

rogantí vt ſe in Aſiam præfectũ duceret, Quid tibi vis (inquit) inſane? tanta malorum eſt multitudo ciuium, vt tibi ego hoc confirmem, ſi Romæ manſeris, te paucis annis ad maximas pecunias eſſe venturum. 2. de Orat.

Ennius. 120

BENEFACTA *malè locata, malefacta arbitror. 1. Offic.* 121

Quicquid ſine detrimento poteſt cõmodari, id tribuatur vel ignoto. Ex quo ſunt illa communia, Non prohibere aquã profluentẽ, Pati ab igne capere ignẽ, Si quis velit cõſiliũ, fidele deliberanti dare: quæ ſint ijs vtilia qui accipiũt, dãti nõ moleſta.
Homo qui erranti comiter monſtrat viam,
Quaſi lumen de ſuo lumine accendat, facit,
Vt nihilominus ipſi luceat quum illi accenderit.
1. Offic. 122

Ne quicquam ſapit ille ſapiens, qui ipſe ſibi prodeſſe nequit. 3. Offic. 123

Flagitij principium eſt, nudare inter ciues corpora. 4. Tuſc. 124

Animus æger neque pati, neque perpeti poteſt: cupere nunquam deſinit. 3. Tuſc. 125

Quem metuunt, oderunt: quem quiſque odit, periiſſe expetit. 2. Offic. 126

Amicus certus in re incerta cernitur. In Lælio.

Terentius. 127

OBSEQVIVM *amicos, veritas odium parit. In Lælio.* 128

Oēs cū ſecundæ res ſunt maximè, tū maximè
Meditari ſecum oportet, quo pacto aduerſam ærumnam ferant.
Pericla, dāna, exilia peregrè rediēs ſemp cogitet,
Aut filij peccatum, aut vxoris mortem, aut morbum filiæ:
Communia eſſe hæc fieri poſſe: vt ne quid animo ſit nouum.
Quicquid præter ſpem euenit, id deputandum in lucro. 3. Tuſcul.

Theſeus apud Euripidem. 129

NAM *qui hæc audita à docto meminiſſem viro,*
Futuras mecum commentabar miſerias,
Aut mortem acerbam, aut exilij mæſtam fugam,
Aut ſemper aliquam molem meditabar mali:
Vt ſi qua inuecta diritas caſu foret,
Ne me imparatum cura laceraret repens. 5. Tuſ.

M. Cicero. 130

DVO *hæc opto, vt moriens populum Romanum liberum relinquam, hoc mihi maius à Dijs immortalibus dari nihil poteſt. Alterum, vt ita cuique eueniat vt de Rep. quiſque mereatur.* Philip. 2.

Idem. 131

IS *mihi propriè, & ſolus honos videtur, quem ſis neq; maiorum commendatione, neq; per alterius calamitatem aſſecutus.* Pro Roſc. Amer.

HVMANISS. VIRIS, BERENGARIO, FERNANDO, ET Franciſco Ferreio Legum doctoribus, atque praeceptoribus ſuis, Petrus Lagnerius S.

TANTA ſunt ueſtra in me vel ſtudia, vel officia, viri humaniſsimi partim vt pudeat toties habere gratiã, partĩ vt noua mihi forma nõ occurat qua id faciã. Ego enim vos hactenus habui, cui carus æquè fui ſemper ac periucũdus, ac ſi veſtrũ vtrique eſſem vel frater vel filius: itaque ab eo tẽpore, quo me in familiaritatẽ veſtrã et amicitiã contuliſtis, memoria teneo, mihi ſummã veſtrã beneuolentiã & fauorẽ nullo loco defuiſſe, ſed ſæpius etiã recuſanti et pudenti officiũ veſtrũ obtruſiſſe. Nunc autẽ cùm maximè cupiã aliquo officij genere teſtatiorem animum meum apud vos relinquere, nihil mihi in mentẽ venit, quo poſsim quod cupio cõmodè perficere, niſi illud vnum quod vobis omnium credo fore gratiſsimum. Faciam vt beneficia veſtra, quibus reſpondere non poſſum, grata recordatione & memoria colam, maiora ſunt enim et illuſtriora, quàm ſoluendo ijs eſſe poſsit tenuis & anguſta ſuppellex noſtra; niſi hoc nobis forte tri-

buatur, de quo ſatis confidimus, vt nos gratiam retuliſſe, cum habuerimus, exiſtimemur. Quòd ſi nobis debetur, haudquaquam vereor quin ma gna ex parte reponatur quod debemus, cùm eo vos natos ingenio, & eo iudicio eſſe intelligam, vt ab ijs beneficium accepiſſe exiſtimetis, quos inſigni alioqui beneficio ornaueritis. Qua nos opinione recreati, non dubitamus quin Similia hæc noſtra, & parabolæ, quibus uos admodum oblectamini, à vobis probentur. Quæ ſi pari candore, & eo quo à vobis omnia ſolent animo accipiantur, fructum iam nos laboris noſtri maximum atque vberem percepimus. Valete. Tholoſæ, nono Calendas Septemb.

M D X L I.

M. T. CICERONIS PARABOLAE ALIQVOT, ET SIMILIA.

LIBER III.

1

VT HOMINVM mẽbra, nulla contentione, mẽte ipſa ac voluntate mouẽtur: ſic numine Deorũ omnia figuntur, mouentur atque mutantur. 3. de Natu. Deor. 2

Vt corpora noſtra ſine mente, ſic ciuitas ſine lege, ſuis partibus & neruis ac ſanguine & membris vti non poteſt. Pro Cluen. 3

Vt nec domus, nec Reſp. ratione quadam et diſciplina deſignata videatur ſi in ea nec rectè factis præmia extent vlla, nec ſupplicia peccatis, ſic mundi diuina in homines moderatio profectò nulla eſt, ſi in ea diſcrimen nullum eſt bonorum & malorum. 3. de Nat. deor. 4

Vt tutela, ſic procuratio Reip. ad vtilitatẽ eorum, qui commiſſi ſunt, non ad eorum quibus commiſſa eſt, gerenda eſt. 1. Offic. 5

Et ſi vnumquodque membrum hunc ſenſum habere, vt poſſe putaret ſe valere, ſi proximi mẽbri valetudinem ad ſe traduxiſſet, debilitari & interire totũ corpus neceſſe eſſet, ſic vnuſquiſque noſtrum ad ſe rapiat commoda aliorum, detrahatq; quod cuique poſſit emolumenti ſui gratia, ſocietas hominum & communitas euertatur neceſſe

ceſſe eſt. 1. *Offic.* 6

Vt contemnendus eſt qui in nauigando, ſe quàm nauim mauult incolumen, ita vituperandus, qui in Reip. *diſcrimine, ſuæ plus, quam communi ſaluti conſulit.* 4. *ad* Heren. 7

Vt tauris natura datum eſt, vt pro vitulis contra leones ſumma vi impetuq; cõtendant, ſic ij qui valẽt opibus, atque id facere poſſunt, ad ſeruandũ genus humanum natura incitantur. 3. *de* Finib. 8

Vt leges omnium ſalutem, ſingulorum ſaluti anteponunt, ſic vir bonus & ſapiens, & legibus parens, & ciuilis officij non ignarus, vtilitati omnium plus, quàm vnius alicuius ſaluti conſulit. 3. *de* Finib. 9

Vt in membris alia ſunt tanquam ſibi nata, vt oculi vt aures, aliqua etiam ceterorum membrorum vſum adiuuant, vt crura, vt manus: ſic immanes quædam beſtiæ ſibi ſolùm natæ ſunt. 3. *de* Finib. 10

Vt in nauigando tempeſtati obſequi artis eſt, etiam ſi portum tenere non queas: cùm verò id poßis mutata velificatione aſſequi, ſtultum eſt, eum tenere cum periculo curſum, quem ceperis potius, quàm eo commutato, quò telis tandem peruenires ſic cùm omnibus nobis in adminiſtranda Republica *propoſitum eſſe debeat, id quod à me ſæpißimè dictum eſt, cum dignitate ocium: non eidem ſemper dicere, ſed idem ſemper ſpectare debemus.* Cic. Lent. Fam. lib. 1. 11

Vt ex medicina nihil oportet putare proficiſci, niſi quod ad corporis vtilitatem ſpectat, quoniam eius cauſa eſt inſtituta, ſic à legibus nihil conuenit arbitrari, niſi quod Reipublicæ *conducat, proficiſci,*

ficiſci, quoniam eius cauſæ ſunt comparatæ. 1. de Inuent. 12

Non quemadmodum in palæſtra, qui tedas cãdenteis accipit, celerior eſt in curſu continuo, quã ille qui tradit: ita melior Imperator *nouus, qui accipit exercitum, quàm ille qui decedit: propterea quòd defatigatus curſor integro facẽ, hic peritus* Imperator *ĩperito exercitũ tradit.* 4. ad Herẽ. 13

Vt nec medici, nec Imperatores, *nec oratores, quamuis artis præcepta perceperint, quicquam magna laude dignum ſine vſu & exercitatione conſequi poſſunt, ſic officij conſeruandi præcepta traduntur, illa quidem, vt faciamus ipſi.* 1. Offic. 14

Vti citharœdus cum prodierit optimè veſtitus, palla inaurata indutus, cum chlamyde purpurea coloribus varijs intexta, & cum corona aurea magnis fulgentibus gemmis illuminata, citharam tenens exornatiſſimam auro, & ebore diſtinctã ipſe præterea forma & ſpecie ſit, & ſtatura appoſita ad dignitatem: ſi tum magnam populo commouens his rebus expectationem, repentè ſilentio facto vocem emittat acerbiſſimam, cum turpiſſimo corporis motu: quò melius ornatus ſit, & magis fuerit expectatus, eò magis deriſus & contemptus deijcietur. Item ſi quis in excelſo loco, & in magnis, & in locupletibus copijs collocatus, fortunæ muneribus & naturæ commodis omnibus abundabit ſi virtutis & artium (quæ virtutis magiſtræ ſunt) egebit, quò magis ceteris rebus erat copioſus & illuſtris et expectatus eò vehementius deriſus & contemptus, ex omni conuentu bonorũ eijcietur. 4. ad Heren. 15

Vt

Vt cupiditatibus Principum & vitiis infici ſo-let ciuitas:ſic emendari et corrigi continentia. I. de Legib. 16

In corpore ſi quis eiuſmodi eſt quod reliquo corpori noceat, viri ac ſecari patimur, vt membrorum aliquod potius, quàm totũ corpus intereat: ſic in Reipublicæ corpore, vt totum ſaluum ſit, quicquid eſt peſtiferum, amputetur. Philip. 8. 17

Vt membra quædam amputantur, ſi & ipſa ſanguine, & tanquam ſpiritu carere cœperunt, & nocent reliquis partibus corporis: ſic iſta in figura hominis feritas, & immanitas beluæ, à communi tanquam humanitate corporis ſegreganda eſt. 3. Offic. 18

Vt medici membrum ſæpe putrefactũ incidũt, atque in totũ eradicant, ne aliã corporis partem labefactare aut corrũpere poſſit, ſic neceſſe eſt ſi Remp. ſaluã eſſe volumus, vt perditiſſimos homines ex vrbe penitus extirpemus, ne corruptus integro, violatus caſto labẽ infringat. In Vatin. 19

Vt ſi medicus ſciat eum ægrotum, cui iuſsiſſet vinum ſumere, meracius ſumpturum, ſtatimq́; periturum, magna ſit in culpa: ſic doctus reprehendendus qui docet eos qui ſciat doctrina peruerſe & improbe vſuros. 3. de Nat. Deor. 20

Vt ſi grammaticum ſe profeſſus quiſpiam, barbarè loquatur, aut ſi abſurde canat is, qui ſe velit haberi muſicum, hoc turpius eſt, quòd in eo ipſo peccat, cuius profitetur ſciẽtiam, ſic philoſophus in ratione vitæ peccãs, hoc turpius eſt, quòd in officio, cuius magiſter eſſe vult, labitur, artemq́; vitæ profeſſus delinquit in vita. 2. Tuſc. 21

Hiſtrio, ſi paulo ſe mouit extra numerum, aut ſi ver-

ſi verſus pronunciatus eſt ſyllaba vna breuior, aut longior, exſibilatur & exploditur: in vita quæ omni geſtu moderatior, omni verſu aptior eſſe debet, vt in ſyllaba te peccare dices? 3. Paradox. 22

Vt hiſtrioni actio, ſaltatori motus non quiuis, ſed certus quidam eſt datus, ſic vita agenda certo genere quodam, non quolibet. 3. de Finib. 23

Vt in fidibus ac tibijs quamuis paululum diſcrepent, tamẽ id à ſciente animaduerti ſolet, ſic viuẽdũ eſt in vita, ne fortè quid diſcrepet, vel multò etiam magis, quò maior & melior actionum, quàm ſonorum accentus eſt. 1. Offic. 24

Vt in fidibus, muſicorum aures vel minima ſentiunt, ſic nos magna ſæpe intelligimus ex paruis. 1. Offic. 25

Vt in vita, ſic in oratione nihil eſt difficilius, quàm quod deceat videre. Orat. ad Brut. 26

Vt ad curſum equus, ad arandum bos, ad indagandum canis, ſic homo ad duas res intelligendum & agendum natus eſt, quaſi immortalis deus. 2. de Finib. 27

Quemadmodum ſæpe fit, vt is qui commendatus ſit alicui pluris eum faciat cui commendatus ſit, quàm illum à quo ſit, ſic minimè mirum eſt, primùm nos ſapientiæ commendari ab initijs naturæ, poſt autem ipſam ſapientiam nobis cariorem fieri, quàm illa ſint à quibus ad hanc venerimus. 3. de Finib. 28

Vt obſcuratur & offunditur luce ſolis lumen lucernæ ſic rerum corporearum æſtimatio, ſplendore virtutis & magnitudine obſcuretur & obruatur atque intereat neceſſe eſt. 2. de Finib. 29

Vt multò maiora ſunt opera animi, quàm corporis

poris ſic hæ res, quas perſequimur ingenio, gratiores ſunt, quàm illæ quas viribus. 2. Offic. 30

Vt maior eſt vis animi, quàm corporis: ſic ſunt grauiora ea quæ concipiuntur animo, quàm illa quæ corpore. Philip. 11. 31

Vt membrum turgidum ac tumidum vitiosè ſe habet: ita inflatus animus & tumens in vitio eſt. 3. Tuſcul. 32

Vt ciuitas in ſeditione non poteſt eſſe beata, nec in diſcordia dominorũ domus: ſic animus à ſeipſo diſſidens, ſecũq; diſcordans, nullã guſtare partẽ liquidæ voluptatis ac liberæ põt. 1. de Finib. 33

Quemadmodum oculos conturbatus, non eſt propè affectus ad ſuum munus fungendum, & reliquæ partes, reliquum ve corpus, quum à ſtatu eſt motum, officio ſuo & muneri deeſt, ſic conturbatus animus non eſt aptus ad exequendum munus ſuum. Munus autem animi eſt ratione vti. 3. Tuſc. 34

Vt agri non omnes frugiferi ſunt, qui coluntur: ſic animi non omnes culti fructum ferunt. 2. Tuſcul. 35

Vt ager quamuis fertilis, ſine cultura fructuoſus eſſe non poteſt, ſic ſine doctrina animus. 2. Tuſcul. 36

Vt medici toto corpore curãdo, minimæ etiam parti, ſi condoluit, medentur, ſic philoſophia, cùm vniuerſam ægritudinem ſuſtulerit, tamen ſi quis error aliunde extitit, ſi paupertas momordit, ſi ignominia pupugit, ſi quid tenebrarum offudit exilium, ſemper ad eundem fontem reuertendum eſt. 3. Tuſcul. 37

Vt equos propter crebras contentiones præliorum,

rum, ferocitate exultantes domitoribus tradere ſolent, vt ijs facilioribus poſſint vti, ſic homines ſecundis rebus effrænatos, ſibiq; præfidentes, tanquam in gyrum rationis & doctrinæ duci oportet, vt perſpiciant rerum humanarum imbecillitatem, varietatemq; fortune. 1. Offic. 38

Quemadmodum temperantia ſedat omnes appetitiones, & efficit vt hæc rectè rationi pareāt, conſeruatq; conſiderata iudicia mentis: ſic huic inimica intemperantia, omnem animi ſtatum inflammat, conturbat, incitat. 4. Tuſc. 39

Vt medici cauſa morbi inuenta, curationem eſſe inuentam putant, ſic nos ægritudinis cauſa reperta, medēdi facultatē reperiemus. 3. Tuſcu. 40

Qui ſuos caſus aliter ferunt, atque vt alij auctores fuerunt, non ſunt vitioſiores, quàm ferè plerique, qui auari auaros, gloriæ cupidos glorioſi reprehendunt. 3. Tuſcu. 41

Vt in cauſis non vtimur ſemper eodem ſtatu, ſed ad tempus, ad controuerſiæ naturam, ad perſonam accommodamus, ſic in ægritudine lenienda. Nam quam quiſque curationem recipere poſſit. videndum eſt. 3. Tuſc. 42

Vt fit in prælio, vt ignauus miles ac timidus ſimul ac viderit hoſtē, abiecto ſcuto fugiat quātum poſſit, ob eāq; cauſam pareat, nonnunquā etiā integro corpore, quū ei qui ſteterit, nihil tale euenerit, ſic qui doloris ſpeciē ferre nō poſſunt, abijciūt ſe, atque ita afflicti & exanimati tacēt, qui antē reſtiterīt, diſcedūt ſæpiſſimè ſuperiores. 2. Tuſ. 43

Vt onera contentis corporibus facilius feruntur, remiſſis opprimunt, ſimillimè animus intentione ſua depellit preſſum omnem ponderum, remiſſione

miſsione autem ſic vrgetur, vt ſe nequeat extollere. 2. *Tuſcul.* 44

Vt natura alius ad aliquem morbum proclinior, ſic animus alius ad alia vitia eſt propenſior. 4. *Tuſcul.* 45

Vt turpes ſunt, qui ſe efferunt lætitia tum quũ fruuntur venereis voluptatibus, ſic flagitioſi, qui eas inflãmato animo concupiſcunt. 4. *Tuſcul.* 46

Non eſt neceſſe, tanquam meretricem in matronarum cœtum, ſic voluptatem in virtutum conſilium adducere. 2. *de Finib.* 47

Vt medicorum ſcientiam non ipſius artis, ſed bonæ valetudinis cauſa probamus, & gubernatoris ars, quia bene nauigandi rationem habet vtilitate, non arte, laudatur, ſic ſapientia quæ ars viuendi putanda eſt, non expeteretur, ſi nihil efficeret, nunc expetitur, quia eſt tanquàm artifex conquirendæ & comparandæ voluptatis. 1. *de Finib.* 48

Quemadmodum gubernatores optimi vim tempeſtatis, ſic ſapientes fortunæ impetum ſuperare non poſſunt. C. Q. *fratri.* 49

Sicut medico diligenti priuſquam conetur ægro adhibere medicinam, non ſolum morbus eius vt mederi volet, ſed etiam conſuetudo valentis & natura corporis cognoſcenda eſt, ſic equidem quum aggredimur ancipitem cauſam & grauem ad animos Iudicum pertractandos, omni mente in ea cogitatione curaq; verſari debemus, vt odorari quam ſagaciſsimè poſsimus, quid ſentiant, quid exiſtiment, quid expectent, quid velint, quò deduci oratione facillimè poſſe videantur. 2. *de Orat.* 50

Vt

Vt nulla materies tam facilis ad exardeſcendum eſt, quæ niſi admoto igni ignem concipere poßit, ſic nulla mens eſt tam ad comprehendendam vim oratoris parata, quæ poßit incendi, niſi inflammatus ipſe ad eam & ardens acceſſerit. 2. de Orat. 51

Vt quum in ſole ambulamus, etiam ſi aliam ob cauſam ambulemus, fit natura tamen vt coloremur, ſic quum doctorum libros ſtudioſius legimus ſentimus orationem noſtram illorum cantu quaſi colorari. 2. de Orat. 52

Vt qui pia ludunt, etiam ſi non vtuntur in ipſa luſione artificio proprio palæſtræ, ſed indicat ipſe motus didicerint ne palæſtram, an neſciant, et qui aliquid fingunt, etſi tum pictura nihil vtũtur, tamen vtrum ſciant pingere an neſciant, non obſcurum eſt, ſic in dicẽdo facilè declaratur vtrũ is qui dicat, ad dicendum omnibus ingenuis artibus inſtructus acceſſerit. 1. de Orat. 53

Vt gẽmæ quamuis abijciantur in lutũ, fulgorẽ tamen & proprietatẽ nõ amittunt: ſic multi, qui quamuis in tenebris inuoluti fuerint, non tamen optimã naturã, quam non ab homine, ſed ab ipſo Deo genitã putamus, nõ amiſerunt. In Vatin. 54

Vt membra nobis ita data ſunt, vt ad quandam rationem viuendi data eſſe appareant ſic appetitio animi, non ad quoduis genus vitæ, ſed ad quandam formam viuendi videtur data, itemq; & ratio & perfecta ratio. 3. de Finib. 55

Vt in corporibus magnæ dißimilitudines ſunt (alios enim videmus velocitate ad curſum, alios viribus ad luctandum valere, itemq; in formis, alijs dignitatem ineſſe, alijs venuſtatem) ſic in

animis

animis exiſtunt etiam maiores varietates. 1. Officio. 56

Vt in Græcis artificibus, aiunt eos aulœdos eſſe, qui citharœdi fieri non potuerunt, ſic nõnullos videmus qui oratores euadere nõ potuerunt, eos ad iuris ſtudium deuenire. Pro Murena. 57

Vt qui mortem in malis ponit, non poteſt eam non timere, ſic nemo vlla in re poteſt id quod malum decernit, non curare, idq; timere. 3. de Finib. 58

Vt equus indomitus, quamuis natura bene cõpoſitus ſit idoneus nõ poteſt eſſe ad eas vtilitates, & aptus ad ea quæ deſiderantur ab equo, ſic homo indoctus, quamuis ingenioſus, ad virtutem non poteſt peruenire. 4. ad Heren. 59

Vt locus in mari, ſine portu nauibus non poteſt eſſe tutus ſic animus ſine fide ſtabilis amicis non poteſt eſſe in ijs rebus quæ ſub eandem rationem cadunt. 1. de Inuent. 60

Vt qui ſtadium currit, eniti & contendere debet quam maximè poßit vt vincat, ſupplantare eum qui cum certet, aut manu depellere, nullo modo debet: ſic in vita ſibi quenque petere, quod pertineat ad vſum, non iniquum eſt, alteri diripere ius non eſt. 3. Offic. 61

Vt non omnem frugem atque arborem in omni agro reperire poßis; ſic non omne facinus in omni vita naſcitur. Pro Roſc. Amer. 62

Vt ignis in aquam coniectus, continuò reſtinguitur & refrigeratur: ſic referuens falſum crimen, in puriſſimam & caſtiſſimam vitam collatum, ſtatim concidit & extinguitur. Pro Roſcio Comœdo. 63

Vt tempeſtates ſæpe certo aliquo cæli ſigno cõmouentur, ſæpe improuiſo, nulla ex certa ratione, obſcura aliqua ex cauſa concitantur, ſic in comitiorũ tempeſtate populari ſæpe intelligas quo ſigno commoda ſit, ſæpe ita obſcura eſt, vt caſu excitata eſſe videatur. Pro Muræna. 64

Vt mare quod ſua natura tranquillum eſt, ventorum vi agitari videmus, ac turbari: ſic populus ſua ſponte pacatus hominum ſeditioſorum vocibus, & violentiſſimis tempeſtatibus concitari ſolet. Pro Cluent. 65

Vt imperatores inſtructa acie ſolent, quanquam paratiſſimos milites ad præliandum videant, eos tamen cohortari: ita iuuenes ardentes & erecti ad laudem, ad literas ſunt adhortandi. Philip. 4. 66

Vt ſi gladiũ paruo puero, aut ſi ĩbecillo ſeni aut debili dederis, ipſe ĩpetu ſuo nemini noceat, ſin ad nudum vel fortiſſimi viri corpus acceſſerit, poſſit acie ipſa et ferri viribus vulnerari: ita quum hominibus eneruatis atque exanguibus Conſulatus *tanquã gladius eſſet datus, qui per ſe pungere nemină vnquam potuiſſent, hi ſummi imperij nomine armati* Remp. *contrucidauerunt.* Pro Seſt. 67

Quemadmodum theatrum quum commune ſit, rectè tamen dici poteſt eius eſſe eum locum quẽ quiſque occuparit: ſic in vrbe, mundó ve communi, non aduerſatur ius, quò minus ſuum quidque cuiuſque ſit. de Finib. 68

Vt enim neceſſe eſt lancem in libra ponderibus impoſitis deprimi: ſic animum perſpicuis cedere. 2. Academ. 69

Vt fures earum rerum quas ceperunt, ſigna

commutant: ſic multi alienis ſententijs pro ſuis vtuntur, nomina tanquam rerum notas mutantes. 5. de Finib. 70

Quemadmodum volucres videmus procreationis atque vtilitatis ſuæ cauſa fingere & conſtruere nidos, eaſdem autem quum aliquid effecerint, leuandi laboris ſui cauſa paſsim ac liberè ſolutas opere volitare: ſic noſtri animi forenſibus negotijs, atque vrbano opere defeſsi geſtiunt, ac volitare cupiũt vacui cura atq; labore. 2. de Orat. 71

Vt cygni præuidentes quid in morte boni ſit, cum cantu & voluptate moriuntur: ſic omnibus & bonis & doctis eſt faciendum. 1. Tuſc. 72

Vt ſtultitia, etſi adepta eſt quod concupiuit, nunquam ſe tamen ſatis conſequutam putat: ſic ſapientia ſemper eo contẽta eſt, quod adeſt neque vnquam ſui pœnitet. 5. Tuſc. 73

Vt mulieres ideo bene olere quòd nihil olent, videntur; ita hoc ipſo ornatior oratio quòd ornamenta negligat. Cic. Attic *lib.* 2. 74

Vt quidam morbo aliquo, & ſenſus ſtupore ſuauitatem ſibi non ſentiunt: ſic libidinoſi, auari, facinoroſi, veræ laudis guſtum non ſentiunt. Philip. 2. 75

Vt leuitatis eſt inanem aucupari rumorem, vt omnes vmbras etiam falſæ gloriæ conſectari: ſic leuis eſt animi lucem ſplendoremq; fugientis, iuſtam gloriam qui eſt fructus veræ virtutis honeſtiſsimus repudiare. In Piſonem. 76

Vt plerunque beſtiæ, fame dominante ad eum locum, vbi aliquando paſtæ ſunt, reuertuntur: ſic latrones vrgente inopia. Pro Cluent. 77

Tanquam bona valetudo iucundior eſt ijs, qui è graui

à graui morbo recreati ſunt, quàm qui nunquam ægro corpore fuerunt: ſic omnia deſiderata magis, quàm aſſiduè percepta delectant. Poſt reditum ad Quirites. 78

Vt grauius ægrotant ij, qui quum leuati morbo videntur, in eum de integro inciderunt: ſic vehementius laboramus, qui non profligato bello at pene ſublato, renouatum bellum gerere conamur. Cic. Cornificio, Famil. 12. 79

Vt is qui imprudenter læſerunt, ignoſci conuenit: ita ijs qui neceſſariò profuerunt, haberi gratiam oportet. 1. de Inuent. 80

Vt in edificijs architecti auertunt ab oculis, naribusq; dominorum ea, quæ profluentia neceſſariò tetri eſſent aliquid habitura: ſic natura res ſimileis procul amandauit à ſenſibus. 2. de Nat. deo. 81

Vt innocens is dicitur non qui nocet leuiter, ſed qui nihil noceat: ſic ſine metu is habendus eſt, non qui parua metuit, ſed qui omnino metu vacat. 5. Tuſcul. 82

Vt oculus, ſic animus ſe non videns, alia cernit. 1. Tuſcul. 83

Vt nauem & ædificium idem deſtruit facillimè, qui cōſtruxit: ſic hominem eadem optimè quæ conglutinauit natura diſſoluit. Cato Maior. 84

Vt adoleſcentem in quo ſenile eſt aliquid: ſic ſenem in quo adoleſcentis probi eſt aliquid, laudamus. Cato Maior. 85

Vt adoleſcentibus bona ĩndole præditis ſapientes ſenes delectantur, leuiorq; fit eorum ſenectus, qui à iuuentute coluntur & diliguntur: ſic adoleſcentes ſenum præceptis gaudent, quibus ad

virtutum ſtudia ducuntur. Cato Maior. 86

Adoleſcentes ſic mori videntur, vt quum aquæ multitudine vis flammæ opprimitur, et quaſi poma ex arboribus, ſi cruda ſint, vi auellūtur: ſi matura et cocta decidunt: ſic vitā adoleſcentibus vis aufert, ſenibus maturitas. Cato Maior. 87

Vt petulantia & libido magis eſt adoleſcentum, quàm ſenum, nec tamen omnium adoleſcentum, ſed non proborum: ſic iſta ſenilis ſtultitia, quæ deliratio appellari ſolet, ſenum eſt leuium, non omnium. Cato Maior. 88

Vt non omne vinum, ſic non omnis ætas vetuſtate coaceſcit. Cato Maior. 89

Vt pulchritudo corporis apta compoſitione mēbrorum monet oculos, & delectat hoc ipſo, quòd inter ſe omnes partes cum quodam lepore conſentiunt: ſic hoc decorum, quod elucet in vita, mouet approbationem eorum quibuſcum viuitur, ordine & conſtantia, moderatione omnium dictorum atque factorum. 1. Offic. 90

Vt pictores, & ij qui ſigna fabricantur, & veri etiam poetæ ſuum quiſque opus à vulgo conſiderari vult, vt ſi quid reprehenſum ſit à pluribus, id corrigatur, hiq; & ſecum, & cum alijs quid in eo peccatum ſit, exquirunt: ſic aliorum iudicio permulta nobis & facienda & non facienda, & mutanda & corrigenda ſunt. 1. Officiorum. 91

Vt benefici liberaleſq; ſumus, non vt exigamus gratiam, (neque enim beneficium fœneratur) ſed natura propenſi ad liberalitatem ſumus: ſic amicitiam, non ſpe mercedis adducti, ſed quòd omnis eius fructus in ipſo amore ineſt.

eſt, expetendum putamus. In *Lælio.* 92

Vt *aurum igne, ſic beneuolentia fidelis periculo aliquo perſpici ſolet.* Cicero Papirio Pæto, *Famil.* 9. 93

Vt *hirundines æſtiuo tempore præſto ſunt, frigore pulſæ recedunt: ita falſi amici ſereno vitæ tempore præſto ſunt, ſimulac fortunæ hyemem viderint, deuolant omnes.* 4. *ad* Heren. 94

Amici *noui veteribus non ſunt anteponendi, vt equis vetuli teneros anteponere ſolemus.* Non *enim amicitiarum eſſe debent, ſicut aliarum rerum, ſatietates: veterrima quæque eſſe ſuauiſſima debent.* Nouitates *tamen non repudiandæ: vetuſtas autem ſuo loco conſeruetur.* In *Lælio.* 95

Vt *monere & moneri proprium eſt veræ amicitiæ, & alterum liberè facere non aſperè, alterum patienter accipere, non repugnanter: ſic habendum nullam in amicitijs peſtem eſſe maiorem quàm adulationem, blandicias, aſſentationem.* In *Lælio.*

PETRVS LAGNERIVS COMPENDIENSIS FRANCIſco ab Oliua Tholoſano, ſummæ ſpei adoleſcenti S.P.D.

OPTIMA *hæreditas, mi Franciſce, quæ liberis à patribus relinquitur, eſt via virtutis, multarumq; artium cognitio atq; ſciẽtia: quæ mihi, iuſta Ciceronis ſententiã, videtur omni patrimonio præſtantior. Itaque non poſſum ſatis probare ſingulare illam patris tui in promouẽdis ſtudijs tuis diligentiam, qui à ceteris patribus volũtate longè et ſtudio diſsimilis, hoc ſibi ſolũ credit negocij dari, optimis vt & moribus, & literis tua illa rudis ætas ĩbuatur, & ſi præpoſtera ſit hodie multorum cura & diligentia, qui nihil eo habẽt neglectius, quo ijs nihil eſſe debet commendatius in eo tantum occupati, vt habeat filius vnde ſplendidè viuat, non admodum ſoliciti vt habeat vnde rectè viuat; corporum magnam, animi verò & mentis, aut nullam, aut ſeram curam habentes. Præclarè igitur pater tuus, qui non tam pulchrum duxit bene naſci, quàm præclarum bene inſtitui, cuius nunc neceſſe eſt, vt ingraueſcens ætas in tuis moribus & literis conquieſcat: ſi modò is eſſe vis, quem te ſemper eſſe voluit. Mihi profectò dubia non eſt, aut obſcura il-*

lius

lius erga te voluntas, quæ tibi vt nullo loco defuit, ſic nullo quoque tempore deerit, tu vide ipſe tibi ne deſis. Magna eſt illius de te opinio, nec vulgaris multorum de tuis ſtudijs expectatio, quæ tibi non retinenda modo aut ſuſtinenda, ſed cura & ſtudio augenda & amplificanda eſt. Scito enim ea abs te expectari, quæ ab ingenuo adoleſcente, & Ioannis ab Oliua, & aduocati regij filio expectanda ſunt: fac tibi paternæ virtutis, maiorumq; tuorum veniat in mentem recordatio, quæ te officij tui obliuiſci nõ ſinet, quæ te dies noctesq; commouebit, atque perficiet, vt aliquando excitatam de te opinionem tueri & ſuſtinere poßis. Atque ne ipſe boni & ſtudioſi præceptoris officio videar defuiſſe, ego te cum multis de cauſis, tum amore incitatus, meo, rogo & moneo, vt candidis moribus & literis, ad quas tu natus videris, omni cura & ſtudio inuigiles; quod quò fiat commodius, ego Ciceronis eas ſententias, quæ ad pietatem, Chriſtianamq; religionem videbantur proximè accedere, tibi & dico, & deuoueo: quas, ut diligenter amplectare, ſtudiosè euoluas, totusq; in ijs verſere, pro mea in te beneuolentia & hortor & obſecro. Vale, Tholoſæ, octauo Cal. Septem. anno M D XLI.

M. T. CICERONIS

PIAE ALIQVOT SENTENTIAE.

LIBER IIII.

SI QVOD *optimum maximumq; eſt, id volumus adipiſci, virtuti opera dãda eſt, ſine qua nullã rem expetendã conſequi poſſumus.* In Lælio. 1

Omnium rerum magnarum à dijs immortalibus principia ducuntur. In Vatin. 2

à Dijs immortalibus, ſunt nobis agendi capienda primordia. 2. de Leg. 3

Nemo magnus ſine aliquo afflatu diuino vnquam fuit. 2. de Nat. deo. 4

Quum ipſa natura magnam homini facultatem dederit, tamen eſſe Deus *putatur, vt et ipſum quod eſt hominũ propriũ, non partũ per nos, ſed diuinitus ad nos delatũ videatur.* 1. de Orato. 5

Commoda quibus vtimur, lucem qua fruimur, ſpatium quem ducimus, à Deo *nobis dare & impartiri videmus.* Pro Roſc. Amer. 6

Si hoc à principio perſuaſum hominibus, dominos eſſe omnium rerum ac moderatores deos, eaq; quæ gerantur, eorum geri ditione atque numine, eoſq; optimè de genere hominum mereri: et qualis quiſque ſit, quid agat, quid in ſe admittat qua 7

mente

mente, qua pietate colat religionem, intueri, piorũq; & impiorũ habere rationem. 2. de *Legib.* 8

Deorum prouidentia mundus adminiſtratur, iidemq; conſulunt rebus humanis; neque ſolum vniuerſis, verumetiam ſingulis. 1. de Diuin. 9

Mundus regitur numine Deorum, *eſtq; quaſi communis vrbs & ciuitas hominum.* 3. *de Finibus.* 10

Nihil eſt illi principi Deo, *qui omnem hunc mundum regit (quod quidem in terris fiat) acceptius, quàm concilia, cœtusq; hominum iure ſociati, quæ ciuitates appellantur. Som. Scip.* 11

Illud modò videto, vt Deum *noris, etſi ignores & locum & faciem: ſic animum tibi tuum notum eſſe oportet, etiam ſi ignores & locum et formam.* 1. *Tuſc.* 12

Quis eſt tam vecors, qui cùm ſuſpexerit in cœlum, Deos *eſſe non ſentiat & ea quæ tanta mente fiunt, vt vix quiſquam arte vlla ordinem rerum ac viciſsitudinem perſequi poſsit, caſu fieri putet? de* Reſ*ponſis* Aruſp. 13

In mundo Deus *eſt aliquis, qui regit, qui gubernat, qui curſum aſtrorum, qui mutationes temporum, rerum viciſsitudines, ordineſq; conſeruat, terras & maria contemplans, hominum commoda vitasq; tuetur,* 1. *de* Nat. *deo.* 14

Deus *ipſe qui intelligitur à nobis, alio modo intelligi non poteſt, niſi mens ſoluta & libera & ſegregata ab omni concretione mortis, omnia ſentiens & mouens, ipſaq; prædita motu ſempiterno* Somn. *Scip.* 15

Ea eſt Dei *vita, qua nihil beatius, nihil omnino bonis omnibus affluentius cogitari poteſt.* Ni-

hil enim agit, nullis occupationibus eſt implicatus, nulla opera molitur; ſua ſapientia & virtute gaudet, habet exploratum fore ſe ſemper tum in maximis, tum in æternis voluptatibus. 1. de Nat. Deorum. 16

Vt hominum membra nulla contentione, mente ipſa & voluntate mouentur: ſic numine deorum omnia finguntur, mouentur, atque mutantur. 1. de Nat. Deo. 17

Mala & impia conſuetudo eſt contra Deos *diſputandi ſiue ex animo id fiat, ſiue ſimulatè.* 2. de Nat. Deor. 18

Homini timidò de poteſtate Deorum *& pauca dicenda ſunt.* Pro lege Manil. 19

Pietas grata eſt Deo: *ſumptus eſt remouendus. Quid enim eſt cur paupertatē, Deorū aditu arceamus, præſertī cū ipſi* Deo *nihil minus gratū futurū ſit, quā nō oībus patere ad ſe placādū, et colēdū viā* Numæ Pōphilij? 2. de Leg. Vide de Deo. 1. 20

Nulla eſt erga Deos *pietas, niſi honeſta de numine* Deorum *a c mente opinio.* Pro Planc. 21

Color albus præcipuè decorus Deo *eſt.* 2. de Legibus. 22

Cùm multùm animus corpori præſtet, obſerueturq; vt caſta corpora adhibeantur multò eſt in animis id obſeruandum magis: nam inceſtum vel aſperſione aquæ, vel dierum numero tollitur: animi labes, nec diuturnitate euaneſcit, nec manibus vllis elui poteſt. 2. de Leg. 23

Nullum eſt animal, præter hominem, quod habeat aliquam notitiam Dei. 1. de Leg. 24

De *hominibus nulla gens eſt, neque tam immanſueta, neq; tàm ferrea, quæ non etiamſi igno*

rer

ret qualem Deum habere deceat, tamen hab endum ſciat. 1. de Leg. 25

Firmiſsimum afferri videtur, cur Deos eſſe credamus, quòd nulla gens tam fera, nemo omnium tam ſit immanis cuius mentem non imbuerit deorum opinio. 1. Tuſc. 26

Dij immortales ſparſerunt animos in corpora humana, vt eſſent qui terras tuerentur, quiq; cœleſtem ordinem contemplantes, imitarentur eum vitæ modo, atque conſtantia. Cato Maior. 27

Deus, animal vnum ſpectabile, hominē in quo oīa animalia contineret, effecit. De Vniuerſ. 28

Sunt ex terra homines, non vt incolæ & habitatores ſed quaſi ſpectatores ſuperarum rerum atque cœleſtium, quarum ſpectaculum ad nullum aliud genus animantium pertinet. Senſus autem interpretes ac nuncij rerum, in capite, tanquam in arce mirificè ad vſus neceſſarios & facti & collocati ſunt. Tu reliqua vide ſupra. de Homine. 119. 2. de Nat. deo. 29

Cùm natura ceteras animantes abiecisset ad paſtum, ſolum hominem erexit, & ad cœli quaſi cognationis, domicilijq; priſtini conſpectum excitauit, tum ſpeciem ita formauit oris, vt in ea penitus reconditos mores effingeret. 1. de Leg. 30

Omnia aliorum cauſa generata ſunt, vt fruges atque fructus, quos terra gignit, animalium cauſa, animantes, hominum: vt equus vehendi cauſa, arandi bos, venandi & cuſtodiendi canis. Ipſe autem homo ortus eſt ad mundum contemplandum. 2. de Nat. Deo. 31

Nobis perſuaſum eſſe debet, ſi omnes deos, ho-

mineſq; celare poſsimus,nihil tamen auarè, nihil iniuſtè,nihil libidinoſè,nihil incontinenter eſſe faciendum. 3.Offic. 32

Quum deſpicere cœperimus, et ſentire quid ſimus,& quid ab animantibus ceteris differamus, tum ea inſequi incipiemus,ad quæ nati ſumus. 5. de Finib. 33

Si conſiderare velimus quæ ſit in natura hominis excellentia,& dignitas,intelligemus quàm ſit turpe diffluere luxuria, & delicatè ac molliter viuere,quàmq; honeſtum parce,continenter,ſeverè,ſobriè. 1.Offic. 34

Nec figura corporis, nec excellens vis ingenij humani ſignificat ad hanc vnam rem natum hominem,vt frueretur voluptatibus. 2.de Fini. 35

Animus eſt ingeneratus à Deo, *ex quo verè, vel agnitio nobis cum cœleſtibus, vel genus, vel ſtirps appellari ſolet.* 1.de Leg. 36

*Eſt animus cœleſtis ex altiſsimo domicilio depreſſus, & quaſi demerſus in terram locũ diuinæ naturæ,æternitatiq; contrariũ.*Cato Maior. 37

Humanus animus decerptus ex mente diuina cum alio nullo niſi cum ipſo Deo, *ſi hoc fas eſt dictu,comparari poteſt.* Hic *igitur ſi eſt excultus,et ſi eius acies ita curata eſt. vt ne cæcetur erroribus, fit perfecta mens,id eſt abſoluta ratio, quod eſt idem quod virtus.* 5.Tuſc. 38

Nulla eſt celeritas, quæ poſsit cum animi celeritate comparari: qui ſi manet incorruptus, ſuiq; ſimilis,neceſſe eſt ita feratur, vt penetret & diuidat omne cœlum hoc in quo nubes,imbres,ventiq; coguntur. 1.Tuſc. 39

Oportet vt ipſa ſe mens vitijs exutam cogno-

ſcat,

ſcat, coniunctamq́; cum diuina mente ſe ſentiat, ex quo inſatiabili gaudio compleatur. 5. Tuſ. 40

Cum animus, cognitis perceptiſq; virtutibus, à corporis obſequio indulgentiaq́; diſceſſerit, voluptatemq́; ſicut labem aliquem decoris oppreſſerit, omnemq́; mortis doloriſq; timorem effugerit, ſocietatemq́; caritatis coniecerit tum ſuis, omneſq́; natura coniunctos ſuos duxerit, cultumq́; Deorum *& puram religionem ſuſceperit, & exacuerit illam, vt oculorum: ſic ingenij aciem ad bona deligenda & reijcienda contraria, quæ virtus ex prouidendo eſt appellata* Prudentia *: quid eo dici aut cogitari poterit beatius?* Idemq́; *quum cælum, terras, maria, rerumq́; omnium naturam perſpexerit, eaq́; vnde generata, quò recurrant, quando, quomodo obitura, quid in ijs mortale & caducum, quid diuinum & æternum ſit viderit, ipſumq́; ea moderantem & regentem penè prehenderit, ſeſeq́; non vnis circundatum mœnibus popularem alicuius definiti loci, ſed ciuem totius mundi quaſi vnius vrbis agnouerit: in hac ille magnificentia rerum, atque in hoc conſpectu & cognitione naturæ Dij immortales, quàm ſe ipſe noſcit, quod* Apollo *præcipit* Pythius *: quàm contemnet: quàm deſpiciet quàm pro nihilo putabit ea, quæ vulgo ducuntur ampliſſima?* 1. *de* Legibus. 41

Animus *cùm eſt ſecum, ſecumq́;, vt dicitur, viuit, tum quæ ad ſe pertinent, ea curat: quæ ſua ſunt, cognoſcit, noſcit ſeipſum.* 1. Tuſc. 42

Si quis eſt hoc robore animi, atque hac indole virtutis, ac continentiæ, vt reſpuat omnes voluptates, omnemq́; vitæ ſuæ curſum in labore corporis,

atque

atque in animi contentione conficiat, quem non quies, non remiſsio, non æqualium ſtudia, non ludi, non conuiuia delectent nihil in vita expetendum putet, niſi quod eſt cum laude & honore, & cum dignitate coniunctum: hunc mea ſententia diuinis quibuſdam bonis inſtructum atque ornatum puto. Pro M. Cælio. 43

Altè ſpectare ſi voles, atq; hanc ſedem & æternam domum contueri, neq; ſermonibus vulgi dederis te, in præmijs humanis ſpem poſueris rerum tuarum, ſuis te illecebris oportet ipſa virtus trahat ad verum dedecus. Somn. Scip. 44

Cogitantes ſupera atque cæleſtia, hæc noſtra vt exigua & minima contemnamus. 4. Acade. *quæſtio.* 45

Quid poteſt ei videri magnum in rebus humanis, cui æternitas omnis, totiusq; mundi nota ſit magnitudo? Nam *quid aut in ſtudijs humanis, aut in tam exigua vita breuitate magnum ſapienti videri poteſt, qui ſemper animo ſic excubat, vt nihil ei improuiſum accidere poſsit, nihil inopinatum, nihil omnino nouum?* Atq; *idem ita in omnes partes aciem intendit, vt ſemper videat ſedem ſibi ac locum ſine moleſtia atque angore viuendi, vt quemcunque caſum fortuna inuexerit, hunc aptè & quietè ferat.* 4. Tuſc. 46

Confer noſtrã longiſsimam ætatem cum æternitate, & breuiſsima reperietur. 1. Tuſc. 47

Cæleſtia ſemper ſpectato, illa humana contemnito. Som. Scip. 48

Nihil eſt melius, quã memoria rectè factorũ, & libertate cõtẽtũ, negligere humana. Ci. Bruto. 49

Abeunt omnia vnde orta ſunt. Cato Ma. 50

Nemo

Nemo confidat ſemper ſibi illud ſtabile & firmum permanſurum quod fragile & caducum ſit. 2. *Tuſc.* 51

O Dij boni quid eſt in hominis vita diu? Mihi ne diuturnum quidem quicquam videtur, in quo eſt aliquid extremum: cum enim id aduenit, tum illud quod præteriit effluxit: tantũ remanet quod virtute & rectè factis ſis conſecutus: horæ quidem cedunt, & dies, & menſes, & anni, nec præteritum tempus vnquam reuertitur, nec quid ſequatur, ſciri poteſt. Cato Maior. 52

Quis eſt, quamuis ſit adoleſcens, cui ſit exploratum ſe ad veſperũ eſſe victurũ? Cato Maior. 53

Nemini exploratum poteſt eſſe, quomodo ſeſe habiturum ſit corpus non dico ad annum, ſed ad veſperum. 2. de Finib. 54

Homines nos eſſe meminerimus, ea lege natos, vt omnibus telis fortunæ propoſita ſit vita noſtra: neque eſſe recuſandum, quò minus ea, qua nati ſumus, conditione, viuamus, né ve tam grauiter eos caſus feramus quo nullo cõſilio vitare poſſumus, euẽtisq́; aliorũ memoria repetendis, nihil accidiſſe noui nobis cogitemus. Cicer. Titio, Famil. 5. 55

Vtrum viuere, an mori ſit melius, Dij immortales ſciunt, hominem quidem arbitror ſcire neminem. 1. *Tuſc.* 56

Ex ipſa vita diſcedimus, tanquam ex hoſpitio, non tanquam ex domo: commorandi enim nobis natura diuerſorium, non habitandi dedit. Cato Maior. 57

Mors terribilis eſt ijs, quorum cum vita omnia extinguuntur: non ijs, quorum laus emori non poteſt. Parad. 2. 58

Sic

Sic habeto te non eſſe mortalẽ, ſed corpus hoc. Somn. Scip. 59

Corpus hoc eſt mortale, animi verò motus ſempiterni. Pro Seſtio. 60

Duæ ſunt viæ, vt ait Socrates, *duplicesq; curſus animorũ è corpore excedentium.* Nam *qui ſe humanis vitijs contaminarunt, & ſe totos libidinibus dediderunt: ijs deuium quoddam iter eſt ſeclusum à cõcilio* Deorum. *Qui autem ſe integros caſtosq; ſeruarunt, quibusq; fuit minima cur corporibus contagio, ſuntq; in corporibus humanis vitam imitati* Deorum, *his ad illos, à quibus ſunt profecti, facilis patet reditus. 1. Tuſc.* 61

Eorum animi, qui ſe corporis voluptatibus dediderunt, earumq; ſe quaſi miniſtros præbuerunt, impulſuq; libidinum voluptatibus obedientium. Deorum *& hominum iura violarunt, corporibus elapſi, circa terram ipſam volutãtur: nec in hunc locum cœleſtem, id eſt in cœlum, niſi multis exagitati ſeculis, reuertuntur.* Som. Scip. 62

Qui rectè & honeſtè curriculum viuendi à natura datum confecerit, ad aſtra facilè reuertetur: non qui aut immoderatè, aut intemperanter vixerit. De Vniuerſ. 63

Omnibus qui patriam conſeruarint, adiuuerint, auxerint, certus ẽ in cœlo ac definitus locus, vbi beati ſempiterno æuo fruantur. Som. Scip. 64

Omnium animi ſunt immortales, ſed bonorum fortiumq; diuini. 2. de Leg. 65

Bonorum virorum mentesq; mihi diuinæ atq; æternæ vidẽtur, & ex hominũ vita ad Deorũ *religionẽ sãctimoniãq; demigrare.* Pro C. Rab. 66

Tunc erimus beati, quum corporibus relictis, cipidi-

cupiditatum & emulationum erimus expertes. 1.Tuſcul. 67

Veſtra quæ dicitur vita, mors eſt. in Somnio *Scip.* 68

Vetat dominans ille in nobis Deus, iniuſſu hinc nos ſuo demigrare. Quum verò cauſam iuſtam Deus ipſe dederit, næ ille medius fidius vir ſapiẽs lætus ex his tenebris in lucem illam exceſſerit, nec tamen illa vincula carceris ruperit, leges enim vetant, ſed tanquam à magiſtratu, aut ab aliqua poteſtate legitima, ſic à Deo *euocatus atque emiſſus exierit.* 1.Tuſc. 69

Tibi & pijs omnibus eſt animus in cuſtodia corporis retinendus, nec iniuſſu eius à quo ille eſt vobis datus, ex hominum vita migrandum eſt, ne munus aſſignatum à Deo *defugiſſe videamur. Somn.Scip.* 70

Nõ eſt iniuſſu imperatoris, id eſt Dei, *de præſidio & ſtatione vitæ decedendũ.*Cato Maior. 71

Niſi Deus *iſtis te corporis cuſtodijs liberauerit, ad cælũ aditus patere nõ poteſt.Somn.Scip.* 72

Nos ſiquid tale acciderit, vt à Deo *denunciatum videatur vt exeamus è vita læti, & agentes gratias pareamus, emittiq́; nos è cuſtodia, & leuari vinculis arbitremur, vt aut in æternam & planè noſtram domum remigremus, aut omni ſenſu moleſtiaq́; careamus. Sin autem nihil denunciabitur, eo tamen ſimus animo, vt horribilem illum diem alijs, nobis fauſtum putemus: nihilq́; in malis ducamus, quod ſit vel à* Dijs *immortalibus, vel à natura parente omnium conſtitutum. Non enim temerè, nec fortuitò ſati & creati ſumus, ſed profectò fuit quædam vis, quæ*

generi

generi conſuleret humano, nec id gigneret aut ale ret, quod quum exanclauiſſet omnes labores, tum incideret in mortis malum ſempiternum. 1. Tuſcul.

Nec vnquam bono quicquam mali euenire po teſt, nec viuo, nec mortuo, nec vnquam eius res à Dijs immortalibus negligentur. 1. Tuſcul. 74

Improbo bene eſſe non poteſt. In Par. 75

Animi conſcientia improbi ſemper cruciatur 2. de Finib. 76

Impij pœnas luunt, &c. 1. de Leg. Vide Impij, 111. 77

Cuiuſuis eſt hominis errare, nullius niſi inſipientis, perſeuerare in errore Phil. 12. 78

Facilius ijs ignoſcitur, qui non perſeuerare, ſed ab errato ſe reuocare moliuntur: eſt enim humanum peccare, ſed beluinum in errore perſeuerare. In Vatin. 79

Optimus eſt portus pœnitenti, mutatio conſilij. Philip. 12. 80

Sit erranti medicina confeßio. Cic. Octauio.

Permulta nos conſultò omiſimus, & ea in primis quæ ad dicendi facultatem & exercitationem magis quàm ad inſtitutum noſtrum pertinere videbantur, quibus aliquando proprius et ſuus locus à nobis, ſi hunc noſtrum laborem probari intellexerimus, tribuetur.

ILLVSTRES

QVAEDAM SENTENTIAE EX OPTIMIS

quibuſq; alijs auctoribus ſelecta, per eundem Pet. Lagnerium.

VIRTVS.

VIRTVTE *homini à dijs immortalibus nihil melius datum eſt.*
Ampliſsimũ ſibiipſi præmium eſt virtus.
Ipſa quidẽ virtus ſibimet pulcherrima merces. Silius Ital.
Omnia ei adſunt bona, quem penes eſt virtus. Plaut.
Sola virtus expers ſepulcri.
Virtuti fortuna cedit.
Virtus fortunæ non eſt indiga. Seneca.
Virtus fortunare ſolet. Salluſt.
Nunquam poteſt non eſſe virtuti locus.
Virtuti omnia parent.
Domat omnia virtus.
Famam extendere factis, Hoc virtutis opus. Virgil.
Virtutis & gloriæ comes inuidia.
Vireſcit vulnere virtus.
Virtutis præmium honor.
Ipſa ſeſe virtus ſatis oſtendit. Salluſt.
Virtus neque dono datur, neque accipitur.
Virtus eripi nec ſurripi poteſt, vnquam, neque naufragio, Cicero.

naufragio,neque incendio amittitur.

…eca. Nunquàm Stygias fertur ad vmbras
Inclyta virtus.
Virtus æterna,præclaraq; habetur.

…utus. Qui per virtutem perit,non pol interit.
Bonũ eſt, quicquid ex virtutis geritur imperio.

…cero. Quod rectum, & honeſtum, et cum virtute eſt, hoc demum eſt bonum.

…autus. Sat habet fautorum ſemper,qui rectè facit.
Sera nunquam eſt ad bonos mores via.
Bene viuere,bis viuere eſt.
Ad virtutem vna & ardua eſt via.
Ad gloriam virtutis via peruenitur.

…rat. Virtutem incolumen odimus:
Sublatam ex oculis quærimus inuidi.

…enal. Probitas laudatur & alget.
Haud facilè emergunt, quorum virtutibus obſtat.
Res anguſta domi.

…luſt. Bonos imitari quàm ijs inuidere præſtat.
Vbi malos præmia ſequuntur,haud facilè quiſquam gratuitò bonus eſt.

…eca. Plerunque nos fallat vitium ſpecie virtutis & umbra.
Proſperum ac felix ſcelus
Virtus vocatur.
Pauore carent, qui nihil commiſerunt: at pœnam ſemper ob oculos verſari putant qui peccarunt.
Vacandum non modò omni crimine, ſed & criminis cuiuſcunque ſuſpicione.

…rat. Oderunt peccare boni virtutis amore:
Oderunt peccare mali formidine pœnæ

Semita

Semita certè Iuuen.
Tranquillæ per virtutem patet vnica vitæ.
Affectibus bene vti virtus: malè vti, vitium.
Nobilitas ſola eſt, atque vnica virtus. Iuuenal.
Statuæ huiuſmodi relinquendæ, quæ virtutis ſint monumenta magis, quàm ſtaturæ corporis. Claudianus.
Virtute decet, non ſanguine niti.
Sola perpetuò manent Seneca.
Subiecta nulli mentis atque animi bona.
Omnis ſpes in virtute ponenda.

Prudentiæ.

PRVDENTES *Dÿ amãt, et oderũt malos.*
Priuſquam initium rectè conſtitueris, ſtultum eſt de exitu conſilium capere.
Iſthuc eſt ſapere, non quod ante pedes modo eſt uidere, ſed etiã illa quæ futura sũt proſpicere. Terent.
Priuſquàm incipias conſulto, & vbi conſulueris, maturè facto opus eſt. Salluſt.
Præterita reprehendi poſſunt, corrigi non poſſunt.
Cum re mutare conſilium prudentis eſt. Salluſt.
In capiendis conſilÿs feſtinatio rationis inimica mentis præſtringit oculos.
Haud facilè animus verum prouidet, vbi odium, amicitia, ira, atque miſericordia intercedunt.
Nunquam ita quiſquam bene ſubducta ratione ad vitam fuit, Terent.
Quin res, ætas, vſus, ſemper aliquid adportet noui, &c.

Perbeati

Cicero. Perbeati ſunt, qui eum tenent vitæ curſum, vt vel in negocio ſine periculo, vel in ocio cum dignitate verſentur.

Seræ ſunt hominum lamentationes, prorſusq́; vituperandæ, quas occupatas in iis lugendis cernimus, quæ vitio ſuo deſidiaq́; contigerunt.

Primus ad ſapientiam gradus, ſeipſum noſſe: quod vt omnium difficilimum eſt, ita longe vtiliſſimum.

Plautus. Feliciter is ſapit, qui periculo alieno ſapit.

Tibul. Felix quicunque dolore
Alterius, diſces poſſe carere tuo.

Terent. Scitum eſt, periculum ex aliis facere, tibi quod ex vſu ſiet.

Idem Ita comparata eſt omnium hominū natura, aliena melius vt videant & iudicent, quā ſua.

Suus cuique attributus eſt error.

Catul. Sed non videmus manticæ quid in tergo eſt.

Salluſt. Aliena ſic nobis tractanda ſunt, vt noſtrarum non obliuiſcamur.

Stultitiæ eſt alienam rem ſuo periculo curare.

Prudentis eſt mortis meminiſſe.

Sapientiſſimus quiſque animo æquiſſimo moritur, ſtultiſſimus iniquiſſimo.

Heſiodus Aeſtas non ſemper fuerit, componere nidos.

Carpe diem, quàm minimum credulus poſtero.

Viue memor quam ſis æui breuis.

Horat. Sera nimis vita eſt craſtina: viue hodie.

Martia. Dum lucet, viue.

Vtendum præſentibus.

Memineris iuuenis, quòd aliquando ſenex eris.

Eſt ſua rebus pulcritudo, ſed et interim deſinit.

Stultum

Stultus eſt, qui quæ obtulit opportunitas, non amplectitur. **Ouidius**

Bene qui latuit, benè vixit, & intra
Fortunam debet quiſque manere ſuam.

Optimus eſt in omnibus rebus modus, laudabiliſq; menſura. **Boethius**

Quod præcipiti via
Certum deſerit ordinem,
Lætos non habet exitus.

Eſt modus in rebus, ſunt certi denique fines, **Horat.**
Quos vltra, citraq; nequit conſiſtere rectum.

In omni re videndum, ne quid nimis. **Terent.**

Flagitium eſt, te alijs conſilium dare, foris ſapere, tibi non poſſe auxiliarier.

Lentè feſtinandum eſt. **Ouidius**

Habent paruæ commoda magna moræ.

Quod cauere poſſis, ſtultum eſt, admittere. **Terent.**

Prudentis eſt in pleriſque conuiuero.

In auido ĩgenio, ſæpe paruum vincit conſilium.

Ineuntis ætatis inſcitia, ſenum conſtituenda & regenda eſt prouidentia.

Stultum eſt dimenſionibus terrarum ſtudere, & ſeipſum neſciri metiri.

Dijs proximus ille eſt,
Quem ratio, non ira mouet. **Claudianus.**

Vtilia iucundis præferenda ſunt, cùm obtineri vtrunque non poteſt.

Vix ſibi ipſi, nedum alij credet prudens.

Ab altero expectes, alteri quod feceris.

Omnia prius experiri, quàm armis, ſapientem decet. **Terent.**

Euentus ſtultorum magiſter.

Dulce eſt deſipere in loco.

Fortitudinis

Fortitudinis.

Ouidius FORTIOR *eſt, qui ſe, quàm qui fortiſsima vincit*
Mœnia nec virtus altius ire poteſt.
Omne ſolum forti patria eſt.
Patria eſt vbicunq; virtus ſedem ſibi elegerit.
Fortium virorum eſt magis mortem contemnere, quàm amare vitam.
Seneca. *Quemcunque fortem videris, miſerum neges.*
Terent. *Fortes fortuna adiuuat.*
Magnum faciunt hominem res aduerſæ, quemadmodum ſecundæ felicem.
Creſcit in aduerſis virtus.
Salluſt. *Neceſsitudo etiam timidos fortes facit.*
Ouidius *Scilicet aduerſi probitas exercita rebus,*
Triſti materiam tempore laudis habet.
Salluſt. *Quanta cuiuſque animo audacia natura, aut moribus ineſt, tanta in bello patere ſolet.*
Plautus. *In re mala animo ſi bono vtare, iuuat.*
Lucret. *In dubijs homines ſpectare periclis,*
Conuenit aduerſisq; in rebus noſcere qui ſint.
Plautus. *Animus æquus, optimum eſt ærumnæ condimentum.*
Sil. Ital. *Explorat aduerſa viros, perq; aſpera duro*
Nititur ad laudem virtus interrita cliuo.
In quo quiſque periculo habet animum.
Terent. *Scitum eſt profectò quiddam, & in medijs malis ea quenquam ſapere, quæ ſapere eſt opus.*
Virgil. *Tu ne cede malis, ſed contra ardentius ito.*
Seneca. *Haud eſt virile terga fortunæ dare.*

Facere

Facere ſolent extrema ſecuros mala. Seneca.
Apparet virtus,arguiturq́; malis.
Facile ſupplicium perpeti, ſe ſupplicio liborare eſt.
Vt valeas,multa ferenda tibi. Ouidius
Superanda omnis fortuna ferendo eſt.
Audaces fortuna iuuat,timidosq́; repellit. Vergil.
Mors terribilis eſt ijs, quorum cum vita omnia extinguuntur, non ijs quorum emori virtus non poteſt.
Audendum tibi aliquid ſi vis eſſe aliquid. Proper.
Non fit ſine periculo facinus magnum & memorabile. Terent.
Laus etit magnis & voluiſſe ſat eſt.
Vt deſint vires, tamen eſt laudanda voluntas. Ouidius
Nihil tam altè natura conſtituit, què virtus non poſsit eniti.
Inuia virtuti nulla eſt via.
Tendit in ardua virtus. Ouidius
Eneruos animos virtus odiſſe ſolet. Idem.
Nihil intentatum relinquit virtus.

Amicitia.

NEQVE *ſalſum prorſus, neque ſuaue eſſe poteſt quicquam, vbi amor non admiſcetur. fel quod eſt amarum,id mel faciet.* Plautus.
Non aqua,non igni, non aere pluribus locis vtimur quàm amicitia. Cicero.
Solem è mundo tollunt, qui amicitiam è vita tollunt. Cicero.
Tantum boni eſt in amicitia, vt ad eã rem perficiendam,deorum atque hominum munera Xenoph.

videantur concurrere.

Amicus eſt deſiderabile nomen, homo vix apparens, infelicitatis refugium, vix inuenienda poſſeßio ſecretorum receptor, indeficiens quies amanda felicitas.

Salluſt. *Aequalitate animorum conſtat amicitia.*

Idem velle, atque idem nolle, ea demum firma eſt amicitia.

Eadem cupere, eadem odiſſe inter bonos, inter malos factio eſt.

Solus eſt homo, amico amicus.

Amicitia omnibus rebus humanis anteponẽda.

Seneca. *Odit verus amor, nec patitur moras.*

Plautus. *Tardo amico nihil eſt quicquam inæquius.*

Auguſt. *Amor qui renuit operari, amor non eſt.*

Vbi amici, ibidem opes.

Plautus. *Is amicus eſt, qui in re dubia re iuuat, vbi re eſt opus*

Cicero. *Amicus certus in re incerta cernitur.*

Ouidius. *Scilicet vt fuluum ſpectatur in ignibus aurũ,*
Tempore ſic duro eſt inſpicienda fides.

Stat nulla diu mortalibus vſquam
Fortuna titubante fides.

Ouidius *Donec eris felix, multos numerabis amicos:*
Tempora ſi fuerint nubila ſolus eris.

Seneca. *Fidem ſecunda poſſunt, aduerſa exigunt.*

Martia. *Extra fortunam eſt, quicquid donatur amicis*
Quas dederis, ſolus ſemper habebis opes.

Si quid erga amicum benefeceris, aut conſulueris fideliter, non videris meruiſſe laudem munere functus tuo

Reconciliata ſimultate, qualibet leues ſuſpiciones fugiendæ ſunt.

Verus

Verus amor nullum nouit habere modum. Proper.
Coniunctio animorum:maxima cognatio eſt.
Qui verè amat, præter vnū amare non poteſt.
Opitulandum amicis,ſed vſque ad aras.
Contra patriā arma pro amico ſumēda nō sūt.
Eſt quatenus amicitiæ dari venia poſsit. Cicero.
Omnia cum amico diſcutienda ſunt, primùm autem diſcutiendus, probandusq́; amicus ipſe eſt.
Amicitijs non eſt vtendum vt floribus, tandiu gratis, quandiu recentibus.
Veteres amicitias pro conſequentium nouitate non faſtidias.
Amicorum nunquam cuiquam hominum ſatis fuit. Salluſt.
Amicos res inuenit. Plautus.
Amicorum communia debent eſſe omnia.
Nomen amicitiæ barbara corda mouet. Ouidius.
Amandi nec multi, nec nulli.
Amicitiæ immortales eſſe debent: mortales inimicitiæ.
Periculoſum eſt inter amicos de re aliqua ſtatuere, nam ita neceſſum eſt alterum ex his prorſus inimicum habere. Bias
Optimam vitæ ſupellectilem ſibi comparauit, qui amicos parauit.

Paupertatis ac diuitiarum.

MAGNVM vectigal eſt parſimonia.
Diuitiæ grandes homini ſunt, viuere parcè. Lucre.
Si res tua non ſufficiat tibi, tu parcendo fac

vt ſufficias rei tuæ.
Pauper non eſt is cui rerum ſuppetit vſus.
Egens æquè eſt is, cui, quod eſt, non ſufficit, atque is qui nihil habet.

Horat. *Quod ſatis eſt, qui contingit nil amplius optet.*
Bene eſt, cui Deus obtulit
Parca quod ſatis eſt manu.

Plautus. *Facinus audax incipit,*
Qui cum opulento pauper cœpit rem habere, aut negocium.

Ouidius. *Curia pauperibus clauſa eſt.*

Horat. *Paupertas nulli malum eſt, niſi repugnanti.*
Magnum paupertas opprobrium iubet, & facere & pati.

Iuuenal. *Nihil habet infelix paupertas durius in ſe,*
Quàm quòd ridiculos homines facit.

Perſius. *Magiſter artis, ingenijq; largitor*
Venter.
Paupertas omnes artes perdocet.
Difficile eſt pauperem philoſophari.

Horat. *Seruiet æternum qui paruo neſciet vti.*
Inopiæ pauca deſunt, auaritiæ omnia.

Horat. *Locum virtutis deſeruit, qui*
Semper in augenda feſtinat, & obruitur re.
Auaritia, adeoq; pecuniæ ſtudium, fidem, probitatem, ceteraſq; bonas artes ſubuertit.

Iuuenal. *Lucri bonus eſt odor ex re*
Qualibet.
Nunquam expletur cupiditatis ſitis.
Pecunia auaro ſupplicium eſt.

Horat. *Semper auarus eget.*

Terent. *Nimium ad rem in ſenecta attenti ſumus.*

Iuuenal. *Creſcit amor nummi, quantum ipſa pecunia*

nia creſcit:

Et minus hanc optat qui non habet **Martia.**

Rape,congere,aufer poßide, relinquendum eſt.

Solius temporis honeſta auaritia eſt.

Vbi quis pecuniam habet,neceſſe eſt,vt aut ſeipſum,aut pecuniam vilem habeat.

Auarus multa multis ſæpe ſuaſit perperam. **Plautus.**

Solus ferrum,mortemq; timere **Luca.**

Auri neſcit amor.

Diuitiarum fluxa eſt atque fragilis gloria.

Animus hominis diues,nõ arca appellari ſolet.

Diuites non ſolùm cruciantur libidine augendi ea quæ habent, ſed etiam amittendi metu. **Cicero.**

Et genus & virtus niſi cum re,vilior alga eſt. **Horat.**

Omnia pulchris diuitijs parent.

Prima peregrinos obſcæna pecunia mores **Iuuenal.**

Intulit,& turpi fregerunt ſecula luxu

Diuitiæ molles.

Diuitiarum cupido ibi eſt : vbi et luxus, vſusq;

Qui ſuis contentus eſt,is verè ditißimus eſt. **Cicero.**

Cui tanta poſſeßio eſt,vt ad liberaliter vtendũ facilè contentus ſit,qui nihil quærit,nihil appetit, nihil optat amplius, hic demum diues appellandus eſt.

Virtute qui præditi ſunt,ſoli ſunt diuites. **Cicero.**

Opes ſunt ſarcinæ mentis.

Imperat aut ſeruit collecta pecunia cuique.

Aurum omnes victa iam pietate colunt. **Horat.**

Aurea nunc verè ſunt ſecula,pluribus auro venit honos. **Propert.**

Nemo extollere ſeſe , & diuina mortalis

Attingere poteſt , niſi omißis pecunia &

Sic habeto te non eſſe mortalẽ,ſed corpus hoc. Somn.Scip. 59

Corpus hoc eſt mortale,animi verò motus ſempiterni. Pro Seſtio. 60

Duæ ſunt viæ, vt ait Socrates, *duplicesq; curſus animorũ è corpore excedentium. Nam qui ſe humanis vitijs contaminarunt, & ſe totos libidinibus dediderunt: ijs deuium quoddam iter eſt ſeclusum à cõcilio* Deorum. *Qui autem ſe integros caſtosq; ſeruarunt, quibusq; fuit minima cur corporibus contagio, ſuntq; in corporibus humanis vitam imitati Deorum, his ad illos, à quibus ſunt profecti, facilis patet reditus.* 1.Tuſc. 61

Eorum animi, qui ſe corporis voluptatibus dediderunt, earumq; ſe quaſi miniſtros præbuerunt, impulſuq; libidinum voluptatibus obedientium. Deorum *& hominum iura violarunt, corporibus elapſi, circa terram ipſam volutãtur: nec in hunc locum cæleſtem, id eſt in cælum, niſi multis exagitati ſeculis, reuertuntur.* Som. Scip. 62

Qui rectè & honeſtè curriculum viuendi à natura datum confecerit, ad aſtra facilè reuertetur: non qui aut immoderatè, aut intemperanter vixerit. De Vniuerſ. 63

Omnibus qui patriam conſeruarint, adiuuerim, auxerint, certus ẽ in cælo ac definitus locus, vbi beati ſempiterno æuo fruantur. Som. Scip. 64

Omnium animi ſunt immortales, ſed bonorum fortiumq; diuini. 2. de Leg. 65

Bonorum virorum mentesq; mihi diuinæ atq; æternæ videtur, & ex hominũ vita ad Deorũ *religionẽ ſãctimoniãq; demigrare.* Pro C. Rab. 66

Tunc erimus beati, quum corporibus relictis, cipidi-

cupiditatum & emulationum erimus expertes. 1. Tuſcul. 67

Veſtra quæ dicitur vita, mors eſt. in Somnio Scip. 68

Vetat dominans ille in nobis Deus, iniuſſu hinc nos ſuo demigrare. Quum verò cauſam iuſtam Deus ipſe dederit, næ ille medius fidius vir ſapiẽs lætus ex his tenebris in lucem illam exceſſerit, nec tamen illa vincula carceris ruperit, leges enim vetant, ſed tanquam à magiſtratu, aut ab aliqua poteſtate legitima, ſic à Deo euocatus atque emiſſus exierit. 1. Tuſc. 69

Tibi & pijs omnibus eſt animus in cuſtodia corporis retinendus, nec iniuſſu eius à quo ille eſt vobis datus, ex hominum vita migrandum eſt, ne munus aßignatum à Deo defugiſſe videamur. Somn. Scip. 70

Nõ eſt iniuſſu imperatoris, id eſt Dei, de præſidio & ſtatione vitæ decedendũ. Cato Maior. 71

Niſi Deus iſtis te corpotis cuſtodijs liberauerit, ad cœlũ aditus patere nõ poteſt. Somn. Scip. 72

Nos ſiquid tale acciderit, vt à Deo denunciatum videatur vt exeamus è vita læti, & agentes gratias pareamus, emittiq; nos è cuſtodia, & leuari vinculis arbitremur, vt aut in æternam & planè noſtram domum remigremus, aut omni ſenſu moleſtiaq; careamus. Sin autem nihil denunciabitur, eo tamen ſimus animo, vt horribilem illum diem alijs, nobis fauſtum putemus: nihilq; in malis ducamus, quod ſit vel à Dijs immortalibus, vel à natura parente omnium conſtitutum. Non enim temerè, nec fortuitò ſati & creati ſumus, ſed profectò fuit quædam vis, quæ generi

generi conſuleret humano, nec id gigneret aut ale ret, quod quum exanclauiſſet omnes labores, tum incideret in mortis malum ſempiternum. 1. Tuſcul.

Nec vnquam bono quicquam mali euenire poteſt, nec viuo, nec mortuo, nec vnquam eius res à Dijs immortalibus negligentur. 1. Tuſcul. 74

Improbo bene eſſe non poteſt. In Par. 75

Animi conſcientia improbi ſemper cruciatur 2. de Finib. 76

Impij pœnas luunt, &c. 1. de Leg. Vide Impij, 111. 77

Cuiuſuis eſt hominis errare, nullius niſi inſipientis, perſeuerare in errore Phil. 12. 78

Facilius ijs ignoſcitur, qui non perſeuerare, ſed ab errato ſe reuocare moliuntur: eſt enim humanum peccare, ſed beluinum in errore perſeuerare. In Vatin. 79

Optimus eſt portus pœnitenti, mutatio conſilij. Philip. 12. 80

Sit erranti medicina confeßio. Cic. Octauio.

Permulta nos conſultò omiſimus, & ea in primis quæ ad dicendi facultatem & exercitationem magis quàm ad inſtitutum noſtrum pertinere videbantur, quibus aliquando proprius et ſuus locus à nobis, ſi hunc noſtrum laborem probari intellexerimus, tribuetur.

ILLVSTRES

QVAEDAM SENTENTIAE EX OPTIMIS

quibuſq; alijs auctoribus ſelectæ, per eundem Pet. Lagnerium.

VIRTVS.

VIRTVTE *homini à dijs immortalibus nihil melius datum eſt.*

Ampliſsimũ ſibiipſi præmium eſt virtus.

Ipſa quidẽ virtus ſibimet pulcherrima merces. Silius Ital.

Omnia ei adſunt bona, quem penes eſt virtus.

Sola virtus expers ſepulcri. Plaut.

Virtuti fortuna cedit.

Virtus fortunæ non eſt indiga. Seneca.

Virtus fortunare ſolet. Salluſt.

Nunquam poteſt non eſſe virtuti locus.

Virtuti omnia parent.

Domat omnia virtus.

Famam extendere factis, Hòc virtutis opus. Virgil.

Virtutis & gloriæ comes inuidia.

Vireſcit vulnere virtus.

Virtutis præmium honor.

Ipſa ſeſe virtus ſatis oſtendit. Salluſt.

Virtus neque dono datur, neque accipitur.

Virtus eripi nec ſurripi poteſt, vnquam, neque naufragio, Cicero.

naufragio, neque incendio amittitur.

neca. *Nunquàm Stygias fertur ad vmbras*
Inclyta virtus.
Virtus æterna, præclaraq́; habetur.

autus. *Qui per virtutem perit, non pol interit.*
Bonū eſt, quicquid ex virtutis geritur imperio.

cero. *Quod rectum, & honeſtum, et cum virtute eſt, hoc demum eſt bonum.*

anius. *Sat habet fautorum ſemper, qui rectè facit.*
Sera nunquam eſt ad bonos mores via.
Bene viuere, bis viuere eſt.
Ad virtutem vna & ardua eſt via.
Ad gloriam virtutis via peruenitur.

rat. *Virtutem incolumen odimus:*
Sublatam ex oculis quærimus inuidi.

uenal. *Probitas laudatur & alget.*
Haud facilè emergunt, quorum virtutibus obſtat.
Res anguſta domi.

lluſt. *Bonos imitari quàm ijs inuidere præſtat.*
Vbi malos præmia ſequuntur, haud facilè quiſquam gratuitò bonus eſt.

neca. *Plerunque nos fallat vitium ſpecie virtutis & vmbra.*
Proſperum ac felix ſcelus
Virtus vocatur.
Pauore carent, qui nihil commiſerunt: at pœnam ſemper ob oculos verſari putant qui peccarunt.
Vacandum non modò omni crimine, ſed & criminis cuiuſcunque ſuſpicione.

rat. *Oderunt peccare boni virtutis amore:*
Oderunt peccare mali formidine pœnæ

Semith

Semita certè *Iuuenal.*
Tranquillæ per virtutem patet vnica vitæ.
Affectibus bene vti virtus: malè vti, vitium.
Nobilitas ſola eſt, atque vnica virtus. *Iuuenal.*
Statuæ huiuſmodi relinquendæ, quæ virtutis ſint monumenta magis, quàm ſtaturæ corporis. *Claudianus.*
Virtute decet, non ſanguine niti.
Sola perpetuò manent *Seneca.*
Subiecta nulli mentis atque animi bona.
Omnis ſpes in virtute ponenda.

Prudentiæ.

PRVDENTES *Dÿ amãt, et oderũt malos.*
Priuſquam initium rectè conſtitueris, ſtultum eſt de exitu conſilium capere.
Iſthuc eſt ſapere, non quod ante pedes modo eſt uidere, ſed etiã illa quæ futura sũt proſpicere. *Terent.*
Priuſquàm incipias conſulto, & vbi conſulueris, maturè facto opus eſt. *Salluſt.*
Præterita reprehendi poſſunt, corrigi non poſſunt.
Cum re mutare conſilium prudentis eſt. *Salluſt.*
In capiendis conſilÿs feſtinatio rationis inimica mentis præſtringit oculos.
Haud facilè animus verum prouidet, vbi odium, amicitia, ira, atque miſericordia intercedunt.
Nunquam ita quiſquam bene ſubducta ratione ad vitam fuit, *Terent.*
Quin res, etas, vſus, ſemper aliquid adportet noui, &c.

Perbeati

Cicero. Perbeati ſunt, qui eum tenent vitæ curſum, vt vel in negocio ſine periculo, vel in ocio cum dignitate verſentur.

Seræ ſunt hominum lamentationes, prorſusq; vituperandæ, quas occupatas in ijs lugendis cernimus, quæ vitio ſuo deſidiaq; contigerunt.

Primus ad ſapientiam gradus, ſeipſum noſſe: quod vt omnium difficilimum eſt, ita longe vtiliſsimum.

Plautus. Feliciter is ſapit, qui periculo alieno ſapit.

Tibul. Felix quicunque dolore
Alterius, diſces poſſe carere tuo.

Terent. Scitum eſt, periculum ex alijs facere, tibi quod ex vſu ſiet.

Idem Ita comparata eſt omnium hominũ natura, aliena melius vt videant & iudicent, quã ſua.

Suus cuique attributus eſt error.

Catul. Sed non videmus manticæ quid in tergo eſt.

Salluſt. Aliena ſic nobis tractanda ſunt, vt noſtrarum non obliuiſcamur.

Stultitiæ eſt alienam rem ſuo periculo curare.

Prudentis eſt mortis meminiſſe.

Sapientiſsimus quiſque animo æquiſsimo moritur, ſtultiſsimus iniquiſsimo.

Heſiodus Aeſtas non ſemper fuerit, componere nidos.

Carpe diem, quàm minimum credulus poſtero.

Viue memor quam ſis æui breuis.

Horat. Sera nimis vita eſt craſtina: viue hodie.

Martia. Dum lucet, viue.

Vtendum præſentibus.

Memineris iuuenis, quòd aliquando ſenex eris.

Eſt ſua rebus pulcritudo, ſed et interim deſinit.

Stultus eſt, qui quæ obtulit opportunitas, non amplectitur. **Ouidius**

Bene qui latuit, benè vixit, & intra
Fortunam debet quiſque manere ſuam.

Optimus eſt in omnibus rebus modus, laudabiliſq; menſura. **Boethius**

Quod præcipiti via
Certum deſerit ordinem,
Lætos non habet exitus.

Eſt modus in rebus, ſunt certi denique fines, **Horat.**
Quos vltra, citraq; nequit conſiſtere rectum.

In omni re videndum, ne quid nimis. **Terent.**

Flagitium eſt, te alijs conſilium dare, foris ſapere, tibi non poſſe auxiliarier.

Lentè feſtinandum eſt. **Ouidius**

Habent parua commoda magna moræ.

Quod cauere poßis, ſtultum eſt, admittere. **Terent.**

Prudentis eſt in pleriſque conniuero.

In auido ĩgenio, ſæpe paruum vincit conſilium.

Ineuntis ætatis inſcitia, ſenum conſtituenda & regenda eſt prouidentia.

Stultum eſt dimenſionibus terrarum ſtudere, & ſeipſum neſciri metiri.

Dijs proximus ille eſt,
Quem ratio, non ira mouet. **Claudianus.**

Vtilia iucundis præferenda ſunt, cùm obtineri vtrunque non poteſt.

Vix ſibi ipſi, nedum alij credet prudens.

Ab altero expectes, alteri quod feceris.

Omnia prius experiri, quàm armis, ſapientem decet. **Terent.**

Euentus ſtultorum magiſter.

Dulce eſt deſipere in loco.

Fortitudinis

Fortitudinis.

Ouidius FORTIOR eſt, qui ſe, quàm qui fortiſſima vincit
Mœnia nec virtus altius ire poteſt.
Omne ſolum forti patria eſt.
Patria eſt vbicunq; virtus ſedem ſibi elegerit.
Fortium virorum eſt magis mortem contemnere, quàm amare vitam.
Seneca. Quemcunque fortem videris, miſerum neges.
Terent. Fortes fortuna adiuuat.
Magnum faciunt hominem res aduerſæ, quemadmodum ſecundæ felicem.
Creſcit in aduerſis virtus.
Salluſt. Neceſſitudo etiam timidos fortes facit.
Ouidius Scilicet aduerſi probitas exercita rebus,
Triſti materiam tempore laudis habet.
Salluſt. Quanta cuiuſque animo audacia natura, aut moribus ineſt, tanta in bello patere ſolet.
Plautus. In re mala animo ſi bono vtare, iuuat.
Lucret. In dubijs homines ſpectare periclis,
Conuenit aduerſiſq; in rebus noſcere qui ſint.
Plautus. Animus æquus, optimum eſt ærumnæ condimentum.
Sil. Ital. Explorat aduerſa viros, perq; aſpera duro
Nititur ad laudem virtus interrita cliuo.
In quo quiſque periculo habet animum.
Terent. Scitum eſt profectò quiddam, & in medijs malis ea quenquam ſapere, quæ ſapere eſt opus,
Virgil. Tu ne cede malis, ſed contra ardentius ito.
Seneca. Haud eſt virile terga fortunæ dare.

Facere

Facere ſolent extrema ſecuros mala. **Seneca.**
Apparet virtus, arguiturq́; malis.
Facile ſupplicium perpeti, ſe ſupplicio liborare eſt.
Vt valeas, multa ferenda tibi. **Ouidius**
Superanda omnis fortuna ferendo eſt.
Audaces fortuna iuuat, timidosq́; repellit. **Vergil.**
Mors terribilis eſt ijs, quorum cum vita omnia extinguuntur, non ijs quorum emori virtus non poteſt.
Audendum tibi aliquid ſi vis eſſe aliquid. **Proper.**
Non fit ſine periculo facinus magnum & memorabile. **Terent.**
Laus etit magnis & voluiſſe ſat eſt.
Vt deſint vires, tamen eſt laudanda voluntas. **Ouidius**
Nihil tam altè natura conſtituit, quò virtus non poßit eniti.
Inuia virtuti nulla eſt via.
Tendit in ardua virtus. **Ouidius**
Eneruos animos virtus odiſſe ſolet. **Idem.**
Nihil intentatum relinquit virtus.

Amicitia.

NEQVE *ſalſum prorſus, neque ſuaue eſſe poteſt quicquam, vbi amor non admiſcetur. fel quod eſt amarum, id mel faciet.* **Plautus.**
Non aqua, non igni, non aere pluribus locis vtimur quàm amicitia. **Cicero.**
Solem è mundo tollunt, qui amicitiam è vita tollunt. **Cicero.**
Tantum boni eſt in amicitia, vt ad eã rem perficiendam, deorum atque hominum munera **Xenoph.**

videantur concurrere.

Amicus eſt deſiderabile nomen, homo vix apparens, infelicitatis refugium, vix inuenienda poſſeſſio ſecretorum receptor, indeficiens quies amanda felicitas.

[S]alluſt. Aequalitate animorum conſtat amicitia.

Idem velle, atque idem nolle, ea demum firma eſt amicitia.

Eadem cupere, eadem odiſſe inter bonos, inter malos factio eſt.

Solus eſt homo, amico amicus.

Amicitia omnibus rebus humanis anteponẽda.

[S]eneca. Odit verus amor, nec patitur moras.

Plautus. Tardo amico nihil eſt quicquam inæquius.

[A]uguſt. Amor qui renuit operari, amor non eſt.

Vbi amici, ibidem opes.

[P]lautus. Is amicus eſt, qui in re dubia te iuuat, vbi re eſt opus.

[C]icero. Amicus certus in re incerta cernitur.

[O]uidius. Scilicet vt fuluum ſpectatur in ignibus aurũ,
Tempore ſic duro eſt inſpicienda fides.
Stat nulla diu mortalibus vſquam
Fortuna titubante fides.

[O]uidius Donec eris felix, multos numerabis amicos:
Tempora ſi fuerint nubila, ſolus eris.

[S]eneca. Fidem ſecunda poſſunt, aduerſa exigunt.

[M]artia. Extra fortunam eſt, quicquid donatur amicis
Quas dederis, ſolus ſemper habebis opes.

Si quid erga amicum benefeceris, aut conſulueris fideliter, non videris meruiſſe laudem munere functus tuo

Reconciliata ſimultate, qualibet leues ſuſpiciones fugiendæ ſunt.

Verus

Verus amor nullum nouit habere modum. Proper.
Coniunctio animorum: maxima cognatio eſt.
Qui verè amat, præter vnū amare non poteſt.
Opitulandum amicis, ſed vſque ad aras.
Contra patriā arma pro amico ſumēda nō sūt.
Eſt quatenus amicitiæ dari venia poßit. Cicero.
Omnia cum amico diſcutienda ſunt, primùm autem diſcutiendus, probandusq́; amicus ipſe eſt.
Amicitijs non eſt vtendum vt floribus, tandiu gratis, quandiu recentibus.
Veteres amicitias pro conſequentium nouitate non faſtidias.
Amicorum nunquam cuiquam hominum ſatis fuit. Salluſt.
Amicos res inuenit. Plautus.
Amicorum communia debent eſſe omnia.
Nomen amicitiæ barbara corda mouet. Ouidius.
Amandi nec multi, nec nulli.
Amicitiæ immortales eſſe debent: mortales inimicitiæ.
Periculoſum eſt inter amicos de re aliqua ſtatuere, nam ita neceſſum eſt alterum ex his prorſus inimicum habere. Bias
Optimam vitæ ſupellectilem ſibi comparauit, qui amicos parauit.

Paupertatis ac diuitiarum.

MAGNUM *vectigal eſt parſimonia.*
Diuitiæ grandes homini ſunt, viuere parcè. Lucre.
Si res tua non ſufficiat tibi, tu parcendo fac

vt ſufficias rei tuæ.

Pauper non eſt is cui rerum ſuppetit vſus.

Egens æquè eſt is, cui, quod eſt, non ſufficit, atque is qui nihil habet.

Horat. *Quod ſatis eſt, qui contingit nil amplius optet.*

Bene eſt, cui Deus obtulit
Parca quod ſatis eſt manu.

Plautus. *Facinus audax incipit,*
Qui cum opulento pauper cœpit rem habere, aut negocium.

Ouidius. *Curia pauperibus clauſa eſt.*

Horat. *Paupertas nulli malum eſt, niſi repugnanti.*

Magnum paupertas opprobrium iubet, & facere & pati.

Iuuenal. *Nihil habet infelix paupertas durius in ſe,*
Quàm quòd ridiculos homines facit.

Perſius. *Magiſter artis, ingenijq; largitor*
Venter.

Paupertas omnes artes perdocet.

Difficile eſt pauperem philoſophari.

Horat. *Seruiet æternum qui paruo neſciet vti.*

Inopiæ pauca deſunt, auaritiæ omnia.

Horat. *Locum virtutis deſeruit, qui*
Semper in augenda feſtinat, & obruitur re.

Auaritia, adeoq; pecuniæ ſtudium, fidem, probitatem, ceteraſq; bonas artes ſubuertit.

Iuuenal. *Lucri bonus eſt odor ex re*
Qualibet.

Nunquam expletur cupiditatis ſitis.

Pecunia auaro ſupplicium eſt.

Horat. *Semper auarus eget.*

Terent. *Nimium ad rem in ſenecta attenti ſumus.*

Iuuenal. *Creſcit amor nummi, quantum ipſa pecunia*

nia creſcit:

Et minus hanc optat qui non habet **Martia.**

Rape,congere,aufer poßide, relinquendum eſt.

Solius temporis honeſta auaritia eſt.

Vbi quis pecuniam habet,neceſſe eſt,vt aut ſeipſum,aut pecuniam vilem habeat.

Auarus multa multis ſæpe ſuaſit perperam. **Plautus.**

Solus ferrum,mortemq; timere **Luca.**

Auri neſcit amor.

Diuitiarum fluxa eſt atque fragilis gloria.

Animus hominis diues,nō arca appellari ſolet.

Diuites non ſolùm cruciantur libidine augendi ea quæ habent, ſed etiam amittendi metu. **Cicero.**

Et genus & virtus niſi cum re,vilior alga eſt. **Horat.**

Omnia pulchris diuitijs parent.

Prima peregrimos obſcœna pecunia mores **Iuuenal.**

Intulit,& turpi fregerunt ſecula luxu

Diuitiæ molles.

Diuitiarum cupido ibi eſt : vbi et luxus, vſusq;

Qui ſuis contentus eſt,is verè ditißimus eſt. **Cicero.**

Cui tanta poſſeßio eſt,vt ad liberaliter vtendū facilè contentus ſit,qui nihil quærit,nihil appetit, nihil optat amplius, hic demum diues appellandus eſt.

Virtute qui præditi ſunt,ſoli ſunt diuites. **Cicero.**

Opes ſunt ſarcinæ mentis.

Imperat aut ſeruit collecta pecunia cuique.

Aurum omnes vincta iam pietate colunt. **Horat.**

Aurea nunc verè ſunt ſecula,pluribus auro venit honos. **Propert.**

Nemo extollere ſeſe , & diuina mortalis

Attingere poteſt , niſi omißis pecuniæ &

corporis gaudijs.

Fortunæ bonorum vti initium, ſic finis eſt.

Ouidius *In precio precium nunc eſt.*

Horat. *Creſcentem ſequitur cura pecuniam,*
Maiorumq; fames.

Terent. *Pecuniam in loco negligere, maximum interdum eſt lucrum.*

Exercitij, ſeu laboris & ignauiæ.

DII *nobis laboribus omnia vendunt.*

Qui felices aliquãdo eſſe volũt, laborare debẽt.

Horat. *Qui ſtudet optatam curſu contingere metam,*
Multa tulit, fecitq; puer, ſudauit & alſit.

Salluſt. *Vigilando, agendo, bene conſulendo, proſperè omnia cedunt.*

Salluſt. *Mala mille affligunt hominem, cui ſegne & inutile corpus.*

Nemo vnquam ignauia immortalis factus eſt.

Plautus. *Difficilia quæ pulchra.*

Qui dormiunt libenter, ſine lucro & cum malo quieſcunt.

Si non
Intendes animum ſtudijs & rebus honeſtis,
Horat. *Inuidia vel amor vigil torquebere.*

Deſuetudo pigritiam, pigritia veternum parit.

Exercitium dormientem natura excitat, morbos fugat, denique temporis lucrum eſt vberrimum.

Exercitium poteſt omnia.

Virgil. *Labor omnia vincit*
Improbus.

Spe ocij ſuſtentatur labor.

In tenui labor, at tenuis non gloria.
Magnæ curæ magna merces.
Quæ laborioſa ſunt iuuentuti ſtudia, hæc ſunt Iucunda ſenectuti ocia.
Laboris condimentum eſt ocium.
Par eſt fortuna labori.
Quod fuit durum pati, meminiſſe dulce eſt.
Si quid feceris honeſtum cum labore, labor abit, honeſtum manet. Si quid turpe cum voluptate, turpitudo manet, voluptas abit.
Blando veneno deſidiæ, virus paulatim euicta ſeneſcit.
Nihil tam difficile, quin quærendo inueſtigari poſsit.
Omne opus difficile apparet, antequam tentaueris.
Nihil tam facile, quin difficile fiat, ſi inuitus facias.

Voluptatis.

IN regno voluptatis virtuti non eſt locus.
Næ illi falſi ſunt, qui diuerſiſsimas res pariter expectant, voluptatem & præmia virtutis. Salluſt.
Voluptatib. ſimul & virtuti nemo ſeruire pōt.
Voluptas eſt malorum eſca, quòd ea non minus homines, Plautus.
Quàm hamo capiantur piſces.
Hominis præſtantia indigna eſt voluptas.
Eſt virtus placitis abſtinuiſſe bonis.
Facilè ingenia adoleſcentium ab honeſta diſciplina ad luxum dilabuntur.

Luxum ſuadet licentia.

Suadent breuem præſentia fructum.

Copia, luxuſq; nimius, ad voluptatem facillimè allicit.

Plinius. Nulla eſt adeò voluptas, quæ non aſſiduitate ſui faſtidium pariat.

Copia faſtidium parit.

Iuuenal. Voluptates commendat rarior vſus.

Pœnitentia, dolorq; voluptate comparantur.

Plautus. Ita dijs placitum, voluptati vt mæror comes conſequatur.

Dolor ac voluptas

Seneca. Inuicem cedunt: ac breuior voluptas.

Voluptatum vſuræ morbi ſunt.

Horat. Sperne voluptates: nocet empta dolore voluptas.

Ouidius Miſcentur triſtia lætis.

Qui nimis deliciarum nouit in vita, minus timet mortem.

Fortuna.

Seneca. FORTVNA opes auferre, non animũ põt.

Fortuna fortes metuit ignauos premit.

Seneca. Oblatam vtramuis fortunam iuxtà ſuſcipere diſcat, qui animo eſſe tranquillo cupit.

Fortuna meliores ſequitur.

Salluſt. Probitatem, induſtriam, ceteraſq; bonas artes, neque dare, neque eripere cuipiam fortuna poteſt.

Fortuna quum blanditur, tunc vel maximè metuenda.

In ſecundis nihil minus, quàm confidendum.

Partim

Parcius obſequenti fortunæ potius fidendum, quàm vſquequaque fauenti.

Fortunæ muneribus vtendum, non fidendum.

Quicquid in altum Seneca.
Fortuna tulit, ruitura leuat.

Fortuna nunquam perpetuò eſt bona.

Fortuna ſæuo læta negocio, & Horat.
Ludum inſolentem ludere pertinax,
Tranſmutat incertos honores,
Nunc mihi, nunc alij benigna.

Nulli præſtat velox fortuna fidem.

Cæca fortuna eſt; & eos plerunque efficit cæcos, quos complexa eſt. Cicero.

Fortuna, vt medicus ignarus, multos cæcat.

Seruat multos fortuna nocentes. Lucan.

Res ſecundæ non habent vnquam modum. Seneca.

Laſciuiam amant atque ſuperbiam res ſecūdæ. Proſpera animos efferunt. Salluſt.

Omnes, quum ſecundæ res ſunt maximè tum maximè meditari ſecum oportet, quo pacto aduorſam ærumnam ferant. Seneca. Terent.

Cui ſpes omnis, & ratio, & cogitatio pendet à fortuna, huic nihil oportet eſſe certi, nihilq́; quod exploratum habeat permanſurum ſibi, ne vnum quidem diem. Cicero.

Miſer eſt, quiſquis felicitatem ſperat à miſeris.

Faber eſt quiſque fortunæ ſuæ.

Suam cuique mores fingunt fortunam.

Perinde vt quiſque fortuna vtitur, ita præcellit. Plautus. Terent.

Omnibus nobis vt res dant ſeſe, ita magni atque humiles ſumus. Terent.

Fortuna non mutat genus: Horat.

Bona fortunæ perinde ſunt, vt animus illius, qui ea poßidet:
Qui vti ſcit ei bona: qui non vtitur rectè mala.
Fortunam citius reperias, quàm retineas.
linius. *Fortunam cùm abire permiſeris, fruſtra poſtmodum fugientem implorabis.*
Naturam plerunque fortuna corrumpit.
Dira libido fortunæ comes.
artia. *Fortuna multis nimis dat ſatis nulli.*
uidius *Dat quodcunque libet fortuna, rapitq́;.*
alluſt. *Fortuna in omni re dominatur.*
Turba tremens ſequitur fortunam ſemper, & odit.
uuenal. *Ad ſaturitatem non eſt opus fortuna. Nã quod neceßitati ſat eſt, tollit irata,*
Leuis magnas opes huc fert & illuc caſus.
Breuis eſt magni fortuna fauoris.
ilius *Fortuna humana fugit, artatq́; vt lubet.*
tal. *Minus in paruis fortuna furit.*
Plautus *Felicitatis comes inuidia.*
Seneca. *Fortuna ſimul cum moribus immutatur.*
Salluſt. *Succeſſum fortunæ, experientiã laus ſequitur.*
Horat. *Quem res plus nimio delectauere ſecundæ, Mutata quatient.*
Læta omnia raro ſine infelicitate aliqua eueniunt.
Ouidius *Fortuna arbitrijs tempus diſpenſat vbique.*

Hominem eſſe calamitoſum.

Heſiodus DII *nos quaſi pilas, homines habent.*
Ouidius. *Ludit in humanis diuina potentia rebus.*

Et

Et certam præſens vix habet hora fidem.

Quemcũque miſerum videris, hominem ſcias Seneca.

Ea eſt humanarum rerum natura, vt nihil ſit omni ex parte beatum.

Vt ſunt humana, nihil eſt perpetuum datum. Plautus.

Vita data eſt vtenda. Ouidius

Nihil eſt homini perpetuum bonum: Plaut.

Iam huic voluptati, hoc adinuentum odium eſt.

Prima pars æui ſeſe neſcit: media curis obruitur: Vltima moleſta ſenectute premitur.

Iuuenta nihil eſt fugacius, quæ vbi auolarit ſemel, redit nunquam.

Optima quæque dies miſeris mortalibus æui Vergil.
Prima fugit, ſubeunt morbi triſtiſq; ſenectus,
Et labor, & duræ rapit inclementia mortis. Iuuenal

Senectus ipſa morbus eſt.

Obrepit non intellecta ſenectus.

Multa ferunt anni venientes commoda ſecum, Horat.
Multa recedentes adimunt.

Formæ gloria fluxa atque fragilis eſt.

Res eſt forma fugax.

Forma exigui temporis donum eſt.

Nec forma æternum, haud cuiquam eſt fortuna perennis: Proper.
Longius aut proprius mors ſua quenq; manet.

Oculi noſtri tum demum miſerrimi ſunt, vbi coguntur paupertatem noſtram conſpicere.

Ita plerique ingenio ſumus omnes, noſtri noſmet pœnitet. Terent

Res humanæ fluxæ & mobiles ſæpius in aduerſa mutantur. Salluſt

Aequo animo ferendæ calamitates mortalibus. Horat.

Immortalia ne ſperes, mouet annus, almum

Quæ rapit hora diem.
Nouit paucos.
Secura quies.
Seneca. *Nulla dies mœrore caret.*
Horat. *Tu quamcunque deus tibi fortunauerit horam, Grata ſume manus.*
Martia. *Gaudia non remeant, ſed fugitiua volant.*
Seneca. *Finis alterius mali,*
Gradus eſt futuri,
Leue eſt miſerias ferre, perferre eſt graue.
Nihil iucũdũ, q̃d nemo videt, ne ipſæ quidẽ opes.
Terent. *Omnium rerum viciſsitudo eſt.*
Iuuenal. *Sæuis inter ſe conuenit vrſis:*
Aſt homini ferrum lethale incude nefanda
Produxiſſe parum eſt.
Lupus eſt homo homini, non homo, quum qualis ſit, non nouit.
Propert. *Vnicuique dedit vitium natura creato.*
Curarum ſomnus domitor, pars eſt humanæ melior vitæ.
Horat. *Debemur morti nos, noſtraq́;.*
Salluſt. *Omnia orta occidunt, auctaq́; ſeneſcunt.*
Homo ſe prius morti, quàm vitæ parare debet atque adeò putare extremum ſibi ſemper adeſſe diem.
Vita & mors iure naturæ ſunt.
Hæc eſt hominis conditio, vt quàm citò in lucem exeat, moriturus exiſtat.
Tibul. *Quis furor eſt atram bellis accerſere mortem?*
Imminet, & tacitò clàm venit illa pede.
Mors æquat ſummis infima, inuoluit humile pariter & celſum caput.
Martia. *Ipſe iubet mortis non meminiſſe deus.*

Stat ſua cuique dies, breue & irreparabile tempus, **Virgil.**
Omnibus eſt vitæ.
Fata manent omnes.
Mille modis lethi miſeros mors vna fatigat.
Quem ſors dierũ cunque dabit, lucro appone.
Omne vna manet mors.
Et calcanda ſemel via lethi.
Et pace & bello cunctis ſtat terminus æui. **Silius Ital.**
Viue velut rapto fugitiuaq; gaudia carpe,
Perdiderit nullum vita reuerſa diem. **Martial.**
Quis ſcit an adijcient hodiernæ craſtina vitæ **Horat.**
Tempora dij ſuperæ?
Nemo tam diuos habuit fauentes, **Seneca.**
Craſtinum vt poſſet ſibi polliceri.
Mors vltima linea rerum eſt. **Horat.**
Abeunt omnia vnde orta ſunt. **Cicero.**
Mors ſola fatetur **Iuuenal.**
Quantula ſunt hominum corpuſcula.
Nemo quàm bene viuat, ſed quandiu curat: cùm omnibus poßit contingere, vt bene viuant: vt diu nulli.
Vita humana ſimilis eſt ferro, quod ſi exerceas, atteritur: ſi non exerceas, rubigo conſumit.
In luctu atque miſerijs mors ærumnarum requies, non cruciatus eſt. **Salluſt.**
Vt bene viuitur, diu
Viuitur. **Plautus.**

Domini ac ſeruitutis.

LIBERTATEM *nemo bonus, niſi cũ anima ſimul amit.*

Omnes

Plautus. *Omnes profectò liberi lubentius*
Sumus, quàm ſeruimus.

Horat. *Propriè telluris herum natura, neque illum,*
Nec me, nec quenquam ſtatuit.

Libertas per inertiam amittitur.

Liber is eſt exiſtimandus, qui nulli turpitudini ſeruit.

Salluſt. *Natura mortalium auida eſt imperij.*

Ea demum tuta eſt potentia, quæ viribus ſuis modum imponit.

Horat. *Vim temperatam Dij quoque prouehuut*
In maius: idem odere vires
Omne nefas animo mouentes.

Facilitate nihil eſt homini melius, neque clementia.

Terent. *Pudore & libertate liberos*
Retinere ſatius eſſe credo, quàm metu.

Terent. *Deteriores omnes ſumus licentia.*

Seneca. *Immodicus libertatis vſus, ſeruitutis quãdoque occaſio fuit.*

Durum & inuiſum & graue eſt.
Seruitia ferre.

Peßimus quiſque aſperrimè rectorem patitur.

Serui ære parati, iniuſta imperia
Dominorum non perferunt.

Facile eſt imperium in bonis.

Non qui iuſſus facit aliquid miſer eſt, ſed qui inuitus.

Plautus. *Non decet ſuperbum eſſe hominem ſeruum.*

Plautus. *Plus oportet ſcire ſeruum, quàm loqui.*

Cicero. *Omnis animi debilitata & humilis & fracta timiditas ſeruitus eſt.*

Claud. *Aſperius nihil eſt humili, cùm ſurgit in altum,*

Regnum

Regnum non capit duos. Lucan.

Nulla fides regni ſocijs, omniſq; poteſtas Virgil.
Impatiens conſortis erit.

Particeps dominationis neque fuit quiſquam, neque ſi pati potuiſſet, orbis terrarum bello concuſſus foret.

In maxima fortuna, minima licentia eſſe debet. Salluſt.

Minimum decet licere, cui multum licet.

Multos timeat oportet, qui timetur à multis, Seneca.

Rarò contingit, cum à multis diligi, qui non meritò, ſed arrogantia pluribus nititur ante ferri.

Odia qui nimium timet, regnare neſcit.

Ars prima regni eſt, poſſe inuidiam pati. Seneca.

Malus eſt miniſter regij imperij pudor.

Timendus tibi populus, apud quē multa poſſis,

Tutus eſſe non poteſt, quem maxima pars hominum extinctum eſſe cupiat.

Eſt regis alti ſpiritum regi dare. Seneca.

Multa cura ſummo imperio ineſt. Seneca.

Qui quærit alia, is malum videtur quærere, Plautus.
Venenum in auro bibitur.

Iniqua nunquam imperia retinentur diu. Seneca.

Regna cum ſcelere, omnibus Seneca.
Sunt exilijs grauiora.

Virtus & ſumma poteſtas
Non coeunt.

Vt nemo doceat fraudis, & ſceleris vitam: Lucan.
Regnum docebit.

Nemo alteri imperium volens concedit, & quā uis nouis, atque clemens ſit, qui plus poteſt, tamen cui malo eſſe licet formidatur. Seneca.

Nulla

Ouidius Non bene conueniunt, nec in vna ſede morãtur
Maieſtas, & amor.

Terent. Regum pernicies adulatio.
Errat longè mea quidem ſententia,
Qui imperium credit grauius eſſe, aut ſtabilius
Vi quod fit, quàm illud quod amicitia adiungitur.

Salluſt. Non exercitus, neque theſauri, præſidia regni ſunt, verùm amici, quos neque armis cogere, neque auro parare queas, officio & fide parantur.

Salluſt. Regiæ voluntates plerunque vt vehementes, ſic mobiles ſunt, ac ſæpe ipſæ ſibi aduerſæ.
Regis ad exemplum totius componitur orbis.

Seneca. Circa regna tonat.
Nunquam placidam ſceptra quietem,
Certum ve ſui tenuere diem.

Horat. Vis conſilij expers, mole ruit ſua.

Salluſt. Imperium his facilè artibus retinetur, quibus initio partum eſt.

Seneca. In ſeruitutem cadere de regno graue eſt.

Amoris.

Plautus. QVI in amore præcipitauit, peius perit quàm ſi ſaxa ſaliat.
Vis magna mentis, blandus atque animi dolor,
Amor eſt.

Seneca. Amor amoris expers non eſt.

Ouidius Nox, & amor, vinumq; nihil moderabile ſuadent.

Illa

Illa pudore vacat: Liber, Amorq́; metu.

Libertas quoniam nulli iam reſtat amanti, **Proper.**
Nullus liber erit, ſi quis amare volet.

Inſanum eſt & malunt in hoſpitium diuorti ad cupidinem.

Quiſquis in primo obſtitit, **Seneca.**
Pepulitq́; amorem, tutus ac victor fuit.
Qui blandiendo dulce nutriuit malum,
Sero recuſat ferre quod ſubijt iugum.

Solus amor, morbi non amat artificem. **Proper.**

Quæ res **Terent.**
Nec modum habet, neque conſilium, ratione, modoq́;
Tractari nō vult. ĩ amore hæc ſunt, mala: bellū, Pax rurſum.

Amorem ſectari ſolent, cura, ægritudo, dolor, nimiaq́; elegantia.

Nemo ſine grandi malo,
Præterquàm res patitur, ſtudet elegantiæ.

Pulchra mulier nuda, erit quàm purpurata pulchrior. **Plautus**

Meretrix non abſimilis mari: quod das, deuorat: nunquam abundat.

Hoc vnum in re perpetuò habent meretrices. da mihi, atque affer mihi.

Amori accedunt hæc vitia,
Inſomnia, ærumna, error, & terror, & fuga; **Plautus.**
Ineptia ſtultitiaq́; adeò, & temeritas.
Incogitantia, excors immodeſtia,
Petulantia, cupiditas, & maleuolentia.
Inhæret etiam auiditas, deſidia, iniuria,
Inopia, contumelia, & diſpendium,
Multiloquium, pauciloquium, &c.

Virgil. *Improbe Amor, quid nō mortalia pectora cogis?*

Sæuus amor docuit natorum ſanguine matrem Commaculare manus.

Crudelis amor cuius parua flamma primo vapore delectet: at fomento conſuetudinis exæſtuans, immodici ardoris totum hominem perurat.

Amor in tempore vires capit, & paulatim totum hominem amplexatur.

Amantes amentibus haud diſsimiles, qui ſeipſos neſciunt: & quid agant, ignorant.

Celerem habet ingreſſum Amor, regreſſum tardum.

Dulce eſt inſanire in loco.

Qui amat, ſi quod amat, habet, id ſatis habet ſibi.

Pro cibo, videre, amplecti, oſculari, atque alloqui.

Amantium eſt, etiam næuos eius quod amant, exoſculari.

Nulla non hora ſomniamus, quòd amamus.

Vbi vanis ſomnijs enutritur amor, præcordijs inſedit.

Amoris præmium, fructusq́; libidinis, aliquando ſola cogitatio; Supplicium verò graue, fruſtratio cupiditatis.

Conſuetudo, & mores fugant duritiem, & obſtinaciam inimicam Amori.

Falſa dulcedine fouentur amantes: Hæc tum demum ſe prodit, quum dirimitur amor.

Dulces amorum inſidiæ.

Proper. *Facile irati verbo mutantur amantes.*

Terent. *Amantium iræ, amoris redintegratio eſt.*

Raræ

Rara eſt concordia formæ, Iuuenal.
Atque pudicitiæ.
Nimia eſt miſeria, pulchrū eſſe hominē nimis. Plautus.
Tunc viue caſte, Claud.
Aſperius, cum prompta Venus.
Nec regna ſocium ferre, nec tædæ ſciunt. Seneca.
Non bene cum ſocijs regna, Venusq́; manent.
Amor perennis coniugis caſtæ manent.
Cæcus amor nōnunquam admiratur neglecta. Seneca.
Omnia vincit amor. Virgil.

Sobrietatis.

BVCCAE Iuuenal.
Noſcenda eſt menſura tuæ.
Non vinum moderari ſed vino ſolent, qui quidē Plautus.
probi ſunt. Ouidius.
Vina parant animos Veneri,
In vinum mutum confertur plerunque culpa: Plautus.
quòd ſi loqui poſſet, ſe defenderet.
Nimis eſt vile vinum, atque amor,
Si ebrio atque amanti impunè facere, quod lu- Plinius.
beat licet. Proper.
Homini cicuta eſt vinum.
Vino forma perit, vino corrumpitur ætas.
Vinum memoriæ mors. Plautus.
Magnum hoc vitium vino eſt: pedes captat pri
mum, luctator doloſus eſt.
Quem tu aſſeruare rectè, ne aufugiat, voles,
Eſca atque potione vinciri debet.
Apud menſam plenam homini roſtrum deliges.
Dum tu illi qui edat, & quod potet, præbeas
Arbitratu ſuo affatim quotidie,

Plautus. *Nunquam ædepol fugiet,*
Verecundari neminem.
Apud menſam decet.

Taciturnitatis.

QVI non nouit tacere: neſcit loqui.
Pœnituit aliquando locutũ eſſe, tacuiſſe nũquã.
Heſiodus. *Optimus eſt homini linguæ theſaurus, & ingens.*
Gloria quæ parcis menſurat ſingula verbis.
Effræni oris & ex legis dementiæ extremum infelicitas occupat.
Linguam compeſcere, virtus non minima eſt.
Mors & vita in manibus linguæ.
Maledicentia ſtultorum theſaurus, quem in lingua reconditum tenent.
Qui inconſideratè loquitur, ſentiet mala.
Inter pocula præſertim ſeruandum ſilentium.
Horat. *Stultus nouit ſilentium ſeruare:*
Seneca. *Percontatorem fugito, nam garrulus idem eſt.*
Alium ſilere quod voles, primus ſile.
Lingua hominum ad iudicia præceps.
Semel emiſſum volat irreuocabile verbum.
Lingua ſi infrænis eſt, & prodiga, interdum maximarum cladium organum eſt: at ſi parca & prouida, in ea particula ingentium bonorum fomites latent, & prudentia inde excerpitur.
Qualis vir, talis oratio.
Pudicæ mentis pudicus ſermo.
Os ſanctum, ſancta promit eloquia.
Imago homini ſermo eſt.

Detrahen

Detrahentem auerſatur vir bonus.

Huic non licet alterius vituperationem patienter audire, qui nec ab alijs optat ſuā recipi.

Verecundia ſilentium imperat.

Beneficentiæ & Ingratitudinis.

QVOD bene ſit nobis Haud perit. Plautus.

Nec aurum, nec argentum, nec quicquam eorū quæ accipiuntur, beneficium eſt: ſed eius qui tribuit, animus.

Benefacta benefactis cumulanda.

Aliquando gratius eſt, quod facili, quàm quod plena manu datur.

Quicquid ſine detrimento commodari poteſt, id tribuatur etiam ignoto.

Serò beneficium dedit, qui roganti dedit.

Eodem animo debetur beneficium, quo datur.

Reddit beneficium qui libenter debet.

Nemo licenter debet reddere quod non accipit, ſed exorſit.

Meminiſſe debet is in quem collatum eſt beneficium, non commemorare qui contulit. Cicero.

Odioſum hominum genus officia exprobrantium,

Beneficium, nec in puerum: nec in ſenem, conferendum eſt: in hunc quia perit antequam gratiæ referendæ detur opportunitas: in illum, quia non meminit.

Improbus eſt homo, qui beneficium Scit ſumere, & reddere neſcit.

Ingratus qui beneficium accepiſſe ſe negat; quod

Luxum ſuadet licentia.

Suadent breuem præſentia fructum.

Copia, luxusq; nimius, ad voluptatem facillimè allicit.

Plinius. *Nulla eſt adeò voluptas, quæ non aßiduitate ſui faſtidium pariat.*

Copia faſtidium parit.

Iuuenal. *Voluptates commendat rarior vſus.*

Pœnitentia, dolorq; voluptate comparantur.

Plautus. *Ita dijs placitum, voluptati vt mæror comes conſequatur.*

Dolor ac voluptas

Seneca. *Inuicem cedunt: ac breuior voluptas.*

Voluptatum vſuræ morbi ſunt.

Horat. *Sperne voluptates: nocet empta dolore voluptas.*

Ouidius *Miſcentur triſtia lætis.*

Qui nimis deliciarum nouit in vita, minus timet mortem.

Fortuna.

Seneca. FORTVNA *opes auferre, non animū pōt.*

Fortuna fortes metuit ignauos premit.

Seneca. *Oblatam vtramuis fortunam iuxtà ſuſcipere diſcat, qui animo eſſe tranquillo cupit.*

Fortuna meliores ſequitur.

Salluſt. *Probitatem, induſtriam, ceteraſq; bonas artes, neque dare, neque eripere cuipiam fortuna poteſt.*

Fortuna quum blanditur, tunc vel maximè metuenda.

In ſecundis nihil minus, quàm confidendum.

Partim

Parcius obſequenti fortunæ potius fidendum, quàm vſquequaque fauenti.

Fortunæ muneribus vtendum, non fidendum.

Quicquid in altum — Seneca.
Fortuna tulit, ruitura leuat.

Fortuna nunquam perpetuò eſt bona.

Fortuna ſæuo læta negocio, & — Horat.
Ludum inſolentem ludere pertinax,
Tranſmutat incertos honores,
Nunc mihi, nunc alij benigna.

Nulli præſtat velox fortuna fidem.

Cæca fortuna eſt; & eos plerunque efficit cæcos, quos complexa eſt. — Cicero.

Fortuna, vt medicus ignarus, multos cæcat.

Seruat multos fortuna nocentes. — Lucan.

Res ſecundæ non habent vnquam modum. — Seneca.

Laſciuiam amant atque ſuperbiam res ſecũdæ.

Proſpera animos efferunt. — Salluſt.

Omnes, quum ſecundæ res ſunt maximè tum maximè meditari ſecum oportet, quo pacto aduorſam ærumnam ferant. — Seneca. Terent.

Cui ſpes omnis, & ratio, & cogitatio pendet à fortuna, huic nihil oportet eſſe certi, nihilq́; quod exploratum habeat permanſurum ſibi, ne vnum quidem diem. — Cicero.

Miſer eſt, quiſquis felicitatem ſperat à miſeris.

Faber eſt quiſque fortunæ ſuæ.

Suam cuique mores fingunt fortunam.

Perinde vt quiſque fortuna vtitur, ita præcellit. — Plautus. Terent.

Omnibus nobis vt res dant ſeſe, ita magni atque humiles ſumus. — Terent.

Fortuna non mutat genus. — Horat.

Bonæ fortunæ perinde ſunt, vt animus illius, qui ea poſſidet:
Qui vti ſcit ei bona: qui non vtitur rectè mala.
Fortunam citius reperias, quàm retineas.

Plinius. *Fortunam cùm abire permiſeris, fruſtra poſtmodum fugientem implorabis.*
Naturam plerunque fortuna corrumpit.
Dira libido fortunæ comes.

Martia. *Fortuna multis nimis dat ſatis nulli.*

Ouidius *Dat quodcunque libet fortuna, rapitq́;.*

Salluſt. *Fortuna in omni re dominatur.*
Turba tremens ſequitur fortunam ſemper, & odit.

Iuuenal. *Ad ſaturitatem non eſt opus fortuna. Nā quod neceſſitati ſat eſt, tollit irata,*
Leuis magnas opes huc fert & illuc caſus.
Breuis eſt magni fortuna fauoris.

Silius Ital. *Fortuna humana fugit, artatq́; vt lubet.*
Minus in paruis fortuna furit.

Plautus *Felicitatis comes inuidia.*

Seneca. *Fortuna ſimul cum moribus immutatur.*

Salluſt. *Succeſſum fortuna, experientiā laus ſequitur,*

Horat. *Quem res plus nimio delectauere ſecundæ,*
Mutata quatient.
Læta omnia raro ſine infelicitate aliqua eueniunt.

Ouidius *Fortuna arbitrijs tempus diſpenſat vbique.*

Hominem eſſe calamitoſum.

Heſiodus DII *nos quaſi pilas, homines habent.*

Ouidius. *Ludit in humanis diuina potentia rebus.*

Et

Et certam præſens vix habet hora fidem.

Quemcũque miſerum videris, hominem ſcias Seneca.

Ea eſt humanarum rerum natura, vt nihil ſit omni ex parte beatum.

Vt ſunt humana, nihil eſt perpetuum datum. Plautus.

Vita data eſt vtenda. Ouidius

Nihil eſt homini perpetuum bonum: Plaut.

Iam huic voluptati, hoc adinuentum odium eſt.

Prima pars æui ſeſe neſcit: media curis obruitur:
Vltima moleſta ſenectute premitur.

Iuuenta nihil eſt fugacius, quæ vbi auolarit ſemel, redit nunquam.

Optima quæque dies miſeris mortalibus æui Vergil.
Prima fugit, ſubeunt morbi triſtiſq; ſenectus,
Et labor, & duræ rapit inclementia mortis, Iuuenal.

Senectus ipſa morbus eſt.

Obrepit non intellecta ſenectus.

Multa ferunt anni venientes commoda ſecum, Horat.
Multa recedentes adimunt.

Formæ gloria fluxa atque fragilis eſt.

Res eſt forma fugax.

Forma exigui temporis donum eſt.

Nec forma æternum, haud cuiquam eſt fortuna perennis: Proper.
Longius aut proprius mors ſua quenq; manet.

Oculi noſtri tum demum miſerrimi ſunt, vbi coguntur paupertatem noſtram conſpicere.

Ita plerique ingenio ſumus omnes, noſtri noſmet pœnitet. Terent.

Res humanæ fluxæ & mobiles ſæpius in aduerſa mutantur. Salluſt.

Aequo animo ferendæ calamitates mortalibus. Horat.

Immortalia ne ſperes, mouet annus, almum

Quæ rapit hora diem.

Nouit paucos.

Secura quies.

Seneca. *Nulla dies mœrore caret.*

Horat. *Tu quamcunque deus tibi fortunauerit horam,*
Grata ſume manus.

Martia. *Gaudia non remeant, ſed fugitiua volant.*

Seneca. *Finis alterius mali,*
Gradus eſt futuri,

Leue eſt miſerias ferre, perferre eſt graue.

Nihil iucũdũ, q̃d nemo videt, ne ipſæ quidẽ opes.

Terent. *Omnium rerum viciſsitudo eſt.*

Iuuenal. *Sæuis inter ſe conuenit vrſis:*
Aſt homini ferrum lethale incude nefanda
Produxiſſe parum eſt.

Lupus eſt homo homini, non homo, quum qualis ſit, non nouit.

Propert. *Vnicuique dedit vitium natura creato.*

Curarum ſomnus domitor, pars eſt humanæ melior vitæ.

Horat. *Debemur morti nos, noſtraq́;.*

Salluſt. *Omnia orta occiduut, auctaq́; ſeneſcunt.*

Homo ſe prius morti, quàm vitæ parare debet atque adeò putare extremum ſibi ſemper adeſſe diem.

Vita & mors iure naturæ ſunt.

Hæc eſt hominis conditio, vt quàm citò in lucum exeat, moriturus exiſtat.

Tibul. *Quis furor eſt atram bellis accerſere mortem?*
Imminet, & tacitò clàm venit illa pede.

Mors æquat ſummis infima, inuoluit humile pariter & celſum caput.

Martia. *Ipſe iubet mortis non meminiſſe deus.*

Stat

Stat ſua cuique dies, breue & irreparabile tempus, Virgil.

Omnibus eſt vita.

Fata manent omnes.

Mille modis lethi miſeros mors vna fatigat.

Quem ſors dierũ cunque dabit, lucro appone.

Omne vna manet mors.

Et calcanda ſemel via lethi.

Et pace & bello cunctis ſtat terminus aui. Silius

Viue velut rapto fugitiuaq; gaudia carpe, Ital.

Perdiderit nullum vita reuerſa diem. Martiál.

Quis ſcit an adijcient hodiernæ craſtina vitæ Horat.

Tempora dij ſupera?

Nemo tam diuos habuit fauentes, Seneca.

Craſtinum vt poſſet ſibi polliceri.

Mors vltima linea rerum eſt. Horat.

Abeunt omnia vnde orta ſunt. Cicero.

Mos ſola fatetur Iuuenal.

Quantula ſunt hominum corpuſcula.

Nemo quàm bene viuat, ſed quandiu curat: cùm omnibus poßit contingere, vt bene viuant: vt diu nulli.

Vita humana ſimilis eſt ferro, quod ſi exerceas, atteritur: ſi non exerceas, rubigo conſumit.

In luctu atque miſerijs mors ærumnarum requies, non cruciatus eſt. Salluſt.

Vt bene viuitur, diu

Viuitur. Plautus.

Domini ac ſeruitutis.

LIBERTATEM *nemo bonus, niſi cũ anima ſimul amit.*

Plautus. *Omnes profectò liberi lubentius*
Sumus, quàm ſeruimus.

Horat. *Propriè telluris herum natura, neque illum,*
Nec me, nec quenquam ſtatuit.

Libertas per inertiam amittitur.

Liber is eſt exiſtimandus, qui nulli turpitudini ſeruit.

Salluſt. *Natura mortalium auida eſt imperij.*

Ea demum tuta eſt potentia, quæ viribus ſuis modum imponit.

Horat. *Vim temperatam Dij quoque prouehunt*
In maius: idem odere vires
Omne nefas animo mouentes.

Facilitate nihil eſt homini melius, neque clementia.

Terent. *Pudore & libertate liberos*
Retinere ſatius eſſe credo, quàm metu.

Terent. *Deteriores omnes ſumus licentia.*

Seneca. *Immodicus libertatis vſus, ſeruitutis quãdoque occaſio fuit.*

Durum & inuiſum & graue eſt.
Seruitia ferre.

Peßimus quiſque aſperrimè rectorem patitur.

Serui ære parati, iniuſta imperia
Dominorum non perferunt.

Facile eſt imperium in bonis.

Non qui iuſſus facit aliquid miſer eſt, ſed qui inuitus.

Plautus. *Non decet ſuperbum eſſe hominem ſeruum.*

Plautus. *Plus oportet ſcire ſeruum, quàm loqui.*

Cicero. *Omnis animi debilitata & humilis & fracta timiditas ſeruitus eſt.*

Claud. *Aſperius nihil eſt humili, cùm ſurgit in altum,*

Regnum non capit duos. Lucan.

Nulla fides regni ſocijs, omniſq; poteſtas Virgil.

Impatiens conſortis erit.

Particeps dominationis neque fuit quiſquam, neque ſi pati potuiſſet, orbis terrarum bello concuſſus foret.

In maxima fortuna, minima licentia eſſe debet. Salluſt.

Minimum decet licere, cui multum licet.

Multos timeat oportet, qui timetur à multis, Seneca.

Raro contingit, cum à multis diligi, qui non meritò, ſed arrogantia pluribus nititur anteferri.

Odia qui nimium timet, regnare neſcit.

Ars prima regni eſt, poſſe inuidiam pati. Seneca.

Malus eſt miniſter regij imperij pudor.

Timendus tibi populus, apud quē multa poſſis,

Tutus eſſe non poteſt, quem maxima pars hominum extinctum eſſe cupiat.

Eſt regis alti ſpiritum regi dare. Seneca.

Multa cura ſummo imperio ineſt. Seneca.

Qui quærit alia, is malum videtur quærere, Plautus.

Venenum in auro bibitur.

Iniqua nunquam imperia retinentur diu. Seneca.

Regna cum ſcelere, omnibus Seneca.

Sunt exilijs grauiora.

Virtus & ſumma poteſtas

Non coeunt.

Vt nemo doceat fraudis, & ſceleris vitam: Lucan.

Regnum docebit.

Nemo alteri imperium volens concedit, & quā uis nouus, atque clemens ſit, qui plus poteſt, tamen cui malo eſſe licet formiditur. Seneca.

Ouidius Non bene conueniunt, nec in vna ſede morātur
Maieſtas, & amor.

Terent. Regum pernicies adulatio.

Errat longè mea quidem ſententia,
Qui imperium credit grauius eſſe, aut ſtabilius
Vi quod fit, quàm illud quod amicitia adiungitur.

Salluſt. Non exercitus, neque theſauri, præſidia regni ſunt, verùm amici, quos neque armis cogere, neque auro parare quas, officio & fide parantur.

Salluſt. Regiæ voluntates plerunque vt vehementes, ſic mobiles ſunt, ac ſæpe ipſæ ſibi aduerſæ.

Regis ad exemplum totius componitur orbis.

Seneca. Circa regna tonat.

Nunquam placidam ſceptra quietem,
Certum ve ſui tenuere diem.

Horat. Vis conſilij expers, mole ruit ſua.

Salluſt. Imperium his facilè artibus retinetur, quibus initio partum eſt.

Seneca. In ſeruitutem cadere de regno graue eſt.

Amoris.

Plautus. QVI in amore præcipitauit, peius perit quàm ſi ſaxa ſaliat.

Vis magna mentis, blandus atque animi dolor,
Amor eſt.

Seneca. Amor amoris expers non eſt.

Ouidius Nox, & amor, vinumq; nihil moderabile ſuadent.

Illa

Illa pudore vacat: Liber, Amorq́; metu.
Libertas quoniam nulli iam reſtat amanti, Proper.
Nullus liber erit, ſi quis amare volet.
Inſanum eſt & malunt in hoſpitium diuorti ad cupidinem.
Quiſquis in primo obſtitit, Seneca.
Pepulitq́; amorem, tutus ac victor fuit.
Qui blandiendo dulce nutriuit malum,
Sero recuſat ferre quod ſubijt iugum.
Solus amor, morbi non amat artificem. Proper.
Quæ res Terent.
Nec modum habet, neque conſilium, ratione, modoq́;
Tractari nõ vult. ĩ amore hæc ſunt, mala: bellũ,
Pax rurſum.
Amorem ſectari ſolent, cura, ægritudo, dolor, nimiaq́; elegantia.
Nemo ſine grandi malo,
Præterquàm res patitur, ſtudet elegantiæ.
Pulchra mulier nuda, erit quàm purpurata pulchrior. Plautus.
Meretrix non abſimilis mari: quod das, deuorat: nunquam abundat.
Hoc vnum in re perpetuò habent meretrices, da mihi, atque affer mihi.
Amori accedunt hæc vitia,
Inſomnia, ærumna, error, & terror, & fuga, Plautus.
Ineptia ſtultitiaq́; adeò, & temeritas,
Incogitantia, excors immodeſtia,
Petulantia, cupiditas, & maleuolentia.
Inhæret etiam auiditas, deſidia, iniuria,
Inopia, contumelia, & diſpendium,
Multiloquium, pauciloquium, &c.

Virgil. *Improbe Amor, quid nõ mortalia pectora cogis?*

Sæuus amor docuit natorum ſanguine matrem Commaculare manus.

Crudelis amor cuius parua flamma primo vapore delectet: at fomento conſuetudinis exæſtuans, immodici ardoris totum hominem peruřat.

Amor in tempore vires capit, & paulatim totum hominem amplexatur.

Amantes amentibus haud diſsimiles, qui ſeipſos neſciunt: & quid agant, ignorant.

Celerem habet ingreſſum Amor, regreſſum tardum.

Dulce eſt inſanire in loco.

Qui amat, ſi quod amat, habet, id ſatis habet ſibi.

Pro cibo, videre, amplecti, oſculari, atque alloqui.

Amantium eſt, etiam næuos eius quod amant, exoſculari.

Nulla non hora ſomniamus, quòd amamus.

Vbi vanis ſomnijs enutritur amor, præcordijs inſedit.

Amoris premium, fructusq; libidinis, aliquando ſola cogitatio; Supplicium verò graue, fruſtratio cupiditatis.

Conſuetudo, & mores fugant duritiem, & obſtinaciam inimicam Amori.

Falſa dulcedine fouentur amantes: Hæc tum demum ſe prodit, quum dirimitur amor.

Dulces amorum inſidiæ.

Proper. *Facile irati verbo mutantur amantes.*

Terent. *Amantium iræ, amoris redintegratio eſt.*

Rata

Rara eſt concordia formæ, Iuuenal.
Atque pudicitiæ.
Nimia eſt miſeria, pulchrũ eſſe hominẽ nimis. Plautus.
Tunc viue caſte, Claud.
Aſperius, cum prompta Venus.
Nec regna ſocium ferre, nec tædæ ſciunt. Seneca.
Non bene cum ſocijs regna, Venusq́; manent.
Amor perennis coniugis caſtæ manent.
Cæcus amor nõnunquam admiratur neglecta. Seneca.
Omnia vincit amor. Virgil.

Sobrietatis.

BVCCAE Iuuenal.
Noſcenda eſt menſura tuæ.
Non vinum moderari ſed vino ſolent, qui quidẽ Plautus.
probi ſunt. Ouidius.
Vina parant animos Veneri,
In vinum mutum confertur plerunque culpa: Plautus.
quòd ſi loqui poſſet, ſe defenderet.
Nimis eſt vile vinum, atque amor,
Si ebrio atque amanti impunè facere, quod lubeat licet. Plinius.
Proper.
Homini cicuta eſt vinum.
Vino forma perit, vino corrumpitur ætas.
Vinum memoriæ mors. Plautus.
Magnum hoc vitium vino eſt: pedes captat primum, luctator doloſus eſt.
Quem tu aſſeruare rectè, ne aufugiat, voles,
Eſca atque potione vinciri debet.
Apud menſam plenam homini roſtrum deliges.
Dum tu illi qui edat, & quod potet, præbeas
Arbitratu ſuo affatim quotidie,

Nunquam

Detrahentem auerſatur vir bonus.
Huic non licet alterius vituperationem patienter audire, qui nec ab alijs optat ſuã recipi.
Verecundia ſilentium imperat.

Beneficentiæ & Ingratitudinis.

QVOD *bene fit nobis* — Plautus.
Haud perit.
Nec aurum, nec argentum, nec quicquam eorũ quæ accipiuntur, beneficium eſt: ſed eius qui tribuit, animus.
Benefacta benefactis cumulanda.
Aliquando gratius eſt, quod facili, quàm quod plena manu datur.
Quicquid ſine detrimento commodari poteſt, id tribuatur etiam ignoto.
Serò beneficium dedit, qui roganti dedit.
Eodem animo debetur beneficium, quo datur.
Reddit beneficium qui libenter debet.
Nemo licenter debet reddere quod non accipit, ſed exorſit.
Meminiſſe debet is in quem collatum eſt beneficium, non commemorare qui contulit. — Cicero.
Odioſum hominum genus officia exprobrantium.
Beneficium, nec in puerum: nec in ſenem, conferendum eſt: in hunc quia perit antequam gratiæ referendæ detur opportunitas: in illum, quia non meminit.
Improbus eſt homo, qui beneficium
Scit ſumere, & reddere neſcit.
Ingratus qui beneficium accepiſſe ſe negat;
quod

quod accepit:ingratus,inquam, qui id diſsimulat,rurſum ingratus,qui non reddit. At omnium ingratiſsimus,qui oblitus eſt.

Plautus. Ita ſunt omnes iſti noſtri ciues:
Si quid benefacias,leuior pluma gratia eſt:
Si quid peccatum eſt,plumbeas iras gerunt.

Ouidius Eſt aliqua ingrato meritum exprobrare voluptas.

Immunifico cantari ſolet, quod habes, nec habeas.

Salluſt. Regem armis, quàm munificentia vinci, minus flagitioſum.

Eruditionis,ac Scientiæ.

OPES eiuſmodi paranda, quæ naui fractæ, ſimul cum domino queant enatare.

Honos alit artes, omnesq; incenduntur ad ſtudia,gloria : iacentq; ea ſemper, quæ apud quoſque improbantur.

Dignum laude virum Muſa vetat mori.

Literæ pulcherrimæ ſunt hominis diuitiæ.

Quemadmodum corpus medicina,ſic animum philoſophia curat.

Hominis mens diſcendo alitur.

Vita hominis ſine literis mors eſt, & hominis ſepultura.

Strenua ingenia, quò plus receſſus ſumunt, hoc maiores impetus edunt.

Ouidius Ingenium quondam fuerat precioſius auro:
At nunc barbaria eſt grandis,habere nihil.

Terent. Homine imperito nunquam quicquã iniuſtius,
Qui niſi quod ipſe fecit,nihil rectum putat.

Ineis

Iners malorum remedium ignorantia eſt. Seneca.

Reliqua confuſè & ſine ordine.

LAVDIS *cupiditas, & timor ignauiæ, ad virtutem excitant.* Salluſt.

Gloriam, honorem, imperium, bonus & ignauus, æquè ſibi exoptant.

Gloria alitur induſtria.

Aequa laus eſt à laudatis laudari, & ab improbis improbari.

Laudare ſe, vani: vituperare ſtulti eſt. Seneca.

Qui fauoris gloriam verè petit,
Animo laudari magis, quàm voce volet.

Laus vera humili ſæpe contingit viro,

Sperat quidem animus: quò eueniat Dijs in manu eſt. Plautus.

Credula vitam Tib.
Spes fouet.

Miſerrimum eſt timere, cùm ſperes nihil.

Inſperata ſæpius accidunt quàm quæ ſperes.

Auxiliũ petendum ab omnibus, etiã ab infimis.

Nihil tam firmum cui periculum non ſit, etiam ab inualido.

Inhumanum eſt malè mereri de immerente.

Certa amittimus, dum incertæ petimus. Plautus.

Nihil eſt quod non aſsidua meditatio facillimũ reddat.

Cui plus licet, quã par eſt: plus vult, quam velit

In extrema inopia conſtitutis, haud facile eſt emergere.

Animi molles & ætate fluxi, dolis haud difficulter capiuntur.

Plus

Claud. *Plus eſt ſeruaſſe repertum*
Quàm quæſiſſe decus.
Non minor eſt virtus, quàm quærere, parta tueri.

Salluſt. *Vbi intenderis ingenium, valet.*
Hoc deterius habet Reſpublica, quò magis res priuatæ florent.
Suum cuique pulchrum.
Rex ſuus Reginæ placet.

Val.Fla. *Eſt amor & rerum cunctis tutela ſuarum.*
Domi induſtria, foris iuſtum imperium: animus in conſulendo liber, neque delicto, neq; libidini obnoxius, illuſtres, & magnos fecere pleroſque.
Neceſſe eſt facere ſumptum, qui quærit lucrũ.

Plautus. *Tum denique omnes noſtra intelligimus bona,*
Quũ, quæ in poteſtate habuimus, ea amiſimus.
Laudata virtus creſcit, & immenſum gloria calcar habet,
Nimia omnia
Nimium exhibent negocium.
Plurimum facere, minimum de ſeipſo loqui, prudentioris eſt.

Iuuenal. *Quibuſdam*
Somnum rixa facit.
Capienti etiam celeritas mora eſt.

Claud. *Nunc nunc qui fœdera rumpit*
Ditatur: qui ſeruat, eget.
Multa prõptius eſt cauillari, quàm æmulari.

Cicero. *Nullus dolor eſt, quem non longinquitas temporis minuat atque molliat.*
Dies adimit ægritudinem hominibus.
Antiqua nouis præfert inuidia.

Concor-

Concordia paruæ res creſcunt. diſcordia maximæ dilabuntur. Salluſt.

In irrecuperabilib. optimũ. eſt remediũ oblinio.

Negat ſibi ipſi, qui quod fieri non poteſt, petit.

Qui timidè rogat,
Docet negare. Seneca.

Omnes res perinde ſunt, vt agas, vt eas magni facias Plautus.

Ignoſce illis multa, nihil prorſus tibi.

Ingenio ſtat ſine morte decus. Proper.

Gaudet patientia duris. Lucan.

Quicquid facimus venit ex alto. Seneca.

Vulgus ingenio mobili, ſeditioſum eſt atque diſcordioſum, cupidum rerum nouarum, quieti & ocio aduerſum.

Virtus eſt, vbi occaſio admonet, deſpicere.

Nulla cœlum reparabile gaza. Valerius Flaccus.

Qui ſe habet, nihil perdidit.

Non rete accipitri tenditur neque miluio. Terent.

In gerendis negociis, ſequendæ temporum opportunitates.

Irritatæ neceſſitatis grauiſſimi ſunt morſus.

Naturæ ſequitur ſemina quiſque ſuæ.

Nitimur in vetitum ſemper cupimusq; negata. Ouidius.

Quod licet, ingratum eſt: quod non licet acrius vrit.

Illicita amari ſolent.

Nemo recuſat ferre ſortem, quam omnes patiuntur.

Dum viuit, hominem noueris vbi mortuus eſt, quieſcas. Plautus.

His nunc præmium eſt, qui recta praua faciunt.

Iuuenal. Nulli te facias nimis ſodalem.
Gaudebis minus, & minus dolebis.
Quod quiſque patitur, id verò omnium grauiſſimum quiſque putat.
Dociles imitandis
Turpibus ac prauis omnes ſumus.
Melius eſt in coruos, quàm adulatores incidere: hi enim viuentes, illi mortuos exedunt.
Pœna eſt vehemens, noctè dieq; ſuum geſtare in pectore teſtem.
Salluſt. Omne bellum ſumitur facilè, ceterum ægerrimè deſinit.
Plautus. Non laudandus eſt, qui plus credit, quæ audit, quàm quæ videt.
Terent. Ius ſummum ſæpe ſumma malitia eſt.
Horat. Neglecta ſolent incendia ſumere vires.
Terent. Non licet hominem eſſe ſæpe ita vt vult, ſi res non ſinit.
Venienti occurrendum eſt morbo.
Lento gradu ad vindictam ſui diuina procedit ira, tarditatemq; ſupplicii grauitate cõpenſat.
Seneca. Quem ſæpe tranſit caſus, aliquando inuenit.
Omnes res laudantur atque appetuntur, vt earum rerum vſus eſt.
Cicero. Carere debet omni vitio, qui in alterum paratus eſt dicere.
Lucan. Semper nocuit differre paratis.
Suus cuique mos genuinus eſt.
Perſius. Velle ſuum cuique eſt, nec voto viuitur vno.
Ouidius. Quot homines, tot ſententiæ.
Maxima pars hominũ morbo iactatur eodem.
Horat. Iniquè comparatum eſt, his quæ minus habent,
Terent.

Vt

Vt ſemper aliquid addant ditioribus.
Viue tibi,tecumq; habita nec grandia tentes,
Effugit immodicas paruula puppis aquas.

AD LECTOREM.

Hæc, ſuccincta licet,breuibuſq; repoſta docebunt
Qui vitam formes,inſtituaſq; tuam.

FINIS.

SENTENTIAE

TERENTIANAE.
EX ANDRIA,

PROLOGO.

Faciunt næ intelligendo vt nihil intelligant.
Vt quieſcant porrò moneo, & deſinant
Maledicere,malefacta ne noſcant ſua.
Actu primo, Scena prima.

ID arbitror,
Adprimè in vita vtile eſ-
ſe vt ne quid nimis.
Hoc tempore
Obſequium amicos, veri-
tas odium parit.
Ingenium eſt

Omnium hominum à labore procliue ad libidinẽ.

Si illum obiurges vitæ qui auxilium tulit,
Quid facias illi, qui dederit, damnum, aut malum?

Mala mens, malus animus.

Scena ſecunda.

Omnes qui amant, grauiter ſibi dari vxorem ferunt.

Dauus ſum, non Oedipus.

Scena tertia.

Seni verba dare, difficile eſt.

Scena quinta.

Facta, tranſacta omnia.

Aliquid monſtri alunt.

Dum in dubio eſt animus, paulò momento huc, illuc impellitur.

Actu ſecundo, Scena prima.

Quoniam id fieri quod vis non poteſt, velis id quod poßit.

Facilè omnes cùm valemus, recta conſilia ægrotis damus.

Scena quinta.

Verum illud verbum eſt, vulgò quòd dici ſolet,
Omnes ſibi melius malle eſſe, quàm alteri.

Actu tertio, Scena prima.

Fidelem haud ferme mulieri inuenias virum.

Ego in portu nauigo.

Scena tertia.

Amantium iræ, amoris redintegratio eſt.

Actu quarto, Scena prima.

Hoccine credibile eſt, aut memorabile,
Tanta vecordia innata cuiquam vt ſiet,
Vt malis gaudeat, atque ex incommodis

Alterius,

Alterius, ſua comparet vt commoda?

Scena ſecunda.

Valeant qui inter nos diſsidium volunt.

Non Apollinis magis verum, atque hoc reſponſum eſt.

Scena quinta.

Mirũ verò, impudenter mulier ſi facit meretrix.

Fallacia alia aliam trudit.

Paulùm intereſſe cenſes, ex animo omnia,

Vt fert natura, facias, an de induſtria?

Scena ſexta.

Sic vt quimus, quando vt volumus non licet.

Actu quinto, Scena prima.

Beneficium verbis initum, re comprobes.

Scena ſecunda.

Omnis res eſt iam in vado.

Scena tertia.

Pro magno peccato, paululũ ſupplicii ſatis eſt patri.

Scena quarta.

Si mihi pergit, quæ volt dicere: ea quæ non volt, audiet,

Nodum in ſcirpo quæris.

Scena quinta.

Ego vitam deorum propterea ſempiternam eſſe arbitror,

Quòd voluptates eorum propriæ ſunt.

Scena ſexta.

More hominum euenit, vt quod ſim nactus mali,

Prius reſciſceres tu, quàm ego quod tibi euenit boni.

Somniat ea, quæ vigilans volunt.

EX EVNVCHO.

PROLOGO.

Nullum eſt iam dictũ, quod non dictum ſit prius.

Actu prima, Scena prima.

QVAE *res in ſe neque conſilium, neque modum*
Habet vllum, eam conſilio regere non potes.
In amore hæc omnia inſunt vitia, iniuriæ,
Suſpiciones, inimicitiæ, induciæ,
Bellum, pax rurſum, incerta hæc ſi tu poſtules
Ratione certa facere, nihilo plus agas,
Quàm ſi des operam, vt cum ratione inſanias.

Scena ſecunda.

Accede ad ignem hunc, iam caleſces, plus ſatis.

Actu ſecundo, Scena prima.

Eijciunda mollicies animi. Stat ſententia.
Adeon homines immutarier
Ex amore, vt non noſcas eundem eſſe?

Scena ſecunda.

Dij immortales, homini homo quid præſtat?
Sulto intelligens Quid intereſt?
Omnia habeo neq; quidquam habeo, nihil cùm eſt, nihil deſit tamen. Tota erras via.
Vidén' ocium, & cibus quid faciat alienus?
Hic homines frigent.
Omnium rerum viciſsitudo eſt.

Scena tertia.

Matres ſtudent (ſcilicet filias)

Demiſsis

Demiſsis humeris eſſe, vincto pectore, vt graciles ſient.

Si qua eſt habitior paulò, pugilem eſſe aiunt, deducunt cibum.

Tametſi bona eſt natura, reddũt curatura iũceas.

Iſtæc in me cudetur faba.

Actu tertio, Scena prima.

Par pari referto.

Scena ſecunda.

E' flamma te patere cibum poſſe arbitror.

Actu quarto, Scena quinta.

Sine Cerere & Libero friget Venus.

Scena ſexta.

Tu quod cauere poſsis, ſtultum admittere eſt.

Scena ſeptima.

Conſilio omnia prius experiri, quàm armis ſapientem decet.

Noui ingenium mulierum,
Nolunt, vbi velis, vbi nolis, cupiunt vltro.

Actu quinto, Sena prima.

Ouem lupo commiſiſti.

Scena ſecunda.

Sæpe
Ex malo principio, magna familiaritas.
Conflata eſt.

Scena quarta.

Mihi puto palmarium (id eſt, palma dignum)
Me reperiſſe, quomodo adoleſcentulus
Meretricum ingenia, & mores poſſet noſcere.
Maturè, vt cùm cognorit, perpetuò oderit.
Quæ dum foris ſunt, nihil videtur mundius,
Nec magis compoſitũ quicquã, nec magis elegans:
Quæ cum amatore ſuo cùm cœnant, ligurriunt.

Harum videre ingluuiem ſordes,inopiam,
Quàm inhoneſtæ ſolæ ſint domi, atq; auidæ cibi:
Quo pacto ex iure heſterno panem atrum vorẽt:
Noſſe omnia hæc,ſalus eſt adoleſcentulis.

Scena ſexta.

Ex meo propinquo rure hoc capio commodi:
Neque agri, neque vrbis odium me vnquam percipit.
Vbi ſatietas cœpit fieri,commuto locum.
Aliud ex alio malum.

Scena ſeptima.

Egomet meo indicio miſer, quaſi ſorex,hodie pii.

Scena nona.

Satis diu hoc iam ſaxum verſo.

EX HEAVTONTIMORVMENO.

Actu primo. Scena prima.

TANTVM *ne eſt ab re tua ocij tibi*
Aliena vt cures, eaq; nihil quæ ad te attinent?
Homo ſum,humani à me nil alienum puto.

Scena ſecunda.

Bona(ſcilicet fortunæ)
Perinde ſunt,vt illius animus,qui ea poßidet:
Qui vti ſcit,ei bona:illi qui nõ vtitur rectè,mala.
Quem ferret ſi parentem non ferret ſuum?
Parentem iniuria
Vnius modi ſunt ferme, paulo qui eſt homo tolerabilis.
Scortari crebrò nolunt, nolunt crebrò conuiuarier.
Præbens exiguè ſumptum, & ea ſunt tamen ad
virtu-

virtutem omnia.
Vbi animus ſemel ſe cupiditate deuinxit mala,
Neceſſe eſt conſilia conſequi conſimilia.

Actu ſecundo. Scena prima.

Quàm iniqui ſunt patres in omneis adoleſcenteis iudices.
Qui æquum eſſe cenſent, nos iam à pueris illico naſci ſenes.
Neque illarum affines eſſe rerum quas fert Adoleſcentia.
Ex ſua libidine moderantur, quæ nunc eſt, nõ quæ olim fuit.
Periculum ex aliis facito, tibi quod ex vſu ſiet.
Næ ille haud ſcit quàm mihi nunc ſurdo narret fabulam.

Scena ſecunda.

Pergin' iſtuc prius diiudicare, quàm ſcis quid veri ſit? Noſti mores mulierum:
Dum moliuntur, dum comuntur, annus eſt.

Scena tertia.

O Iupiter, vbi nam eſt fides?
Non fit ſine periculo facinus magnum & memorabile.
In aurem vtramuis ocioſè vt dormias.
Tu es iudex, ne quid accuſandus ſis, vide.

Actu tertio, Scena prima.

Senes eſt æquum ſenibus obſequi.
Vulgò audio adimere ægritudinem hominibus dici diem.
Deteriores omnes ſumus licentia.
Itan' comparata eſſe hominum naturam omniũ,
Aliena melius vt videant & iudicent,
Quã ſua? An eò fit, quia in re noſtra, aut gaudio.

Sumus præditi nimio, aut ægritudine?

Scena ſecunda.

Aquilæ ſenectus.

Scena tertia.

Noui ego amantium animos, aduertunt grauiter quæ non cenſeas.

Nemo eſt meorum amicorum hodie apud Quem expromere omnia mea occulta audeam:

Noſtrum eſt intelligere, vtcunque, atque vbicunq; opus ſit, obſequi.

Actu quarto, Scena prima.

Quid cum illis agas, qui neque ius, neque bonum, atque æquum ſciunt?

Melius peius, proſit, obſit, nihil vident niſi quod lubet.

Quanto tuus eſt animus natu grauior, tantò ſit ignoſcentior.

Non licet hominem eſſe ſæpe ita vt vult, ſi res non ſinit.

Scena ſecunda.

In anguſtum meæ coguntur copiæ.

Crucior bolum tantum mihi ereptum tam ſubitò è faucibus.

Nihil tam difficile, quin quærendo inueſtigari poſſit.

Scena tertia.

Amici res eſt videnda in tuto vt collocetur.

Quid ſi nunc cælum ruat?

Scena quinta.

Dictum ac factum reddidi.

Ius ſummum ſæpe ſumma malitia eſt.

Alijs ſi licet, tibi non licet.

Omnes te in lauta, & bene aucta parte putant

Scena

Scena ſexta.

Nulla eſt tam facilis res, quin difficilis ſiet,
Quam inuitus facias. Loquitur paucula.

Actu quinto, ſcena prima.

Idem dictum, eſt ſenties.
Nonne id flagitium eſt, te alijs conſilium dare,
Foris ſapere, tibi non poſſe auxiliarier?
Mihi ad raſtros res redit.
Non auderet hæc facere viduæ mulieri, quæ in me fecit.

Scena ſecunda.

Vulgò id faciunt. Diſce quid ſit viuere,
Matres omnes filijs
In peccato adiutrices, auxilio in paterna iniuria,
Solent eſſe. Adoleſcens quàm maxima in
Spe ſitus erit, tam facillimè
Boni patris pacem in leges conficiet ſuas.

Scena quinta.

Hæc dum incipias grauia ſunt,
Dumq́; ignores: vbi cognoris, facillima.

EX ADELPHIS.

Actu primo, Scena prima.

VAH, quemquam ne hominem in animo inſtituere, aut
Parare quod ſit carius, quàm ipſe eſt ſibi?
Qui mentiri, aut fallere inſuerit patrem, aut
Audebit, tanto magis audebit ceteros.
Pudore & liberalitate liberos
Retinere ſatius eſſe credo, quàm metu.
Errat longè, mea quidem ſententia,

Qui imperium credat grauius eſſe, aut ſtabilius
Vt quod fit, quàm illud, quod amicitia adiungitur
Malo coactus, qui ſuum officium facit,
Dum in reſcitum iri credit, tantiſper cauet:
Si ſperat fore clam, rurſum ad ingenium redit,
Ille, quem beneficio adiungas ex animo facit.
Studet par referre præſens, abſensq́; idem erit.
Hoc patrium eſt, potius conſuefacere filium,
Sua ſponte rectè facere, quàm alieno metu.
Hoc pater ac dominus intereſt hoc qui nequit,
Fateatur ſe neſcire imperare liberis.

Scena ſecunda.

Homine imperito nunquam quidquam iniuſtius:
Qui, niſi quod ipſe fecit, nihil rectum putat.

Actu ſecundo, Scena prima.

Accipienda & muſſitanda iniuria adoleſcentium eſt.

Scena ſecunda.

Pecuniam in loco negligere maximum interdum eſt lucrum.
Spem precio non emo.
Nunquam rem facies: neſcis ineſcare homines.

Scena tertia.

Abs quiuis homine, cùm opus eſt, beneficium accipere gaudeas.

Actu tertio, Scena ſecunda.

Peiore res loco non poteſt eſſe, quàm in quo nunc ſita eſt.

Scena tertia

Iſtuc eſt ſapere, non quod ante pedes modò eſt
Videre, ſed etiam illa quæ futura ſunt
Proſpicere.
Vt quiſque ſuum vult eſſe, ita eſt.

Vt homo eſt, ita morem geras.
Quid tu hic agas,
Vbi ſi quid bene præcipias, nemo obtemperat?

Scena quinta.

Quàm eſtis maximè
Potentes? dites fortunati nobiles:
Tum maximè vos æquo animo æqua noſcere
Oportet, ſi vos voltis perhiberi probos.
Nimia licentia
Profectò euadet in aliquod magnum malum.

Actu quarto, Scena prima.

Lupus in fabula.

Scena tertia.

Omnes quibus res ſunt minus ſecundæ, magis ſunt neſcio quomodo
Suſpicioſi, ad contumeliã omnia accipiunt magis.
Propter ſuã impotontiã ſe ſemper credũt negligi.

Scena quinta.

Aduerſum ne illum cauſam dicerem,
Cui veneram aduocatus?
Credebas dormienti hæc tibi confecturos deos?

Scena ſeptima.

Sic in vita eſt hominũ quaſi cũ laudas teſſeris.
Si illud, quod eſt maximè opus, iactu non cadit,
Illud, quod cecidit ſorte, id arte vt corrigas.
Ipſa ſi cupiat ſalus,
Seruare prorſus non poteſt.

Actu quinto, Scena tertia.

Reprime iracundiam, atque ad te redi.
Vetus verbum hoc quidem eſt,
Communia eſſe amicorum inter ſe omnia.
Hoc licet impunè facere huic, illi non licet.
Non quod diſſimilis res ſit ſed quod is qui facit,

Ad

Ad omnia alia, ætate ſapimus rectius,
Solum vnum hoc vitium adfert ſenectus hominibus,
Attentiores ſumus ad rem omnes, quàm ſat eſt.

Scena quarta.

Nunquam ita quiſquam bene ſubducta ratione ad vitam fuit:
Quin res, ætas, vſus ſemper aliquid adportet noui.
Aliquid moueat, vt illa quæ te ſcire credas, Neſcias,
Et quæ tibi putaris prima, in experiũdo repudias.
Re ipſa comperi,
Facilitate nihil homini eſſe melius, neq; clemẽtia.

Scena octaua.

Vitium commune omnium eſt,
Quod nimiùm ad rem in ſenecta attenti ſumus: hanc maculam decet nos
Effugere.
Suo ſibi hunc gladio iugulo.

EX HECYRA.

Actu primo, Scena prima.

INIVRIVM *eſt vlciſci aduerſarios,*
Aequa via capiant te illi, eadem ipſos cape.
Liberali eſſe ingenio decet.

Actu ſecundo, Scena prima.

Proh deum atque hominum fidem, quod hoc genus eſt? quæ coniuratio?
Vt omnes mulieres eadem æquè ſtudeant, nolintq; omnia:

Neque

Neque declinatam quicquam ab aliarum ingenio vllam reperias?

Vno animo omnes ſocrus oderunt nurus:

Viris eſſe aduerſas æquè ſtudium eſt, ſimilis pertinacia eſt.

In eodē oēs mihi videntur ludo doctæ ad malitiam

Actu ſecundo, Scena tertia.

Aedepol næ nos mulieres ſumus iniquè, æquè omnes inuiſæ viris

Propter paucas quæ omnes faciunt dignæ vt videamur malo.

Actu tertio, Scena prima.

Matris ferre iniurias pietas iubet.

Non maximas, quæ maxumæ ſunt interdum iræ, iniurias

Faciunt.

Pueri inter ſeſe quàm pro leuibus noxis iras gerunt.

Quapropter? quia enim qui eos gubernat animus, infirmum gerunt.

Mulieres ſunt ferme vt pueri, leui ſententia:

Fortaſſè vnum aliquod verbum inter eas iam cōſciuerit.

Scena ſecunda.

Qui amat cui odio ipſus eſt, bis facere ſtultè dico,

Laborem inanem ipſus capit, & illi moleſtiam adfert.

Scena tertia.

Vt res dant ſeſe, ita magni atque humiles ſumus.

O fortuna, vt nunquam perpetuò es bona.

Scena quarta.

Non hercle verbis dici poteſt

Tantum, quàm re ipſa nauigare incommodū eſt.

O fortu-

O fortunate, neſcis quid mali
Præterieris, qui nunquam es ingreſſus mare.

Parenti potius quàm amori obſequi oportet.

Scena quinta

Homo voluptati obſequens
Fuit dum vixit: & qui ſic ſunt, haud multùm hæredem adiuuant.

Vide ne impulſus ira, prauè inſiſtas.

Quia paululum acceßit pecunia,
Sublati animi ſunt.

Actu quarto. Scena ſecunda.

Tute rem incommodam, vt quæque eſt, in animum inducas pati.

Scena tertia.

Iſtuc eſt ſapere, qui vbicunque opus ſit, & animum poßis flectere.

Scena quarta.

Cenſen' te poſſe reperire vllam mulierem,
Quæ careat culpa? an quia nõ delinquunt viri?

Vxor quid faciat, in manu non eſt mea.

Actu quinto. Scena tertia.

Qua quod nihil refert, percontari deſinas.

Multa ex quo fuerint commoda, eius incommoda æquum eſt ferre.

EX PHORMIONE.

Actu primo. Scena prima.

QVAM *iniquè comparatum eſt, ii qui minus habent,*
Vt ſemper aliquid addant ditioribus.

Scena

Scena ſecunda.

Vt nunc mores, adeò res redit

Si quis quid reddit, magna habenda eſt gratiã.

Cuius tu fidem in pecunia perſpexeris,

Verere verba ei credere? Quæ inſcitia eſt,

Aduerſum ſtimulum calces?

Sciſti vti foro.

Nunquam æquè ac modò

Paupertas mihi onus viſũ eſt et miſerũ et graue.

Quod fors feret, feremus æquo animo.

Scena tertia.

Ita plerique ingenio ſumus omnes, noſtri noſmet pœnitet.

Scena quarta.

Laterem lauem.

Forteis fortuna adiuuat.

Egomet me noui, & peccatum meum.

Actu ſecundo. Scena prima.

Omnes, cùm ſecundæ res ſunt maximè, tum maximè

Meditari ſecum oportet, quo pacto aduerſam ærumnam ferant.

Pericla, damna, exilia, peregrè rediens ſemper cogitet aut filii peccatum, aut vxoris mortem aut morbum filiæ.

Communia eſſe hac: fieri poſſe, vt ne quid animo ſit nouum.

Quicquid præter ſpem eueniat, omne id deputas eſſe in lucro.

Ecce ſimilia omnia, omnes congruunt.

Vnum cognoris, omnes noris, (ſcilicet Iudices)

Qui ſæpe propter inuidiam adimunt diuiti,

Aut propter miſericordiam addunt pauperi.

Seruum

Seruum hominem cauſam orare leges non ſinunt
Neque teſtimonij dictio eſt.

Scena ſecunda.

Vereor ne iſtæc fortitudo in neruum erumpat denique.

Non rete Accipitri tenditur, neque Miluio.

Cœna dubia apponitur.

Prima coitio acerrima eſt.

Si eam ſuſtinueris, poſt illa iam, vt lubet, ludas licet.

Scena tertia.

Actum ne agas. Quod eſt ferendum, feras.

Minue iram.

Scena quarta.

Quot homines, tot ſententiæ. Suus cuique mos eſt
Mihi non videtur, quod ſit factum legibus,
Reſcindi poſſe.

Actu tertio, Scena ſecunda.

Cantilenam eandem canis.

O fortunatiſſime, cui, quod amas, domi eſt.

Auribus teneo lupum.

Da locum melioribus.

Potior ſit, qui prior ad dandum eſt.

Scena tertia.

Dictum ſapienti ſat eſt.

Quærere in malo iubes crucem.

Noli metuere, vnà tecum bona, malaq; tolerabimus.

Solus eſt homo, amico amicus.

Actu quarto, Scena prima.

Senectus ipſa eſt morbus.

Scena ſecunda.

Ego meorum ſolus ſum meus.

Pro

Pro vno duo ſunt mihi dati.

Quid ſi animam debet?

Scena tertia.

Commodius eſſe opinor duplici ſpe vtier.

Scena quarta.

Si quid velis,

Huic mandes, quod quidem rectè curatum velis,
(Ironicos dictum de eo, qui te ad ſcopulum è tranquillo inferat.)

Quid minus vtile fuerit, quàm hoc vlcus tãgere.

In neruum potius ibit. Nihil eſt,

Quin malè narrando poßit deprauarier.

Gallina cecinit.

Scena quinta.

Mulier mulieri magis congruet.

Actu quinto, Scena prima.

Quàm ſæpe forte temere
veniunt quæ non audeas optare.

Scena ſecunda.

Noſtrapte culpa facimus, vt malos expediat eſſe,

Dum nimium dici nos bonos ſtudemus, & benignos.

His nunc præmium eſt, qui recta praua faciunt.

In eodem luto hæſitas.

Vorſuram ſolues.

Præſens quod fuerat, malum in diem abijt.

Plagæ creſcunt,

Niſi proſpicis.

Scena tertia.

Vir viro quid præſtat?

Scena octaua.

Viduam extrudi, turpe eſt

In deliros ſenes.

Quid vos (malum) me ſic ludificamini
Inepti veſtra puerili ſententia?
Nolo, volo: volo, nolo: rurſum cedò, cape.
Quod dictum, indictum eſt: quod modo erratum, irritum eſt.

Scena nona.

Verba fiunt mortuo.

FINIS.

APPENDIX SENTENTIARVM EX PROBATISSIMIS

quibusq; auctoribus ſelecta rum, præcipue verò ex libris Apophtheg matum.

Deus.

ARBITRIO *numinis res hominũ ſurſum deorſumq; voluuntur & reuoluũtur.*

Qui facinus arduũ concipit animo, prius à Diis *optare debet animum facinori parem.*

Deorum, cùm ſint optimi natura, proprium eſt benefacere omnibus, nocere nemini.

Deus vnicus totius mundi monarcha, malis geniis ac impiis hominibus nonnunquam abutitur ad vtilitatem Eccleſiæ.

Deus omnium ſapientiſſimus ſermonis eſt parciſſimi.

Deus impiorum precibus irritatur magis ad vindictam, quàm ad opitulandum flectetur.

A Diis *optanda potius mens bona, quàm ea quæ nihil conferunt ad hominis felicitatem.*

Abſque prouidentia Dei *nihil geritur in rebus mortalium, magiſq; fidendum diuino fauori, quã humanis conſiliis aut viribus.*

Euentus rei in manu Dei *eſt, & huic debetur*

gratia

gratia ſi quid feliciter ceſſerit; ſed interim vult noſtram operam accedere.

Hominis eſt peccare, at Dei aut hominis Deo proximi emendare peccata.

Dijs carior hominum eſt ſalus, quàm multa templorum ornamenta.

Dij qui quos velint poſſunt lædere, nec à quoquã lædi viciſsim, non nocent niſi improbis: homines hominibus, ex æquo metuẽdi ſunt. proinde qui ſuperbè minãtur alijs, aut Dij ſibi videtur, aut nõ cogitãt id q́d minãtur, alijs, ĩ ipſos poſſe recidere.

Numen magis delectatur frugalitate, quàm optimis victimis.

Non eget Deus noſtris impendijs: amat autem homines quorum neceſsitati poteſt illis impendijs ſuccurri.

Deus optimè nouit quid nobis bonũ ſit, quid nõ.

Homo. 2

SIC homines ſecundis rebus effrenati, ſibiq́; præſidentes, tanquam in gyrum rationis ac doctrinæ duci oportet, vt perſpecta rerum humanarum imbecillitate, varietateq́; fortunæ, reddantur imbecilliores.

Hominis eſt peccare, Dei verò aut hominis Deo proximi, peccata emendare.

Prius debet eſſe homini, vt malo accepto medeatur quàm vt regerat in alterum.

Ferè fit vt de leuioribus malis querantur homines, grauiora diſsimulent.

Aequum eſt, vt bonoſe ſuis ac proprijs bonis metiatur potius, quàm externis, quæ fortunæ cum

cùm libet dat, cùm viſum eſt eripit.

Ciues mundi omnes ſunt homines.

Nullum eſt animal cui tam varia vox ſit, quã homo.

Non magnæ artis eſt hominem eò propellere, quò ſuapte natura eſt pronus.

Nemo magis eſt hoſtis homini, quam ipſe ſibi, dum libidinem, dum iram, dum ambitionem, variaſq; cupiditates adhibet in conſilium.

Homo eſt, cui deeſt pecunia: homo non eſt, cui deeſt eruditio.

Homines ſunt ad voluptatem proniores, quàm ad virtutem.

Homo nulla re melius cognoſcitur, quã oratione.

Homo expers philoſophiæ, ad omnem vitæ functionem eſt inutilis.

Mundus hic fanum eſt Deo *dignum, in quo conſtitutus homo ſemper honeſte velut in conſpectu numinis omnia cernentis verſari debet.*

Animus. 3

HABET *hominis mens in alto illo ſilentio, corporis ſenſibus iam feriatis, aliquid diuinitatis, ſi ſeſe intenderit ad rerum ſublimiorem ſpeculationem.*

Hominis animus eſt corpori ceu carceri incluſus, quòd quò reddas habitius, hoc magis grauatur animi vis.

Animus in profunda tranquillitate conſtitutus, veros affectus prodit. Contrà quæ vigilantes non audent profari aut agere, ea noctu occurrunt in ſomnis.

Miſerior eſt egeſtas animi, quàm corporis.

Corporis vigorem adimit ætas: animi vix ad extremam vſque durat ætatem.

Quod animo inſculptum eſt, niſi cum vita eripi non poteſt.

Animus habet quo ſe delectet, etiam occluſis ſenſibus.

Vt ornamenta ingenij longe pulchriora ſunt externæ nobilitatis inſignibus: ita animus natura multò præſtantior eſt corpore.

Mentis integritati, corporis etiam habitum & cultum oportet congruere.

Animorum morbi ſunt cupiditates.

Animi domicilium eſt corpus.

In eruditis ac ſobrijs vis animi nõ elangueſcit, ſed viget potius, augeturq; vſu et exercitatione.

Animus in corpore veluti præſidio collocatus eſt: nonnunquam tamen corpori plurima ab animo veniunt mala.

Animo ægrotanti medicus eſt oratio.

Non rectè amat vxorem, qui corpus amat potius quàm animum.

Animi robur & vis natura, magno vſui poſſunt eſſe Reipublicæ.

Animus nec inepto pudori, nec ſuperſtitioni eſt obnoxius.

Bona animi. 4

IN *animi bonis nullum ius habet fortuna.*

Tum externa bona reddemus nobis ſtabiliora, ſi quædam ſepoſuerimus, nec fortunæ volubili cõmiſerimus.

Fruſtra

Fruſtra parat opes, qui veris animi bonis vacat.

Sola animi bona non ſunt violentiæ obnoxia, nec poſſunt à fortuna eripi.

Virtus. 5

VIRTVS *abundè ſui eſt præmium, quicumque ſeruatur euentus.*

Lacedæmonij quoniam ſeueriores erant, et moribus incorruptioribus, belliq; gloriam potiſſimũ ſpectabant, contemnebant omnes artes quæ ciuiũ animos videbantur emaſculare, & à vera virtute ad ocioſam oſtentationem traducere.

Non refert quo quid apparatu fiat, ſed quantum efficiatur, ſiquidẽ hoc ſpecioſior victoris gloria, quo minus habet præſidij, præter virtutem.

Sæpe fit, vt hominis virtus magiſtratui per ſe contempto & humili, dignitatem conciliet.

In conciliandis matrimonijs magis eſt ſpectanda virtus, quàm cenſus.

Præmijs, animi iuuenum ad virtutem accenduntur: quæ ſi detrahas, ipſa virtus elangueſcit.

Virtutis caput eſt caruiſſe vitijs.

Qui virtute præditi ſunt, ijdem ſunt & nobiles.

Imbecillitas corporis frequenter impedit virtutis vſum.

Arctiora ſunt vincula virtutis quàm ſanguinis: & omnis bonus bono proximè cognatus eſt ob animorum ſimilitudinem.

Egregia res eſt iam inde à teneris virtuti aſſueſcere.

Non infimum erga Remp. *eſt meritum, ſi non ſolùm te præſtiteris egregium virum, ſed aliquem tibi ſimilem gignas, educesq́; patriæ.*

Qui nihilo aliud habet quã maiorũ imagines, opinione nobilis eſt verius quàm re : at qui virtute præditus eſt, vnde manat illa vulgaris nobilitas, germanam ac natiuam habet nobilitatem.

Egregiorum meritorum conſcientia magnam homini fidem præſtat.

Virtus pulcherrimum genus eſt nobilitatis, quam ſibi quiſque proprÿs virtutibus conciliat.

Qui vera virtute præditus eſt, nihil ſpectat, niſi vt proſit Reip.

Præmÿs inuitatur virtus : at ignaui ignominia excitantur.

Non ſolùm honos artes alit, verũ et virtutem.

Laudibus humanis virtus non eget, ducit enim ſecum laudem ſuam & decus.

Ad ſtudium virtutis hoc magis intendendum eſt, quò minus ſupereſt vitæ.

Voluptates non aliter quàm Sirenas *ei prætermittendas eſſe, qui properat vt virtutẽ veluti patriam conſpiciat.*

Virtus vſu magis diſcitur, quàm lectione.

Virtus libris expreſſa, quodammodo picta virtus eſt.

Ille infeliciſſimè egenus eſt, qui nulla virtute præditus eſt.

Nihil ſapientia pulchrius, nihil virtute amabilius.

Iucunda eſt virtus eam exercentibus, vnde mirum eſt quoſdam ad id mercedem velle conduci, vt bene viuant, cum ipſa virtus abundè

magnum ſui ſit præmium.

Vera virtus nihil moratur hominum laudes: eas qui prædicant, plus debent ijs, quos laudant, quam ipſis qui laudantur.

Non verè ſunt probi, qui non improbos deteſtantur.

Pulchrius eſt bene faciendo, quàm potentia vincere.

Vir bonus vndequaque venatur ſtimulos ad virtutem.

Veritas. 6

VERITAS *in dicendo maximè probanda eſt, & is optimè dicit, cuius oratio congruit rebus, ex quibus petenda eſt orationis qualitas, potius quàm ex artificio.*

Veritas multis verbis non eget: & rectius me minimus quæ paucis verbis comprehenſa ſunt.

Philoſophia. 7

QVI *experimentis addiſcunt adminiſtrare regnum, licet ingenio feliciſſimo nati ſint, tamen et ſerò, et magno Reip. malo tandē euadūt boni reges. At qui philoſophiæ præmunitus præceptis accedit, ſi adſit mens integra, vix poterit ab honeſto deflectere.*

Nemo philoſophiæ expers eſt idoneus regno.

Lapidis eſt non ſentire diſcrimen inter laudantem & vituperantem: ſed philoſophi eſt non ita commoueri, vt ab honeſto recedat.

Vulgatum eſt, neque ſolem, neque aquam, neque ignem magis vtilem eſſe hominibus, quàm

amicos. Sed ingenij philoſophici eſt, quemadmodum periti medici ex beſtijs ac ſerpentibus noxijs vitalia quædam remedia colligunt, ita ex inimicorum odio decerpere aliquid quod vertat in ſuũ bonum.

Delicati pueri ad philoſophiã non ſunt idonei.

Turpiſsimum eſt philoſopho ſecus docere quàm viuit.

Is verè liber eſt, quem philoſophia liberũ facit.

Philoſophum eſt veſtis neglectior, ita & oratio decet inaffectata.

Philoſophia res eſt vſqueadeo difficilis, vt eam vel ſimulare, magna ſit pars philoſophiæ.

Natura dat viuere, philoſophia dat rectè viuere Illa ad virtutem dociles, non doctos gignit.

Proprium eſt philoſophi mederi vitijs hominũ.

Liberales diſciplinæ velut pediſſequæ ſunt moralis philoſophiæ, quæ cum primis habenda èſt, & cuius gratia diſcuntur omnia.

Philoſophi libertas eſt moleſta omnibus.

Quod ars medica præſtat corpori, hoc philoſophia præſtat animo.

Non eſt idoneus philoſophiæ diſcipulus, qui ſtultum pudorem non poſsit contemnere.

Sola philoſophia præſtat vitam veram, tranquillam ac ſuauem.

Solus philoſophus viros vincit.

Præſtantius eſt quod præſtat philoſophus quam quod orator.

Munus oratoris inferius eſt, quàm vt philoſopho conueniat.

Spõte mortem adſciſcere, poſteaquam deſiit eſſe vſui ad vitam humanam, eſt veri philoſophi.

Quemadmodum

Quemadmodum equus indomitus ad omnem modũ incõmodus eſt, ob inſcitias ac ferociam, ita qui rapitur affectibus, quos ſola domat philoſophia, ad omnẽ vitæ conſuetudinẽ inutilis eſt.

Vulgus legum ſcriptis arcetur à peccando, philoſophus rationem habet pro legibus, non ideo quod rectum eſt faciens, quia lex iuſsit nec à ſcelere temperans, quia lex vetuit: ſed quia nouit illud per ſe rectum eſſe, hoc per ſe turpe.

Probitas. 8

APVD *bonos id bona cauſa ſuperuacua eſt commendatio, quum ipſa res impetret quod precibus exoratur.*

Probus vir ob loci infamiam non fit deterior: imò ex dignitate hominis honor loco additur: nec ſolus magiſtratus oſtendit virum, ſed vir oſtendit magiſtratum.

Bonorum probrum eſt, virum probum egere neceſſariis.

Probis viris & iniuriatis eſt habenda fides; lenibus ne iuratis quidem.

Non verè ſunt probi, qui non improbos deteſtantur.

Immodica bonitas ſæpe contemptum parit.

Etiam improbis in neceſsitate ſuccurrit vir bonus: debetur enim hoc officium, ſi non meritis illius qui iuuatur, certè naturæ.

Prudentia. 9

PRVDENTIS *eſt pro re nata nouare conſi-*

lia: at ſine cauſa ſubinde alium fieri, inconſtantia vitium eſt.

Prudentia vrbes bene gubernat, ac domat: nec cantilenis, nec modis regitur probè.

Mederi maleuolis potius quàm vlciſci, prudentia eſt & ciuilitas.

In bello plus habet momenti vnus verè prudẽs & cordatus, quàm turba imprudentium. ſit enim ſæpe vt cordati viri auctores ſint victoriæ, ſoliq; fortes habeantur.

Vnus vir cordatus poteſt hoc totum præſtare quod Reip. intereſt.

Eſt vbi loquendum ſit ſeuerius, eſt vbi blandius, eſt vbi magnificentius, eſt vbi ſubmiſſius, eſt vbi iucundius, eſt vbi durius: id ſi fiat citra perfidiam prudentia eſt.

Prudentis non eſt ob fortunæ ſucceſſum intumeſcere, quum ipſe ſit nihilo maior.

In bello plus habet momenti prudentia ſolertiaq; quàm vires conſilij expertes.

Prudentis eſt naturæ ſuæ morbum agnoſcere, & vitio materiam præripere.

Regnũ quod beneficijs et beneuolẽtia tenetur, perpetuũ eſt: quod verò vi metuq;, nõ eſt diuturnũ.

Parentum eſt obiurgare liberos, ſed intra domeſticos parietes: nec ea conuiuia ſunt eliminanda.

Solertia ac prudentia in conſilijs plus habent momenti in imperatore, quam vires in prælijs.

Eſt prudentiæ infido deſidere, donec periculum feceris.

Tutiſſimus eſt murus prudentia, neque enim collabitur nec proditur.

Oculi

Oculi perlucent toti corpori, nec vlla eſt virtus abſque prudentia.

Vbi plus eſt periculi, ibi maior adhibenda eſt cautio.

Hæc eſt præcipua pars boni conſultoris, diſpicere non ſolùm quid per ſe optimum ſit, ſed quid pro temporum ratione poßit obtineri.

Fortitudo. 10

APVD *Lacedæmonios admirabilis erat malorum tolerantia, quæ ſi ſuſcipitur ob res honeſtas, magnam promeretur laudẽ; ſin ob turpes, non ſolũ nõ meretur fortitudinis laudẽ qui tolerat, ſed hoc miſerior eſt ac vir peior, quo conſtantius ſe geſſerit.*

Non perinde refert quàm numeroſum militem educas in prælium, vt quàm fortem & exercitatum.

Maieſtas dignitasq́; regia non veſtium ſplendore, ſed prudentia ac fortitudine paranda eſt.

Non à militum numero pendet victoria, ſed à fortitudine reiq́; gerendæ celeritate.

Magis refert quàm fortes viros habeat ciuitas quàm multos.

Viris fortibus non opus eſt mœnibus.

Ciuitas non eget mœnibus, quæ iuuentutẽ alit bellis idoneam.

Inſignis eſt tolerantia, quæ ex hoſte capitali reddit amicum ac propugnatorem.

Non perinde refert vbi confligas cum hoſte, vt quàm ſtrenuè ſe gerat dux aut miles ĩ bello.

Fortius eſt diutinam ſeruitutem quamuis du-

ram perferre, quam morte finire dolores multoq́; ſanctius eſt, quod docet Socrates, non eſſe fas animam de corporis præſidio decedere iniuſſu imperatoris.

Clypeus tuetur, ſed gladius fortitudinis organum eſt.

Extremæ ignauiæ eſt, tũ nõ præſtare fortem animũ, cùm audacia ſpẽ præbet incolumitatis: timiditas autẽ nihil aliud quàm certũ promittit exitiũ.

Bona eſt timiditas, quæ deterret à turpibus, & reddit hominem circunſpectum.

Illi fortes non ſunt, qui quouis modo vitam cõtemnunt, ſed qui tanti faciunt virtutem, vt huius gratia vitam alioqui caram negligant.

Excellentium virorum eſt, negligere contumeliam, quæ à palam improbis proficiſcitur, à quibus etiam laudari turpe.

Aliquid concedendum eſt viris fortibus, & de rep. benemeritis: & bene penſat linguæ vitium, qui factis egregius eſt.

Ciuitas pro ſaxis ac mœnibus, incolentium virtute munienda eſt, quos ſi iungat concordia, nullus poteſt eſſe murus inexpugnabilior.

Vulnus gladio factum fortitudinem arguit, at telo factum catapultæ, indiligentiæ ſignum eſt.

Nihil proſunt munimenta, niſi vir fortis ea tueatur.

Pulcherrimum eſt inimicum ſuis ipſius armis opprimere.

Inertiæ genus eſt de fortitudine philoſophorum more diſputare, ſed protinus factis exercenda virtus, quæ paucis dogmatibus tradi poteſt.

Fortium virorum eſt malè facere ijs qui malo digni

digni ſunt, non autem malè dicere.

Aduerſus fortunæ procellas tuetur ſapientem animus impauidus.

Animus impauidus naturam pro lege ſequitur, cui ſi repugnet lex, eam contemnit.

Animus impauidus cupiditatum tumultus ratione compeſcit.

Non eſt fortitudinis ſed amentiæ, ſemet in vitæ diſcrimen conijcere.

Excelſi animi eſt, ingratitudine non deterreri à ſtudio bene merendi de omnibus.

Honeſta mors eſt, oppetere pro amicis liberandis.

Frequenter diſperatio magnum robur addit animo, non minus quàm ſpes victoriæ.

Prius eſſe debet homini, vt malo accepto medeatur, quam vt regerat in alterum.

Temeritatis eſt non fortitudinis, ſubire periculum ni ob cauſam grauem & honeſtam fiat.

Animi fortis eſt mortem contemnere, quoties aut ineuitabilis neceſſitas vrget, aut cauſa grauis & honeſta ſuadet.

Egregium imperterriti pectoris eſt documentum, in cauſa honeſta piaq́; nec certam mortem perhorreſcere.

Felicitas. 21

NEMO *appellandus beatus, niſi ad ſupremum diem peruenerit.*

Tota hominis felicitas animi bonis metienda.

Felicitas honeſto metienda.

Poſt hanc vitam felices erunt, qui hic piè in-

ſteq; vixerunt, non qui fictis ceremonijs fuerit initiatus.

Quidam ex contemplatione alienæ felicitatis, ſuam exaſperant calamitatem.

Qui feliciter abſoluit vitam, huic nihil ſiniſtri poteſt accidere, quòd felicitatem ægritudine aliqua contaminet. At quibus res ſunt ſecundæ, ij nihil magis optant quàm diuturnam vitam.

Nihil eſt ad veram felicitatem efficacius, quã virtutẽ propter ſe amare, vitiũ propter ſe odiſſe.

Præcipua regum felicitas eſt quòd nulli ſeruiunt.

Infelix eſt felicitas quæ hominem reddit inſolentiorem, quæ non plauſum meretur, ſed lacrymas.

Iuſtitia. 12

CVM *iuſtitiam oporteat eſſe clementia temperatum, quoties nacta eſt grauem interpellatorẽ et minus habet inuidiæ, qui plus impetrat gratiæ.*

Fortitudinis nullus vſus eſt, niſi adſit iuſtitia. Quid verò fortitudine fuerit opus, ſi iuſtitia ſuum cuique vltrò reddens adfuerit?

Nihil vt præter æquum faciendum eſt,

Iuſtitia & æquitas maximè reddunt diuturnum imperium.

Nemo poteſt eſſe iuſtitiæ tenax, qui ſuprà quàm ſatis eſt congerendi ſtudio tenetur.

Iure agere volentibus, non eſt opus armis.

Pro iniuſtis orare, fortaſsis humanitatis eſt: at exorari, eſt à iuſtitia deflectentis.

Qui

Qui magnis in rebus ſe iuſtitiæ cultorem haberi velit, eum in paruis interdum illam violare oportet.

Gloria. 13

PRAECLARVM *eſt non aliud virtutis præmiũ ambire quàm gloriã, nec pacem hoſti vendere milite fraudato.*

Fucis parta gloria, vt non eſt vera gloria, ita nec diuturna eſt.

Gloriæ ſtudium, amorem excutit voluptatum.

Gloria vitæ anteponenda.

Honeſtius eſt vitam cum laude impendere patriæ, quàm cum dedecore pœnæ.

Generoſæ mentis eſt, laudis potius honore teneri quàm pecuniæ.

Ingenui pudore & laudis amore melius ducuntur ad honeſta.

Laus præmium eſt rectè factorum, & ea demum opitulans grata eſt, quæ adfertur in ipſo diſcriminis articulo.

Patriæ potius naſcimur, quàm gloriæ.

Non videndum an gloriæ ſatis, ſed an patriæ ſatis vixerimus.

Viri fortes, gloria, virtutis præmio, cõtẽti ſunt.

Parum illuſtris eſt, qui præter imagines & cognomen nihil habet veræ nobilitatis.

Excelſi animi eſt, quum præclara geſſeris, gloriam contemnere.

Vt vmbra corpus ſequitur, ſic virtutem gloria.

Primam oportet eſſe curam factorum, gloria nanque vltrò conſequitur.

Eximiam virtutem ſponte ſuum conſequitur decus. Nec vlla ſpecioſior ſtatua, quàm honorifica bene actæ vitæ memoria.

Præclarum facinus geſtum, monumentum eſt eius qui geſſit.

Quiſquis laudat victum, victoris gloriam illuſtrat.

Egregiorum meritorum conſcientia, magnam homini præſtat fidem.

Manſuetudo & comitas. 14

MANSVETVDĪNEM *cum iuſtitia oportet eſſe coniunctam in principe.*

Eſt quidem præcipua virtus in principe comitas & manſuetudo, verū ob malū ingeniū hæc ita tēperanda eſt, vt principi ſua cōſtet auctoritas.

Principis in facinoroſos lenitas, quid aliud eſt quàm in bonos crudelitas?

Erga improbos manſuetudo nimia, inutilis eſt ciuitati.

Barbaricæ feritatis eſt in proſtratos ſæuire.

Ita temperanda eſt clementia, ne nobis ſit exitio.

In colloquijs adhibenda eſt ſermonis comitas.

Comitatis eſt benignè polliceri, ſed quoniam omnibus opera præſtari non poteſt, eligendi ſunt quibus illam impertias.

Potentia, clementia comitateq; fit diuturna, ferocia breuis.

Non verè victor eſt, qui iracundiæ vindictam, flagitanti frænum neſcit imponere.

Beneuolentiam maximè conciliat benignitas.

Ira

Ira contentioq́; melius ſoluitur blandis verbis, & benignitate, quàm repugnando.

Sobrietas. 15

BONO *ſtomacho ſatis eſt obſonium eſſe coctũ, etiam ſi nihil accedat deliciarum.*

Non eſt dignus nomine Romano, qui plus appeti quàm quòd ad victum frugalem ſatis eſt.

Immodicè bibere, quouis loco turpe eſt.

Sobrietas, ſalubrium conſiliorum eſt parẽs: neque enim vinoſi ad conſultandum ſunt idonei.

Facillimè viuit, qui pauciſsimis contentus eſt.

Fames & ſitis optimè condit omnia.

Qui paucis ac neceſſarijs contentus eſt, ſibi facit vilem annonam.

Expeditiſsima eſt ratio augendi ſenſus, detrahere ſumptibus.

Tenue prandium optimè condit cœnam.

Optimum condimentum eſt fames.

Ebrus omnia in gyrum verſari videntur.

Studium ac victus parſimonia pallorem conciliant homini.

Sobrietas in primis decet principem.

Victus moderandus eſt non ex rerum copia, ſed ex vſu ac neceſsitate naturæ.

Lacedæmonijs nulla non in re placebat ſimplicitas atque frugalitas.

Nihil ſimilius eſt inſano quàm ebrius.

Verecundia. 16

PVDOR *vt multis ad honeſtas actiones ob*

ſtat,

ſtat, ita nonnunquam improbæ mentis homines à turpibus reuocat.

Pudor, virtutis tinctura.

Probis viris vbique placet verecundia.

Honeſta formidoloſitas eſt, quæ à turpibus deterret.

Rubor probam indolem arguit, pallor non itẽ.

Inutilis eſt verecundia quæ obſtat quominus negemus obſequium ad inhoneſta vocanti.

Pudor teneram ætatem optimè deterret à peccando qui nuſquam non adeſt, ſi quis reuereatur ſeipſum.

Bonorum probrum eſt, virum probum egere neceſſarijs.

Pudicitia. 17

PRIMA *laus pudicitiæ matronalis eſt, nulli notam eſſe, præter quàm ſuo viro cum quo cubat.*

Sat dotata venit puella, quæ pudicitiam, & honeſtos mores ſecum adfert.

Virgines nullo cultu melius ornantur quàm ſimplici.

Obedientia. 18

IMPERARE *& parere imperio, ars omniũ pulcherrima: quæ duæ res à ciuibus excludunt ſeditiones, & tuentur concordiam.*

Non ſunt gerendo magiſtratui idonei, qui legibus ac magiſtratibus neſciunt obſequi.

Parere dicitur, qui quod didicit optimum eſſe factis, facit.

Moderatio

Moderatio & mediocritas. 19

DECET *eum qui multa poßidet, non pro libidine, ſed pro ratione viuere.*

Pernicioſæ ſunt diuitiæ, ni adſit animus diuitijs ſuperior, qui poßit earum vſum non ex copia, ſed ex neceßitate moderari.

Admirabilis Leonidæ moderatio fuit, qui vitiæ treſtia nuncianti non tantùm non ſuccenſuit, vt principum vulgus ſolet, ſed et vitæ & famæ eius conſultum voluit.

Hic temperantia adhibenda eſt, vt princeps nec amicos alienet tyrannica ſæuitia, nec patiatur illos regia familiaritate abuti, ad quiduis audēdum præter ius, aduerſus plebeios, qui nimium irritati ſæpe reges ſuos excuſſerunt.

Satis vindictæ eſt, quod licet quū libet vlciſci, quū illis nihil aliud reliquum ſit quā malè loqui.

Moderata vitæ cura calcar addit ad fortiter agendum, & immodicus mortis pauor ab egregijs factis deterret.

Quæ moderata ſunt, in longum tempus durant, & hoc ipſo meliora ſunt.

Non eſt tutum eos maledictis irritare, quibus in manu eſt quum velint re ipſa lædere.

Hoc non ſolùm moderationis & clementiæ, verumetiam eximiæ cuiuſdam magnanimitatis eſt documentum, ingratorum ſibilos regē negligere.

Nihil aure tyranni violentius: apud bonos etiam principes admonendi libertas verbis placidis eſt temperanda.

Calor ætatis vix ſinit iuuenes ſeruare modum.

Mediocritas

Mediocritas in omni re eſt optima.

Quod excedit modum, tametſi vitioſum eſt, tamen ad excitandum aliorum ſocordiam conducibile eſt.

Tutiſsimum eſt mediocribus ac parabilibus delectari.

Innocentia. 20

NON *miſeri ſunt, quibus præter meritum, incolumiq; innocentia, accidit aliqua calamitas: ſed ij verè deplorandi, qui ſua ſponte diſceſſerunt ab honeſto, etiamſi nulla ſequatur calamitas.*

Certius innocentiæ ſignum eſt, ita regem gerere vt nemo velit accuſare, quàm ſi poſtularis, elabaris è iudicio. Elabuntur interdū & innocentes. At qui abſoluitur, licet pœnam effugiat, cicatricem tamen criminis circunfert.

Innocentem punire ſcelus eſt: culpam interdum condonare, in gratiam honeſti deprecatoris, humanitas eſt.

Expedit ad bonos mores, vt in iudicijs ſuccumbat prauitas, vincat innocentia.

Aequalitas. 21

AEQVALITAS, *pacis & tranquillitatis eſt altrix, inæqualitas verò ſeditionis ſeminarium.*

Aequalitas & ad frugalitatem & ad concordiam in primis conducit.

Aequalitas occaſionem murmuris excludit.

Malus ciuis ille eſt, cui non ſatis eſt id, quod

quod ceteris ſatis eſt.

Inter quos eſt æqualitas, & ex æqualitate concordia, ij tutiores ſunt ab hoſtium incurſu.

Amicitia. 22

AMICITIA, *eſt amicorum coniunctio quos non dirimit locus.*

Non eſt aliquid amicis quibus fidimus committendum, quod ſi effutiant, pariat nobis infamiã.

Hoſtes in hoc vtiliores nobis ſunt quàm amici, vt errata noſtra cognoſcamus, & cognita corrigamus.

Inſolenter vtentes rebus proſperis amici deſtituunt.

Aliquouſque amicis gratificandum eſt, ſed citra violationem religionis.

Quemadmodum non quæuis damus omnibus, ita ſpectandum eſt cui in qua cauſa gratificemur.

Nimia amicitia cauſam aliquando dat odio.

Nulla poſſeſsio melior eſt, quàm amicitia.

Simultatem oportet morte finiri, amicitiam non item.

Amici admonendi non modò manifeſtè, ſed cum quadam acrimonia.

Amicitia non reperta eſt ad reprehenſionem, ſed ad iucunditatem.

Non vtilitatis cauſa amicitia expetenda eſt.

Qui commodi gratia ſunt amici, ſublata commodi ſpe deſerunt amicitiam.

Non rectè amat vxorem: qui corpus amat potius quàm animum.

Sic

Sic ama tanquam oſurus, & ſic oderis tanquã amaturus.

Amicis minari, parum eſt humanum.

Rebus proſperis aduolant quilibet etiam minus amici; qui verò adſunt reſtante fortuna, hi verè ſunt amici.

Reuerentiæ comes eſt amor, metus odium.

Vt illis ſtatuas faciendas committimus, à quibus videmus aliquot ſtatuas elegantes factas: ita nõ ſunt in amicitiã admittẽdi, niſi quos cognouerimus erga alios præſtitiſſe fidos et vtiles amicos.

Maior vtilitas eſt à fidis amicis, quàm à vaſis: & plus damni eſt, niſi deligas.

Non fucanda facies, ſed animus honeſtis ſtudijs excornandus eſt: hac enim forma veros conciliat ac perpetuos amicos.

Nullum eſt grauius teſtimonium, quàm inimici de inimico.

Amici plerunque obſtant, ne liceat vbique rectum clauum tenere.

Amicos ſecundæ res parant, aduerſæ probant.

Inſtabiles quorundam ſunt amicitiæ, qui conſequuti quod volunt, negligunt amicum, ijdem dum ſperant, obſeruiunt.

Amicus ab amico quod eſt iniuſtum non debet petere.

In amico fido diffidere, prudentiæ eſt.

De amico humanius eſt bene ſperare, quàm diuinare peiora.

In rebus afflictis potiſſimùm fidis amicis vtendum eſt, qui vel re opitulentur, vel conſolando moleſtiam mitigent.

Non

Non ſatis eſt, ſi comites nos præbeamus amicis, ſed comitati comes eſt adiungēda benignitas.

Inconſtantes & perfidi amici ſunt, qui amicitiam commodo metiuntur, cuius ſpe adempta, protinus ab amicitia recedant.

Reuerentia cum amore coniuncta eſt. Metuimus autem illos maximè quos odimus. Hæc puero maximè debetur.

Quiſquis docet, admonet, inſtituitq; ad virtutem adoleſcentes, vtique amat: atque is demū uerus eſt amor. Nam qui vulgò dicūtur amare, ſuū venātur commodum, cum incommodo adamati.

Vulgatū eſt neq; ſolem, neq; aquā, neq; ignem magis vtilem eſſe hominibus, quàm amicos. Sed ingenij philoſophici eſt, quemadmodum periti medici ex beſtijs, ac ſerpentibus noxijs vtilia quadā remedia colligunt, ita ex inimicorum odio decerpere aliquid quod vertat in ſuum bonum.

Grauiſsimè lædunt amici qui expiſcantur arcana.

Arctiora ſunt virtutis vincula quàm ſanguinis: & omnis bonus bono proximè cognatus eſt ob animorum ſimilitudinem.

Amicitia, facit omnia communia.

Non eſt bonus amor aut ſyncerus, niſi quem conciliat virtus.

Is verè & conſtanter amat, qui iudicio amat.

Illi ex animo ſunt amici, qui principem magis amant quàm timent.

Conſilium. 23

I N *conſultationibus nō ſolùm quid ſit pulcherrimum ſpectandum eſt, ſed quid fieri poſsit.*

Inconſulta

Inconſulta conſilia nonnunquam feliciter cedunt.

Conſultius eſt ſe non committere periculo, quàm dare operam vt ingreſſus periculum temet expedias.

Non præcipitanda ſunt conſilia, ſed moribus ſenilibus vtendum.

Non ſemper tutum eſt regibus optimum dare conſilium.

Omnes ægrotis damus recta conſilia: ſibi verò pauci conſulunt.

Ad bene conſulendum non refert quàm ſis vocalis ſed quàm opportuna ſuadeas.

In bello plus habet momenti prudentia ſolertiaq́; quàm vires conſilij expertes.

Eloquentia. 24

VT *fabula nonnunquam exploditur vitio hiſtrionis, ita ſæpe melior cauſa vincitur à peiore patroni infantia ſtultitiaue.*

In teſte ſpectatur fides, in patrono eloquentia.

Actori voce opus eſt quæ vincat multitudinis fragorem: orator talis eſſe debet vt populus ipſum vltro tacitus & attentus auſcultet.

Ars. 25

ARS *omnis à naturali ſimplicitate recedit, ita dolo affinis eſt.*

Quæ per ſe triſtia ſunt, ea decet arte exhilarare.

Prorſus contemnendum eſt imperita multitudinis

dinis iudicium, quum artis abunde magnum præmium ſit ipſa conſcientia.

Quam quiſque nouit artem, eam canat licet: principium eſt ignominia non artis, ſi caret ſuis præmijs.

Ex minimo veſtigio artifex cognoſcit artificem.

Citò nata, citò pereunt: diu elaborata, ferunt ætatem.

Conſultum eſt vnumquemque in ea ſe arte exercere, in qua valet plurimum.

Quæ naturæ deformia ſunt, plus habent & artis & voluntatis in tabula.

Illud potius artis eſt, quæ magna ſunt ita tractare, vt auditori quoque magna videantur, & contra.

Nemo recte de artificio poteſt iudicare niſi artifex.

Ex nimio artificio agnoſcitur artifex.

Artes bonæ vbique ſunt in precio, nec poſſunt à fortuna eripi.

Oratio. 26

V T *in nummo non ſpectatur elegantia ſculpturæ ſed pondus ac materia: ita nō refert quàm ſit elegans oratio, ſed quàm grauis, & vtilis.*

Loquentis orationem commendat forma, rurſusq; oratio compoſita gratiam addit formæ.

Animo ægrotanti medicus eſt oratio.

Auctoritas. 27

MAGNO *obuióq; lucro auctoritas eſt anteponenda.*

anteponenda.

Primùm auctoritas ac fama tardè paulatimq; nec ſine negocio paratur: at qui tam innotuit, facilè magnam aſſequitur laudem.

Beneficium. 28

BENEFICII *accepti meminiſſe, dati obliuiſci oportet.*

Ingratitudo erga bene meritum, nec morte plectenda.

Beneficij memoria breuiſſima, at iniuriæ ſolet eſſe tenaciſſima.

Benefacta benefactis addenda ſunt: ne ſi deſinamus benefacere, obſoleſcat priorum benefactorum memoria.

Senectus. 29

SENIBVS *ita viuendum eſt, vt adoleſcentibus exhibeant rectè viuendi formam.*

Peculiaris querela eſt ſenibus de rebus in deterius prolapſis.

Senectus multis nominibus vulgò malè audit.

Non præcipitanda ſunt conſilia, ſed moribus vtendum ſenilibus.

Optimum eſt viaticũ ad ſenectutem eruditio.

Magna pars incõmodorũ, ob quæ vulgò malè audit ſenectus, ab intẽperãtia vitæ proficiſcitur.

Iuuentus. 30

AETATEM *teneram optimè deterret à peccando pudor: qui nuſquam non adeſt,*

ſiquis

ſiquis reuereatur ſeipſum.

Iuuenili ætati remedium adhibendum eſt pro ſupplicio.

Quemadmodum tinctores eum potiſsimum colorem inducunt, quo vident homines maximè delectari: ita iuuentus ad ea ſtudia potiſsimùm incumbit, quibus populus defert honores.

Iuuentus corrumpitur, ſi permittatur ocio luxus ac malorum omnium magiſtro.

Magna res eſt, iam inde à teneris virtuti aſſueſcere.

Quæ proſunt iuueni, nocent ſeni, & contra quæ iuuant cœlo tepido, lædunt frigido.

Si adoleſcentes malè morati euadant, id primæ ætatis formatoribus potiſsimum imputandum eſt.

Sapiens. 31

SAPIENS *non niſi cùm res poſtulat, pluribus verbis quàm opus ſit vtitur.*

Fallit tragœdia tractans argumenta confícta, ſed adeò ſcitè vt vera credantur: iuſtior autē velle videtur qui fallēdo prodeſt: et ſapiētior eſt qui per fictas fabulas diſcit quid ſit turpe, quid ſit honeſtum.

Vir eruditus ac ſapientia præditus, non perit, niſi graui Reip. diſpendio.

Pro varietate occaſionum vir probus & ſapiens ſæpenumero cogitur mutare conſilium, quū ſcriptura nunquam mutetur.

Sapiens, vates eſt optimus.

Nulla mœnia tam ſunt munita, quin machinis aut ſuffoſsionibus, aut, vt nihil horum, pro-

ditione capiantur: at ſapientis decreta ſunt inexpugnabilia.

Sapienti nihil peregrinum eſſe debet, niſi quod cum vitio ſit coniunctum.

Silentio ſtultitiam tegere, eſt pars aliqua ſapientis.

Sapiens ſecum in pectore circunfert, quo ſe cō mendet quibuslibet.

Inſipientis eſt dolere amiſſis potius quam gaudere relictis.

Memoria. 32

NON *expetenda eſt honorifica memoria niſi rectè factis promerita eſt.*

Tantùm ſcimus, quantum memoria tenemus.

Facile meminimus quæ volumus, at non licet obliuiſci quæ volumus.

Tenaciſſima eſt iniuriæ memoria, at beneficij breuiſſima.

Veritas multis verbis non eget: & rectius meminimus quæ paucis verbis comprehenſa ſunt.

Memoria hominum eſt adeò labilis, vt ægrè reperias duos, qui quæ ſimul audierunt, eodem modo referant.

Patria. 33

EGREGIE *inculpatus eſt, cui nihil obijci poteſt præter patriam.*

Nemo patriæ parem refert gratiam etiam ſi uitam impendat.

Non tam refert vnde natus ſis, ſed qui ſis.

Patriæ potius naſcimur, quam gloriæ.

Non infimum erga Remp. *eſt meritum, ſi non ſolùm te præſtiteris egregium virum, ſed aliquem tibi ſimilem gignas educesq́; patriæ.*

Non videndum an gloriæ ſatis, ſed an patriæ ſatis vixerimus.

Vrbis libertas eſt vita carior: nec turpiter occumbit, qui pro patria pugnans moritur.

Patriæ periclitantis potius habenda eſt ratio, quàm priuatæ incolumitatis.

Reip. ſubleuandæ curis immori pulchrum eſt: at patriam in extremo diſcriminum noſtra ceſſatione deſeri, turpiſſimum eſt.

Reſpublica. 34

RESPVBLICAE *nullo munimẽto tutiores ſunt quàm virtute ciuium.*

Publica vtilitas anteponenda eſt odio priuato.

In Rep. *bene inſtituta omnia proficiunt in melius.*

Animi robur & vis naturæ magno vſui poſſunt eſſe Reip.

Vnicuique pluris facienda eſt vtilitas communis quàm propria.

Quiſquis alienam Remp. *vehemẽter adamat, ſuam quodammodo vituperat.*

Ea Reip. *ſpecies non eſt vtilis ciuitati, quam nemo velit eſſe in ſua familia.*

Reſp. duabus rebus continetur, præmio & pœna.

Reſp. malè morata eſt, vbi licet impune maledicere nihil mali commeritis.

Tēpore pacis, magis quàm belli, Reip. viget au ctoritas, vt ius habeat decernĕdi, quod ad tuendā ciuitatis tranquillitatem cenſuerit conducere.

Qui ſunt iracundioris ingenij, ad diſciplinas quidem idonei ſunt, ad gerendā Remp. non item.

Multò abſurdius eſt ei commendare Remp. quum gubernandi artes non tenet, quàm ſi aſinum pro equo adhibeas aratro.

Priuata ſimultas poſthabenda eſt Reipublicæ commodis.

Non infimum erga Remp. eſt meritum ſi non ſolum ipſe te præſtiteris egregium virum ſed aliquem tibi ſimilem gignas educesq́; patriæ.

Hoc præcipuum hulcus eſt omnium Rerump. quòd omnia munia per vicarios adminiſtrantur, interdum alteros ac tertios.

Priuati affectus vtilitati publicæ poſthabēndi ſunt.

In omni negocio magni refert quales ſunt, qui bus gerendæ rei creditur auctoritas.

Publicæ ſanati priuata incolumitas eſt poſtponenda.

Reip. corruptela non alia magis ex re naſcitur quàm ex delicijs.

Qui præclaros viros eijciunt è ciuitate Remp. lædunt potius quàm eos quos expellunt.

Inutile eſt Reip. ſubinde mutare duces, ſed ſatius eſt quem idoneum ac fidum nactus ſis, eum non mutare.

Non poteſt conſiſtere Reſp. vbi non eſt honos virtuti, nec pœna ſceleroſis.

Reip. dignitas, præferenda eſt priuato commodo.

Lex. 35

IN Rep. bene inſtituta ſuprema auctoritas eſt legibus deferenda: nec vlli magiſtratui fas quicquam contra leges publicas tentare.

Non aliunde florent Reſp. quàm ſi legum vigeat auctoritas.

Ibi tyrannus oriri non poteſt, vbi ex arbitrio priſcarum legum geruntur omnia.

Norma coniugis uir eſt, quæ rectè viuit, ſi illa publicis legibus obtemperet.

Negocium quod pro legibus ac iure ſuſcipitur, oportet omni carere iniuria.

Legibus conuenit auctoritas in homines, non contra.

Multò pulchrius eſt ac difficilius regnum rectis legibus ſanctisq; moribus exornare, quàm armis regno regnum addere.

Qui contra leges aliquid admiſerit, non conuenit vt regi opituletur.

Leges non omnia præſcribunt, vt virtutis regula docet vbique quid ſit honeſtum, quid turpe.

Qui legibus ac magiſtratibus neſciunt obſequi non ſunt gerendo magiſtratui idonei.

Vbi ſumma eſt legum auctoritas, ibi eſt minimum tyrannidis.

Quiſquis violat leges, non vnum ciuem lædit, ſed totam Remp. quod quidem in ipſo eſt.

Princeps. 36

PRINCIPI non minus indecorum eſt & pernicioſum, inhoneſtis inſtitui, quàm naſci.

Principi non qualibet artes diſcendæ ſunt, ſed eæ duntaxat quæ tradunt rationem rectè adminiſtrandi regnum.

Principi non omnes literæ conueniunt, ſed eæ quæ politicen tradunt, aut ethicen, quæq; rectè ac ſecus geſtorum exempla commonſtrant, id quod facit hiſtoria.

Domini tantum timentur à ſeruis, quò mali metu coerceantur, quos non corrigit pudor.

Pater quoniam liberis conſulit potiusquàm ſibi, diligitur ab illis, ſic vt auctoritatē comitetur reuerentia. Aduerſus hos adeò nō eſt opus ſatellitio, vt nō aliud ſit ſatellitium fidelius illorum ſtipatu. Quod ſi res beneuolētia ac benefactis adiungeret ſibi ciuium animos, non eſſet opus barbarico conductitioq; ſatellitio, ſed nullos haberet corporis ſui cuſtodes tutiores quàm ciues, erga quos patris gereret affectum. Porrò quibus placet hoc dictum, Oderint dū metuant, nullos magis habent ſuſpectos, quā quibus oportebat maximè confidere: ac multos metuat oportet, quem metuunt multi.

Principis eſt non mollicie delicijs ve, ſed temperātia ac ſapiētia priuatis hominibus antecellere.

Principem facere quod ab alijs fieri velit, genus efficaciſſimum eſt exhortationis.

Bonus imperator legū imperatis parere debet.

Imperatoris officium eſt erga rebellantes audacia, erga ſubiectos beneuolentia vti.

Rex veluti legum eſt architectus.

Non conuenit vt regi opituletur, qui contra leges aliquid admiſerit.

Multò regalius eſt condere vrbes, quàm conditas demoliri.

Breui

Breuiloquentia principem decet & Laconem.

Quod decet plebeium, non ſemper decet principem.

Multum habet momenti principis integritas: ſed multò plus ciuium recta inſtitutio.

Regem naſci nihil magni eſt: regno dignum ſe præſtare, maximum eſt.

Glorioſius eſt regnum virtute partum, quàm ſi hæreditate obuenerit.

Bono principi nihil iucundius eſt ciuium concordia: at tyranno nihil formidabilius.

Quemadmodum qui medendi eſt imperitus, non ideo medicus eſt, nec vulgo medicus appellatur: ita non ſtatim princeps eſt, aut magiſtratus, qui populi ſuffragijs declaratus ſit, niſi artem gubernandæ ciuitatis nouerit.

Qui fauentibus vult vti ciuibus, ad multas iniurias conniuendum eſt.

Plurimum vtilitatis ex principum ſapientia naſcitur.

Quicquid pugnat cum legibus, hoc velut inſciente principe tentatũ haberi decet: cùm ipſe nihil aliud ſit quàm legum miniſter.

Vbi reges nõ naſcuntur, ſed ciuiũ ſuffragijs eliguntur, hoc ipſo publicis calculis princeps iudicatus eſt ceteris melior, quòd ad regnum aſcitus eſt.

Nemo principatum debet ſuſcipere, niſi melior ſit his in quos ſuſcipiat. Debet enim princeps virtute præcellere ceteris ciuibus quibus præeſt.

Nihil principi magnificentius, quàm ſi ditionem quam accepit, reddat ſtatu meliorem.

Decet principijs auctoritatem ſartam tectam vbique præſtare.

Quemadmodum Deus vnicus totius mundi monarcha, malis genijs ac impijs hominibus non nunquam abutitur ad vtilitatem Eccleſiæ*: ita principes cordati norunt & probis & improbis vti: non quòd ipſi per malos aliquid mali faciant, ſed quod per malos puniant malos.* (cijs.

Turpiſsimũ ẽ regi vacare vnquã à Reip. *nego*

Principibus in priuatis offenſis, debet eſſe ſatis potuiſſe vlciſci.

Is optimè ducis nomine fungitur, qui res hoſtium quàm maximè cognitas habet.

Eſt principis munus vnicum alijs proſpicere, et publicis conſulere commodis.

Tum maximè principi inuigilandum cum populus maximè indulget genio: neque oportet vnquam principem genialiter viuere.

Solertia ducis non ſolùm terrorem eximit animis militum, verùm etiam commoda interpretatione addit alacritatem.

Nomenclatorum laus eſt quàm plurimos noſſe: & egregij ducis eſt, ob egregia in Remp. *merita nulli ciuium ignotum eſſe.*

Præſtat principem è philoſophiæ præceptis haurire ſapientiam potius, quàm experimentis (vt uocant) miſeram colligere prudentiam.

Regi nihil prius ac carius eſſe debet probis ac fidis amicis.

Principe dignius eſt, honorem & opes eorum quibus imperat, augere potius quàm imminuere.

Non minus cogitur princeps obſeruire populo, quàm populus principi: niſi quod princeps id facit cũ dignitate: alioqui re vera mutua ſeruitus eſt.

Vt nulla re melius conſtabilitur imperium,

quàm

quàm ciuium beneuolentia: ita difficillimum eſt iam regnum adminiſtranti, erga quoslibet eſſe humanū: non ſolùm quòd regia poteſtas oppoſita ſit inuidiæ, verùm etiam quòd Reſp. non poſsit eſſe incolumis, niſi ſcelere ſupplicijs coerceantur.

Præcipua regum debet eſſe cura, vt cognoſcendis cauſis viros præficiant incorruptos.

Non tam magnum eſt regnum adipiſci, quàm promeruiſſe.

Imperatoris eſt, ciuium multorum ſalutem, ſuæ vnius anteponere incolumitati.

Regibus temperanda eſt humanitas erga ciues, vt interim regiam tueantur auctoritatem.

Præcipua regū ars eſt nullū reijcere, ſed ad publicā vtilitatem omnium operam accommodare.

Eſt animus principis verè philoſophicus, qui nouit etiam ex inimicis capere vtilitatē: nec quod vulgus ſolet, hoc tātùm ſpectare, vt maledicos afficiat malo, ſed vt ipſe minus malus reddatur, illorum maledictis admonitus.

Pulchrius eſt bonum præſtare ducem, quàm quemuis militem.

Regi nihil beneuolentia firmius, aut munitius eſſe poteſt.

Regnum armis & auſteritate frequenter paratur, ſed non niſi honeſta opinione ciuiumq; beneuolentia retinetur.

Magni refert vt bonus princeps quàm diutiſsimè viuat.

Multum regis habet, qui ſcitè regis perſonam poteſt gerere.

Rex non honeſti iuſtiq; regula, ſed honeſti iuſtiq; miniſter eſt.

Bonus princeps, qui magis à ſuis diligitur quàm timetur, habet quicquid ciues poßident.
Ad priuatas iniurias oportet principem eſſe facilem ad ignoſcendum: in ijs quæ Remp. *lædunt, debet eſſe ſeuerum.*

Imperium. 37

BELLVM *non niſi iuſtè ſuſcipiendum, imperiumq́; virtute partum, virtute tuendum.*
Cũ multis pugnet oportet, qui multis vult imperare.
Virtute propagandum eſt imperium, non dolis aut pecunia.
Graue documentum vniuerſis imperia virtute parari: auaritia, luxu, delicijsq́; vel perire, vel verti in tyrannidem.
Nemo idoneus eſt magiſtratui, qui non poteſt diſsimulare multa præter æquũ & bonũ facta.
Philoſophia, vel imperium, non tollunt affectus.
Imperator per omnem vitam in Reip. *negocijs verſari debet, nec à domeſticis delicijs ad imperium accerſi.*
Nihil difficilius quàm bene imperare.

Libertas. 38

PRAESTANTIVS *eſt, ſuam ſeruare, quã alijs adimere libertatem.*
Nemo liber, qui ſeruit cupiditatibus.
Nullum imperium ſpecioſius et liberius, quàm ſiquis animo ſuo poßit imperare.

Nulla

Nulla voluptas viris ingenuis ſuauior eſt libertate.

Vbi regnat luxus, ibi libertas diu non põt eſſe.

Libertas vrbis eſt vita carior, nec turpiter occumbit, qui pro patria pugnans moritur.

Quoniam moriendi poteſtatem nullus hoſtis poteſt eripere, quiſquis mortem contemnit, habet quo quum vult ſemet in libertatem aſſerat.

Peßimus eſt imperator, qui ſibi non poteſt imperare.

Liberi non ſumus, quando alicui conſulimus, vtilitatis, aut alicuius rei gratia.

In ciuili conſeſſu cuique liberum eſt quæ videntur dicere.

Non eſt verè liber, niſi cuius animum ſpe metuq́; liberauit ſapientia.

Inhumanitatis eſt, ſi princeps nihil indulgeat amicis ac familiaribus. Sed pernicioſum eſt illis licere quicquid libet.

Is verè liber eſt, quem philoſophia liberum facit.

Peſtilentißimum genus eſt adulationis, ſub libertatis imagine blandiri.

Hæc non minima laus eſt ſeruorum, nolle fugere ſi liceat: at nolle tyrannicam ſeruitutẽ commutare libertate, ſi detur opportunitas, animi ſeruilis eſt.

Omnibus regibus natura inuiſa eſt populi libertas.

Seruus eſt qui ſuis cupiditatibus imperare non poteſt.

Libertas bene magno emitur, nec ſine negocio ſeruatur.

Qui ſeruit vitijs, verè liber non eſt dicendus.

Qui multis eget, liber eſſe non poteſt.

Ibi iuſtitiæ locus non eſt, vbi quiſque potentior eſt, ita licentius opprimit imbecilliorem.

Non verè liber eſt, quiſquis ingenuus natus eſt.

Nihil beatum ſi abſit libertas.

Libertas quamuis inops, omnibus diuitum delicijs præferenda eſt, vbi ipſa minuitur.

Fama. 39

FAMA *uelut ordo quidam eſt hominis.*

Inſanus eſt, qui pro nihilo habet qua ſit opinione apud ſuos.

Honeſtius eſt fama quam pecunia diteſcere.

Iactura rei facilè ſarciri poteſt: fama contaminata vix vnquam diluitur.

Qui loquitur quæ ſunt optima, & facit quæ honeſtiſsima, famam honeſtam habebit.

Eximiam virtutem honeſta fama vltro comitatur de generoſis animis amor laudum veluti ſtimulus ad præclara facinora innatus eſt.

Satius eſt ad parandam honeſtam famam, vnum quiddam inſigne prædicere, quàm de friuolis quibuslibet diuinare.

Præſtat vno opere edito, ſed egregio parare famam eruditionis, quàm minus accuratè ſcribere de ſingulis.

Regium eſt, cùm benefacias, malè audire.

Primùm auctoritas ac fama, tarde paulatimq́; nec ſine negocio paratur: at qui iam innotuit, facilè magnam aſſequitur laudem.

Verbis

Verbis celebritas nõnihil facit ad illuſtre nomẽ.

Sequitur fama fugientem, & ob idipſum auidus expetitur, qui ſcholam vitat.

Exercitium & exercitatio. 40

MODERATI *labores corpora reddunt firmiora.*

Exercitatio plus habet momenti ad honeſtatem, quàm natura.

Exercitia ad confirmandum corporis robur adhibentur, non ad exhauriendas vires.

Hominis ingenium ſi exercetatur, ad res optimas eſt accommodum, ſin ad vitia degeneret, lõgè eſt infra mutas pecudes.

Inuita Minerua fruſtra laboratur, rectè dicitur à doctis, exercitatio conſummat eruditionem.

Honor. 41

HONOR *non auctoritati, ſed meritis tribuendus eſt.*

Honor non ſolùm alit artes, verum etiam virtutem.

Honor, eſt virtutis merces & præmium.

Diuitiæ. 42

POTENTES *non oportet humiliorum dictis admodum commoueri.*

Stultiſſimum eſt locupletes pugnare cum his, quibus non eſt multum quod eripiatur.

Diuitibus opus eſt multis præceptis, vt frugaliter viuant, vt corpus exerceant laboribus, ne corporis ambitioſo cultu delectentur, aliaq; innumera quæ omnia ſeipſam docet paupertas.

Immodicæ poſſeßiones vt non ſine negocio parandi, ita non abſque lite perueniunt ad hæredes.

Hoc miſerius egeni ſunt diuites, quòd non intelligãt quàm precioſa, quàm neceſſaria re careant.

Externis bonis homo nihilo fit melior.

Nihil eſt tam munitum quod auro non expugnetur.

Iniquæ ſunt diuitiæ, quæ virum reddunt deteriorem: at fortibus viris non eſt opus pecunia.

Ii non facilè parant ſalubribus monitis, qui ſucceſſu rerum elati ſibi felices videntur.

Nulli vitio datur ea ſibi parare, quibus opus eſt ſi deſint: nec hic ſpectanda eſt ætas, ſed egeſtas.

Fruſtra parantur bona, ſi qui parauit, tueri neſciat.

Inter egenos habendus non eſt, qui bonas artes ac probos amicos ſibi parauit, certißimum ſenectutis viaticum.

Diuitias comitatur luxus, luxus exit in tyrannidem, dum fœnum migrat in cornua.

Opes ac nominis ſplendor conciliant inuidiã.

Mores. 43

N O N *minus intereſt quos aſciſcas præceptores, quàm quos nactus ſis parentes. Etenim vt liberi referunt fermè maiorum ingenium vnde prognati ſunt, ita præceptorum vitia demigrant in quos inſtituunt. Et honeſtæ vitæ inſtitutio potißimum*

tiſſimum ab illis petēda eſt, qui virtutē ipſis factis praſtiterunt, non ab ijs qui compoſitis arte verbis de virtute nugantur.

Sola virtus primùm ac ſtatim à teneris vnguiculis diſcenda: nec vlla æui portio artibus friuolis danda, quæ vt in pueris habent oſtentationem plauſibilem, ita nec grandibus decoræ ſunt, nec ad ſeria vocatis vtiles.

Quemadmodum canes ad venatum habiles reddit educatio, ita viros bello & Reip. vtiles reddit recta inſtitutio.

Viſum eſt Laconi *ineptum, per omnem vitam de virtute diſputare, veluti de re cōtrouerſa: cùm oporteat à prima ſtatim adoleſcētia habere certiſſima decreta de honeſto impreſſa animo, & ſecundū uirtutem exerceri, non quærere quemadmodū faciunt philoſophi, qui magna cōtentione inter ipſos de ſummo bono ac malo digladiantur, ne in hoc quidē cōſentiētes quid ſit virtus ac beatitudo. Ne nobis quidē nobilitas quam miratur hominū vulgus, dictumq́; ab* Hercule *genus profuerit, niſi ea geſſerimus per quæ ille mortaliū omnium clariſſimus ac generoſiſſimus extitit, ac per omnē vitam quæ honeſta ſunt, id ſciamus et exerceamus.*

Præditi qui ſunt recteq́; educati, probant quid pro ratione temporis expediat.

Satis eſt ciues honeſtè fuiſſe inſtitutos, hi ſua ſponte videbunt, quid pro tempore facto ſit opus.

Multum habet momenti principis integritas, ſed multò plus ciuium recta inſtitutio.

Si adoleſcētes malè morati euadant, id primæ ætatis formatoribus potiſſimum imputādum eſt.

Res ſunt vulgarium, vt aliena inuideant, ſuam

ſuam autem deplorent ſortem.

Suadet loquentis vita, non oratio.

Non abſque diſcrimine mores ciuitatis corrupta vitiis ad meliorem frugem reuocantur.

Quemadmodum plantæ ac ſemina, ſic hominum mores ad regionis habitum immutantur.

Matronæ nihil pulchrius, nihil precioſius, quàm liberi rectè educati.

Quemadmodum laudi eſt apud Barbaros, *natum* Græcorum *diſciplinas ſcire. ita turpe apud* Græcos *natum ad* Barbarorũ *mores degeneraſſe.*

Nemo alienis factis dehoneſtatur, ſed ſuis quiſque moribus æſtimandus eſt.

Mentis integritati, corporis etiam habitum & cultum oportet congruere.

Multa bene nata ingenia pereunt vitio inſtituentium.

Sic eſt multorũ ingeniũ, vt ſi deſint inimici, in quos naturæ malitiã exerceãt, amicos impetant.

Eruditio pernicioſa eſt, ſi in animum incideret prauis affectibus corruptum: & quò quæq; diſciplina ſanctior, hoc: fit pernicioſior: ſi contigerit improbo.

Qui tam prauo ſunt ingenio, vt eos irrideant, qui de ipſis bene meriti ſunt, grauius nocent: ſi quis illos malefactis prouocet.

Regium eſt, cùm bene facias, malè audire.

Non habendi pro liberis ſunt, qui degenerant à parentum inſtitutione.

Quales naſcãtur liberi, nulli in manu eſt: at vt recta inſtitutiõe euadãt boni, noſtræ poteſtatis eſt.

Qui natura probus eſt, vbique & apud omnes probus eſt.

E ſermonis procacia colligitur & morum impudentia.

Generoſa indoles (ſi accedat inſtitutio) magno bono eſt patriæ: ſin ad vitia degeneret, magnum adfert malum.

Naturæ beneficio viuunt & ignauiſsimi: at honeſtè mori non contingit niſi virtute præditis.

Maxima pars incommodorum, ob quæ vulgò malè audit ſenectus, ab intemperantia vitæ proficiſcitur.

Res efficax eſt natura, ſed potentior eſt inſtitutio, quæ malam naturam corrigit.

Res verbis anteponendæ. 44

MVLTO *præclarius eſt res magnificas gerere, quàm habere linguam ad magnificè loquendũ expeditam.*

Quod per ſe rectum eſt & vtile, non eget prolixa oratione.

Ipſa cauſæ bonitas facilè ſeipſam commẽdat. Quod ſi vſquam locus eſt loquacitati, eam oportet ad inhoneſtas cauſas adhibere.

Rex operum eſt virtus, non autem plurimis verbis, multisq́; diſciplinis eget.

Reprehendendi ſunt qui, cùm re ſint fideles, tamen officium orationis aſperitate corrumpũt: his peiores, ſunt, qui ſermone benigni, re lædunt: peſsimi, qui verbis moleſti ſunt, tamen factis noxij.

Multò præſtantius eſt res egregias gerere, quàm geſtas celebrare.

Rectius ſuo fungitur officio, qui ex animo facit quàm qui metu mali.

Superuacaneum eſt in eo laudãdo ſumere operam,

rum, quem vno ore omnes prædicant.

In omni actione ſpectandum decorem perſonæ.

Inertiæ genus eſt de fortitudine (philoſophorum more) diſputare, ſed protinus factis exercenda virtus, quæ paucis dogmatibus tradi poteſt.

Fortuna. 45

EVENTVS *homini non eſt in manu.*

Fortuna non addit ſapientiam.

Non omnia omnibus æquè feliciter cedunt.

In tranquilliſsimis rebus interdum exiſtit periculum quod nullus exſpectat.

Tota belli fortuna pendet à virtute prudentiaq́; ducis.

Fortuna ſæpe ſua indignis largitur munera.

Spes. 46

MVLTA *ſibi promittunt inania, qui ſpe ducuntur.*

Ingenia erecta non deſperanda, ſed quod redundat recidendum eſt.

Frequenter deſperatio magnum robur addit animo, non minus quàm ſpes victoriæ.

Victoria. 47

PVLCHRVM *eſt vincere laceſſentes, præſertim his præſidÿs quibus hoſtes potiſsimum ſeſe iactant.*

Ad victoriã plurimũ momẽti eſt in imperatore.

Victis ſolet eſſe ſolatio, virtute præſtantis viri dextera cadere.

Victoria magno empta, non eſt victoria ſed calamitas: interdum enim felicius eſt non aſſequi quàm nimio mercari quod ambis.

Vnius ducis ingenio victoriam acceptã ferri oportet, non virtuti militum.

Moderanda eſt victoria, nec ſæuiendum in eos qui contra ferre arma deſiſtunt.

Victoriæ ſpes extenuat omnia quæ ſolent à bello deterrere.

In bello prima ducum debet eſſe cura, vt quàm minima ciuium iactura paretur victoria.

Is longè inferior eſt, qui honeſto vincitur.

Nulla ſpecioſior eſt victoria, quàm virtute vincere.

Miles. 48

NON *perinde refert quàm multos educas milites in prælium, ſed quàm ſtrenuos, & exercitatos.*

Bonus miles inſtitutione fit.

Facilius eſt nouum inuenire imperatorem, quã nouum & exercitatum militem.

Mendicitas ad omnem deſperationem vocat armatum.

Turba militum niſi adſit dux cordatus ac vigilans, nulli eſt vſui.

Periti bellatoris eſt non minus ſcire fugiendi artem, quàm pugnandi.

Ii demum vtiles ſunt bello milites, quibus decretum eſt in prælio aut vincere, aut mortem oppetere.

Nihil

Nihil in bello præclaræ rei geret, cuius animũ mortis metus occupat.

Militis non eſt dare conſilium, ſed vbi res poſtulat bonam nauare operam.

Bellum. 49

QVI *bellum ſuſceperunt, oportet pro omnia ſeruire belli neceßitatibus.*

In bello aut vincendum, aut fortiter occumbendum.

Metus mortis in bello eſt res ignominioſa.

In bello plus habet momenti quales ducas milites, quàm multos.

Nullum negocium periculoſius quàm bellum.

Pro patria pugnantem occumbere, pulcherrimum eſt.

Cibo vinoq; graues ad præliũ non ſunt idonei.

In bello nõ liberũ eſt quæ cuique videtur dicere.

Non eſt optandum bellum, ſed nec in bello, nec in pace, libertatem tueri licet, niſi mortis timorẽ abieceris.

Error in bello mors eſt.

In bello celanda ſunt conſilia principum.

In bello non refert quàm multi ſunt duces, ſed quàm bello gerendo accommodi.

Maiore Reipublicæ diſcrimine pacta violantur in bellis, ſed illic quæque violantur ab his, qui domi conſueuerunt fallere.

Pax bello paratur, nec eã tueri licet, niſi ciues ſint ad bellum inſtructi.

Sola animi bona non ſunt bellorum violentiæ obnoxia.

Ad

Ad victoriam plurimùm habet momenti, ſi im perator ſtrenuus, præſens regat exercitum.

Non eſt turpe fugere, quoties magis expedit ho ſti dare locum, quàm conſerere manus.

Iuſtitiæ leges non poſſunt tueri, qui ditionis amplianda, gloriæ ve cauſa bellum inferunt alienis ciuitatibus.

Affectus priuati frequenter & ciuitates et re gna bellis committunt ac peſſundant.

Bellum non niſi iuſtè eſt ſuſcipiendum.

Tota belli fortuna à ducis virtute prudentiaq; pendet.

Occaſio. 50

ADVERSVS hoſtes nulla prætereunda eſt oc caſio.

Pro tempore, proq; re nata variandus eſt ſermonis habitus.

Scriptura non mutatur, cùm pro varietate occaſionum vir probus & ſapiens cogatur ſæpe mutare conſilium.

Inimici per occaſionem vtiles ſunt nobis, per quos non licet impunè ſecureq; negligentes eſſe.

Ira. 51

TVTVM eſt iram premere, ne prorumpat in verba.

Ira contentioq; melius ſoluitur blandis verbis & benignitate, quàm repugnando.

Ira eſt breuis inſania.

Minus ſui compos eſt ira, quàm ebrietas.

Probis etiam ingenijs adiuncta iracundia eſt, ſed

ſed hoc vitium tolerabile eſt, ſi celeriter ad ſe animus redeat, & pro ira rationem in conſilium adhibeat. At ſi perturbatio penitus inſideat animo, ita vt excuſſa ratione feratur effreni impetu, certa pernicies eſt.

Ira ad omnem functionem inutilis eſt: & prouerbio quoque princeps iubetur, & æqua & iniqua audire.

Error. 52

HOMINIS *eſt peccare, at* Dei *aut hominis Deo proximi, emendare peccata.*

Par eſt vt nos noſtra ipſorum feramus errata.

In alienis erratis perſpicaces ſumus, ad ſua quiſque luſcioſius eſt.

Ex leuiſsimis offenſis, ſi negligantur, naſcuntur atroces tragœdiæ.

Error eſt immedicabilis, cum tranſit in habitum & conſuetudinem.

Raris lapſibus danda eſt venia.

Iuuentus facilius in errorem impellitur, quàm ſenectus.

Vulgus. 53

NIHIL *imitari ſolet vulgus libentius, quàm quod à viris principibus conſpexerint factitari.*

Quid tam impium eſt, quod mortalium vulgus non admittat ampli principatus gratia?

Quod decet plebeium, non ſemper decet principem.

Quæ

Quæ recta ſunt ſemper paucißimis placent.

Vulgus hominum, cupiditatibus agitur, non ratione.

Apud Græcos cùm certarent artifices, de his iudicabant artis expertes.

Vni nihil placent omnium, quæ vulgus vel facit vel dicit.

Vulgus hominum ea tantùm approbat, quibus aſſueuit, ab exoticis abhorret, non quia per ſe mala ſint, ſed quia peregrina.

Vulgo ingens probrum eſt paupertas: magna gloria, diuitijs per fas nefasq; partis abundare.

Ocium. 54

IGNAVIA *peſtis maxima eſt Reipublicæ.*

Non eſt reprehendendum ocium honeſtis rebus partum.

Qui per fas & nefas ocium ſectantur, vituperio digni ſunt.

Ocium in pace delicias alit, & omne flagitiorum genus.

Luxus & ocium in iuuenibus ſtultitia eſt, in ſenibus verò crimen.

Honeſtæ occupationes inutili turpiq; ocio præferendæ ſunt.

Ocium omnia mala docet adoleſcentes.

Iuuentus corrumpitur, ſi permittatur ocio luxus ac malorum omnium magiſtro.

Voluptas & luxus. 55

NIHIL *ſeruilius abiectiusq; eſt, quàm gulæ ventrisq; voluptatibus obnoxium viuere.*

Inepta

Inepta voluptas eſt magis delectari ipſa ſimulatione, quàm natura.

Inſaniam aufert medicus, voluptas cùm æquè mentem eripiat homini, vix ſanabile malum eſt.

Oleum inunctum, reddit corpus firmius & iniuriæ patientius: infuſum in viſcera, delicatius ac ſegnius.

Luxu nihil turpius, libido pecudem ex homine reddit.

Voluptates venientes fucata ſpecie blādiūtur, abeuntes autē, pœnitentiā ac dolorē relinquunt.

Ex priuatis affectibus ferè omnis humanæ vitæ pernicies naſcitur.

Luxus ferè alit amorem, tempus omnia tollit, aut certè mitigat.

Luxus eſt maximus, naturam artificio corrumpere.

Veſtium luxus arguit animum parùm ſobriū, & intuentium oculos ad libidinem ſollicitat citius, quàm ad honeſtam opinionem.

Quàm optimè hoc natura cōparatū eſt, vt hæ duæ res ſeſe inuicē comitentur, voluptas ac dolor.

Voluptati inhoneſtæ parata eſt comes pœnitentia.

Faſtidioſè delicatus videtur, qui inter varias delicias cibum appetit vilem ac plebeium.

Vnguentum in homine arguit vitæ molliciem.

Non turpe eſt vti conceſſa voluptate, ſed ei ſeruire, deditumq; eſſe, in turpibus habendum eſt.

Amplecti voluptatem, fœminarum potius eſt, quàm virorum.

Homines proniores ad voluptatem ſunt, quàm ad virtutem.

Nulla

Nulla capitalior peſtis hominibus à natura data eſt, quàm voluptas: nam ex hoc fonte prodit, quicquid eſt in hominum vita ſcelerum & calamitatum.

Ea delectant, quæ contingunt expetita: quæ vltro obijciuntur, non perinde iuuant.

Corruptela è muneribus. 56

PECVNIA *vincere, ſpecioſum non eſt.*

Qui Remp. adminiſtrant, tamen à capiendis muneribus non temperant, nec boni ſunt viri nec tales habendi.

Inſyncerus fauor eſt, qui donis emitur: quæ ſi minuas, ingens murmur: ſi tollas, ſeditio grauis oritur.

Iniuria. 57

AD *priuatas iniurias oportet principem eſſe facilem ad ignoſcendum, in ijs quæ lædunt Remp. decet eſſe ſeuerum.*

Qui iniuriam faciunt, infeliciores ſunt, quàm qui patiuntur.

Qui veterē impunè fert iniuriā, inuitat nouā.

Iniuriæ memoria tenaciſsima eſt, at beneficij breuiſsima.

Infamia. 58

TVRPITVDINIS *alienæ ſpecies velut in theatrum producta, deterret à vitijs, & ad virtutum extimulat ingenia non omnino deplorata.*

Remiſſa culpa, manet tamen prioris infamiæ veſtigium.

Quò fœdius eſt crimē, hoc tenacius hæret apud multos criminis ſuſpicio, vel in innocentiſſimum.

Non eſt aliquid amicis quibus fidimus committendum, quod ſi effutiant pariat nobis infamiam.

Improbitas. 59

EXTREMA *improbitatis eſt linea etiam illudere quos afflixeris.*

Improbus eſt, qui ſcit beneficium accipere, neſcit reddere.

Ex improbis conuictoribus nihil capitur niſi probrum & ignominia.

Magnæ felicitatis eſt ab improba muliere liberari.

Impunitas. 60

IMPVNITATI *nihil periculoſius eſt, quæ ſemper ad deteriora inuitat.*

Impunita iniuriæ exemplum, omnibus iniuriā minatur. Etenim ſi liceat impunè lædere, quis tutus erit ab improborum violentia?

Simultas. 61

SIMVLTATEM *exercere cum ſepulto, inde corum eſt, vt in mortuum ſæuire.*

Simultatem oportet morte finiri, amicitiam non item.

Loquaci-

Loquacitas.

62

EX *multiloquio pleraque naſcuntur incommoda.*

Quidam hoc præclarum exiſtimant, ſi nunquã ſileant, cùm id ſit certiſſimum fatuitatis argumẽtum: vt contrà, ſilentium vbi loquendi tempus nõ eſt, prudentiæ ſignum eſt.

Multiloquium non ſolùm moleſtum eſt auditori: verumetiam ad perſuadendum inutile, præſertim apud principes, tum varijs curis occupatos, tum auribus faſtidioſis.

Peculiaris erat Lacedæmonijs verborum paucitas, vnde & ab ea religione breuiloquentia laconiſmus dicitur.

Stolidi oratoris inanis loquacitas reſponſo indigna eſt.

Fruſtrà de his verba fiunt, ad quæ perficienda non ſuppetit facultas.

Eſt hic omnibus Spartanis peculiare, offendi ſermone, quàm cauſa poſtulat longiore, adeo nuſquam non placebat frugalitas. Nam ad cauſam non magnam adhibere ſuperuacuam rerum copiam, luxuriæ genus eſt.

Effectu caret loquacitas: taciturnitas autem certiora habet conſilia.

Breuiloquentia ducem decet maximè.

Multa verba nequaquam arguunt ſapientem opinionem.

Equo effræni, nemo non metuit inſidere at plus eſt periculi à lingua effræni.

Eſt aliqua ſapientis pars, ſilentio ſtultitiam tegere.

Indecenter is magnificè loquitur, cui vires non ſuppetunt orationi pares.

Nihil eſt violentius aure tyranni: apud bonos etiam principes admonendi libertas verbis placidioribus eſt temperanda.

Silentij tuta ſunt fidi præmia.

Multis verbis veritas non eget: & rectius meminimus, quæ paucis verbis comprehenſa ſunt.

Orationis expedita breuitas eſt probanda.

Ad cauſam non magnam adhibere ſuperuacuam verborum copiam, luxuriæ genus eſt.

Prius cogitandum quid loquaris, quàm lingua prorumpat in verba.

Aduerſus nihil malè meritum audire maledicam linguam, iniuriæ genus eſt.

Nihil oratione melius, ſi parcè promas linguæ theſaurum.

Nihil effutiendum eſt, ſi quid liberius dictum ſit in conuiuio.

Maledicentia. 63

QVI *paſſim maledicunt omnibus eos palã eſt id naturæ vitio facere, non ex earũ merito quibus obtrectant.*

Maledicentia contemnenda eſt quæ non à iudicio, ſed ab omni morbo proficiſcitur.

Aduerſus nihil malè meritum, audire maledicam linguam, iniuriæ genus eſt.

Turpiter obijcit alteri vitium, à quo ipſe immunis non eſt.

Periculosè maledicit alteri, cui vel idẽ vel ſimile, vel diuerſum, ſed deterius vitium poteſt obijci.

Omnium

Omnium rerum nocentiſſima eſt calumnia.

Sæpenumero accidit, vt qui alios inſectantur, ipſi grauioribus madeant vitijs.

Imprudenter in alterum vitium torquet, ſi in promptis eſt quod ipſi viciſſim obijciatur.

Mendacium. 64

MENDACII *nomine continentur aſſentatores, calumniatores, infidi conſiliarij, peruerſi educatores, qui fontes ſunt fere malorum omnium, quibus ſurſum deorſum turbatur vita mortalium.*

Perfidia. 65

NIHIL *eis tutò credi debet, qui in patriam perfidi fuerint.*

Stulte dubitat de peierando, qui facinus periurio par non dubitauerit committere eoq́; in atrocibus ſceleribus nihil ponderis habet iuſiurandum, nam quiſquis audet dare venenum, audebit & cum periurio inficiari.

Iniuria. 66

QVI *auidè obtrectant alienæ laudi, magis produnt morbum ſuum, quàm detegunt mores alienos: & qui ob res parum honeſtas laudant quempiam, aut ob laudabiles vituperant, indicãt ſtultitiam ſuam peruerſumq́; iudicium.*

Inuidus abundè dat pœnarum, etiam ſi nemo vlciſcatur.

Vt ferrum abſumitur rubigine, ita inuidus ſuo ipſius vitio contabeſcit.

Inuidus tam inutilis eſt ciuitati, quàm lolium tritico, ignauus bello.

Ii quos habet inuidia, magis ſunt miſericordia digni quàm ira.

Inuidus non minus diſcruciatur aliena felicitate quàm ſuo infortunio.

Ambitio. 67

NESCIT *pietatis iura regnandi cupiditas.*

Ambitio malè perfundit, quòd malè collegit auaritia.

Cupiditates, animi ſunt morbi.

Malus ciuis eſt, cui non ſatis eſt, id quod ſatis eſt ceteris.

Turpior eſt ambitio ex vtilitate cultus, quàm ex amictu ſplendido.

Turpis eſt ãbitio ex fuco virtutis laudẽ captãs.

Adulatio. 68

BLANDILOQVIO *nihil nocentius.*

Ingenium hominum ad aliena vitia perſpicax eſt, ad ſua cæcum.

Peſtilentiſsimum eſt genus adulationis, ſub libertatis imagine blandiri.

Aliena rectius proſpicimus quàm noſtra, & ſibi quiſque adulator eſt.

Lapidis eſt non ſentire diſcrimen inter laudantem & vituperantem: ſed philoſophi eſt non ita commoueri vt ab honeſto recedat.

Coruus

Coruus tantùm mortuos impetit: adulator etiam ciuis inſidiatur.

Nemo ſuam turpitudinem perſpicit, ſed ſibi quiſque adulator eſt.

Vt adulationem affectare turpe eſt, ita ingerentem ſe non oportet omnino repellere, prodeſt enim in hoc vt homo perſpiciat qualis eſſe debeat.

Audacia. 69

F I T *ſæpenumero, vt qui fragili quærit illudere dentem, infringat ſolido.*

Periculoſa eſt audacia, ſi vires non ſuppetant ſpiritibus.

Expenſio periculi reuocat hominem ab audacia.

Aſsiduitate nimia facilitas magis quàm facultas, nec fiducia, ſed temeritas paratur.

Bona eſt timiditas, quæ deterret à turpibus, et reddit hominem circunſpectum.

Mors. 70

HONESTA *mors eſt oppetere pro amicis liberandis.*

Magis metuunt mortem, qui domi habent vnde poſsint ſuauiter viuere.

Morientibus præcipuum ſolet eſſe ſolatium ſpes vindictæ.

Vt tyranni viuunt in ſuauijs ijs qui mortem vehementer optant, ita mortem perinde metuũt, quaſi vitam ſuauiſsimè degant.

Optimum eſt exire de vita, quum res ſunt proſperrimæ.

Multos mortis conſideratio deterret ab honeſtis actionibus: contrà, mortis obliuio multos inuitat ad licentius peccandum.

Somnus profundior adimit omnem ſenſum, et animus à corpore digreſſus, aliquando in ſuum domicilium rediturus eſt.

Mors quidem mala non eſt, ſed iter ad montem miſerum eſt.

Somnus, mortis eſt imago.

Ille non viuit, qui perpetuo mortis metu viuit.

Mors omnium malorum ſenſum adimit.

FINIS.

VIRO DE LITERIS OPTIME MERITO D. NICOLAO TARTRERIO Mecœnati ſuo, Deſiderius Iacotius Vandoperanus. S.

CVM philoſophici curriculi tẽpus tua ſingulari liberalitate erga me penè abſoluiſſẽ (Mecœnas) quaſi de via feſſus ad Ciceronẽ tãquã in locũ quendã amœnum relaxandi animi cauſſa mihi confugiendũ putaui. Qui enim ab eo de philoſophia et eloquentia libri variè copioſeq; perſcripti ſunt, nõ ſolũ vt noſti, admirabili quadã ſciẽtia, ſed etiam ſuauitate dicẽdi et copia legentium ita mouẽt animos, vt qui eos in manus ſumpſerit, deponere nunquã velit. Hoc vnũ negocij nõnihil exhibere ſolet, quòd cùm magnã partẽ in eorum philoſophorum, qui tũ florebant, ſententijs et præceptis explicãdis ſit occupatus, libri autẽ nõ extent, ex quibus, quid cẽſuerint, poßimus cognoſcere, hæſitare plerũque & dubitare ſolemus, nõnulli etiã ex Platone aut Ariſtotele depromere aliquid, quãquã alienũ, quod rudioribus ad rẽ facere videatur, ne ĩ ſuſpicionem ignorationis veniãt. Quod cũ doctißimorũ virorũ iudicio ineptum intelligerẽ, philoſophos illos prope oẽs, quorum ſententiæ quædã latinè expreſſæ ſunt

 à Cicerone,

à Cicerone, vnum in locũ, quoad per vires licuit, conduxi, & nominatim cuiuſque decreta in vno duntaxat Cicerone conquiſita breuiter conſcripſi, vt eloquentiæ & philoſophiæ ſtudioſi diſputationum capita, quæ ſunt apud Ciceronem in medio poſita haberent, & ex Cicerone Ciceronem interpretarentur. Qua in re ſi à me prætermiſſum quid fuerit, quod equidem in tanta librorum varietate & opinionum multitudine non dubito, ab æquis librorum alienorum æſtimatoribus veniam peto, & hæc ſi aliqua ex parte ad palatum fecerint, commodius & vberius me, cùm licebit, tractaturum promitto. Alias nihil moror. Te autem, Mecœnas, vt hoc qualecunque eandem eſt, æqui boniq; conſulas, & dum grauioribus incumbimus, noſtra, vt cœpiſti, ſtudia foueas, vehementer etiã atque etiam rogo. Vale. Lutetiæ VIII. Calend. Ianuarij. M D LIIII.

Benedicti Menij in Lagnerium & Deſid. Iacetium ad lectorem Carmen.

Tullius egregio præclara eſt ore locutus:
Vtraque hic multo tibi ſunt comprehenſa labore:
Sic iam quod totus vix capit orbis, habes.

DESI-

DESIDERII IACOTII VANDOPERANI DE PHILOſophorum doctrina Libellus ex Cicerone.

CVM eſſent plures orti ferè à Socrate, quod ex illius varijs et diuerſis et in omnẽ partẽ diffuſis diſputationibus à Platone potiſsimùm ĩmortalitati traditis, alius aliud apprehẽderet, proſeminatæ ſunt quaſi familiæ diſſentientes inter ſe, & multùm diſiunctæ et diſpares: cùm tamen omnes ſe Philoſophos Socraticos et dici vellẽt, et eſſe arbitrarentur. Inter quos præcipuum locũ tenẽt Academici, Peripatetici, Stoici, Epicurei. De Quibus ſingillatim, et diſtinctè dicere difficilè eſt, ob eã præcipuè cauſam, quòd cũ eorũ decreta quærũtur, variari inter Ciceronis interpretes, & dubitari videtur. Sed primùm illud tenendum eſt, quod à viris doctiſsimis eſt animaduerſum, Ciceronem omnia propè ex Stoicorum & Academicorũ nouorũ diſputationibus ſumere ex reliquis pauca quædam aſpergere. Cuius rei fidẽ facere aiunt dialectica, quæ vſurpat, in quibus Platonicum, aut Ariſtotelicum nihil propè agnoſcas. Verum dicamus articulatè, quoad fieri poterit de Peripateticis, et Academicis, tum de ceteris, quorum à Cicerone præcepta notata ſunt, & quædam Latinè expreſſa.

ACADEMICI ET Peripatetici.

ACADEMICI *& Peripatetici veteres rebus cõgruentes (ait* Cicero *) nominibus differebant.* Nam *cùm Speuſippum ſororis filium philoſophiæ quaſi hæredem reliquiſſet* Plato*, duos autẽ præſtantiſſimos ſtudio, atq; doctrina* Xenocratem *Chalcedonium, &* Ariſtotelem *Stagiritẽ: qui erant cum* Ariſtotele*, Peripatetici dicti ſunt, quia diſputabant inambulantes in* Lycio*. Illi autem qui* Platonis *inſtituto in* Academia*, quod eſt alterum Gymnaſium, erãt ſecum et ſermones habere ſoliti, ex loci vocabulo nomẽ habuerunt. Quibus tamen nec ſuæ ambulationes defuerunt. Nam in ſpaciorum vmbraculis arboribus opacorum, quæ à* Cicerone *curricula multiplicium variarumq; ſermonum appellantur, plerunque inambulantes de philoſophia diſputabant. Nihil igitur, vt dixi inter* Peripateticos*, & illam veterem* Academiam *differebat. Abundantia quadã præſtabat* Ariſt. *Sed idem fons erat vtrisque, & eadem rerum expetendarum, augendarumq; partitio. De quibus multæ ſunt illuſtres laudes. 4. & 5. de* Finib. *bonorum & malorum. Quòd eum locum, quẽ ciuilem rectè appellaturi videmur Græcè* πολιτικὸν *grauiter et copioſè tractarint. Vnde etiam olim propter eximiam rerum maximarum ſcientiã à Græcis politici philoſophi ſunt appellati: quòd multa de* Rep. *ſcripſerint, multa de legibus, multa nõ ſolùm præcepta in artibus, ſed etiam exempla in orationibus bene dicẽdi reliquerint. Primùm enim illa ipſa, quæ ſubtiliter diſſerenda*

rēda erãt, politè, apteq; dixerunt cum definiētes, tũ partiētes: deinde ea, quæ requirebãt orationem ornatã, & grauem, magnificè ſunt dicta ab illis, ſplendide de iuſtitia, de fortitudine, de amicitia, de ætate degenda, de philoſophia, de capeſcēda Republica, et fortitudine hominũ. Itaq; ex hac tanquã ex omniũ artiũ officina innumerabiles ĩ omni genere ſciētiæ præſtãtes viros prodiſſe ait Cicero. Academici veteres quidã fuerũt, quidã noui. In veteribus numerãtur à Cicerone Plato, Ariſtoteles, Speuſippus, Xenocrates, Polemo, Crantor. In nouis Arceſilas, Lacydes, Euãder, Egeſinus, Carneades, Clitomachus Philoſophus. Quorũ omnium decreta quia numerabimus ſuo loco, de veteribus, & nouis pauca hac nunc ſufficiat in vniuerſum poſuiſſe.

Omnem virtutem eſſe mediocritatē. Bruto. Sapientes non ſemper eſſe beatiſsimos. 5. Tuſc. Finē bonorum ſecundum naturã viuere, id eſt frui primis à natura datis. 2. de Finibus. & 3. Offic.

Omnem ciuilem orationē in horum altero verſari, aut definita controuerſia certis tēporibus, ac reis, aut indefinitè de vniuerſo genere quærere. 3. de Orat.

ACADEMICI NOVI.

ACADEMICI *noui, cùm nihil percipi poſſe dicerent, in ſuo ipſi decreto ſicut in ceteris rebus fluctuabant, ac de Dijs immortalibus errantem habebant, & vagam ſententiam. Hanc Academiam adoleſcentiorem Cicero & volaticam appellat, et ſui ſimilem, modò huc, modò illuc philoſophiæ veteris perturbatricem: quàm*

exoratam cupit vt ſileat, ſubmouere non audet. Huius erat inſtitutum aduerſari omnibus in diſputando, & contra communem opinionem ratione aliqua pugnare, nihil affirmare, inuadere in ea quæ ſatis ſcitè ceteris philoſophis inſtructa, & compoſita erant, & ruinas edere: denique quaſi deſperata cognitione certi, id ſequi quod veriſimile videretur. Solebat verò is, qui audire vellet, cū quaſiuiſſet, tacere, tum alius perpetua oratione cōtra diſputabat. Quam diſputandi conſuetudinem ſuſceperunt Tuſculanæ diſputationes. vt eſt in libro de Fato. Huius itaque perpetuum decretum fuit. Nihil poſſe percipi. 2. Acade. et. 1. de Natura Deo. Quod quibuſdā adeo placuit, vt extremum bonorum et ſummum munus ſapientis eſſe dicerēt obſiſtere viſis, aſſenſus ſuos firmè ſuſtinere.

PERIPATETICI.

PERIPATETICI *cùm viderent nos ita eſſe natos, vt communiter ad eas virtutes apti eſſemus, quæ notæ, illuſtresq; ſunt, iuſtitiam dico temperantiam, ceterasq; generis eiuſdē: quæ omnes ſimiles artium reliquarum materia tantùm ad meliorem partem, & tractatione differunt easq; ipſas virtutes viderent nos magnificentius appetere & ardentius, habere etiam inſitam quandam, vel potius innatam cupiditatem ſcientiæ, natosq; eſſe ad congregationem hominum, & ad ſocietatem, communitatemq; generis humani, eaq; in maximis ingeniis maximè elucere, totam philoſophiam tres in partes diuiſerunt. Vna pars eſt, in natura diſſerendi altera, viuendi tertia.*

tia. Natura ſic ab ijs inueſtigata eſt, vt nulla pars cœlo, mari, terra (vt poeticè loquar) prætermiſſa ſit. Quinetiam cùm de rerum initijs, omniq́; mundo locuti eſſent vt multa non modò probabili argumentatione, ſed etiam neceſſaria mathematicorum ratione concluderent: maximam materiam ex rebus per ſe inueſtigatis ad rerum occultarum cognitionem attulerunt. Ad placandos animos multa afferebant, ſpinas partiendi, et definiendi permittebãt. De his ſic ait loco Cicero. *Si omnia à philoſophicis eſſent petenda, Peripateticorum inſtitutis commodius fingeretur oratio. Quo magis tuum, Brute, iudicium probo, qui eorum, id eſt, ex vetere Academia philoſophorum ſectam ſecutus es quorum in doctrina, atque præceptis differendi ratio coniungitur cum ſuauitate dicendi, & copia. Quanquam ea ipſa Peripateticorum Academicorumq́; conſuetudo in ratione dicendi talis eſt, vt nec perficere oratorem poſſit ipſa per ſeſe, nec ſine ea orator eſſe perfectus.* Horum ſententiæ, et præcepta ſunt huiuſmodi.

Eſſe in mentibus hominum tanquam oraculum aliquod ex quo futura præſentiant, aut in furore diuino incitatus animus, aut ſomno relaxatus ſalutè moueatur, ac liberè, ſecundo de Diui.

Quæ autẽ coniectura explicãtur, aut euẽtis, animaduerſa et notata ſunt, ea genera diuinãdi non naturalia, ſed artificioſa, ĩ quo Aruſpices, Augures, *Coniectoresq́; numerãtur, ĩprobãda.* 1. de Diui.

Deos *eſſe, & quatuor ex rebus omnia conſtare.* 4. Tuſcul.

Plurimùm *& longè lateq́; plurimùm tribuendum honeſtati, ſed tamen & in corpore, & extra,*

tra, eſſe quædã bona, quæ ex altera parte colloca-ta minimi momenti inſtar habeant. 2. de Finib.

Tria bonorum genera, maxima animi, ſecunda corporis, externa tertia. 5. *Tuſcul.* 3. *Offic.* 3. de Finib.

Corporis commodis compleri beatam vitam. 3. de Finib. *Mediocritatem eſſe inter minimum & parum.* 1. *Offic.*

Mediocritatem vel perturbationum, vel morborum animi non probandam: omne enim malum, etiam mediocre magnum eſſe. 3. *Tuſc.*

Perturbari animos neceſſe, ſed adhibendũ modum quendam, quem vltra progredi nõ oporteat. 4. *Tuſcul.*

Perturbationes nõ ſolùm naturales, ſed etiã vtiliter à natura datas. vide. 4. de Finib. *et primo Officiorũ de laudibus fortitudinis, & iracundiæ.*

STOICI.

STOICORVM *diſciplina, (quos Cicero in Officijs, Tuſc. de Legibus, Paradoxis, de Natu. Deo. ſequutus eſt, quorũ deniq; in omnibus ferè libris plurimas ſententias latinè expreſsit) à Zenone profecta eſt. Zeno enim relicta veteri Peripateticorum, et Academicorũ diſciplina, multa in philoſophia nouauit. Cui mox ſe Arceſilas oppoſuit. Alij etiam Stoicorum diſciplinã Academiæ veteris correctionem æſtimabãt. Antiochus enim Stoicorum, & Academicorum, qui Stoica multa vſurpabant, ſectam conciliare voluit & vtrorumq; decreta bona conturbauit. Et Cicero ait à Peripateticis et Academicis omnia trãſtuliſſe, nominibus alijs eaſdem res ſecutos: Et alio loco vna*

de re

de re eſſe ſolùm diſſenſionem, quippe cùm antiqui omnes quod ſecundum naturam eſſet, quo iuuaremur in vita, bonum eſſe decreuerint, Zeno nihil, ſi quod honeſtum eſſet putauerit bonum, Alij non de terminis, ſed de tota poſſeſſione contentionẽ eſſe aiunt. *Qua de re vide in* Antiocho. *Doctiſſimi viri fuerunt, & omnes ferè in diſſerendo prudentiſſimi: idq; arte faciebant, tum definiendo, tũ partiendo articulatè, & diſtinctè, erantq; architecti pene verborum.* Iudicandi *vias diligenter perſecuti ſunt, inueniendi tamen artem totam reliquerunt.* Subtile *præterea, vel ſpinoſum potius diſſerendi genus ſequebãtur, vt eſt libro tertio de* Finibus, *qui ferè totus eſt in defendenda ea diſciplina.* Nam *contortulis quibuſdã, & minutis concluſiunculis quaſi punctis, quæ dumeta et laqueos & aculeos diſputationum* Cicero *nominat, cõcludebant hoc pacto: Quod eſt bonũ, omne laudabile eſt: Quod autem laudabile eſt, omne honeſtum eſt:* Bonum *igitur quod eſt, honeſtum eſt.* Et *tamen maximè forti, & vt ita dicam, virili ratione vtebantur, atq; ſententia.* Ceterùm *quia vim virtutis mirifice tenebãt, prope abſoluti, & perfecti, deniq; ſoli philoſophi iudicati eſſent, niſi eorum licentia* Carneades *reſtitiſſet.* Et *vt verba mordicus tenentes, quæ ſibi ex ore euelli nolebant, horridiores erant in dicendo, ſic moribus quoq; duriores euaſerãt.* Ex *omnibus philoſophicis plurima nomina uerũt, ſtudioſiſſimè exquirentes hodie verba eſſent ducta, & ſuo quamq; rem nomine appellantes. Quibuſdam etiam nominibus vtebantur, quæ prima ſpecie admirationem, re explicata riſum mouerẽt.* Aegrotationes *appellabant* ἀῤῥαςήματα, *de*

*de quibus diſputant enucleatè. Bona quæ alijs dicebantur,eadem præcipua vel producta dicebant, quibus beatam vitam compleri negant. Itẽ media officia,quæ communia ſunt,& late patẽt, quæ et ingenij bonitate multi aſſequuntur, & progreßione dicendi rectũ verò quod appellãt,perfectũ atque abſolutũ eſſe, & omnes numeros habere, nec præter ſapientiã cadere in quenquam poſſe.*Ὁμολογίαν *quoque cõuenientiam dicebãt et* ἡδονὴν *communi nomine corporis et animi voluptatẽ. Ceterùm portenta et flagitia ab his, vt à poetis dicũtur. multa cum ſuperſtitioſa ſolicitudine creduntur,multa etiam præclarè,vt ex eorum ſententijs & præceptis, quæ acutißimè defendebant, intelligi poteſt.hæc ferè ſunt apud* Ciceronem.

Deos *eſſe qui mundum adminiſtrent: quiq́; cõſulant rebus humanis* πρόνοιαν *dicunt prouidentiam.* 2.*&*.3.de Nat.*deo.&*.4.de Finib.

Mundum eſſe ſapientem,habere mentem, quæ & ſe,& ipſum fabricata ſit, & omnia moderetur,moueat regat &c.id Luc.

Fore vt ad extremum omnis mundus igneſcat, cùm humore conſumpto neque terra ali poßit, neque remeet aer, cuius ortus aqua omni exhauſta non eſſe poßit. 2.de Nat.deo.

Mundum natura conſtare, & adminiſtrari, non vt gleba conſtat aut fragmentum lapidis: aut aliquid huiuſmodi nulla cohærendi natura, ſed vt arbor, vt animal, in quibus nulla temeritas, ſed ordo apparet, & artis quædam ſimilitudo. 2.de Nat.deo.

Aerem interiectum inter mare,& cœlum Iu*nonis nomine conſecrari,quæ eſt ſoror, & coniux*

Iouis,

Iouis, quòd & ſimilitudo eſt aeris, & cum eo ſumma coniunctio. 2. de Nat. deo.

Quatuor ex rebus omnia conſtare. 4. de Fini.

Fato omnia fieri. de Fato. Fatalem autem illã neceßitatẽ quã εἱμαρμένην *dicũt eſſe, vt quicquid accidat, id ex æterna veritate, cauſarũq; cõtinuatione fluxerit. 5. Tuſ. 2. de Diuinat. in Top.*

Multa falſa eſſe, longeq; aliter ſe habere, ac ſenſibus videantur. In Luc.

Senſus ipſos aſſenſus eſſe, quos quoniam appetitio conſequatur, actionem ſequi: tolli autem omnia, ſi viſa tollantur. in Luc.

Viſa quędã mitti à Deo uelut ea quæ in ſomniis videantur, quæq; oraculis, auſpicijs, extis declarantur. in Luc. κατάληψιν *dicitur diuinatio. 3. de Nat. deo. 1. de Diu. 2. refellitur.*

Non ſingulis iecorum foßis aut auium cantibus intereſſe deum, ſed ita à principio inchoatum eſſe mundum, vt certis rebus certa ſigna præcurrerent, alia in extis, alia in auibus, alia in fulguribus, alia in oſtentis, alia in ſtellis, alia in ſomniantium viſis, alia in furentium vocibus. 1. de Diu.

Eos anhelitus terræ, qui frigidi ſint, cum fluere cœperint, ventos eſſe, cùm autem ſe in nubem induerint, eiuſq; tenuißimam quamq; partem cœperint diuidere, atque diſrumpere, idq; crebrius facere, & vehementius, tum & fulgura, & tonitrua exiſtere, ſi autem nubium conflictu ardor expreſſus ſe emiſerit, id eſſe fulmen. 2. de Diuinat.

Simul atque natum ſit animal, ipſum ſibi conciliari, & cõmendari ad ſe conſeruandum, & ad ſuũ ſtatum, & ad ea quæ conſeruantia ſunt eius ſtatus diligenda: alienari autem ab interitu, iiſq;

rebus, quæ interitum videtur afferre. 3. de Finib.

Pleriſque tamen in principio naturalibus diligendi ſui voluptatẽ nõ eſſe ponendã. 3. de Finib.

Diu manſuros animos, cùm corpore exceſſerint ſed non ſemper. 1. Tuſc.

Quæ in terris gignuntur, ad vſum hominis omnia creari, homines autem hominum cauſa eſſe generatos, vt ipſi inter ſe alij alijs prodeſſe poſſent. 1. Officio.

Sapientem gratia nunquam moueri, nunquam cuiuſquam delicto ignoſcere, neminem miſericordem eſſe, niſi ſtultum et leuem: Viri non eſſe, neq; exorari neq; placari: Solos ſapientes eſſe, ſi diſtortiſſimi ſint, formoſos: ſi mẽdiciſſimi, diuites: ſi ſeruitutem ſeruiant, reges: eos autem qui ſapientes non ſint, fugitiuos. exules, hoſtes, inſanos denique. Omnia peccata eſſe paria. Omne delictum ſcelus eſſe nefarium: nec minus delinquere eum, qui Gallum Gallinaceum, cùm opus non fuerit, quàm eũ qui patrem ſuffocauerit. Sapientem nihil opinari, nullius rei pœnitere, nulla in re falli, ſententiam mutare nunquam. pro Muræna. *Sapientem omnia rectè facere.* 4. Tuſc. *Sapiẽti etiam ignoto eſſe amicum.* 3. de Nat. deo. *Amaturum, & amorẽ ipſum, conatum amicitiæ faciendæ ex pulchritudinis ſpecie.* 3. Tuſcul.

Bonum nihil niſi honeſtum, quo virtus miſtæ nullam requirit voluptatem, atque ad rectè viuendum, ſeipſa eſt contenta. 1. 2. 3. de Finib. 5. Tuſc. 3. Officio.

Nullum eſt pilum omnibus rebus talem qualis ſit pilus alius. In Luc.

Voluptatem, ſublationem animi ſine ratione,

opinantis

opinantis ſe magno bono frui : nec lætitiam nec gaudium in corpore. 2.de Finib.

Non optabiliorem, nec magis expetendam beatã vitam, ſi ſit longa, quàm ſi breuis. 3. de Finib.

Non creſcere bonorum finẽ. 3. & 5.de Finib.

Finem bonorum in vna virtute. 4. de Finib. *id eſt ſecundum naturam viuere.* 3. Offic. *Quo tria ſignificantur, vnum eiuſmodi, viuere adhibentem ſcientiam earum rerum, quæ natura euenirẽt, vt Zeno : alterum vt diceretur officia omnia media, aut pleraque ſeruantem viuere. Tertium omnibus, aut maximis rebus ijs, quæ ſecundum naturam ſint, fruentem viuere.* Vide. 4.de Finib.

Si ad illam vitam, quæ cùm virtute degatur, ampulla, aut ſtrigilis accedat ſumpturum ſapientem eam vitam potius, quòd hæc adiecta ſint, nec beatiorem tamen fore. 4.de Finib.

Dolorem non eſſe malum. 2.Tuſc. *abeſſe à ſapiente ægritudinem.* 3.Tuſc.

Voluntatem, quæ Græcè βούλησις, dicitur, id eſt appetitio eius quod bonum videatur, ad quod adipiſcendum impellit ipſa natura, eſſe quæ quid cum ratione deſiderat. 3. Tuſcul. Vide initium 4.Tuſcul.

Ea quæ turpia re non ſunt, nec verbis eſſe flagitioſa. 1.Officio.

Modeſtiam ſcientiam eſſe earum rerum, quæ aguntur, aut decenter ſuo loco collocandarum. Ordinem verò compoſitionem rerum aptis, & accõmodatis locis. 3.Officio.

Vrbanitatem eſſe virtutem. 3.Epiſt.Famil.

Omnes eſſe diuites, qui cælo, & terra frui poſſunt. 7.lib.Epiſt.Famil.

Nihil

Nihil eſſe ſapientis præſtare niſi culpam. 9 .*lib.* Epiſt. Famil.

Nihil eſſe obſcœnum, nihil turpe dictu. Nam *ſiquod ſit in obſcœnitate flagitiū, id aut in re eſſe, aut in verbo: nihil eſſe tertium.* 9. *lib.* Epiſtol. Famil.

Crepitus æquè liberos, ac ructus eſſe oportere lib. 9. Epiſt. Famil.

Fugere non eſſe ſapientis. 15. Epiſt. ad Brutū.

Sapientem non iraſci. 3. de Orat.

Eloquentiam virtutem, ac ſapientiam eſſe. 3. de Orat.

EPICVREI.

EPICVRVS, *à quo* Epicurei *à doctiſſimis quibuſque contempti nominati ſunt, homo fuit mollis, & voluptarius, quaſi pueri delicati, nihil ceſſatione melius exiſtimãs ſine arte, ſine literis, inſultans in omnes, ſine acumine vllo, ſine auctoritate, ſine lepore, cautus, ſecum pugnans, non tã facetus, quã ad iocandũ liber.* Pamphilũ *quendã* Platonis *ait à ſe* Sami *auditũ. Ibi enĩ adoleſcẽs habitabat cũ patre et fratribus, quòd in eã pater eius* Neocles Agripeta *venerat. Sed cũ agellus eum nõ ſatis aleret, ludi magiſter fuit.* Nihil olet ex Academia, *nihil ex* Lyceo, *nihil ne è puerilibus quidẽ diſciplinis.* In Phyſicis Democritũ, *in quẽ tamẽ fuit ĩgratus, ſecutus eſt.* Cui adiecit perpauca mutãs, *ſed ita, vt ea quæ corrigere vult deprauare videatur.* Pleraque dicit eadẽ, *atomos, inane, imagines, ĩfinitatem locorum, innumerabilitatem mundorum, eorum ortus, & interitus, omnia ferè, qui*

bus naturæ ratio cõtinetur. Habuit et Nanſiphanẽ magiſtrũ, quod non negat, omnibus tamen contumelijs vexat, metuens nequid vnquã ab alijs didiciſſe videatur. Nã et Ariſtoteli, et Phedoni Socratico turpiſsimè maledixit, et Metrodori ſodalis ſui fratrem Timocratẽ, quia neſcio quid in Philoſophia diſſentiebat, totis voluminibus cõcidit, et ſæpe ĩ ſcriptis gloriatus eſt ſe magiſtrũ habuiſſe nullũ. Sua quædã nomina habuit vt πρόληψιν Græcè appellauit, quã antea nemo eo verbo nominarat, antecæptã animo rei quandã informationẽ, ſine qua nec intelligi quicquã, nec quæri, nec diſputari põt. Eius ſelectæ, breuesq; ſẽtẽtiæ, κυρίαι δόξαι, nominatæ ſunt. Eius eſt et titillationis verbũ, qua voluptas ſenſibus adhibetur. Et cũ tertiũ quendam motum diceret oriri extra pondus, & plagam, cùm declinat atomus interuallo minimo, id appellat ἐλάχισον. Iσονομίαν quoque, æquabilem tributionem dixit eam naturam, quæ eſt in ſumma illa vi infinitatis, vt omnia omnibus, paribus paria reſpondeant. Scripſit libros de regula & iudicio, de ſummo bono, de voluptate, qui (ait Cicero 2. de Diuin.) ſi corroſus eſſet, putarem annonam in macello cariorem fore. Item de ſanctitate, de pietate aduerſus Deos. Duos & ſeptuaginta annos vixiſſe tradunt. Quem familiares, præter quos non ferè in cuiuſquam manus veniebat, tanti fecerunt, vt eius imaginem non modò in tabulis, ſed etiam in proculis, et anulis haberent, aſſererentq; vnum vidiſſe verum, maximisq; erroribus animos hominum liberauiſſe, et omnia tradidiſſe quæ pertinerent ad bene, beateq; viuendum: ſed pleroſque minus eo delectari, quòd iſta

Platonis,

Platonis, Ariſtotelis, Theophraſti orationis ornamenta neglexerit. In phyſicis totus fuit alienus, Dialecticã verò, quòd in ea planè iermis eſſet, et nudus, cõtemnebat et irridebat. Tollebat definitiones, nihil de diuidẽdo, ac partiẽdo docebat, nõ quomodo efficiatur, concludaturq́; ratio, tradebat, non qua via captioſa ſoluãtur, ãbigua diſtinguantur, oſtendebat. Si enim, inquit, alterutrũ cõceſſero, aut victurũ cras Epicurũ aut nõ, neceſſariũ eſſe neceſſe, erit cras Epicurum aut viuere, aut non viuere. Nulla autẽ eſt in natura rerum talis neceſſitas. In ea Philoſophiæ parte, qua mores conformari putãtur, ceteris voluit videri acutior. Cuius ſententiæ, et præcepta ſunt huiuſmodi.

Deos eſſe, quòd neceſſe ſit præſtantem aliquam eſſe naturam. 2. de Natu. Deo. *quodq́; in omnium animis eorum notionem impreſſiſſet ipſa natura.* Anticipationem *quandam vocat deorum ſine doctrina.* Nonnullis *tamen viſum eſt, eum, ne in offenſionem* Athenienſiũ *caderet, verbis* reliquiſſe *deos, re ſuſtuliſſe.* 1. & 3. de Nat. Deo.

Nihil curare deos, nec ſui, nec alieni ſed monogrammos et nihil agentes, membris humanis præditos, ſed eorum nullum vſum habere. In quo circuitione quadam deos videtur tollere ludẽs. 2. de Nat. Deorum.

Deorum, quos perlucidos, & perflatiles induxit, ſedem eſſe, tanquam inter duos ludos ſic inter duos mũdos propter metũ ruinarũ. 2. de Diui.

In Deo *opem nullam, neque gratiam.* 1. de Natu. deo. *vbi refellitur.*

Deum animantem eſſe, ſpecie hominis, quia ſit pulcherrima omnium, nec tamẽ eam eſſe corpus,

ſed

ſed quaſi corpus, nec habere ſanguinem, ſed quaſi ſanguinem . Fugiebat enim indiuiduorum corporum concretionem, ne interitus, & diſſipatio conſequeretur. 3. *de* Nat. Deo.

Deos beatos eſſe, & æternos. 2. *de* Finib.

Deorum opera mundum non eſſe fabricatum, ſed ex atomorum , id eſt indiuiduorum & ſolidorum corporum , quæ ſuo deorſum pondere ad lineam ferrentur (qui eſt naturalis omnium corporum motus) complexionibus, & copulationibus, & adhæſionibus inter ſe, mundum, omneſq́; partes mundi, quæq́; in eo eſſent, effici. 1. *de* Finib.

Solem quaſi pedalem, aut bipedalem, poſſe etiã minorem eſſe quàm videatur , aut maiorem , ſed non multò, vt oculi aut nihil, aut non multum mẽtiantur. 2. Acad. & 1. *de* Finib.

Nunquam ſenſus mentiri, ſed omnes veros eſſe in iiſq́; iudicia rerum poſita . Quorum ſi vnus ſemel in vita mentitus ſit ſublatum eſſe omne iudicium veri, & falſi. 1. *de* Finib.

Nullam in natura rerum neceſſitatem.

Opinionem à perſpicuitate ſeiungendam , quæ veri conturbat cognitionem. 2. Acad.

Quicquid aut ſit , aut fiat , naturalibus fieri aut factum eſſe ponderibus et motibus. 1. *de* Fini.

Pecudis, & hominis idem bonum. 1. Acad.

Ad voluptatem et dolorem, & quæ fugiamus, & quæ ſequamur, referri omnia. 1. *de* Finib. & 2. *omnes animi & voluptates, & dolores ad corporis voluptates, & dolores pertinere.*

Vltimum bonorum in voluptate , idq́; ſenſibus iudicari , & commoueri, vt ne argumentandum quidem de eo ſit . 1 . 2 . & 3. *de* Finibus. *Voluptatis*

tam eſſe, auocatione à cogitanda moleſtia, & reuocatione ad voluptates contemplandas. 3.Tuſc.

Opinionem mali ægritudinem eſſe natura, ſiue illud antè prouiſum, & expectatum ſit, ſiue in ueterauerit: neque enim vetuſtate minimi mala, nec fieri præmeditata leuiora. 3.Tuſcul.

Naturales diuitias parabiles eſſe, quòd paruo eſſe natura contenta. 3.de Finib.

Diuturnitatem temporis ad beatè viuendum nihil afferre, nec minorem voluptatem percipi in breuitate temporis, quàm ſi illa ſit ſempiterna. 2. de Finib.

Nullam in ſapientem vim eſſe fortunæ. 3.Tuſcu.& .2.de Finib.

Magnum dolorem breuem, longinquum leuem. 2.de Finib.& .2.Tuſc.

Nec gaudere quenquam niſi propter corpus, nec dolere. 2.de Finib.

Mortem nihil ad nos pertinere, quòd ſine ſenſu ſit, id quod diſſoluitur. 2.de Finib.

Si vratur ſapiens, ſi crucietur, in Phalaridis tauro ſi erit, dicturum, quàm ſuaue eſt hoc, quàm hoc non curo.

ZENO.

ZENO *Citicus ex Cipro inſula Stoicorũ princeps et pater fuit, homo acutus verecũdiam, et libertatẽ loquẽdi amãs. Is cùm Polemonẽ audiſſet, valdeq; ſubtiliter diſſereret, et peracutè moueretur, Peripateticorũ ſatis copioſè et elegãter conſtitutam diſciplinam corrigere conatus eſt. Partitionem philoſophiæ in tres partes retinuit. In ce-*

teris ſentiebat idem, aliter loquebatur, nihilq́; præter nouitatem verborum deferebat. Cui tamen cur hoc faceret nullam cauſam fuiſſe ait Cice. 4. de Finib. vbi de eo multa dicuntur. Si enim ea quæ dicit ita ſantiret, inquit, vt verba ſignificant, nihil inter eum vel Pyrrhonem, vel Ariſtonem præceptorem intereſſet: ſin autem eos nõ probabat, quid attinuit cum ijs, quibuſcum re conueniebat, verbis diſcrepare? Breuibus & acutulis concluſionibus quod vellet, efficiebat, ſimilitudine ſæpe vtens, vt viſum, aſſenſum, comprehenſionẽ et ſcientiam geſtu & ſimilitudine manuum diſtinguebat. Nam cum extenſis digitis aduerſam manum oſtenderat, viſum, inquiebat, huiuſmodi eſt: deinde cum paulum digitos contraxerat, aſſenſus huiuſmodi: tum cum planè compreſſerat, pugnũq́; fecerat, comprehenſionem illam eſſe dicebat. Qua ex ſimilitudine etiam nomen ei rei, quod ante nõ fuerat κατάληψιν *impoſuit. Cũ autẽ leuam manum admouerat, & illa pugnum arcte vehementerq́; compreſſerat, ſciẽtiam talẽ eſſe dicebat, cuius compotem, niſi ſapientẽ eſſe neminem. Cũ eo Academiæ nouæ magna rixa fuit. Magnam præterea moleſtiã primis ſuſcepit, et minimè (vt ait Cic.) neceſſariã commentitiarũ fabularum reddere rationem, vocabulorũ cur quidque ita appellatũ ſit, cauſas explicare. Itaque cum Heſiodi Theogoniã interpretatur, tollit omnino vſitatas, perceptasq́; cognitiones deorum. Deniq; neq; Iouem, neque Iunonẽ, neque Veſtam, neque quenquam qui ita appelletur, deorum habendũ numero, ſed rebus inanimatis, atque mutis per quandam ſignificationẽ hæc tributa nomina. 2. de Nat. Deo.*

Aethera

Aethera ſumũ Deum,*mente præditum,qua omnia regantur.in* Luc. 1.de Natura *deorum* .

Quatuor ſolum initia rerum : quintam Ariſt. *naturam non adhibendam.* 1. Academico. 4. de Finibus.

Animum ignem. 1.*Tuſc.*

Naturam *eſſe ignem, quæ quidque genuerit,et mentem,atque ſenſus.* Ignem *autem artificioſum ad gignendum progredientem via.* 2. de Natura deorum.

Deum *eſſe mundum, eumq́; animantem,& ratione præditum:nihil enim poſſe effici ab eo, quod eſſet expers corporis.* 1. Acad.

Senſus iunctos eſſe è quadam quaſi impulſione oblata extrinſecus , quam nos viſum appellemus licet. 1. Acad.

Quæ viſa ſunt , & quaſi accepta ſenſibus, aſſenſionem adiungere animorum , quam eſſe vult in nobis poſitam & voluntariam. 1. Academicorum.

Viſis nõ omnibus adiungendam fidem, ſed his ſolum , quæ propriam quandam haberent declarationem earum rerum quæ viderentur . Id *autem viſum, cùm ipſum cerneret comprehenſibile.* Quod *cum acceptum iam , & approbatum eſſet, comprehenſionem appellari , ſimilem his rebus quæ manu prenderentur.* 1. Acad.

Quod *erat ſenſu cõprehenſum,idipſum ſenſum appellari,et ſi ita erat comprehenſum,vt conuelli ratione non poſſit,ſcientiam:ſin aliter,inſcientiã, ex qua exiſteret opinio, quæ eſt imbecilla & cum falſo,incognitoq́; communis.* Sed *inter ſcientiã,et inſcientiam comprehenſionẽ collocari,eamq́; neq;*

in rectis, neque in prauis numerari, ſed ſoli credẽdum eſſe. 1. Acad.

Senſibus fidem tribuendam, quòd comprehenſio facta ſenſibus & vera eſſet, & fidelis. 1. Aca.

Naturam quaſi normam ſcientiæ, & principium ſui dediſſe, vnde poſtea notiones rerum in animis imprimerentur, è quibus non principia ſolùm, ſed rationes quædam ad rationem inueniendam vitæ reperiuntur. 1. Acad.

Errorem & temeritatem, & ignorantiam, et opinationem & ſuſpicionem à virtute ſapientiaq; remouendam. 1. Acad.

Naturalem legem diuinam eſſe, eamq; vim obtinere recta imperantem, prohibentemq; contraria. 2. de Finib.

Rationem quandam per omnia pertinentem naturam vt diuinam eſſe. Aſtris hoc idem tribuendum, tum annis, mentibus, animorumq; mutationibus. 1. de Nat. deo.

Mundum animantem, ratione regi, ſapientem, alioqui ex ſe nõ poſſe animantẽ, compotemq; rationis procreare. 2. & 3. de Nat. Deo.

Ipſius mundi, qui omnia cõplexu ſuo coercet et continet, naturã nõ artificioſam ſolùm, ſed planè artificem, conſultricem, & prouidam vtilitatum, opportunitatumq; omnium. 2. de Nat. Deo.

Contrahi animum & quaſi labi atque concidere, & ipſum eſſe dormire. 2. de Diui.

Omnem vim loquendi in duas diuiſam partes: Rhetoricam palmæ, Dialecticam pugno ſimilem. 2. de Finib. & in Orat.

In vna virtute, quæ eſt ingenij præſtantia, omnia quæ ad beatam vitam pertinent, poſita. in

Luc.

Luc. 5. de Finibus & 5. Tuſcul.

Cetera autem etſi nec bona, nec mala eſſent, tamen alia ſecundum naturam, alia naturæ contraria ijs ipſis, alia interiecta & media. Vide in Luc. ſub finem & 4. de Finib.

Eſſe verum quoddam et ſimplex bonum, quod non poſsit ab honeſtate ſeiungi. in Luc.

Sapientem etiã ſi mendicus ſit, non beatũ modò, ſed diuitẽ, ſemperq; beatiſsimũ. 5. de Finib.

Nihil malum, niſi quod turpe & vitioſum ſit. 2. Tuſcul.

Virtutem non poſſe conſtare, ſi in ceteris rebus eſſet quicquam, quod aliud alio melius eſſet, aut peius. 4. de Finib.

Dolorem aſperum contra naturam, difficilem perpeſſu, triſtem, durum. 2. Tuſcul.

Perturbationem ſiue πάθος eſſe auerſam à recta ratione contra naturam animi commotionẽ, vel appetitum vehementiorem, qui procul abſit à naturæ conſtantia. 4. Tuſcul.

PYTHAGORAS.

PYTHAGORAS Pherecidis diſcipulus fuit præſtanti ſapientia & nobilitate, ſumma auctoritate, ſine vlla hilaritate. Quietem atque ocium ſequutus à regendis ciuitatibus totum ſe ad cognitionem rerum tranſtulit. Cumq; vbi quid eſſet, quod diſci poſſet, eo iudicaret veniendũ, vltimas terras peragrauit, Aegyptum luſtrauit, & Perſarum Magos adijt, difficiles Barbarorum regiones pedibus obijt multa maria tranſmiſit. Venit etiam Phliuntem, & cum Leonte

principe Phliaſiorũ doctè et copioſè quadã diſſeruit, nõ ſine admiratione eius ingenij et eloquẽtiæ. Philoſophi nomẽ primus inuenit, cũ ante eum ſapientes et haberentur, & nominarẽtur, qui in rerũ contẽplatione ſtudia ponerẽt. Inde Superbo regnante in Italiam, in qua fuit tẽporibus iiſdẽ, quibus L. Brutus patriã liberauit: tenuitq; magnam Græciã cũ honore, & diſciplina, tũ etiã auctoritate: ac eã et priuatĩ et publicè exornauit præſtantiſsimis et inſtitutis et artibus. Locus, ſedesq; vbi vitã edidit, ĩ Metapõto eſt. Doctrina verò cùm lõgè lateq; flueret, Romam permanaſſe dicitur. idque cùm coniectura probabile eſſe, tum quibuſdam etiam veſtigijs indicari ait Cicero. Quis enim eſt, qui putet, cùm floreret in Italia, Græcia potentiſsima & maximis viribus ea quæ magna dicta eſt, in hisq; primum ipſius Pythagoræ, deinde poſteà Pythagoreorum tantum nomen eſſet, vt nulli alij docti viderentur, Romanorum ad eorum doctiſsimas voces, aures clauſas fuiſſe? Quinetiam arbitratur propter Pythagoreorum admirationem Numam quoque regem (etſi annis permultis ante fuit, quam Pythagoras) Pythagoreum à poſterioribus exiſtimatum. Nam cum Pythagoræ diſciplinam, & inſtituta cognoſcerent, regnũq; eius æquitatem, & ſapientiam à maioribus ſuis accepiſſent, ætatem & tempora ignorarent propter vetuſtatem, eum qui ſapientia excelleret, Pythagoræ auditorem fuiſſe crediderunt. Pythagoreos autem (qui Philoſophi Italici nominantur) carminibus ſolitos eſſe dicunt, & præcepta quædam occultius tradere (ſolebant enim multa celare alienos) & mentes

mentes ſuas à cogitationum intentione cantu, fidibuſq; ad tranquillitatem traducere. Preterea ſi quid affirmarent in diſputando, cùm ex ijs quæreretur, quare ita eſſet, reſpondere ſolitos, ipſe dixit. Ipſe autem erat Pythagoras. Tantum opinio præiudicata poterat, vt etiam ſine ratione valeret auctoritas. Eius ſunt hæ ſententiæ.

Ex *numeris, & Mathematicorum initijs proficiſci omnia*. 1. Acad.

Aram *deorum ſanguine non aſpergendam*. 1. de Natura Deorum *vide in* Diogene Laer. μετεμψύχωσιν.

Animum Deum *per naturam rerum omnem intentum & commeantem, ex quo noſtri animi carperentur*. 1. de Natura Deorum *vbi refellitur. delibatos animos ex vniuerſa mente diuina*. de Sen.

Tum maximè pietatem, & religionem verſari in animis, cum rebus diuinis operam damus. 2. de Legibus in Acad.

Iniuſſu Imperatoris Dei de *præſidio & ſtatione vitæ non decedendum*. 2. de Leg.

Ad *harmoniam canere mundum*. 1. de Nat. deo. *vide* Somn. Scip. & Ariſt. 2. de cælo.

Qui ceteris omnibus pro nihilo habitis, eorum naturam ſtudiosè intuerentur, ſapientiæ ſtudioſos, id eſt enim Philoſophos. 5. Tuſc.

Summæ ſapientiæ rebus nomina imponere. 1. Tuſc. Plato in *crat.*

Ad *dormiendum, quo in ſomnijs rectiora videamus, præparato quodam cultu, atque victu proficiſci oportere, fabaq; abſtinere quaſi eo cibo mens, non venter infletur*. 2. & 4. de Diuin.

SOCRATES.

IN Socrate vitia quædam Zopirus ex eius forma notauerat. Quæ tamē ipſe ratione ita deiecit, vt ſanctiſsimè vixerit, doctusq́; planè ac omnibus etiā Apollinis oraculo ſapiētiſsimus iudicatus fuerit, omniūq́; eruditorū teſtimonio, ait Cicero, et totius iudicio Græciæ, cùm prudētia, et acumine, & venuſtate, et ſubtilitate, tū verò eloquētia, varietate, copia quā ſe cunque in partē dedidiſſet, facile princeps. Archelaum Anaxagoræ diſcipulū audiuit. Diuitias ita cōtēpſit vt in pōpa, cùm magna vis auri, argētiq́; ferretur, dixerit, quàm multa nō deſidero. Nudis pedibus, iiſq́; duriſsimis fere ſemper erat. Quem fidibus docuit ſenectute ferè confectum nobiliſsimus fidicen, qui Canus vocitatus eſt. Dicendi exercitationem exagitauit, atque contempſit: cuius tamen ſermones, ab iis, qui illum audierunt, cùm ipſe nullam literam reliquiſſet, præſcripti variè copioſeq́;, Cicero ita ſtudioſè legit, vt cum eo vixiſſe ſibi videri dicat. Dixit pleraque mirabilia Stoicorum quæ paradoxa nominantur, primusq́; à rebus oculis, & ab ipſa natura inuolutis, (vt ſunt numeri, motusq́; & vnde omnia oriantur, quo ve recedant, ſiderum magnitudines, interualla, curſus & cuncta cæleſtia) in quibus ante eū Philoſophi occupati fuerunt, auocauit Philoſophiam, & ad vitam communem adduxit, vt de virtutibus, & vitiis, omninoq́; de bonis rebus, & malis quæreret: cæleſtia autem vel procul eſſe à noſtra cognitione cenſeret, vel maximè cognita eſſent, nihil tamen ad bene viuendum conferre,

conferre, ob eãq; cauſſam eũ aiunt Philoſophiam de cœlo deuocaſſe, et, in domos introduxiſſe. In omnibus ferè ſermonibus, qui à Platone, et Xenophõte, et Aeſchine praeſcripti ſunt diligẽter, ita diſputat, vt nihil affirmet ipſe, refellat alios, nihil ſe ſcire dicat, niſi idipſum, eoq; praeſtare ceteris quòd illi, quae neſciãt, ſcire ſe putẽt: Ipſe ſe nihil ſcire id vnũ ſciat, ob eãq; cauſã ſe arbitrari ab Apolline omniũ ſapientiſsimũ eſſe dictũ, quòd hac eſſet vna ſapiẽtia, non arbitrari ſe ſcire quod neſciat. Quae cũ diceret cõſtãter et in ſentẽtia permaneret, omnis eius oratio tũ in virtute laudãdo, et ĩ omnibus hominibus ad virtutis ſtudium cohortandi conſumebatur, perfectum ſibi opus eſſe ratus, ſi quis ſatis eſſet concitatus ſua cohortatione ad ſtudium cognoſcendae, percipiendaeq; virtutis. Quibus enim id perſuaſum eſſet, vt nihil mallent ſe eſſe, quàm bonos viros, ijs reliquam facilem eſſe doctrinam. Sophiſtarum, qui arrogantibus ſanè verbis docere ſe profitebantur, quemadmodum cauſa inferior fieri ſuperior poſſet, opiniones percõtando & interrogando (vt ex Platone intelligi poteſt) elicere ſolebat, vt ad ea, quae hi reſpondiſſent, ſi quid videretur, diceret, de omnibus diſputans. Hac enim ratione contra alterius opinionem diſſerendi facillimè, quòd veriſsimum eſſet, inueniri poſſe iudicabat. Xantippe eius vxor praedicare ſolita eſt eodem vultu ſemper ſe vidiſſe exeuntem illum domo & reuertentem. Cùm enim mentis, à qua is fingitur, nulla fieret mutatio, erat quoque ſemper idem vultus, eademq; frons. Inductione, quae ex pluribus collationibus peruenit quò vult, quaeq; Graecè παραγωγὴ nominatur, plurimùm

R 5 eſt

eſt vſus in ſermonibus, et ſocietatibus: faceta etiã & eleganti ironia diſsimulãtiaq; longè omnibus praſtitit. Homo enim *minimè ineptus, & idem etiam facetus, cùm de ſapientia diſputaretur, hãc ſibi ipſe detrahebat, eis tribuere illudens, qui eã ſibi arrogarent, vt apud* Platonem, *in cœlum fert laudibus,* Prothagorã, Hyppiam, Prodicum, Gorgiam, *ceteros: ſe autem omnium rerum inſciũ fingit & rudem.* Dicuntur *ab eo diſſociati diſerti à doctis, & deinceps à* Socraticis *omnibus philoſophi eloquentiam deſpexiſſe, oratores ſapientiam: hincq; diſsidium illud extitiſſe quaſi linguæ atq; cordis, vt alij nos ſapere, alij dicere docerẽt.* Scelere *tandem & iniquitate iudicũ in carcerẽ coniectus eſt. in qua nec patronũ quaſiuit ad iudiciũ capitis, nec* Iudicibus *ſupplex fuit (quorũ magiſter et dominus videbatur eſſe potius quã ſupplex aut reus) adhibuitq; liberã contumaciã, à magnitudine animi ductã, nõ à ſuperbia, et ſupremo vitæ die de immortalitate animorũ multa diſſeruit. et paucis ante diebus, cũ facilè poſſet educi è cuſtodia, noluit, cumq; penè iam manu mortiferum illud teneret poculum, locutus ita eſt, vt non ad mortem trudi, verum in cœlum videretur aſcendere.* Critoni *vero ſuo familiari dixit ſibi poſt tertium diẽ eſſe moriendum: vidiſſe enim in ſomnis pulchritudine eximia fœminam, quæ ſe nomine appellans diceret homericum quendam eiuſmodi verſum,*

Tertia te Phtia *tempeſtas læta locabit.*

Quod vt eſt dictum, ſic ſcribit Plato *contigiſſe.* Vide de Sepul. et Lyſiæ *oratione in* Apoph. *Huius ferè decreta ſunt hæc apud* Ciceronem.

Animos hominum eſſe diuinos, eorumq; duplices

ces curſus à corpore excedentium. Impijs quoddam iter eſſe ſecluſum à concilio deorum: bonis verò & caſtis, ad deos, à quibus eſſent profecti, facilem reditum patere. 1. Tuſc. & de Amic.

Bonos beatos. improbos miſeros. 5. Tuſcu. Vide Apoph.

Bonorum vitam beatam. 5. Tuſcul.

Inter Alcibiadē ſummo loco natū, et quēuis baiulū, niſi virtutē haberet, nihil intereſſe. 3. Tuſcu.

Vtilitatem à natura non eſſe ſeiungendam. 1. de Leg. & 3. Offic.

Voluptatem nullo loco numerandam. Cibi condimentum eſſe famem, potionis ſitim. 2. de Finib. & 5. Tuſc. in Apoph.

Omnes in eo, quod ſcirent, ſatis eſſe eloquentes. 1. de Orat.

PLATO.

PLATO Iſocratis fuit æqualis. Homo varius & multiplex & copioſus, doctus & planè ſapiens ac diuinus, magna verecundia, ſingulari eloquentia, & ſuauitate orationis, quæ promiſſa eſt futura, cū illi in cuius paruulo dormienti apes in labellis conſediſſent. Vnde & Iouē aiunt Philoſophi, ſi Græcè loquatur, ſic loqui, & eū non dicendi ſolùm, ſed etiā intelligendi grauiſſimum auctorē & magiſtrum multis locis Cicero vocat. Quē tanti fecit, vt Deum & principē Philoſophorū crediderit, & cùm eo errare maluerit, quàm cū alijs bene ſentire, eius ipſa ſolū auctoritate fretus. Ab eo etiam qui diſſident, plebeios & minutos eſſe Philoſophos putat. Ob eāq; cauſam à Pla

tone tanquam ſancto, auguſtoq; fonte multa de bene, beateq; viuendo præcepta commodè mutuatus, Latinè explicauit. Se in muſicis, geometria, numeris, aſtris ferè contriuit, in quibus etiam fuit præſtantiſsimus. Aegyptum peragrauit, vt à Sacerdotibus barbaris numeros, & cœleſtia acciperet, poſt Tarentum ad Archytam, Italiam ad ceteros Pythagoreos, Eteroatem, Timæum, Acrionem, Locros, vt cùm Socratem expreſsiſſet adiungeret Pythagoreorum diſciplinam, eaq;, quæ Socrates repudiabat, addiſceret. Dionem Syracuſium & Demoſthenem doctrina expoliuit. Remp. non attigit, quia cùm offendiſſet populum Athenienſem propè iam deſipientem. Senectute, cumq; eum nec perſuadendo, nec cogendo regi poſſe vidiſſet, cum perſuaderi diffideret cogi fas eſſe non arbitrabatur. Nouam quandam finxit in libris ciuitatem: vſque eò illa quæ dicenda de iuſtitia putabat, à vita conſuetudine, & à ciuitatum moribus abhorrebant. In ceteris, qui dialogi dicuntur (in quibus locutio & ſi abſit à verſu, tamen quod incitatius feratur, & clariſsimis verborum luminibus vtatur, potius poema putanda, quàm comicorum poetarum) nihil affirmatur, et in vtranque partem multa diſſeruntur, de omnibus quæritur, nihil certi dicitur, omnibus ferè Socrates exprimitur. Iniquitate Dionyſij Siciliæ Tyrãni cui ſe cõmiſerat, in maximis periculis, inſidijsq; verſatus eſt. Tãdẽ verò vno et octogeſimo ãno ſcribẽs mortuus. Ab eo vna et conſentiẽs duobus vocabulis Philoſophiæ forma inſtituta eſt: De qua diximus in Academicis, et Peripateticis. Huius ferè decreta sũt hæc à Ci. notata.

Α᾽σόματον

Deum {
- Ἀσώματον id eſt, ſine corpore vllo. 1. de Nat. deo.
- Opificem, ædificatoremq́; mundi. De Vniuerſ.
- Patrem huius mundi, qui quid ſit inquirendum nõ eſſe. 1. de Natura Deorum.
- Donis ab impijs non eſſe placandum, cùm vir nemo probus ab improbo ſe donari velit, ſecundo de Legibus.

Caſta dona Deo cõſecrãda. Vide 2. de Legibus.

Ex materia in ſe omnia recipiente mundum eſſe factum à Deo ſempiternum. in Luc.

Mentem, ideam ſolam cui crederetur, quia ſola cerneret id quod ſemper eſſet ſimplex, et vnius modi, & tale quale eſſet. 1. Acad.

Duos eſſe motus, vnum ſuum, alterum externum, quæ ſua ſponte moueantur, diuiniora eſſe. Animum ſeipſum mouere, nec vnquam deſinere moueri, ſed eſſe ceteris quæ mouentur fontem & principium mouendi, & proinde immortalem et æternum. Somn. Scip. & 1. Tuſc. 1. de Nat. Deor. de Senect.

Animi duas eſſe partes alteram rationis participem, alteram expertem. In participe rationis ponit, Pythagoram ſecutus, tranquillitatem, id eſt placidam, quietamq́; conſtantiam. In illa altera motus turbidos, tum iræ, tum cupiditatis contrarios, inimicosq́; rationi, qui Græcis πάθη dicuntur, noſtris perturbationes. 4. Tuſc.

Animam triplicem eſſe: cuius principatus, id eſt ratio in capite ſicut in arce, ira in pectore, cupiditas

cupiditas ſubter præcordia. 1. Tuſcul.

Philoſophandi rationem triplicem, vna de vita & moribus: alteram de natura, & rebus occultis: tertiam de diſſerendo. 1. Acad.

In ideis, quas rectè ſpecies, aut formas poſſumus dicere, quiddam eſſe diuinum. 1. Acad. *eas non gigni, ſed ſemper eſſe, & ratione, et intelligētia contineri*. 1. de Orat. *cetera, quòd oriantur et intereant, non eſſe*. 1. Tuſcul.

Mundum ſempiternum, animantem, beatum & rotundum, quod ea forma nulla ſit pulchrior, Deum item, & cælum, & aſtra, & terram, & aerem. 1. de Natu. deo.

Omnem doctrinam ingenuarum, & humanarum artium vno quodam ſocietatis vinculo contineri. 3. de Orat.

Memoriā recordationem eſſe ſuperioris vitæ, & diſcere nihil aliud quàm recordari. 1. Tuſcul. & de Senect.

Titanū è genere eſſe eos, qui vt illi cæleſtibus, ſic hi aduerſantur magiſtratibus. 3. de Leg.

Quæcunque mutatio morum in principibus extiterit, eandem in populo ſecuturam. 3. de Leg. & 1. Epiſt. Famil.

Ei qui Reip. præfuturus ſit, duo tenēda, vnum, quicquid agitur, ad vtilitatē ciuiū referendum Alterum totum corpus Reip. curandum. 1. Officio.

Naturales quaſdam eſſe conuerſiones rerump. 3. de Diuin.

Philoſophos in veri inueſtigatione verſari, eosq́; iuſtos. 5. Tuſc.

Nihil præter virtutem bonum. 5. Tuſcul.

Oculorum ſenſum acerrimum. 2. de Finib.

Poetas

Poetas ex ciuitate eyciendos, quòd neruos omnes virtutis elidant. 2. Tuſc.

Bonos beatos, improbos miſeros. 5. Tuſcul.

Sapientem effici nominem, ſi bis in die ſaturus fiat, nec vnquam pernoctet ſolus. 5. Tuſcul.

Nihil tam effluere in animos teneros atq; molles, quàm varios canendi modos. 2. de Legib. muſicorum cantibus mutatis, mutari ciuitatum ſtatus. 3. de Leg.

Iuſta funerum ad interpretes religionum pertinere, ſepulcrorum nullam partem ex agro culto, eo ve, qui coli poßit, ſumendam. 2. de Leg.

Sic ad ſomnum proficiſcendum corporibus affectis, vt nihil ſit, quod errorem animis, perturbationemq; afferat. 1. de Diuin.

Voluptatem malorum eſcam. de Senec.

Vim neque parenti, neque patriæ afferendam. 1. Epiſt. Famil. Vide reliqua in Apoph.

ARISTOTELES.

ARISTOTELES Stagirites longè omnibus (Platone excepto) & ingenio, diligentia præſtans, in rebus vel inueniendis, vel iudicandis acerrimis, admirabili quadã ſcientia et copia ceterorum ſtudia reſtinxit. Platonis alumnus fuit. A quo tamen vno (vt quidam aiunt) diſſentiens in tertio Philoſophiæ libro multa turbauit: modò enim menti tribuere omnẽ diuinitatem, modò alium præfeciſſe mũdo, eiq; eius partes tribuiſſe aſſerunt, vt replicatione mundi quadam motum regat, atque tueatur tum cæli ardorem Deũ eſſe dixiſſet, cùm non intelligeret cælum mundi eſſe partem, quem alio loco deſignarit Deum, & primùm

mum eas ſpecies,quã mirificè magiſter Plato erat amplexatus,labefactaſſe. Veteres Philoſophos ac cuſans qui exiſtimaſſent Philoſophiã ſuis ingenÿs eſſe perfectã,dicebat eos aut ſtultiſſimos, aut glorioſiſſimos fuiſſe, ſed ſe videre, quòd paucis annis magna acceſſio facta eſſet, breui tẽpore Philoſophiã planè abſolutam fore. Itaq; vitæ degendæ ratio maximè quidem illi placuit quieta, in contemplatione,& cognitione poſita rerũ:quæ quia Deorum erat ſimillima, ſapiẽte viſa eſt digniſſima,atque ÿs de rebus & ſplendida eſt eius & illuſtris oratio. Duo genera eius librorũ ſunt, vnũ populariter ſcriptũ,quòd ἐξωτέρικον appellatur,alterũ limatius,quod in commentarÿs relictum eſt. Perſecutus,eſt omnium animantium ortus,victus,figuras: tum omnium ferè ciuitatum non Græciæ ſolùm, ſed etiam Barbariæ mores,inſtituta,diſciplinas: qualem in Rep.principem eſſe conueniat, qui eſſet optimus Reip.ſtatus docuit, omnẽq; hunc ciuilem locum Poſt Platonem principem illuſtrauit. Grauiter & verè eos reprehendebat, qui has effuſiones pecuniarum non admirentur, quæ ſunt ad multitudinem deliniendam. Tandem vero cum florere Iſocratem(cui paulo infenſius aduerſatus fuiſſe videtur) nobilitate diſcipulorum videret, quod ipſe ſuas diſputationes à cauſis forenſibus & ciuilibus ad maiorem ſermonis eloquentiam tranſtuliſſet, mutauit repentè totam formam propè diſciplinæ ſuæ verſumq; quendam de Philoctete paulò ſecus dixit. Ille enim turpe ſibi ait eſſe tacere cum Barbaris, hic autem cum Iſocratem pateretur dicere. Itaque ornauit,& illuſtrauit doctrinam illam omnem, quam promeridianis

ridianis horis docebat, rerumq́; cognitionem cum orationis exercitatione coniunxit. De Rhetorica *ſcripſit accuratè, eiusq́; originem ſic docuit. Cum ſublatis in* Sicilia *Tyrannis res priuatæ longo interuallo iudicijs repeterentur, tum primum (quod eſſet acuta illa gens, & controuerſa natura) artem & præcepta* Siculos Coracem, & *Tyſiam conſcripſiſſe.* Nam *antea ſolitum neminem via nec arte, ſed accuratè tamen et de ſcripto, pleroſque dicere, ſcriptasq́; fuiſſe & paratas à* Protagora *rerum illuſtrium diſputationes, quæ nunc communes dicuntur loci.* A *principe igitur illo, atque inuẽtore* Tyſia *veteres artis ſcriptores repetitos vnum in locum conduxit, & nominatim cuiuſq; præcepta magna conquiſita cura conſcripſit, atq; enodata diligenter expoſuit: ac tantum ipſis inuentoribus ſuauitate, & breuitate dicendi præſtitit, vt nemo illorum præcepta ex ipſorum libris cognoſcat, ſed omnes qui, quòd illi præcipiant, velint intelligere, ad hunc quaſi ad quendam multò commodiorem explicatorem reuertantur.* Huius *mos in docendo fuit, vt adoleſcentes non ad* Philoſophorum *morem tenuiter differendi, ſed ad copiam* Rhetorum *in vtranque partem, vt ornatius & vberius dici poſſet, exerceri.* Idemq́; *vt in omni cauſa duas contrarias rationes explicarent, locos (ſic enim appellat,) quaſi argumentorum notas, tradidit, vnde omnis argumentatio, & ad* Philoſophorum *diſputationem, & ad hãc, quæ in cauſis, vtimur, inuenirentur.* Quo *factum eſt, vt* Philippus Rex *ſapientiſſimus hunc filio ſuo* Alexandro *doctorem accierit, à quo eodem ille & agendi acciperet præcepta, & eloquendi.*

Cùm

Cùm verò argumentandi genus, quod per ratiocinationem expolitur, ſummè ab eo eſſet frequentatum, poſteà Stoici, qui Dialectici dicuntur, ſpinoſiora multa pepererunt. Ciceronis tēporibus ab ipſis philoſophicis præter admodum paucos ignorabatur. Quos in Topicis reprehendit Cicero, quòd non modo rebus his, quæ ab illo dictæ, & inuentæ ſunt, allici debuerunt, ſed dicendi quoque quadam cùm copia, tum etiam ſuauitate. Huius ſunt decreta hæc notata à Cicerone.

Deos eſſe huius mundi moderatores. 2. *de* Nat. Deorum.

Mundum non eſſe ortum, quod nulla fuerit nouo conſilio initio tam præclari operis inceptio. In Luc. 4. & 1. *Tuſcul.*

Quintum eſſe genus vacans nomine, è quo ſint aſtra, menteſq; ſingulares, quatuor elementorum diſsimile. 1. Acad. 1. *Tuſc.*

Animum ἐντελεχίαν *nouo nomine, id eſt quandā continuatā et perennē motionē.* 1. *Tuſc.* V*ide* 1. *de* Diuin. *de animo in* Eudemi *ſomnio.*

Quæ mouentur aut natura moueri omnia, aut vi, aut voluntate. 2. *de* Nat. *deo.*

Ortum quorundam animalium in igne vel æthere, quòd ſit ad gignenda animalia aptiſsimus. 2. *de* Nat. Deo.

Somnia fieri ex reliquijs inhærētibus earū rerū, quas vigilās geſſeris, aut cogitaris. 2. *de* Diuī.

Omnes ingenioſos, melancholicos, habere etiam aliquid in animis præſagiens ac diuinum. 1. *Tuſcul.*

Apud Hypanem *fluuium, qui ab* Europæ *parte in pontum influit, beſtiolas quaſdam naſci,*

quæ

quæ vnum diem viuant. 1. Tuſcul.

Grues cũ loca calidiora petentes maria tranſmittunt trianguli formam efficere eius enim ſummo angulo aerem ab aduerſo pelli: deinde ceaſim ab vtroque latere tanquam remis, ita pennis curſus auium leuari. 2. de Nat. deo.

Omnia quæ ſecũdum naturam ſint, bona, quæ autem contra, mala, Diuitias, *bonum*. 4. de Finib.

Honeſtatem non ſolùm expetendam, ſed omni pondere grauiorem eſſe habendam, quàm reliqua omnia. 3. Officio.

Virtutem ad ſupplicium cum beata vita in taurum deſcendere. 3. Tuſc.

Rhetoricam quaſi ex altera parte reſpondere dialecticæ. in Orat.

Tribus in generibus rerum verſari rhetoris officium, demõſtratiuo, deliberatiuo, iudiciali. 1. de Inuent.

In deliberatiuo finẽ eſſe vtilitatẽ. 2. de Inuẽt.

In oratione numerum, non verſum eſſe debere Orat.

Qui pedes ſeruandi ſint, vide ibidem.

Eam *figuram*, *quàm* Rhetores Hypallagen *appellant, metonymiam grammatici, vt cum pro Afris immutamus Africam, tranſlationi ſubiungi, et abuſionem, quam catacriſim vocant, vt cùm minutum dicimus animum pro paruo.* in Orat.

SPEVSIPPVS.

SPEVSIPPVS *à Platone Auunculo relictus eſt, quaſi philoſophiæ hæres cùm* Xenocrate *in Academia. Cenſuit vim quandam eſſe, qua*

omnia

omnia regantur, eamq́; animalem, volens euellere ex animis cognitionem deorum. 1. de Nat. deo.

XENOCRATES.

XENOCRATES *Ariſtotelis diſcipulus de natura* Deorum *libros ſcripſit, in quibus nulla ſpecies diuina deſcribitur.* Tantopere *virtutem exagerauit, & extenuauit cetera, & abiecit, vt inde philoſophorum grauiſsimus ſit habitus, cùm tamen eſſet hebes & tardus ingenio. Hinc ciues eum teſtimonium dicentem iurare prohibuerunt. vide eius Apoph.* Huius *verò hæc ſunt præcepta.*

Nullam eſſe animi figuram & quaſi corpus, verum numerum, cuius vis natura maxima eſſet. 1. Tuſc.

In virtute non beatam modò vitam, ſed etiam beatiſsimam. 5. Tuſc.

Deos eſſe octo: quinque eos, qui in ſtellis vagis nominantur: vnum qui ex omnibus ſyderibus, quæ in fixa cœlo ſunt, ex diſperſis quaſi membris ſimplex ſit putandus Deus *ſeptimum ſolem: octauum* Lunam. 2. de Nat. deo.

POLEMO.

POLEMO *Athenienſis cùm in adoleſcentia voluptarius eſſet & impudicus,* Xenocratis *oratione de tẽperantia ſeipſum collegit, & cũ poſtea inſequutus.* Diſputauit cum Zenone, *ſummumq́; bonum eſſe dixit ſecundum naturam viuere, finiri tamen adiuncto aliquo vide.* 4. de Finib.

Crantor

CRANTOR.

CRANTOR Solenſis Xenocratis auditor, Polemoniſq; ſocius in dicendo fuit, in veteri Academia vel in primis nobilis. Scripſit de luctu aureolum, & vt Tuberoni Panætius præcepit, ad verbum ediſcendum libellum, vbi illud erat. Terinæũ quẽdam Elæſium, cùm grauiter filij mortem mœreret, veniſſe ad Pſycommanlium, quærentẽ quæ fuiſſet tantæ calamitatis cauſſa, huic in tabulis tres huiuſmodi verſiculos datos.

Ignaris homines in vita mentibus errant:
Euthynous potitur fatorum munere læto.
Sic fiet vtilius finiri ipſiq;, tibiq;,

Nullam poſſe eſſe indolentiam tenuit. Nam iſtud nihil dolere, immanitatis in animo, ſtuporis in corpore. 2. Tuſc.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

CHRYSIPPVS.

CHRYSIPPVS Solenſis Cleanthis diſcipulus, homo fuit acerrimo ingenio, qui fulcire porticum Stoicorum dictus eſt, in quibus ab eo nihil prætermiſſum putabatur. Notus enim ille verſiculus.

Contra Academicos & Ariſtonem de ſummo bono diligentiſsimè diſputauit. De quo putabat tres ſolas eſſe ſententias, quæ defendi poßint: aut enim honeſtatem eſſe finem bonorum, aut voluptatem, aut vtrunque. Nam qui dicant ſummum bonum ineſſe, ſi vacemus omni moleſtia, eos inuidioſum nomen voluptatis fugere, ſed in vicinitate ver-

te verſari. Quod facere eos etiam, qui illud idem cũ honeſtate cõiungerent nec multò ſecus eos, qui ad honeſtatem prima naturæ cõmoda adiungerẽt. De voluptate autem cũ honeſtate non magnã cũ ceteris habuit contentionẽ. Multũ operæ conſumebat dũ morbis corporũ cõpararetur morborũ animi ſimilitudo. Cũq; de perturbationibus animi diſputaret, magnã partẽ in ijs partiendis, & definiẽdis erat occupatus. Illa ſicut ceterorum Stoicorum perexigua oratio erat, qua mederetur animis, nec eos turbulentos eſſe pateretur. Studioſè omnia conquiſiuit contra ſenſus, et perſpicuitate, cõtraq; omnem conſuetudinẽ, contraq; rationẽ. In quo queri ſolebant. Stoici ipſum ſibi reſpondentem inferiorem fuiſſe, & inde armatum Carneadem Totam de diuinatione duobus libris explicauit ſententiam, vno præterea de ſomnijs, vno de oraculis, quæ innumerabilia collegit nec vllum (vt erat in omni hiſtoria curioſus) ſine locuplete auctore, atque teſte. Stoicorum etiam ſomniorum vaferrimus interpres fuit, & de Natura deorum libros ſcripſit: quorum argumẽta ſunt 1. & 2. de Diui. Præterea de Legibus. Ex quibus tota de lege Ciceronis diſputatio ſumpta eſt, tametſi Platonis exemplo de legibus diſſeritur. Denique de Rhetorica ſed ſic (ait Cicero) vt ſi quis obmuteſcere concupierit, nihil aliud legere debeat. De dialecticis ab eo maximè eſt elaboratum. In quibus quædam proponebat, quæ ne ipſe quidem potuit diſſoluere, Quale illud eſt, Si dicis te mentiri, verumq; dicis, mentiris: dicis autem te mentiri, verumq; dicis: mentiris igitur. Ad diſſoluendas captiones Soritarum volebat aliquantò prius, quàm ad multa perue

ta perueniat, quieſcere, nec vltra progredi, quod ἡσυχάζειν dicitur. In hac Stoicorum arte, quæ Ciceronis ætate florebat, parùm inter hunc et Diodorum conueniebat, vt Cicero ſcribit in epiſtola quadam ad Varronẽ. Diodorus enim id ſolũ fieri poſſe dicebat, quòd aut eſſet verũ, aut futurũ eſſet verũ. vt quicquid futurũ eſſet id fieri neceſſe eſſet, quicquid futurum nõ eſſet, id fieri nõ poſſet: Chryſippus autẽ quæ nõ ſunt futura, poſſe fieri, vt frãgi hãc gemmã, etiãſi id nũquam futurũ ſit: neque neceſſe fuiſſe Cypſelũ regnare Corinthi, quanquã id milleſimo ãtè ãno Appollinis oraculo editũ eſſet. Cõtagionẽ etiã probabat, rerũ conuenientiã ex coniunctione naturæ et quodã tãquã cõtactu, cũ ipſa rerũ natura cõtĩuata ſit et cohærẽs, συμπάθειαν Græci vocãt. Itaq; fati aſſertor, voluntatis libertatẽ retinebat. Fatũ enim nõ ex neceſſarijs cauſis & principalibus necti, ſed ex ijs quæ præcurſionẽ afferunt, & anteceſſionẽ, ſine quibus res effici non poſſit. De quo ſic Cic. de Fato: Cũ, inquit, duæ ſententiæ fuiſſent veterum Philoſophorum, qui cenſerent omnia ita fato fieri, vt id fatum vim neceſſitatis afferat, in qua ſententia Democritus, Heraclitus, Empedocles, Ariſtoteles: altera eorum quibus viderentur ſine vllo fato eſſe animorum motus voluntarij, Chryſippus tãquam arbiter honorarius, medium ſe ferre voluit, ſed applicat ſe ad eos potius, qui neceſſitate motus animos liberatos volunt. Dum autẽ verbis vtitur ſuis, delabitur in eas difficultates vt neceſſitatem fati confirmet inuitus. Itaq; æſtuans, laboranſq; orationis, genus inſolens, & ignotum Medicis, Geometris, & reliquis ſequebatur,

negationes

negationes infinitarum coniunctionum potius, quàm infinita connexa ponens, hoc modo. Non est natus eſt quis oriente Canicula, & is in mari morietur. In Ceramico ſtatua eius erat ſedentis porrecta manu. Quæ manus ſignificabat illum in hac eſſe rogatiuncula delectatum. Nunquid nam manus tua ſic affecta, quemadmodum nunc eſt, deſiderat? nihil ſanè. At ſi voluptas eſſet bonum, deſideraret. Ita credo. Non eſt igitur voluptas bonum. Præcepta ab eo ſunt eiuſmodi.

Deum homine meliorem, quòd res cœleſtes, omnesq́;, quarum eſt ordo ſempiternus, confecerit, quæ ab homine confici non poſſunt. 2. & 3. de Nat. deo.

Mundo vndique perfecto ineſſe mentem & rationem, & propriam virtutem, et proinde ſapientem, & deum. 2. de Nat. deo.

Vim diuinam in ratione eſſe poſitam, & vniuerſæ naturæ animo, atque mente, ipſumq́; mundum deum eſſe, & eius animi fuſionem vniuerſam, tum eius ipſius principatum, qui in mente et ratione verſetur, communemq́; rerum naturam vniuerſam, atque omnia continentem fatalem vmbram ob neceſſitatem rerum futuram. Ignem præterea, & eum, quem ante dixi & æthera: tum ea quæ natura fluerẽt, atque manarent, vt aquã, & terram & aera, Solem, Lunã ſydera, vniuerſitatemq́; rerũ, qua omnia continerentur, atque homines: etiam eos, qui ĩmorta. etc. vide. 2. de Diui.

Diuinationem eſſe vim cognoſcentem, & videntem, & explicantem ſigna, quæ à Dijs hominibus protendantur. Officium autem eius eſſe, prænoſcere. Dij erga homines mente quæ

ſint,

ſint, quidq́; ſignificent, quemadmodumq́; ea procurentur, atque expientur. 2. de Diuin.

Somniorum coniectionem eſſe vim cernẽtem, & explanantem quæ à Dijs hominibus ſignificentur in ſomnijs. 2. de Diuin.

Ad *hoſtiam deligendam ducem eſſe vim quandam ſentientem, atque diuinam, quæ tota mundo confuſa ſit.* 2. de Diuin.

Animantium alias corpore excellere alias antẽ animo, nõnullas valere vtraque. Cùm autem homo in eo genere ſit, vt ei tribuatur animi excellentia, ſummum bonum eſſe nõ excellere animo, ſed vti nihil eſſe præter animum. 4. de Finibus.

Cetera nata eſſe hominum cauſſa, & deorũ: eos autem communitatis, & ſocietatis ſuæ, vt beſtijs homines vti ad vtilitatem ſuam poßint ſine iniuria. Qui id conſeruaret eum iuſtum, qui migraret iniuſtum fore. 2. de Finib. & 3. de Natu. Deorum.

Fruges atque fructus, quos terra gignit, animantium cauſa, animantes item hominum: Ho*minem autem ortum ad mundum contemplandum, & imitandum, nullo modo perfectum, ſed quandam particulam perfecti, id eſt mundi.* 2. de Natu. deo.

Sui animali, ne putreſceret, animam ipſam pro ſale datam eſſe. 3. de Nat. deo.

A*egritudinem* λυπύν, *quaſi* λύσιν, *ſolutionem totius hominis appellari.* 3. Tuſcul.

Ad recentes quaſi timores animi remedium non adhibendum. 4. Tuſcul.

Fortitudinem eſſe ſcientiam perferendarum rerum, vel affectionem animi in patiendo, vel per

ferendo, ſummæ legi parentẽ ſine timore. 4. *Tuſ.*

Quod prouiſum ante non ſit, id fieri vehementius. 3. *Tuſcul.*

Detracta vtilitate, ne digitum quidem bonæ famæ vel gloriæ cauſſa porrigendum eſſe. 2. *de Finibus.*

Omnia vera in præteritis neceſſaria. de Fato.

Non valere in omnibus. Si quod primum in connexo eſt, neceſſarium eſt, fieri etiam quod conſequitur, neceſſarium. 1. de Finibus.

Fato omnia fieri, vide ibidem quibus rationibus vtatur.

Omnem enunciationem, aut veram, aut falſam eſſe. de Fato.

In rebus quædam ſimplicia, quædam copulata. Simplex eſſe, morietur eo die Socrates: *copulatum & confatale, naſcetur* Oedipus Laio, *quia ita fatum ſit & concubiturum cum vxore Laium, & ex ea* Oedipum *procreaturum.* de Fato.

Cauſarum alias perfectas et principales, alias adiuuantes & proximas. de Fato.

THEOPHRASTVS.

THEOPHRASTVS *à diuinitate loquendi nomen inuenit, multa enim diſertè copioſeq; dixit vir & oratione ſuauis, & ita moderatus, vt præ ſe probitatem quandam & ingenuitatem ferret. Inſtitutus ab* Ariſtotele *locum ciuilẽ* πολιτικὸν *quem dicimus, illuſtrauit, & de magiſtratibus multa quæſiuit ſubtilius.* Athenis *vixit, vnde cùm percontaretur ex anicula quadam quanti aliquid venderet, & reſpondiſſe illa atq; dixiſſet,*

dixiſſet, hoſpes non poſſe minoris, tulit moleſtè, ſe non effugere hoſpitis ſpeciē, cùm Athenis ætatē ageret, optimeq; loqueretur. De libris eius ſic accepimus. Primùm tractauit locos ab Ariſtotele ãte tractatos. Stirpiũ naturas omniũq; ferè rerũ, quæ è terra gignerētur, cauſas atq; rationes perſecutus eſt, qua ex cognitione facilior facta eſt inueſtigatio rerum occultiſsimum. De beata vita librum ſcripſit, et de diuitijs, in quo multa præclarè, illud abſurdè. Eſt enĩ multus ĩ laudãda magnificētia et apparatione popularium munerum, taliumq; ſumptuum facultatē fructum diuitiarum putat: rectè laudata eſt hoſpitalitas. Ceterum taxatus eſt et libris et ſcholis omnium Philoſophorum, quod ĩ Calliſtene laudarit illã ſententiã. Vitã regit fortuna non ſapientia. Calliſtenes autem illi ſodalis erat. Cuius interitum deplorans, rebus Alexandri proſperis angebatur. Itaque dicebat. Calliſtenem incidiſſe in hominem ſumma potentia, ſummaq; fortuna, ſed ignarum quemadmodum rebus ſecundis vti conueniret. In eo etiam inconſtantia notatur, quòd modò menti tribueret diuinum prĩcipatum, modò cœlo: tum ſignis, ſideribusq; cœleſtibus. Et cùm ſtatuiſſet verbera, tormenta, cruciatus patriæ euerſiones, exilia, orbitates magnam vim habere ad malè mifereq; videndum, nõ eſt auſus elatè, & amplè loqui, cum humiliter, demiſſeq; ſentiret. Quam bene non queritur, conſtanter quidem certè ait Cicer. Tauriſcum quædam dixit actorem auerſum ſolitum eſſe dicere, qui in agendo contuens aliquid pronunciaret. Tandem moriens accuſare naturam dicitur, quod ceruis, & cornicibus vitam diuturnam, quorum id nihil intereſſet,

S 2 *hominibus,*

hominibus, quorum maximè interfuiſſet, tam exiguam vitā dediſſet. Quorum ſi ætas potuiſſet eſſe longinquior, futurum fuiſſe, vt omnibus perfectis artibus, omni doctrina hominum vita erudiretur. Querebatur enim tum, cum quædam videre cœpiſſet, extingui. Huius ſunt hæ ſententiæ.

Eſſe quædam & corporis, & fortunæ mala, in quibus omnibus qui ſit, beatum fore, ſi ſapiens ſit. 2. Acad.

Cum fortuna, dolore, cruciatu corporis, beatā vitam nullo modo coniungi poſſe. 5. de Finib.

In ſola virtute nō eſſe poſitum beatè viuere. 1. Acad. & 5. de Finib.

Orationem, quæ quidem ſit polita atque facta quodammodo, non aſtrictè, ſed remiſsius numeroſam eſſe oportere 3. de Orato. *item ornatum illud ſuaue & affluens.* Orat.

In verba verecundam tranſlationem. 16. Epiſtol. Famil.

ARCESILAS.

CVM *iam Philoſophorum diſciplinæ grauiſſimè conſtitiſſent, tum exortus eſt, vt in optima Rep.* T. Gracchus, *qui ocium, ſic* Arceſilas, *qui conſtitutam philoſophiam euerteret, & in eorum auctoritate deliteſceret, qui negaſſent quicquam ſciri, aut percipi poſſe. Cùm enim* Polemonem *audiſſet, copiaq; rerum & dicendi vi, ac ingenij acumine plurimum valeret, multa apertè, perſpicueq; & peruerſa, & falſa perſuaſit, ac ex varijs* Platonis *libris, ſermonibuſq;* Socraticis, *hoc maximè arripuit, nihil eſſe certi, quod aut ſenſibus aut animo percipi poſſit.*

Hinc

Hinc recentior Academia emanauit, cuius ratio primò nō admodū probata eſt. Sic igitur inſtituit omne animi, ſenſusq́; iudiciū aſpernatus (vnde illa neceſſariò nata eſt ἐποχὴ id eſt, aſſētionis retētio) nō quid ipſe sētiret, oſtēdere, ſed cōtra id, quod quiſque ſe sētire dixiſſet diſputare. Itaq; Zenoni, qui tū florebat, ſe vehemēter oppoſuit, eiusq́; definitiones labefactare conatus eſt, et ei obtrectari, nihil noui reperiēti, ſed emēdāti ſuperiores īmutationes verborū. Quod feciſſe dicitur nō ꝑtinacia, aut ſtudio vīcēdi, ſed earū rerum obſcuritate, qua ad cōfeſſionē ignorationis adduxerūt Socratē, & veluti amantes Socratē, Democritū, Anaxagoram, Empedoclem, qui nihil cognoſci, nihil percipi, nihil ſciri poſſe dixerunt, anguſtos ſenſus, imbecillos animos, breuia curricula vitæ, opinionibus, & inſtitutis omnia teneri, nihil veritati relinqui, deinceps omnia tenebris circunfuſa eſſe dixerunt. Hoc ſic intelligi dicit Cicero in Lucullo. Nemo vnquam ſuperiorum non modò expreſſerat, ſed ne dixerat quidem poſſe hominem nihil opinari: nec ſolùm poſſe, ſed ita neceſſe eſſe ſapienti. Viſa eſt Arceſilæ tum vera ſententia, tum honeſta, & digna ſapiente. Quæſiuit de Zenone fortaſſe, quid futurum eſſet, ſi nec percipere quicquā poſſet ſapiens, nec opinari ſapientis eſſet. Ille, credo, nihil opinatur quoniam eſſet quod percipi poſſet. Quid ergo, id eſt viſum credo. Quale igitur viſum? Tum illum ita definiuiſſe ex eo quod eſſet, ſicut eſſet impreſſum & ſignatum, & effectum. Poſt requiſitum etiam ne ſi eiuſmodi eſſet viſum verum, quale falſum. Hic Zenonem vidiſſe acutè, nullum eſſe viſum, quod percipi poſſet: ſi id tale

eſſet. ab eo quod eſt, vt eiuſmodi ab eo, quod non eſt, poſſet eſſe. Rectè *conſenſit* Arceſilas *ad definitionẽ additũ. neque enim falſum percipi poſſet, neque verũ, ſi eſſet tale, quale vel falſum. Incubuit autẽ in eas diſputationes, vel doceret nullũ tale viſum à vero, vt non eiuſdẽ modi etiã à falſo poſsit eſſe. Is cùm arderet podagræ doloribus, viſitaſſ tq; hominẽ* Carneades Epicuri *per familiaris et triſtis exiret, mane quæſo, inquit,* Carneade *noſter, nihil illinc huc peruenit: oſtẽdit pedes et pectus: attamẽ hic malebat nõ dolere.* Huius *hæc sũt decreta.*

Omnia falſa eſſe, quæ ſenſibus videantur. 1. de Natu. deo.

Sapientem non opinari, et proinde nulli rei aſſentiri. 2. Acad.

Sapientis vim eſſe maximam, cauere ne capiatur, ne fallatur, videre. 2. Acad.

CARNEADES.

CARNEADES *Cyrenæus in nouis* Academicis *quartus ab* Arceſila *numeratur. Audiuit enim* Egeſinum, *qui* Euandrum *audiuerat,* Lacidis *diſcipulum, cùm* Arceſilæ Lacides *fuiſſet. Diuina celeritate ingenij, dicendiq; copia vir fuit, nullius philoſophiæ partis ignarus, et memoria diuina: dicebat ſe enim tanquam literis in cera, ſic imaginibus in locis quos haberet, quæ meminiſſe vellet: perſcribere. Multos auditores* Athenis *habuit, vt* Q. Metellum *clariſsimum virum, &* Romæ Scæuolam, *qui admodũ floruerunt. Itaque cũ multa diſſereret, nouam* Athenis *Academiam obtinens cum* Clitomacho *&* Aeſchine, *ex*

citauit

citanit homines non ſocordes ad veri inueſtigandi cupiditatẽ. Ab Athenienſibus legatū miſſū eſſe ad ſenatum cum Diogene dicit Cic. 4. Tuſ. *Epicureus Zeno quāquā ab eo plurimū diſſētiebat, vnū tamē præter ceteros mirabatur, incredibili quadā fuiſſe facultate.* Hinc Cic. 3. de Orat. *ait, Si eximiā dicēdi ſpeciē adamet Orator, Carneadeā aut Ariſtoteleā vī eſſe cōprehendendā.* Et de Vniuer. *Fuit, inquit, vir ille cùm ceteris artibus, quæ quidē digna libero eſſent, ornatus omnibus, tum acer inueſtigator & diligens earum rerum, quæ à natura inuolutæ videntur. Denique ſic iudico poſt illos nobiles Pythagoreos, quorum diſciplina extincta qſt quodammodo, cum aliquot ſecula in Italia Siciliaq; viguiſſent, hunc extitiſſe, qui illam reuocaret. In diſputationibus nullam vnquam rem defendit, quàm non probarit, nullam oppugnauit quam non euerterit. Erat enim in dialectica ſummus, & egregiè exercitatus.* Cuius *ignaros ſic ludebat. Si rectè concluſit taceo, ſin vitioſè minā Diogenes reddat. Ab eo.n. Stoici dialectica diſcebatur, hæc autem merces erat Dialecticorū. De Epicureis ſic ſtatuit eos potuiſſe ſuā cauſſam ſine commentitia atomorum declinatione defendere. Nam cùm doceret eſſe poſſe quendā animi motum voluntariū à ſe ortum, cuius antegreſſa, et externæ cauſſa nulla eſſent, id fuit defendi melius, quàm introducere declinationem, cuius præſertim cauſſam reperire non poſſunt. Quo defenſo, facilè poſſent Chryſippo reſiſtere. Contra Stoicorū verò, quos ſtudioſiſſimè ſemper refellebat, diſciplinā ingeniū eius exarſerat, et in omni hac quæſtione, quæ de bonis, & malis appellatur,*

pugnare non deſtitit, non eſſe rerum Stoicis cum Peripateticis controuerſiam, ſed nominum. Nam cum alij externa ne bona quidē dicerent, omnia ī animo reponerent, eorū controuerſiam ſolebat tā quam honorarius arbiter iudicare. Cùm enim quacunque bona Peripateticis, eadem Stoicis com moda viderentur, neque tamen Peripatetici plus tribuerent diuitijs, bona valetudini, ceteriſq; gene ris eiuſdem quàm Stoici: cū ea, re, non verbis pon derarentur, cauſſā eſſe diſſerēdi negabat. Mos eius erat diſputandi ſicut ceterorum Academicorū, cō tra omne quod eſſet propoſitum, & προβολὴν pugnis, & retentionem auriga ſimilem faciebat. Tandem verò nonaginta annos natos obijt.

Decreta.

Mortale omne animal, & diſſolubile, & diui- duū neceſſariò, quod habeat patibilem naturam. 3. de Natu. deo.

Nullum corpus ſempiternum. 3. de Natura Deorum.

Non fato fieri quacunque fiunt, eſſe enim mul- ta in noſtra poteſtate. de Fato.

Diuinationem non eſſe, etſi immutabilitas in futurorum veritate ſit, niſi in ijs qua naturalibus & neceſſarijs cauſis continerentur. An enim Iu- piter Cornicem à laua, Coruum à dextra canere iuſſit? de Fato.

Ne Apollinem quidem futura poſſe dicere, niſi ea quorum cauſſas natura ita contineret, vt ea fieri neceſſe eſſet. Quid enim ſpectans deus ipſe di ceret? de Fato.

Duo eſſe viſorum genera. In vno hanc diuiſio- nem: alia viſa eſſe, qua percipi poſſint, alia qua

non poſſint:in altero autem, alia viſa eſſe probabilia,alia non probabilia. Itaque *quæ contra ſenſus,contraq; perſpicuitatem dicantur,ea pertinere ad ſuperiorem diuiſionem : contra poſteriorem nihil dici oportere. Quare ita placere, tale viſum nullum eſſe,vt perceptio conſequeretur, vt autem probatio multa.Item contra naturam eſſet, ſi probabile nihil eſſet.*In Luc.

Virtutem ſatis habere ad beatam vitam præſidij. 5.*Tuſcul.*

Sapientem interdum opinari.in Luc.

Nihil improbè faciendum, etiam ſi impunè fieri poſſit. 2.de *Finib.*

Eos qui Rhetores *nominarentur,* & *qui dicendi præcepta traderẽt nihil planè ſcire, neque poſſe quenquam facultatem aſſequi dicendi, niſi qui* Philoſophorum *inuenta didiciſſet.* 1.de Orat.

PHILO.

PHILO Antiochi *magiſter, vir magnus fuit,* & Academiæ *nouæ patrocinium ſuſcepit. Cumq; ille,cũ* Athenienſiũ *optimatibus* Mitridatico *bello domo profugiſſet,*Romãq; *veniſſet,*Cic. *habuit auditorẽ.* Negabat *duas* Academias *eſſe,errorẽq; eorũ,qui ita putabãt,vehemẽtiſſimè coarguebat. Alio tẽpore* Rhetorũ *præcepta tradere, alio* Philoſophorũ *inſtituit,atque harũ cauſarũ,quæ vniuerſæ ſunt,vel tẽporibus,locis,ac rei definitæ,cognitionem,exercitationemq; celebrauit.*Epicureos *verò ferre non poterat aſpernari molles,* & *delicatas voluptates.Summa enim memoria pronunciabat plurimas* Epicuri *ſententias ijs ipſis verbis , qui-*

bus erant ſcriptæ. Porro à Catullo reprehẽſus eſt. Dum enim (ait Cic. 1. Acad.) noua quædam com mouet, quòd ea ſuſtinere vix poterat, quæ contra Academicorum pertinaciam dicebantur, & aper tè mentitur &, vt docuit Antiochus, in idipſum ſe induit quòd timebat. Cùm enim ita negaret quic quam eſſe, quod comprehendi poſſet) id enim volumus eſſe, ſi illud eſſet, ſicut Zeno definiret, tale viſum (iam enim hoc pro verbum ſatis hodierno ſermone tribuimus) viſum igitur impreſſum, effectumq; ex eo vnde eſſet, quale eſſe nõ poſſet, vt ex eo vnde non eſſet, id nos à Zenone definitum rectè, certiſſimè dicimus &c.

ANTIOCHVS.

ANTIOCHVS *Philonis, vt dixi, auditor cum ingenio, ſcientiaq; excellere putaretur, cum Lucullo quæſtore fuit, et poſt aliquot ãnos ĩperatore, vt eſt in Lucullo Ciceronis: vbi de Antiocho multa, quæ hic breuitatis cauſa omiſimus, variè dicuntur, et aliquot locis reprehẽditur, quòd cùm Academicum ſe veterẽ profiteretur, tamen à diſciplina veteris Academiæ deſciſceret, quæ cẽſebat ſapiẽtẽ ĩterdum opinari, et ĩcõſtãtiæ notatur, quòd cum Academiã nouã diu laudaſſet, poſtea vituperauerit. Quæ ĩ re videbatur nominis Academiæ veteris dignitatẽ, cùm à re deſciſceret retinere voluiſſe, quod erant qui illum gloriæ cauſſa facerent ſperare, etiam fore, vt ij, qui ſe ſequerẽtur, Antiochii vocarentur. In Bruto ſic ſcribitur: ex menſes cum Antiocho veteris Academiæ nobiliſſimo, et prudẽtiſſimo philoſopho fui, ſtudiumq; philoſophiæ nunquam*

quam intermiſſum, à primaq; ipſius adoleſcentia cultum, & ſemper auctum, hoc rurſus ſummo au ctore, & doctore renouaui. Poſtquàm verò ipſe cœpit, qui ſe audirent habere, à Philone præceptore non diſceſsit modò, ſed contra eum ſcripſit, & maximè perturbatum dixit. Cæterũ Stoicorũ fuit aſtipulator, quãquã ab ijs quibuſdã in rebus diſſẽtiebat, librũq; ſcripſit, ĩ quo Stoicos cũ Peripateticis re conuenire dicebat, verbis diſcrepare. De quo ſic Balbus, ad quẽ miſſus fuerat, ait lib. 1. de Nat. Deor. Minor Antiochũ hominẽ in primis acutum nõ vidiſſe, intereſſe plurimùm ĩter Stoicos, qui honeſta à cõmodis nõ nomine, ſed genere toto diſtinguerẽt, et Peripateticos, qui honeſta cõmiſcerẽt cũ cõmodis: vt ea inter ſe magnitudine, & quaſi gradibus, non genere differrẽt. Hæc enim eſt non verborum parua ſed rerum permagna diſſenſio.

Decreta præcipuè ſunt hæc.

In vna virtute poſitam beatam vitam, ſed nõ beatiſsimam. 5. Tuſc. in Luc.

Omnia peccata non eſſe paria, in Luc.

Præter honeſtatem multa bona, præter turpitudinem multa mala, quæ & venientia metuat ſapiens neceſſe eſt, & veniſſe doleat. In Luc. cetera ibidem quære.

CLEANTHES.

CLEANTHES, *de quo in libris de Nat. deorum multa dicuntur, cum primum pugil fuiſſet Athenas venit, Zenonemq; audiuit vna cum Ariſtone, & quaſi maiorum fuit gentium Stoicus, ingenio obtuſo atq; hebeti ſed laborum pa-*

tiens, vnde & φρεαύτλης Græcè dictus eſt, quòd noctu ex auriens puteis vitam ſibi quæreret. Librorũ, quos ſcripſit contra voluptatem Cic. mẽtionẽ fecit, in quibus fingebat formã quãdã et ſpeciẽ Deorũ, tũ diuitatẽ omnẽ tribuebat aſtris, Verbis etiã pĩgere tabulã ſolebat. Iubebat eos qui audierant, ſecum ipſos cogitare in tabula voluptatem, pulcherrimo veſtitu, & ornatu regali, in ſolio ſedentem: præſto eſſe virtutes, vt ancillulas quæ nihil aliud agerẽt, nullũ ſuũ officium ducerent, niſi vt voluptati miniſtrarent, & eam tantũ ad aurẽ admonerent (ſi modo id pictura intelligi poſſet) vt caueret ne quid perficeret imprudens, quod offenderet animos hominum, aut quicquam, è quo oriretur aliquis dolor. Nos quidem ad virtutes ſic nati ſumus, vt tibi ſeruiremus, aliud nihil negocij habemus. Ceterum hæc eum præcepiſſe ait Cicero.

Mundum deum eſſe, tum totius naturæ menti, atque animo hoc nomen tribuendum, tum vltimum & altiſſimum, vndique circunfuſum & extremum, omnia cingentem atque complexum ardorem, qui æther nominetur, Deum certiſſimum. 1. de Nat. Deo.

Sidera ignea, idque duorum ſenſuum teſtimonio confirmari, tactus & oculorum. 2. de Natu. Deor.

Alia Solem, Lunam, reliquaq; aſtra aquis alia dulcibus alia marinis. Cauſſam uerò eſſe, cur ſe ſol referat, nec longius progrediatur ſolſtitiali orbe, itemq; brumali, ne longius diſcedat à cibo. 3. de Natu. Deo.

Solem dominari, & rerum potiri. in Luc.

Magnam caloris uim ineſſe in omni corpore

quòd

quòd nullus ſit tam grauis cibus, quin is die, & nocte concoquatur, cuius etiam in reliquijs ineſt caloris, quas natura reſpuerit. 2. de Nat. Deo.

Quatuor de cauſis in animis hominum informatas deorum notiones. Vna eſt, quæ eſt orta ex præſenſione rerũ futurarũ. Altera ex perturbationibus tempeſtatum, & reliquis motibus. Tertia ex cõmoditate rerum quas percipimus & copia. Quarta ex aſtrorum ordine et conſtãtia. 3. de Natura Deorum. vide hæc latius explicata. 1.

Nihil ratione diuinius. 1. de Nat. Deo.

Nihil eſſe malum quod turpe non ſit. 3. Tuſc.

Conſolantis officium, malum illud omnino non eſſe, ſuadere. 3. Tuſcul.

DIOGENES.

DIOGENES Babylonius magnus et grauis Stoicus cum Carneade ad Senatum ab Athenienſibus miſſus eſt legatus, quòd in eo principes temporibus illis, ſingularis fuiſſe ſtudia doctrinæ viderent. Is fuit, qui diceret artem ſe tradere bene diſſerendi, & vera, & falſa dijudicandi id eſt Dialecticam. Quam qui audire vellent, minam vt daretur, fecerat. Chryſippea quædam retinuit, vt cùm in eo libro qui de Minerua inſcribitur, partum Iouis, ortumq; virginis ad Phyſiologiã traducens disiungit à fabula; decreta verò reliquit huiuſmodi.

Aliquid prædici poſſe, duntaxat. quali quiſq; natura, & ad quam quiſque maximè rem aptus futurus ſit, cetera nullo modo poſſe ſciri. 2. de Diuinat.

Diuitias

Diuitias nõ eã modò vim habere, vt quaſi duces ſint ad voluptatẽ, & ad valetudinẽ bonã, ſed etiam vt ea cõtineant non idem facere eas in virtute neq; in ceteris artibus, ad quas eſſe dux pecunia poteſt, continere autem non poteſt. 3. de Fini.

Bonum eſſe id, quod eſſet natura abſolutum. 3. de Finib.

EVDOXVS.

EVDOXVS *Aeſchini filius, Cnidius, Platonis auditor, geometra, medicus, legum lator, & in aſtrologia, indicio doctiſsimorum hominũ, facilè princeps, in ſcriptis reliquit* Chaldæis *(id eſt Mathematicis, qui ex natalitio ſidere futura præſagiunt, quòd illa natio ſiderum obſeruandorũ peritiſsima fuerit) in prædictione, & in notatione cuiuſque vitæ ex natali die minimè eſſe credendum.* 2. de Diuin.

HECATO.

HECATONIS *Rhodij, qui Panætium audiuit, & eum ſequutus de officijs libros ſcripſit, præcepta ſunt hæc.* 3. Off. *vtilitate officium dirigi magis, quàm humanitate: & alio loco eiuſdem libri.*

Sapientis eſſe nihil contra mores, leges, inſtituta facientem, habere rationem rei familiaris.

ALCMAEO.

ALCMAEO Crotoniates & *Pythagoræ auditor primus auctore Phauorino de natura ratione*

tione ſcripſiſſe videtur, præcepit verò Soli, Lunæ, reliquisq́; ſideribus, animoq́; præterea diuinitatẽ ineſſe. 1. de Nat. deo.

PANAETIVS.

PANAETIVS Rhodius, *Poſidonij doctor, diſcipulus* Antipatri, *Stoicorum princeps fuiſſe dicitur: quorum tamen decreta non omnia rata habebat.* Nam *& vim eſſe diuinandi dubitauit, & an mundus ad extremũ igneſceret humore conſumpto non eſt auſus affirmare.* Præterea *Stoicorum triſtitiam atque aſperitatem fugiens, nec aſperitatem ſententiarum, nec differendi ſpinas probauit, fuitq́; in altero genere mitior, in altero illuſtrior.* Eum *de officijs* Cicero *correctione quadam adhibita potiſsimùm ſecutus eſt.* De *officijs enim ſine controuerſia diſputauerat accuratiſsimè, vt eſt libro tertio* Officio. *Quos libros poſteaquam edidit, triginta vixit annos.* Scripſit *etiam ad* Q. *Tuberonem, de dolore patiendo, quid eſſet, & quale quantumq́; in eo eſſet alieni, deinde quæ ratio eſſet perferendi.* Platonem *omnibus locis diuinũ, ſapientiſsimum, ſanctiſsimum* Homerum *denique* Philoſophorum *appellare ſolebat, à quo tamen de immortalitate animorum diſſentiebat.* Hæc *præcepit.*

Quicquid natum ſit interire, naſci autem animos, quod declarat eorum diſsimilitudo, qui procreantur: quæ etiam in ingenijs, non ſolùm in corporibus appareat. Præterea *nihil eſſe, quod doleat, quin in ægrum eſſe quoque poſsit: quod autem in morbum cadit, id etiam interiturum:*

turum: dolore autem animos, Ergo etiam interire. 1. Tuſcul.

Animum ex igne conſtare. 1. Tuſc.

Dubium eſſe an ad extremum omnis mundus igneſceret. 2. de Nat. Deo. Vide Stoic.

Dubium an eſſet aſſentiendum & credendum augurijs, quæ ceteri Stoici putabant veriſſima. In Luc. & 1. de Diui.

Prædicta Aſtrologorum reijcienda Archelaū *enim, & Caſſandrū ſummos aſtrologos illius ætatis, cū in ceteris aſtrologiæ partibus excellerēt, hoc prædictionis genere non vſos.* 2. de Diui.

Tria genera exquirendi officij eſſe, vnum cùm deliberamus honeſtum, an turpe ſit: alterū vtile, an inutile: tertiū cùm hæc inter ſe pugnare videātur, quomodo iudicandum ſit, qualis cauſſa Reguli, *cedere honeſtum, manere vtile, de duobus primis tribus liberis præclarè diſſeruit: de tertio pollicetur ſe deinceps ſcripturū, ſed nihil ſcripſit. Quē locum* Poſidonius *in commentarijs breuiter tractauit. vide.* 1. 2. *Offic.* 16. *Epiſt. ad* Att. *et* 3. *Officio. vbi hic locus copioſe explicatur.*

Solum bonum quod honeſtum ſit: quæ autem huic repugnent ſpecie quadam vtilitatis, eorum neque acceſſione meliorem vitam fieri, neque diſceſſione. 3. *Offic.*

Ea quæ videtur vtilia cū honeſtis pugnare aliquādo poſſe. Nihil *verò vtile, quod nō idē honeſtū, nec honeſtum quod non idem vtile ſit.* 3. *Officio.*

XENOPHON.

XENOPHON *Gryllii filius* Athenienſis, *Archians, philoſophus fuit* Socraticus, *cuius*

voce Muſas quaſi locutas ferunt. Aiunt cum (auctore Laertio) cùm Socratem in angi porto quadam habuiſſet obuium, porrecto baculo trãſire prohibitũ, percutãti verò, vbi nã venirẽt, quæ humanis vſibus ſunt neceſſaria, cũ ille reſpõdiſſet rurſus vbi nã boni, ac probi homines fierent, hærẽte illo dixiſſe Socratẽ, ſequere igitur et diſce ex eo tẽpore Socratis auditor factus. Cuius ſermones diligentiſsimè ſcripſit. In quibus (ait Ci. 1. de Nat. Deo.) facit Socratẽ diſputantẽ formã Dei quæri nõ oportere, eundẽq; et ſolem & animũ deum dicere, et modo vnum, tũ autem plures deos: qui ſũt iiſdem in erratis ferè, quibus ea, quæ de Platone diximus. & 2. & 3. de Naturæ Deorum. Quærit apud Xenophontem Socrates vnde animam arripuerimus, ſi nulla fuerit in mundo. Cyrum ſcripſit, non ad hiſtoriæ fidem, ſed ad effigiem noſtri imperij (vt eſt in 1. epiſt. ad Q. frat.) Cuius ſumma grauitas ab illo philoſopho cum ſingulari comitate coniungitur. Quos quidem libros non ſine cauſſa Aphricanus de manibus ponere non ſolebat. Nullum eſt enim prætermiſſum in iis officium diligentis & moderati imperatoris Perſarum in iis virtus exponitur: quos negat ad panem adhibere quicquam præter naſturcium. Somnia ſcribuntur, quorum exitus mirabiles extiterunt. Cyrum verò antiquiſsimo ſepulturæ genere vti facit: redditur enim terræ corpus, & ita locatum, ac ſitum, quaſi operimento matris obducitur. Ceterùm de eo ſermone, quàm Cyrus moriẽs habuit, de Oeconomico libro, de Agriculturæ laudibus, lege Ciceronem de ſenectute. Quali autem ſermone vſus ſit, idem explicat in Oratore his

 verbis.

verbis. Nactus ſum qui Xenophontis ſimilẽ eſſe cuperet: cuius ſermo eſt ille quidem melle dulcior, ſed à forenſis ſtrepitu remotiſsimus. & 2. de Oratore. A philoſophia profectus princeps Xenophõ Socraticus ille, poſt ab Ariſtotele Calliſtenes comes Alexandri, ſcripſit hiſtoriam: & hic quidẽ Rhetorico penè more, ille autem ſuperior leniore quodã ſono eſt vſus, & qui illum ineptum Oratoris non habeat, vehemens fortaſſe minus, ſed aliquanto tamen eſt vt mihi quidem videtur dulcior. Idem Cicero eius has ſententias Latinè expreſsit.

Eſſe aliquam mentem ex ipſa hominum ſolertia, & eam quidem acriorem, & diuinam. vnde enim hanc homo arripuit, ſi nulla fuerit in mundo? de Nat. deo.

Animum immortalem & deum nõ apparere, ſed ex ijs rebus quas gerit, intelligi qui cum omnĩ admiſtione corporis liberatus, purus & integer eſſe cœperit, tum ſapiens erit. de Senectute.

Deos hanc mundi pulchritudinem tueri & regere. Ibidem. Eoſdem labores non eſſe æquè graues imperatori, et militi quòd ipſe honos laborem leuiorem faceret imperatorum. 2. Tuſc.

DEMOCRITVS.

DEMOCRITVS *Mileſius Xerxe rege magos quoſdam & Chaldæos audiuit, ſimiliſq; philoſophus quinque certaminum victori habitus eſt. Erat enim verè πέντααθλος id eſt quinque certaminum, cùm in Phyſicis, philoſophia morali, mathematica, liberalium diſciplinarum rationibus, artiumq; omnium cognitio*

ne

ne excelleret. Itaq; ferè ab omnibus præterquã ab Epicuro, cuius tamen fontibus, hortulos ſuos irrigauerat, laudatus eſt. de quo ſic Cic. *in* Lucullo. *Quid loquar de* Democrito? *quẽ cũ eo cõferre poſſumus, nõ modò ingenij magnitudine, ſed ẽt animi, qui ita ſit auſus ordiri? Hæc loquar de vniuerſis. Nihil excipit de quo nõ profiteatur. Quod enim põt eſſe extra vniuerſa? Quis hunc philoſophũ nõ anteponit* Cleãthi, *Chryſippo, reliquisq; inferioris ætatis? Qui mihi cũ illo collocati quinque claſsis videtur. Pauca de virtute dicit, nec ea ipſa enucleatè. In omnibus verò libris, quos multos emiſit, ſermone vſus eſt eleganti, & ornato.* Atomorũ *auctor fuit, ſiue etiam* Leucippus, *vt eſt apud* Laertium, & 1. de Natura Deorum. *Quas ſic eſt ãple xatus, vt accipere maluerit neceſsitate omnia fieri, quàm ab ijs naturales motui euellere.* Poſuitq; *vim quandam motus impulſionis, quàm plagam ille appellat,* Græcè Plutarchus γένος τῆς κινήσεως κατὰ πληγήν. Gloriabatur *à gloria ſe abfuiſſe, Veni (inquit)* Athenas, *neque me quiſquam ibi agnouit. Denique cum putaret impediri animi aciẽ aſpectu oculorum, dicitur oculis ſe priuaſſe, vt quàm minimè animus à cogitationibus abduceretur.* Patrimonium *neglexit, agros deſeruit incultos, nihil aliud quærens niſi beatam vitam.* Itaq; *cùm alij ſæpè, quod eſſet ante pedes, nõ viderent, ille infinitatem, omnem peregrinabatur, vt nulla in extremitate conſiſteret. Sententiæ, & præcepta ſunt eiuſmodi.*

Naturam in profundo veritatem penitus abſtruſiſſe, in Luc. *Animum, cœlum, terras, omnia denique atomis, id eſt leuibus & rotundis corpuſculis,*

lis, indiuiduis propter ſoliditatem, nulla cogente natura, ſed concurſu quodam fortuito effici. Corpuſcula autem illa, quædam leuia alia aſpera, rotunda alia, partim autem angulata, curuata quædam, & quaſi adunca. 1. de Nat. deo. 1. Tuſ. & 1. de Finib. *Nulla cenſet eſſe* Cicero.

Innumerabiles eſſe mundos & quidē ſic quoſdam inter ſe non ſolum ſimiles, ſed vndique perfectè & abſolutè ita pares, vt inter eos nihil prorſus interſit, omnes verò oriri, & interire quotidie. in Luc. & 1. de Finib.

Simulacra, & imagines diuinitate præditas ineſſe vniuerſitati rerum, tum principia, mentesq́ quæ ſunt in eodē vniuerſo deos eſſe: tū animantes imagines, quæ vel prodeſſe nobis ſolēt, vel nocere; tū ingentes quaſdam imagines tātasq́ vt vniuerſum mundū cōplectantur extrinſecus. Quod videtur deos eſſe quodam pacto negare. 1. & 2. de Natura deorum. *et alio loco, Imagines, earūq́; circuitus in deorum numero refert, tum illam naturam, quæ imagines fundat, ac mittat, tum ſciētiā, intelligentiamq́; noſtram imagines denique illas à corporibus ſolidis, & à certis figuris fluere.*

Nihil eſſe ſempiternum, quia nihil ſemper ſuo ſtatu maneat. 3. de Nat. deo.

Animos in ſomniando externa, & aduenientia vi pulſari. 2. de Nat. deo.

Omnia ita fato fieri, vt id fatum vim neceſſitati afferat. de Fato.

Habitu & colore exterorum declarari pabuli genus, & earum rerum, quas terra procreet, vel vbertatem, vel tenuitatem, ſalubritatem etiam, aut peſtilentiam. 1. & 2. de Diuin.

Sine

Sine inflammatione animorum, & ſine quodam afflatu quaſi furoris poetam magnum eſſe non poſſe. 1. de Diui. & de Orat.

Ante lucem Gallos cantare, hac de cauſſa, quòd depulſo de pectore, & in omne corpus diuiſo, & modificato cibo, cantus quietè ſatiati edũt, qui quidem ſilentio noctis, vt ait Ennius, *fauẽt rusſis: cantu, plauſuq; premunt alas.* 2. de Diui.

Atomos in infinito inani, in quo nec ſummũ, nec infimũ, hæc medium, nec vltimum, nec extremum ſit, ita ferri, vt concurſationibus inter ſe cohæreſcant, ex quo efficiantur ea, quæ ſint, quæq; cernantur omnia, eumq; motum atomorum nullo à principio, ſed ex æterno tempore intelligi conuenire. 1. de Finib. *Concurſionem autem illam fortuitam concalefactam, & ſpirabilem, id eſt animantem eſſe.* 1. Tuſcul.

Beatam vitam in rerum cognitione ponendã: quam ex inueſtigatione naturæ conſequimur, vt ſimus bono animo. Id *enim illud ſummum bonum* ἐυθυμίαν, *et ſæpe* ἀκακίαν *appellabat, id eſt ſecuritatẽ, quæ eſt animi tanquam tranquillitas, et animus terrore liber* 1. & 5. *de Finibus.*

CYRENEI VEL CYRE- *naici*, & Annicerij.

CYRENAEORVM, *qui minimè contempti Philoſophi fuerunt, Philoſophia ab Ariſtippo Cyrenæo manauit, Cum finem bonorum eſſe dicerent voluptatem corporis; id eſt iucundum quendam & leuem motum ad intimos ſenſus permanantem, & quaſi in medullis corpo-*

ris

es delectatus, vel ciuibus tuis vel dijs immortalibus dona.

ANAXAGORAS.

ANAXAGORAS *Aegeſibuli filius, Clazomenius ab Anaximene accepit diſciplinam. Maxima fuit & grauitatis & ingenij gloria, quem ferunt nunciata morte filij dixiſſe, ſciebam me genuiſſe mortalem. Quæ vox declarat ijs eſſe hæc acerba, à quibus non fuerunt cogitata. Et cùm Lãpſaci moreretur quærẽtibus amicis vellet ne Clazomenas in patriam ſiquid accidiſſet afferri. Nihil neceſſe eſt, inquit. Vndique enim ad inferos tãtundem via eſt. Cõmentus eſt* ὁμοιομερίαν. *id eſt ſimilitudinem partium, veluti ſiluam, & materiam, Græcè* ὕλην *rerum omnium gignendarum. Cenſuit enim in ſingulis rebus particulas ineſſe ſimiles infinitas, ex quibus cõpoſitæ ſint, resq; omnes gigni et interire congregatione et ſeiunctione particularum ſimilium. Vnde ſui operis principio de mente diuina ita ſcripſit:* Omnia ſimul erant: *deinde mentis infinitæ vi ac ratione omnium rerũ deſcriptio, & modus deſignatus eſt, & confectus, contra quod diſputat* Ariſt. *4. primæ* Philoſophiæ, & Cic. 1. de Nat. deo.

Huius igitur decreta ſunt hæc.

Materiã infinitã, ſed ex ea particulas inter ſe minutas: eas primum confuſas poſtea in ordinem adductas mente diuina. In Luc. et. 1. de Nat. deo.

Niuem eſſe nigram, quòd perſpicuum ſit tanquam nigram eſſe: vnde illa concreta ſit, & quòd oculi continentur in ea defixi, mutentur, &

ſe

ſe colorem nigrum cernere credant. In *Luc*.

ANAXARCHVS.

ANAXARACHVS *abderites* Democritus *fuit Qui cùm in manus* Neocreontis *tyranni inci diſſet, cui in conuiuio coram* Alexandro *iniuriam fecerat, nullum genus ſupplicij deprecatus eſt, ne que recuſauit. Cùm enim mortuo* Alexandro *eũ in ὅλμον inieciſſet* Neocreõ, *iuſſiſſetq; ferreis mal leis cædi, ingeminauit: Tunde, tunde* Anaxarchi *vaſculum, nam* Anaxarchum *nihil teris. Iubente verò illo ipſius præcidi linguam. aiunt præciſam dentibus in eius faciem conſpuiſſe, tandem excar nificatum eſſe*. Cicero. 2. *Tuſcul. &* 3. de Natura Deorum. *Laertius de vita Philoſopho*.

ANAXIMANDER.

ANAXIMANDER *Mileſius ſummus fuit in Phyſicis. In primis gnomonem inue- nit ὡροσκόπια fabricatus eſt, ac primus terra mariſq; circuitus deſcripſit, & ſphæram conſtru- xit... Cicero ait primo de Diuinatione ab eo monitos fuiſſe Lacedæmonios, vt vrbem, ac tecta linquerent, armatiq; in agro excubarent, quod terræmotus inſtaret, tum cùm & vrbs tota corruit, & ex monte Taygeto, extre- ma montis quaſi puppis euulſa eſt. Huius eſt hæc opinio*.

Natiuos eſſe deos, longis interuallis orientes, oc cidentesq;, eoſq; innumerabiles eſſe mundos. 1. de *Natura deorum*.

Infinita-

Infinitatem naturæ eſſe, è qua omnia gignuntur. in Luc.

ANAXIMENES.

ANAXIMENES Euriſtrati *filius*, Mileſius *Anaximandri auditor, cenſuit aera* Deum, *eumq́; gigni, eſſeq́; immenſum, & infinitum, & ſemper in motu. primo de* Natura Deorum *: ſed ea quæ ex eo orientur, definita: gigni autem terram, aquam, ignem, tum ex ijs omnia. in* Luc.

ANTIPATER.

ANTIPATER *Tyrius Stoicus fuit, ſummus in* Dialecticis*, ſed opinioſiſsimus*. *Reprehenſus eſt, quòd multus fuiſſet in diſputando cum* Academicis*, præſertim cum id minus ſubtiliter faceret, & nulla ratio eſſet cum ijs, qui nihil probarent, diſputandi*. *Duos libros ſcripſit de* Diuinatione, *in qua probāda qua ratione vſus ſit vide primum de* Diuinatione. *Athenis tandem mortuus eſt.* Cenſuit *verò duo præcepta à* Panætio *prætermiſſe, valetudinis curationem, & pecunia.* 2. *Officiorum.*

ANTISTHENES.

ANTISTHENES *Antiſthenis filius,* Athenienſis *fuit, homo acutus magis, quàm eruditus, ab eo, qui patientiam & duriciem in* Socratico *ſermone adamarat, Cynicorum primùm, deinde* Stoicorum *penè Cynicorum ſe-*

cta profecta eſt. Quorum ratio tota eſt ejcienda: eſt.n.inimica verecundiæ, ſine qua nihil rectum eſſe poteſt, nihil honeſtum, reprehendunt.n.et irrident, quòd ea, quæ turpia re non ſint, verbis flagitioſa dicantur: illa autẽ, quæ turpia ſunt, nominibus appellentur ſuis, vt eſt. 1. *Offic.* Inter cetera in eo libro, qui Phiſicus inſcribitur, cenſuit.

Populares deos multos, naturalem vnum eſſe 1. de Natu. Deo.

ARCHYTAS TARENTINVS.

ARCHYTAS *Tarẽtinus magnus in primis et præclarus vir fuit. Eũ.* 4. *Tuſ.Cic. ait, cùm villico factus eſſet iratior, dixiſſe: Quo te modo accepiſſẽ, niſi iratus eſſẽ? et de Amicitia: Verũ illud eſt, qđ à Tarẽtino Archyta poſitũ, noſtros ſenes cõmorare audiui ab alijs ſenibus auditũ: ſiquis cœlũ aſcendiſſet, naturamq; mundi, et pulchritudinẽ ſiderũ, perſpexiſſet, in ſuauẽ illam admirationẽ ei fore, quæ iucũdiſsima fuiſſet, ſi aliquem cui narraret, habuiſſet.* Nearchus *Tarẽtinus ſe à maioribus natu accepiſſe dicebat, illum oratione, quæ eſt in libro de Senectute, perſuadere voluiſſe, nullam capitaliorem peſtẽ, quàm corporis voluptatem hominibus à natura datam.* Cui *ſermoni interfuit* Plato *Atheniẽſis, quẽ Tarentũ veniſſe* L. *Aemilio, Appio Claudio conſulibus, eodem loco ait Cicero.*

ARCHYMEDES.

ARCHYMEDES *ex Syracuſana vrbe ſummo ingenio fuit ac diſciplina, in quo tantus*

tus ſtudij ardor fuit, vt dum in puluere quædam deſcriberet attentius, ne patriam quidem à Mar*co* Marcello *captam eſſe ſenſerit, cuius interitum princeps tulit moleſtè.* Eum *arbitrantur, ait* Cic. 2. de Natu. deo. *plus voluiſſe in imitandis ſphæræ conuerſionibus, quàm naturam in efficiendis, præſertim cùm multis partibus ſint illa perfecta, quàm hæc ſimulata ſolertius, &.* 1. Tuſcul. Cùm *Arhimedes* Lunæ, Solis, *quinq; errantium motus in ſphæram alligauit, efficit idem, quod ille qui in* Timæo *mundum ædificauit* Platonis *deus, vt tarditate & celeritate diſsimillimos motus vna regeret conuerſio.* Quòd *ſi in hoc mundo fieri ſine deo poteſt, ne in ſphæra quidem eoſdem motus* Archimedes *ſine diuino ingenio potuiſſet imitari.* Idem *dicit.* 5. Tuſcu. *ſe, cùm quæſtor eſſet, ignoratũ à Syracuſanis, cùm eſſe omnino negarent, ſeptum vndique ac veſtitum vepribus & dumetis indagaſſe ſepulchrum.* Tenebã *enim, inquit, quoſdam ſenariolos, quos in eius monumento eſſe inſcriptos acceperam: qui declarabant in ſummo ſepulcro ſphæram poſitam eſſe cum cylindro.* Cenſuit.

Multis partibus ſolem, qui Deus *eſt, maiorem eſſe quàm terram.* In Luc.

ARISTOXENVS.

ARISTOXENVS *Philoſophus ætatem ferè conſumpſit in muſicis.* Putauit *animum eſſe* Harmoniam: *intenſionem enim ipſius corporis quandam velut in cantu & fidibus, ſic ex corporis totius natura, & figura varios modos cieri, tanquã in cantu ſonos.* 1. Tuſcul. *vbi refellitur.*

ARISTIPPVS.

ARISTIPPVS *Cyrenaicus cùm Socratis famam communi omnium ſermone in dies percrebreſcere videret,* Athenas *ad eum audiendum profectus eſt. Qui cùm ſe totum voluptati dedidiſſet, quaſi animum nullum haberet, voluptatem ſummum bonum poſuit.* Ob *eamq; cauſſam* Xenophon *in eum ſcripſit contra voluptatē, eamq;* Socrati *diſputationem tribuit.* Plato *quoque in libro de animo illum conuitÿ agit.* Non *erubuit, cùm eſſet obiectum habere eum* Laida: Habeo, *inquit* Laida, *non habeor à* Laide: Cicero *in epiſtolis & ſecundo de* Finibus, Omnes *ſimplices ſententias eorum, in quibus nulla eſt virtutis adiunctio, omnino à* Philoſophia *ſemouendas puto.* Primùm Ariſtippi, Cyrenaicorumq; *omnium qui ab eo ſunt profecti, quos non puduit in ea voluptate, quæ maxima dulcedine ſenſum moueret, ſummum bonum ponere, contemnentes iſtā vacuitatem doloris.* Hi *non viderunt, vt ad curſum equum, ad arandum bouem, ad indagandum canem, ſic hominem ad duas res vt ait* Ariſtoteles, *intelligendum & agendum eſſe natum, quaſi mortalem* Deum: *contraq; vt tardam aliquam, vt languidam pecudem ad paſtum, & procreandi voluptatem hoc diuinum animal ortum eſſe voluerunt: quo nihil mihi videtur eſſe abſurdius.* Atque *hæc contra* Ariſtippum, *qui eam voluptatem non modò ſummam, ſed ſolam etiam dicit, quam omnes vnam appellamus voluptatem, idq; ex eo intelligi volebat quod omne animal, ſimulatq; natum eſt, voluptatem aſciſcat vt*

ſum mum

ſummum bonum, & reprobet dolorem vt ſummum malum. Indolentiam *autem & doloris vacuitatem(quam tuetur* Epicurus*)nõ putabat voluptatem, vt dixi, neque priuationem voluptatis dolorem, quia voluptas & dolor verſantur in aliquo motu iucundo aut aſpero. Sapientem verò & beatum eſſe, non qui ſit in perpetuis voluptatibus, ſed qui maiore ex parte ijs fruatur.* In Luc. 1. & 2. de Finib. 2. Tuſc. 3. Offic. & 3. de Orat.

ARISTONII.

TRES *potiſſimùm ſectæ à ſcholis exploſæ, & eiectæ fuerunt,* Herilliorum, Megacicorum, *ſiue* Eretriacorum, & Ariſtoneorum, *ſiue* Pyrrhoneorum, Ariſtonei *ab* Ariſtone Chio *profecti ſunt: is cùm* Zenonis *fuiſſet auditor, reprobauit illa, quæ ille verbis, nihil eſſe bonũ, niſi virtutẽ, neque malũ, niſi qđ virtuti eſſet contrariũ. Rerũ delectum nullũ ponebat: exequabat omnia.* De quo ſic eſt apud Ciceronẽ quarto de Finib. *Ex his anguſtijs iſta euaſerũt deteriora, quã* Ariſtonis, *illa tamen ſimplicia, veſtra verſuta.* Roges enĩ Ariſtonẽ, *bona ne ei videantur hæc, vacuitas doloris, diuitiæ, valetudo? nihilo magis.* Zenonem *roges, reſpondeat totidem verbis*, Admirantes *quæramus ab vtroque quo nam modo vitam agere poſſumus, ſi nihil intereſſe noſtra putemus, valeamus, ægri ne ſimus, vacemus, an cruciemur dolore, frigus tamen propulſare poſſimus, necne poſſimus.* Viues *inquit* Ariſto, *magnificè, atque præclarè: quod erit cunque viſum ages, nunquam angere, nunquam cupies, nunquam timebis. Quid Zeno? por-*

tenta hæc eſſe dicit. Item ſecundo de Finibus. Ariſtoni & Pyrrhoni viſum eſt, vt inter optimè valere, & grauiſſimè ægrotare nihil prorſus intereſſet. Contra quos rectè iampridem deſitum eſt diſputari. Dum enim ĩ vna virtute ſic omnia eſſe voluerunt, vt eam rerum ſelectione expoliarẽt, nec ei quicquam, aut vnde oriretur, darent, aut vbi niteretur: virtutem ipſam, quam amplexabantur, ſuſtulerunt. Hoc tenuit.

Formam dei intelligi non poſſe, neque in Dijs ſenſum eſſe: dubium etiam omnino deus animans necne ſit. 1. de Nat. Deo.

Summum bonum, in rebus neutram in partem moueri: quæ ἀδιαφορὰ ab ipſo dicitur. in Luc. Quo verbo ſignificatur indifferẽtia, vt ſiquis indifferenter vixerit & promiſcuè inter virtutẽ & vitium nulla habita ratione huius vel illius. vide. 2. 3. 4. & 5. de Finibus, & 1. Officio.

In medijs ea momenta, quæ Zeno voluit, nulla eſſe. in Luc.

Eſſe quædam, quibus commotus ſapiens appeteret aliquid, quod cuique in mentem incideret, & quodcunque tandem occurreret. quarto de Finibus.

Nihil differre aliud ab alio, nec eſſe res vllas præter virtutes et vitia, inter quas quicquam omnino intereſſet. 4. de Finibus.

Præter vitia, atque virtutes nullam eſſe rem aut fugiendam, aut appetendam. 5. de Finib.

Nocere audientibus philoſophos ijs qui bene dicta malè interpretarentur: poſſe enim aſotos ex Ariſtippi, acerbos è Zenonis ſchola exire. 3. de Natu. deor.

BIAS.

BIAS vnus è ſeptem ſapientibus habitus eſt. Cuius illa eſt ſententia, nullam vocem inimiciorem amicitiæ potuiſſe reperiri, quàm eius qui dixiſſet, ita amare oportere, vt aliquando eſſet oſurus. de Amic. vide Apoph.

CALIPHO.

CALIPHONEM reprehendit Ci. 3. Off. qui direpturum ſe ſectarũ controuerſiã putauerat ſi cum honeſtate voluptatẽ, tãquã cũ homine pecudẽ, copulauiſſet: quãquã honeſtatẽ ſic eſt amplexus vt omnia, quæ ſine ea ſint, longè ac retro poſuerit. Hoc igitur vnũ eius perpetuum decretum fuit, Ad honeſtatem adiungi voluptatem oportere. 2. et 5. de Finib. & 5. Tuſcu. vbi omnium ferè ſententias de ſummo bono numerat. Quæramus, inquit, vnãquamque reliquorum ſententiam ſi fieri poteſt, vt hoc præclarum quaſi decretum beatæ vitæ poſſit omnium ſententijs, et diſciplinis cõuenire. Sũt autem hæ de Finibus, vt opinor, retentæ defenſæq; ſẽtẽtiæ. Primum ſimplices quatuor; nihil bonũ, niſi honeſtum, vt Stoici nihil bonum niſi voluptatem, vt Epicurus: nihil bonum niſi vacuitatem doloris, vt Hieronymus: nihil bonum, niſi naturæ primis bonis aut omnibus, aut maximis frui, vt Carneades contra Stoicos diſſerebat. Hæc igitur ſimplicia, illa miſta tria genera bonorum, maxima animi, ſecũda corporis, externa tertia, vt Peripatetici, nec multò veteris Academici ſecus. Volupta-

tem cum honeſtate Clitomachus, & Calipho copulauit. Indolentiam autem honeſtati Peripateticus Diodorus adiũxit. Hæ ſunt ſententiæ, quæ ſtabilitatis aliquid habent. Nam Ariſtonis, Pyrrhonis, Herilli nonnullorumq́; aliorum euanuerunt.

CLITOMACHVS.

CLITOMACHVS Pœnus, valde ſtudioſus ac diligens, vſque ad ſenectutẽ cũ Carneade præceptore fuit: cui tãdẽ ſucceßit ĩ Academia, et eius dicta maximè illuſtrauit. Scripſit librũ ad C. Luciliũ poetã, cũ ſcripſiſſet eiſdẽ de rebus ad L. Cenſoriũ, eũ qui cũ M. Manilio Conſul fuit, in quo hæc ſunt, auctore Cic. ĩ Luc. Academicis placere rerũ eiuſmodi ſimilitudines, vt aliæ probabiles videantur, aliæ contra. Id autem non eſſe ſatis, cur alia percipi poſſe dicas, alia non poſſe: propterea quòd multa falſa probabilia ſint, nihil autem falſi perceptum, & cognitum poßit eſſe. Itaque aut vehementer errare eos, qui dicant ab Academicis ſenſus eripi, à quibus nunquam dictum ſit, aut colorem, ſaporem, aut ſonum vllum eſſe. Illud ſit diſputatum, non ineſſe in his propriam, quæ nunquam alibi eſſet, veri & certi notam. Quæ cùm expoſuiſſet, adiungit dupliciter dici aſſenſus ſuſtinere ſapientem: vno modo, cùm hoc intelligatur, omnino eum nulli rei aſſentiri altero, cùm ſe à reſpondendo, vt aut probet quid, aut improbet, ſuſtineat, vt neque neget aliquid neque aiat. Id cùm ita ſit: alterum placere, vt nunquam aſſentiatur: alterum tenere, vt ſequens probabilitatem, vbicunque hæc aut occurat, aut deficiat, aut etiam, aut non,

reſpon-

reſpondere poſſit: nec vt placeat eum qui de omni bus rebus cõtineat ſe ab aſſentiẽdo, moueri tamẽ, et agere aliquid, reliquit eiuſmodi viſa, quibus ad actionẽ excitemur. Itẽ ea quæ interrogati ĩ vtranque partẽ reſpondere poſſumus, ſequentes tantummodo quod ita viſum ſit, dum ſine aſſenſu: neque tamẽ omnia eiuſmodi viſa approbari, ſed ea, quæ nulla re impedirentur. de Carneade ſcripſit ita, Herculis quendam laborem exantlatũ à Carneade, quòd vt feram & immanem belluam, ſic ex animis noſtris aſſentionem, id eſt opinationem & temeritatem extraxiſſet. Item Carneadem dicere ſolitum, nuſquam ſe fortunatiorem, quàm Praneſte vidiſſe fortunam. Miſit etiam euerſa Carthagine librum conſolandi cauſa ad captiuos ciues ſuos, In eo eſt diſputatio ſcripta Carneadis, quam ait in commentarium retuliſſe, cùm ita poſitũ eſſet, videri fore in ægritudine ſapientem patria capta: quæ cõtradixerit Carneades ſcripta ſunt. tenuit Academiam cum Carneade & Aeſchine, & voluptatem cum honeſtate copulauit.

CRATIPPVS.

CRATIPPVS Ciceronis familiaris, eiuſq; filij præceptor, quem ſummis Peripateticis parem iudicabat, ſumma auctoritate & eruditione vir fuit, Athenisq; docuit illius ætatis Philoſophorum princeps. De quo ſcriptum ita eſt 16. Epiſt. Famil. Cratippo me ſcito non vt diſcipulum, ſed vt filium eſſe coniunctiſſimum, nam cùm & audio eum libenter, tum etiam eius propriam ſuauitatem vehementer amplector. Ex

ipſis exemplis verarum vaticinationum, & ſomniorum ſolebat rationem concludere hoc modo: ſi ſine oculis non poteſt extare officium, & munus oculorum, poſſunt autem aliquando oculi non fungi ſuo munere: qui vel ſemel ita eſt vſus oculis, vt vera cerneret, his habet ſenſum oculorũ vera cernentium. Item igitur, ſi ſine diuinatione non poteſt & munus diuinationis extare, poteſt autem quis, cùm diuinationem habeat, errare aliquando, nec vera cernere, ſatis eſt ad conformandam diuinationem, ſemel aliquid ita eſſe diuinatum, nihil vt fortuitò cecidiſſe videatur. Sunt autem eius generis innumerabilia: eſſe igitur diuinationem. Cenſuit etiam animos hominum quadam ex parte extrinſecus eſſe tractos, & hauſtos. vide. 1. & 2. *de Diuin.* 1. 2. & 3. *Offic. Brut.*

CRITOLAVS.

CRITOLAVS, *qui ſimul cum* Diogene *fuit,* Ariſtotelem *imitari voluit, & quidem eſt grauitate proximus, et redundat oratio: tamẽ in patriis inſtitutis manet, vt ait* Cicero 2. *de* Oratore, & 5. *de Finib. Is cùm ad alteram lancem libræ animi bona imponeret, in alteram corporis, & externa: tantum propendere illam boni lancem putabat, vt terram & maria deprimeret.* 5. *Tuſcu.*

DIAGORAS.

DIAGORAS *omnino deos eſſe negabat: hinc atheos dictus eſt, poſteaq́;* Theodorus. 1. & 3. *de Natu. deo.*

Dicear-

DICEARCHVS.

DICEARCHVS *Peripateticus magnus fuit, & copioſus, Ariſtoxeni æqualis & condiſcipulus.* Ei *magna controuerſia fuit cum* Theophraſto, *quòd ille id vitæ genus, quæ in actione poſita eſt, longè omnibus anteponeret, hic autem quæ in contemplatione.* Multa *ſcripſit, in primis tres libros, qui* Lesbiaci *vocantur, quod* Mitylenis *ſermo haberetur.* Primo *libro multos loquentes facit: duobus* Pherecratem *quendam* Pythiotam *ſenem, quem ait à* Deucalione *ortum, differentem inducit, nihil eſſe omnino animum, & hoc eſſe nomen totum inane, fruſtraq; animalia, & animantes appellari: neque in homine ineſſe animum, vel animam, nec in beſtia: vimq; omnem eam, qua vel agamus quid, vel ſentiamus, in omnibus corporibus viuis æqualiter eſſe ſuſam, nec ſeparabilem à corpore eſſe, quippe quæ nulla ſit, nec ſit quicquam corpus vnum, & ſimplex ita figuratum, vt temperatione naturæ vigeat, & ſentiat, ad quod credendum inductus eſt, quia difficilis erat animi quid & qualis ſit intelligentia.* Scripſit *etiam & de interitu hominis, vt eſt.* 1. Offici. & *duo genera diuinandi probauit, vide* 1. Tuſcul. 1. de Nat. deo. et 2. Epiſtol. ad Attic.

DINOMACHVS.

DINOMACHVS *voluptatem adiunxit ad honeſtatem.* 5. de Finib.

DIODORVS.

DIODORVS *fuit valens, vt ait* Cicero, *dialecticus: Is enim fuit, quem* Laertius *cognomento* Chronum *appellatum fuiſſe dicit,* Philoſophus *ex* Megarica *ſchola eorum, qui* ἐριστικοὶ *&* διαλεκτικοὶ *dicebantur. Cuius dialectica imbutus* Arceſilas *fuerat. Is cùm locus eſſet, in philoſophia multò etiam magis aſſiduè, quàm antea, verſabatur, & cùm fidibus* Pythagoreorum *more vteretur, cumq; ei libri noctes, & dies legerentur, quibus ſtudijs oculis non egebat, tamen quod ſine oculis fieri poſſe vix videtur,* Geometriæ *munus tuebatur, verbis præcipiens diſcentibus, vnde, quò quamque lineam ſcriberent.* Huius *ſententia aduerſus* Stoicos *vtebãtur* Academici περὶ δυνατῶν, *vt vera ex æternitate futura eſſent, ſine naturalium cauſarũ* Anteceſſione *: ac proinde* Carneades *diuinationem eſſe negabat. Cenſebat enim.* Diodorus *, quod futurum dicunt, eſſe neceſſarium, à* Chryſippo *diſſentiens, qui voluit, fieri poſſe vt non eueniat. vide* Ciceronem de Fato. *& in* Chryſip.

DIOGENES APOLLONIATES.

DIOGENES *Apolloniates, qui* Anaxagoræ *temporibus vixit, ſummus fuit in* Phyſicis Anaximenis *auditor.* Aere *vtitur deo.* 1. de Natura Deorum.

Diogenes

DIOGENES CYNICVS.

DIOGENES *Cynicus improborum poſteritates ſecundaſq; res redarguere vim omnem deorum ac poteſtatem dixit.* 1. *&* 3. *de Natura deorum.*

DIONYSIVS HERACLEOTES.

HERACLEOTES *Dionyſius cùm à Zenone fortis eſſe didiciſſet, à dolore deuictus eſt. Nam cũ ex renibus, vel (vt eſt.* 5. *de Finibus) oculis laboraret, ipſo in eiulatu clamitabat, falſa eſſe illa, quæ antea de dolore ipſe ſenſiſſet. Quem cùm Cleanthes condiſcipulus rogaret, quenã ratio eũ de ſentẽtia deduxiſſet, reſpõdit, quia cùm tantum operæ philoſophiæ dediſſem, dolorem tamen ferre nõ poſſem, ſatis eſſe argumenti, malum eſſe dolorẽ. Plurimos annos in philoſophia conſumpſi, nec ferre poſſum: malum eſt igitur dolor.* 1. *Tuſc.*

EMPEDOCLES.

EMPEDOCLES *Agrigentinus Parmenidis æmulus, vel vt Hermippo placet, Xenophanis carminibus Græcis vaticinatus eſt, et Phyſice docuit. Qualia ſunt.*

Quæ in rerum natura, totoq; mundo conſtant, quæq; mouentur, ea contrahere amicitiam, diſſipare concordiam de Amic.

Quatuor naturas, ex quibus omnia conſtarent,

rent, diuinas eſſe. 1. Tuſcul.

Animum, cordi ſuffuſum ſanguinem. primo Tuſcul.

Abſtruſa eſſe omnia, nihil nos ſentire nihil cernere, nihil omnino, quale ſit, poſſe reperire. In Luc.

EPICHARMVS.

EPICHARMI Siculi hæ ſunt ſententiæ, Neruos atq; artus ſapientiæ, non temere credere; de Petitione conſulatus. vnde illud. 1. Epiſtol. ad Attic. νῆφε, μεμύασο ἀπιςεῖν, ἄρθρα ταῦτα τῶν φρενῶν. Item illud, emori nolo, ſed me eſſe mortuum nihil exiſtimo. 1. Tuſcul

HERACLIDES.

HERACLIDES Ponticus Platonis, Speuſippi, Ariſtotelis, Pythagoraeorumq; auditor fuit et diſcipulus. In libris ſcripſit modò mundum, tum mentem diuinam eſſe: errantibus etiam ſtellis diuinitatem tribuit, ſenſuq; deum priuat, & eius formam mutabilem eſſe vult: ibidemq; rurſus terram & cælum refert in deos. 1. de Nat. Deo.

HERACLITVS.

HERACLITVS cognomento ἀπαθείαν, de natura conſultò dixit, obſcurè ne quid diceret intelligere quiſquam poſſet. Dixit vniuerſis Epheſios eſſe morte mulctandos, quod cum principem ſuum Hermodorum ciuitate expellerent,

ita locuti ſunt : Nemo de nobis vnus excellat, ſed ſi quis extiterit, alio in loco & apud alios ſit. 5. *Tuſcul.* Cenſuit *ignem eſſe principium*. in Luc. *& animum ignem.*

HERILLVS.

HERILLVS *Zenonis auditor ſcientiam ſummum bonum eſſe tenuit, nec rem vllam aliā per ſe expetendam.* In Luc. 2, 4. & 5. de Finibus.

HIERONYMVS.

HIERONYMVS *Rhodius cùm à Peripateticis, quos ſequi videri volebat, in ijs rebus, quæ ſecundum naturam eſſent, poſuiſſet non dolere, hoc ſummum bonum eſſe dixit.* 2. & 5. *de Finibus.*

METRODORVS.

METRODORVS *Chius penè alter Epicurus fuit, ſapientis nomen haud profeſſus, ſed cùm ita appellaretur ab* Epicuro, *tantum beneficium repudiare noluit.* Beatum *eſſe deſcribit ijs ferè verbis : cùm corpus bene conſtitutum ſit, & ſit exploratum ita futurum.* 2. de Finibus in Luc. 3. *Offic.* 1. & 4. *Tuſc.*

PARMENIDES.

PARMENIDES *Xenophanis diſcipulus duas in* Phyſicis *cauſas ſtatuit, ignem & terram,*

&c.

& illum quidem opificijs, hunc verò materiæ rationem habere censuit. In Luc. & 1. de Natura Deorum.

Commentitium quiddam coronæ ſimilitudine efficit: Stephanem appellat, continētem ardore lucis orbem, qui cingit cœlum, quem appellat Deū, in quo neque figuram diuinam, neque ſenſum quiſquam ſuſpicari poteſt, multaq́; eiuſdem monſtra, quippe qui bellum, qui diſcordiam, qui cupiditatem, ceteraq́; generis eiuſdem ad Deum reuocat, quæ vel morbo, vel ſomno, vel obliuio ne, vel vetuſtate delentur, eademq́; deſideribus.

PERSEVS.

PERSEVS Zenonis auditor, eos dicit habitos eſſe deos, à quibus magna vtilitas ad vitæ cultū inuentasq́; res vtiles, et ſalutares deorū eſſe vocabulis nūcupatas, vt ne hoc quidē diceret illa inuenta eſſe deorum, ſed ipſa diuina. 1. de Nat. deo.

PHERECADES.

PHERECYDES Syrus Pythagoræ magiſter, primùm quod literis extet, dixit animos hominū eſſe ſempiternos. Is cùm vidiſſet aquam è puteo hauſtam, terræ motū dixit futurum. 1. Tuſc. et 1, & 2. de Diui.

PITTACVS.

PITTACVS qui in ſeptem ſapientibus eſt numeratus, omnino accedere quenquam vetabat

tabat in funus aliorum. 1.de Leg.

PISISTRATVS.

PISISTRATVS *primus* Homeri *libros con fuſos antea, ſic diſpoſuiſſe dicitur, vt nunc habemus.* 3.de Orat.

POSIDONIVS.

POSIDONIVM *ferè ſemper, cùm de eo loquitur, familiarem ſuum appellat* Cicero. De Natura Deo. *libros ſcripſit, in quorũ quinto diſſeruit, nullos eſſe* Deos Epicuro *videri. Præterea quinque de diuinatione. & ſphæram effecit cuius ſingulæ conuerſiones idem efficiebat, in* Sole et Luna, *& in quinque ſtellis errantibus, quod efficitur in cœlo ſingulis diebus & noctibus. Cenſuit verò*.

In natura ſigna quædam eſſe rerum futurarum. 1.Offic.

Omnem vim diuinandi, rationemq́; primùm repetẽdam à deo, deinde à fato, deinde à natura. 1.de Diuin.

Tribus modis deorum appulſu homines ſomniare: vno, quòd præuideat ipſe per ſeſe, quippe qui deorum cognatione teneatur: altero, quòd plenus aer ſit immortalium animorum, in quibus tanquam inſignitæ notæ veritatis appareat: tertio, quòd ipſi dij cum dormientibus colloquantur: idq́; facilius euenit appropinquante morte, vt animi futura augurentur. 1.de Diui.

Nihil eſſe bonum, niſi quod honeſtum. 2.Tuſc. *dolorem non eſſe malum, ibidem.*

Prodicus

PRODICVS.

PRODICVS *Chius Phyſicus ea, quæ pro deſſent hominum vitæ deorum in numero habita eſſe dixit.* 1. *de* Nat. *deo.*

PROTAGORAS.

ABDERITES *Protagoras Sophiſtes tempo ribus illis vel maximus, cùm in principio libri ſic poſuiſſet de dijs, neque vt ſint, neque vt non ſint, nihil habeo dicere, Athenienſium iuſſu vrbe atque agro eſt exterminatus, libriq; eius in concione cõbuſti. Tenuit id cuiq; verum eſſe, quod cuique videatur.* in Luc. & 1. de Natu. Deo.

PYRRHO.

PYRRHO Elienſis, *à quo Pyrrhonij nomi nati ſunt, omnia exæquauit, nihilq; virtute conſtituta, quod appetendum ſit, reliquit: & introduxit* σκότινος *, id eſt vacuitatem, affectuum, vt ſapiens omni perturbatione liberatus, nihil appetat, nihil fugiat, nec hoc potius quàm illud ſequatur, ſed omnibus in rebus indifferenter, & ſine vllo affectu ſe habeat.* In Luc. & 3. & 4. *de* Finib.

SIMONIDES.

DE *Simonide poeta non ſolùm ſuaui verùm etiam docto ſapienteq; cùm queſiuiſſet Ty-*

rannus,

rannus, quid, aut qualis eſſet deus, deliberandi cauſſa ſibi vnum diem poſtulauit. Cùm idem ex eo poſtridie itidem quæreret, biduum petiuit. Cùm ſæpius duplicaret numerum dierum, admiranſq́; Hyero quæreret, cur ita faceret, Quia quanto, inquit, diutius conſidero, tanto mihi res videtur obſcurior. Cùm enim multa venirent in mentem acuta atque ſubtilia, dubitans quid eorum eſſet veriſſimum, deſperauit omnem veritatem. Primus memoriæ artem protulit. de quo vide 2. de Orat. & 1. de Diui.

SOLON.

SOLON *Athenienſis vnus è ſeptem ſapientibus fuit et ex ijs ſolus legum ſcriptor* Viguit Seruio Tullo *regnante, qui quò et tutior vita eſſet, & plus aliquãdo* Reip. *prodeſſet, furere ſe ſimulauit.* Areopagitas *præterea primus conſtituit. Negabat velle ſuam mortem dolore amicorum, lamentiſq́; vacare. Dicebat tum denique iudicari beatus ne quis fuerit, cũ extremũ vitæ diẽ morte confecerit, et capite ſanxit, ſi qui ĩ ſeditione non alterutrius partis fuiſſet.* 10. *epiſt. ad* Atticũ. 15. *ad* Brutum, *& de* Senect. 1. *Offic. de* Diuin. *&* 3. *de* Finib.

STILPHO.

STILPHO, *vel rectius* Stilpho *à* Cicerone *in* Academicis *dicitur, qui non ſolùm* Megarẽſis *fuit, verùm etiam ſecta* Megaricus. *Nam* Megarici *quidem philoſophi ab* Euclide *ſunt appellati. Hunc ſcribunt ipſius familiares & ebrioſum*

ebrioſum & mulieroſum fuiſſe : neque hoc ſcribunt vituperantes, ſed potius ad laudem : vitioſam enim naturam ab eo ſic edomitam & compreſſam eſſe doctrina, vt nemo vnquam vinolentum illum, neque in eo veſtigium libidinis viderit. de Fato.

STRATO.

LAMPSACENVS *Strato Theophraſti auditor Phyſicum ſe voluit: in quo etſi magnus eſt, tamen noua pleraque, et perpauca de moribus. Huius Lyſias & oratione locuples, rebus ipſis ieiunior.* Concinnus *deinde, & elegans huius Ariſto. Sed ea, quæ deſideratur à magno philoſopho, grauitas in eo non fuit.* Scripſit *ſanè & multa & polita: ſed neſcio quomodo auctoritatem oratio non habet.* Dixit *vacationem deos habere, & vim diuinam in natura cenſuit eſſe ſitam, quæ cauſſas gignendi, augendi minuendi ve habeat, ſed careat omni ſenſu & figura.* In Luc. & Acad. 5. de Finib. & 1. de Diui.

THALES.

THALES *Mileſius vnus è ſeptem ſapientibus, cui ſex reliquos conſenſiſſe ferunt, primus de natura rerum diſputaſſe quibuſdam videtur. Is vt obiurgatores ſuos conuinceret, oſtenderetq; etiam philoſophum, ſi ei commodum eſſet, pecuniam etiam facere poſſe, omnem oleam, antequam florere cæpiſſet, in agro* Mileſio *coemiſſe dicitur.* Animaduerterat *fortaſſe quadam ſcientia, olearum vbertatem fore.* et quidem

primus defectionem ſolis, quæ Aſtiage regnante facta eſt, prædixiſſe fertur. Aquam *dixit eſſe initium rerum, deum autem eam mentem, qui ex aqua cuncta fingeret.* In Luc. 1. de Nat. & 1. & 2. de Diuin. & 3. de Orato.

XENOPHANES.

XENOPHANES Colophonius *vnus, qui deos eſſe diceret, diuinationem ſuſtulit funditus.* Putauit *habitari in* Luna, *eamq; eſſe terram multarum vrbium & montium.* In Luc.

ZENO EPICVREVS.

ZENO Epicureus, *quem* Philo Coryphe[illegible] appellare Epicureorum *ſolebat,* Athenis *docuit.* Is *non eos ſolum qui tum erant,* Apollodorum, Syllum, *ceterosq; figebat maledictis, ſed* Socratem *ipſum parentem philoſophiæ,* Latino *verbo vtẽs, ſcurram* Atticum *fuiſſe dicebat.* Contendere & *magna voce dicere ſolebat eum eſſe beatum, qui præſentibus voluptatibus frueretur, conſideretq; ſe fruiturum aut in omni, aut in magna parte vitæ, dolore non interueniente.* 3. Tuſc. & 1. de Nat. Deorum.

TABVLA OPINIONVM de ſummo bono ex 5. Tuſcul. & 2. de Finibus.

Sententiæ de bonorum & malorum finibus, quæ ſtabilitatis aliquid habent, ſunt ſeptem.

- Quatuor ſimplices.
  - Nihil bonũ, niſi honeſtum. — Stoici à Zenone profecti. pag. 375. 385. 449
  - Nihil bonũ, niſi voluptatem. — Epicurei ab Epicuro. 380.
  - Nihil bonũ, niſi frui primis bonis à natura datis, aut omnibus, aut maximis. — Carneades. pagi. 415.
  - Nihil bonũ, niſi vacare dolore. — Hieronymus pag. 447.
- Tres miſtæ.
  - Tria bonorum genera Animi, corporis, externa. — Academici et Peripatetici veteres. pag. 370 371. Clitomachus
  - Voluptatem cũ honeſtate copulari. — Callipho. pa. 440. 439.
  - In indolentia honeſtati adiecta. — Diodorus Peripateticus, pa. 444.

Ariſtip-

Ex ſecundo de Finibus ſeptem quoque.

- Tres honeſtatis ſpecies
  - Ariſtippi vel Epicuri. — Voluptas
  - Hieronymi. — Doloris Vacuitas
  - Carneadis. — Frui principijs naturalib.
- Tres in quibus virtus & honeſtas cum aliqua acceſſione ponuntur.
  - Polemonis.
  - Calliphontis.
  - Dinomachi.
  - Diodori Peripatetici.
- Vna ſimplex poſita in decore tota & honeſto.
  - Zenonis Stoicorũ patris.

ARISTONIS, Pyrrhonis, Herilli, nõnullorumq́; euanuerunt ſententiæ, inquit Cicero, qui tamẽ haberẽt ius ſuum diſputandi de officio, ſi rerum aliquem delectum reliquiſſent, vt ad officij inuentionem aditus eſſet. Ariſtoteles Ethicorũ libro primo ſententias de ſummo bono aliter diſtinxit, & generatim ſex tantum celebratas et defenſas poſuit: tres vulgares et improbatas, ſuauitatẽ, facultatem, ſcientiam: tres alias, quæ retentæ ſunt et defenſæ à voluptarijs, magiſtratibus, platonicis voluptatem, honorem & ideam. Ex quo intelligitur qualis veterum illorum philoſophorum philoſophia fuerit, quæ in eo à quo orta eſt, & quod vnum ſpectare et ſequi debet, tam variè feratur.

FINIS.

SENTENTIAE COLLECTANEAE,

ET SIMILIA EX DE=*moſthenis orationibus & epiſtolis in certa virtutum ac vitiorum capita collecta.*

De Deo.

OMNIS *ſerų̃ dicti et factō principium à Dijs immortalibus maxime ducendū eſſe cenſeo.* Ex *epiſt.* I.

Tāto plures occaſiones ad deorum beneuolentiā conciliandam habemus, quanto magis pia iuſtioraq; facere pergimus. Ex Oratio. ad Philip.

Omnibus vnoconſenſu auctor eſt vt ij acerbe puniantur, qui hoſtibus aliquid indulſerunt, Iupiter, Dione *& reliqui* Dij. Ex Oratio. de *falſa lega.*

Eos, *qui petulanter & flagitioſe leges inſtitutaq; veſtra deſpiciunt, quiq; impudenter impij erga* Deos *fuerunt, duas ob cauſas graui ſupplicio afficiendi ſunt, vt & hi ſcelerum ſuorum pœnas luant & alij curent caueantq; ne quicquam in* Deos *& remp. peccent.* Contra *Neæram.*

Bona quidem expectare, & à Dijs *vt dent precibus expoſcere oportet, ſed omnia humana*

 exiſtimare

exiſtimare. Ex orat. ad Leptinem.

Omnium rerum exitus, vt deus voluerit, conſequitur: conſilium autem ipſum conſultoris mentem declarat. Pro corona.

Equidem arbitror eum oportere qui ſit templũ ingreſſurus, & vaſa ſacra & caniſtra tractaturus, & rerum ad eos ſpectantium curationi præfuturus, non certorum dierum ſpacio pure viuere modò, ſed per totam vitam. Contra Androtionem, & contra Timocratem.

Propterea quòd res quidem Græcas fideliter, Deorum verò religionem & ſacra piè tractabant, quæq; ad ſe pertinebant, ex æquo adminiſtrabant, magnam merito adepti ſunt felicitatem. Olynt. 3.

Oportet eũ qui maximis laudibus dignus ſit, non dijs cariſſimum videri, ſed hominibus, partim quidem propter ſe, partim vero propter fortunam admirationi eſſe Ex Orat. Amatoria.

PHILOSOPHIA AVT doctrina.

OMNIS natura præclarior & illuſtrior fit, ſi ratio quædam conformatioq; doctrinæ acceſſerit: longè vero maximè ijs quibuſcunque initio meliorem paulo quàm alijs ſortiri contigit: illis enim ſeſe tantum vincere, his vero alijs etiam præſtare accidit. Ex orat. Amator.

Humanam quidem mentem rerum omnium ducem, hanc autem Philoſophiam ſolam recte inſtituendi viam doceri poſſe inuenimus. Ex orat. amatoria.

De

De prudentia.

OMNIS virtutis principium quidẽ eſt prudentia, finis vero fortitudo & vt illa quid agendum ſit indicat, ita hæc ſeruat et tuetur. Ex orat. Funebri.

Principium quidem eſt recte iudicandi omnia, vt nihil antè vos noſſe exiſtimetis, quàm intellexeritis, cùm alioqui ſciatis ſæpe iam multos de ſententia deceſſiſſe. Ex 6. proœmio.

Pulchrum quidem eſt ob vnum aliquod præclarum facinus clarum & illuſtrem eſſe, ſed longe pulchrius eſt omnia amplecti ob quæ vir prudens gloriæ ſtudeat. Ex orat. amatoria.

Et ſi mos eſt fere cõmunis plurimorũ, vt eos quĩ laudãt & blãdiuntur ament, eos verò qui increpãt et probe conſulũt, odio habeant, veruntamen prudentis officium eſt, eniti vt cupiditatem rationi ſemper habeat obtemperantẽ. Ex 57. proœm.

Principio aliquod non dare, prudentum hominum eſt officium, habentibus autem eripere, inuidentium. Ex orat. ad Leptinem.

Debetur hominibus modeſtis ac prudentibus vereq; rem examinare volentibus, multo maior honor quàm ærea ſtatua. Ex oratione contra Ariſtocratem.

Quæ quis proferre veretur, ea quoque ſcribere caueat. Ex 4. Epiſt.

Quum vnus qui iniuria affectus eſt non ſumpſerit pœnas, tum vnumquemque expectare oportet ſe primum poſtea fore cui facienda ſit iniuria, nec huiuſmodi contemnere decet, neque permane-

re dum ad id perueniat, ſed ex longinquo præca-uere. Ex *Orat.contra Midiam.*

Norunt Cecropidæ ducem ſuum partim Draconem partim hominem dici, non aliunde profecto, niſi quod prudentia ſua homini, viribus Draconi ſimilis eſſe diceretur. Ex *orat.funebri.*

Omnia quæ præclara ſunt quæq; anguſta & per quæ ciuitas decoratur ac conſeruatur liberorum erga parentes obſeruantia, iuuenum erga natu maiores reuerẽtia. Et *orat.* 1.*contra Ariſtog.*

Illud exiſtimo prudentium hominum munus eſſe, vt parem curam & prouidentiam rerum ueſtrarum priuatarum quam alienarum habeatis, ne humani ſolum ſed etiam prudentes videamini. Ex 17.*proœm.*

De *ſtultitia.*

MVLTARVM *& grauium calamitatum multis hominibus ſtultitia cauſa eſt.* Ex *orat.* de *Rhodiorum libertate.*

Turpe eſt ſibi fucum facere & omnibus quæ moleſta ſunt procraſtinandis omnium rerum occaſionem amittere. Ex *orat.*3.*in* P*hilip.*

Facillimum eſt omnium, ſeſe decipere. O*lyn.*3.

Stultum eſt ipſos res veſtras negligentes, dicere alienarum rerum curam vos habere, & præſentia contemnentes de futuris alios terrere. Ex *ora.* 3.*in* P*hilip.*

Priuſquam principium recte ſubieceritis, ridiculum de fine qualiacunque verba facere. O*lynt.*3.

Epilepſia laborantes prædicat ſe ſanaturum,

cum

cum ipſe omni improbitate & malitia laboret. Ex orat. 1. contra *Ariſtogit.*

Illud quidem turpe eſt poſtea aliquando dicere ſi quid acciderit, quis enim putaſſet hæc futura eſſe? haud dubie oportebat vnum facere & alterum non facere. Ex orat. 3. *in* Philip.

Neque quicquam proſpicitis, priuſquam aut factum quid, aut quid fiat audieritis. Ex oratio. 3. *in* Philip.

Occaſio.

PARVAE *occaſiones, magnarum verũ cauſæ exiſtunt.* Ex orat. ad Leptinem.

Occaſione parua & prima quæque offenſio celeriter omnia diſtulit atque euertit. Ex orat. de *Cherrhoneſicis.*

Oportet eum qui ex vobis remp. adminiſtrare vult, non ſubito affectibus ad iracundiã impellentibus obtemperare ſed rationi, & rebus ipſis et tẽporis opportunitati ſeruire. illa enim celeriter concidere ſolent. hæc verò permanere & in longum tempus exiſtere. Ex oratione 2. contra *Ariſtogit.*

Vos, ſi iam reſiſtatis, prudenter facturos dicam. ſi verò reijceretis, ne hoc quidem cum volueritis, facere poteritis Ex orat. 3. In Philip.

An exiſtimatis ipſam rei bene gerendæ occaſionem aliquando valere etiam abſque iure id quod conducit efficere: iam verò cum in id ius ſimul & occaſio & vtile conſentiunt, aliud quoddam tempus expectabitis veſtra ſimul & aliorum Græcorum libertatis recuperandæ? Ex orat. *de fœdere* Alexand.

Qui rectè occaſione vſi non ſunt, ij ne ſi boni quidem aliquid à Dijs acceperint, eius recordantur. Olynth. 1.

De legibus & earum laudibus.

VNIVERSA *hominum vita, Athenienſes, ſiue magnam vrbem incolant, ſiue paruam; natura & legibus gubernatur. horum porro natura quidem incerta & verſatilis eſt, & ſua cuiuſque nominis: leges autem communes et ordinatæ sũt, idemq; præſcribunt omnibus: itaque ſi natura praua eſt, ſæpe mala capit conſilia. atque inde tales in delicta ruere facilè inuenire licet, leges verò iuſtum, honeſtum & vtile imperant, & idipsũ quæritant: quod cum fuerit inuentum, commune iſtud ſit edictum ac proponitur omnibus par & æquale, idq́; lex eſt, cui parere decet, cum propter multa, tum maxime, quia omnis lex inuentum ſane & donum eſt deorum, decretum verò hominum prudentum, recta porro vel ſpontaneorum, vel culpa admiſſorum delictorum correctio, ciuitatis præterea communis conuentio, iuxta quam omnes viuere oportet qui in ciuitate ſunt.* Ex oratione. 1. *contra Ariſtogit.*

Legibus & earum obſeruantia exornantur omnia. Ex orat. 1. *contra Ariſtogit.*

Nihil omnino neque pulchrum, neque decorum reperiri poteſt, quod non cum lege aliqua communicet. Ex orat. 2. *contra Ariſtogit.*

Si leges abrugentur & ciuis licentia faciendi quicquid voluerit data ſit, non ſolùm reſp. peſſum ibit, ſed nec quicquam intererit inter no-

ſtram

ſtrani & ferarum vitam. Ex orat. 1. contra Ariſtogit.

Poſtquã omnibus in cõfeſſo eſt, leges ſecundum deos ciuitatẽ tueri, oportet vos omnes perinde ac ſi ſederitis ad tributum exigendum, obtẽperantẽ quidem iſtis laudare tãquã integrum ſalutis tributum penſitantem patriæ, minus obedientem verò punire. Ex oratione. 1. contra Ariſtogit.

Par & æquum legibus acceptum ferre debetis, & quæ bona ſunt omnia, legum benignitate habetis. Ex orat. contra Midiam.

Legum vis & auctoritas quæ eſt? vtrum ſi quis veſtrum iniurijs affectus exclamauerit vt ipſæ accurrunt, & præſentia ſua opem ferant? minime gentium. literæ enim deſpictæ ſunt, neque illud præſtare poſſunt. quænam igitur earum vis eſt, ſi vos eas confirmetis et ſemper ratas firmasq; exhibeatis earum opem imploranti? Ex orat. contra Midiam.

Omnia quæ præclara ſunt quæq; anguſta, & per quæ ciuitas decoratur ac conſeruatur, liberorum erga parentes obſeruantia, iuuenum erga natu maiores reuerentia, & moderatio, legum adiitamento & ope turpitudinem, immodeſtiam audaciam, impudentiam fugiant. Ex orat. 1. contra Ariſtog.

Quæ ſanè corporibus eueniunt ægrotationes medicorum induſtria & ope curantur, animorum verò ferocitatem propulſant ac eyciunt legum latorum ſententiæ. Ex oratione. 2. contra Ariſtogit.

Enitendum eſt profectò vt omnes leges quàm rectiſſime ſe habeant, in primis autẽ hæ per quas

paruam aut magnam licet eſſe ciuitatem: hæ verò ſunt quæ boni aliquid facientibus præmia decernunt, quæq; contra facientibus ſupplicia conſtituunt. Ex orat. ad Lept.

Duas ob cauſas omnes feruntur leges, tum vt nemini quicquam iniuſti liceat agere, tum vt ijs qui iſthæc transgreſſi ſunt ſupplicio affectis, ceteri meliores efficiantur. Ex orat. 1. contra Ariſto.

Cum leges feruntur, videndum eſt quales & quæ nam ſint: vbi vero latæ ſunt, eas conſeruare, ijsq; vti decet: nam & iuramenti ſanctitas & alioqui iuſtitia flagitat. Ex orat. contra Midiam.

Decet vos qui iudicijs exercendis ſemper præfecti eſtis, leges conſeruare, & eas validas & fortes reddere: harum enim beneficio probi improbis meliores euadunt. Ex orat. 1. contra Ariſtogit.

Illi Locrenſes ſic putant oportere veteribus latis vti legibus & inſtituta moresq; patrios tueri, nec ad cuiuſque voluntatem & iniuriarum, impunitatem leges ferendas eſſe: vt ſi quis velit legem ferre, in laqueum collum inſerens legem ferat: at ſi honeſta & vtilis videatur eſſe lex, viuit qui eam tulit & abit, ſin minus conſtricto laqueo perit. Ex oratione contra Timocrat.

Solon exiſtimat argentum quidem numiſma eſſe priuatarum commutatio non cauſa inter priuatos repertum lege autē putat ciuitatis numiſma eſſe: itaque iudices oportet multo magis ſi quis iſtud: quod ciuitatis ſit numiſma, corrūpat et adulterinū inducat, odiſſe et punire, quā ſi quis illud quod priuatū ſit. Ex oratione cōtra Timocratem.

Primum lex eſt populo lata, ne liceret Athenienſem creare quemquā, niſi qui propter virile

quòd

quoddam facinus erga populum Athenienſem, dignus ſit fieri ciuis. Contra Neæram.

Non ne ridicula exiſtimabitur eſſe ciuitas, ſi legem tuliſſe videtur quæ ſacrilegos tueatur & cõſeruet? Contra Timocratem.

Si quis iniurijs quẽpiã affecerit, ſiue puerũ, ſiue mulierẽ, ſeu ex liberis aut ſeruis virũ aut quicquã legibus prohibitũ, in iſtorũ aliquem fecerit, Athenienſium ex his quibus licet, quicunque volet eũ apud theſmothetas deferat. Contra Midiam.

Si leges & rempublicam prodideritis non inuenietis qui veſtri miſereantur. De falſa legat.

Longe profecto grauius eſt ſcelus ſcribere contra leges, quam tributum non ſoluere. Ex orat. contra Androt.

Sic porro exactiſſime cognoſcetis quanta proficiſcitur vtilitas ex bonarum receptarumq; legũ obſeruatione, quantumq; damnum & ex earum contemptu, ſi legum commoda ſeorſum & quæ ex earum violatione eueniant damna, ob oculos poſita perſpiciatis. Ex orat. 2. contra Ariſtogit.

Nullus eſt vſus ciuitatis quæ neruos ac vires aduerſus ſceleratos & iniurios non habet, neque reip. in qua venia & amicorum preces plus valent quam leges. Ex orat. de falſa legat.

Illud eſt Democratiæ ſummum præſidium, hoſtes, vel conſulendo, vel pugnando ſuperare, legibus autem ſiue volente ſiue repugnãtes, minores ſe gerere. Ex orat. 2. contra Ariſt.

Neminem quæſo cenſeatis tanta apud vos auctoritatis eſſe, vt qui leges tranſgreſſus fuerit, inultus maneat. Olint. 3.

Oportet legum violationes omnibus commu-

nes exiſtimare in quocunq; tandem deprehendãtur. neque vllum tantum beneficium ĩ remp. neq; homo quiſquam, neque dolus aliquis, aut aliud quicquam excogitari debet, cuius gratia qui leges violauerit, non luat pœnas Contra Midiam.

Illud ab omni ratione alienum cenſeo, cum is qui contra leges aliquid loquutus fuerit, ſi conuincitur tertia parte corporis ſui multetur infamia, eos qui non dictis, ſed factis leges tranſgreſſi ſunt, nullas dare pœnas. Ex oratione de corona praefect. naualis.

De iuſtitia.

RECTE *iudicare par eſt, & Eunomiam illam æquitatis amantiſsimam plurimi facere, quæ omnes & vrbes & regiones cõſeruat, ſimul inexorabilem venerandamq; iuſtitiam colere decet. quam Orpheus is qui ſacratiſsimas ceremonias nobis tradidit, iuxta Iouis ſolium aſsidere, & omnium hominum facta cernere dixit.* Ex orat. 1. cõtra Ariſtogit.

Ius adeo valeat in omnibus, vt ſi quis fortuitæ cædis alterum conuicerit, & plane purum nõ eſſe oſtenderit, poſthac verò iniuria remiſſa eum dimiſerit, non amplius eum eijcere licet. Ex oratio. Contra Nauſimachum.

Arbitror nihil perinde decere eos qui in democratia viuunt, vt æqui & iuris ſtudium. Ex orat. de fœdere Alexand.

Decet nos cum propter nos ipſos, tũ propter reliqua noſtræ ciuitatis præclara facinora, operam dare vt oſtendamus omnibus hominibus nos & antea & nunc & ſemper fuiſſe & eſſe iuris &

æqui

æqui ſtudioſos. Ex Proœmio 53.

Et iuſtitiæ & æquitatis & verecundiæ omnibus hominibus ſunt aræ, aliæ quidem pulcherrimæ & ſanctiſsimæ in animo & natura cuiuſq; aliæ verò communes omnibus ad colendum poſitæ. ſed non impudentiæ, non calumniæ, non periurij, non ingratitudinis. Ex orat. contra Ariſtogit.

De immodica plus habendi acquirendiq́; cupiditate ſeu iniuſtitia.

Ex maleuolentia aliquem dedita opera omnibus in rebus inſectari, ſuáq; poteſtatē & vires tanquā legibus ipſis ſuperiores iactitare indignū hercle ac non iuſtum eſt. Ex orat. contra Midiam.

Ob priuatam vtilitatem vnumquemque reperietis ad multa perpetranda impulſum, quorum nihil volebat facere. Ex orat. de pace.

Iis qui de induſtria cōtumelioſi ſunt, leges acerbas eſſe cernere licet. Ex oratione contra Midiā.

Iniuriā infert aliquis ſua volūtate? Ira et ſupplicium contra ipſum. peccauit quiſpiam, inconſulto? venia pro pœna huic datur. Ex ora. de corona.

Quæcunque quis vi adhibita facit, communes eſſe iniurias, etiam ijs ad quos negocium nihil attineret, exiſtimauit legislator. Ex oratione contra Midiam.

Leges ſunt de cædibus latæ, quæ eos qui conſulto interfeciſſent, morte, perpetuo exilio, omniū denique bonorum publicatione mulctant: eos autem qui inconſulto, venia & magna humanitate dignos iudicant. contra Midiam.

Nullus eorum qui beati ſunt & fœlices, tam

num aut finem habet cupiditatis habendi. Ex orat. contra Ariſt.

Non eſt apud iſtos quorum ſtudia, cogitationes denique omnes ad immodicam habendi cupiditatem referuntur quicquam vel firmi vel ſancti. Ex orat contra. Ariſtocra.

Nihil eſt profecto moleſtius quam vicinum auarum, atque iniuſtum habere. Ex orat. contra Callic. de fundo.

Quum ex immodica habendi cupiditate et improbitate quis potens euaſerit, prima quaque occaſio leuiſſimaq; offenſio omnia diſſipauit atq; diſſoluit. Olynt. 2.

Fieri nequit iniurijs, periurijs & mendacijs vt infirmum imperium comparetur: ſed talia ſemel breuiq; tempore durant, & vehementer quidem ſpe ſi vſu venit nituntur, temporis autem progreſſu deprehenditur et in ipſis concidit. Olynt. 2.

Qui propter immodicas cupiditates habendi acquirendiq; aggrediuntur ea quæ minime decet, ij non quæ difficilia ſunt cogitare ſolent, ſed rerum ſecundarum fœlicem ſucceſſum. Ex orat. contra Ariſtocrat.

Si quis priuatĩ vlla in re aliquẽ offenderit, illud recordari & memoria tenere neq; quietem agere iniuſtũ eſt atque perfidioſũ Ex orat. de Corona.

Si quis vos interroget, quodnam genus omniũ hominum qui in ciuitate ſunt, improbiſſimum ſit, neque ſunt agricolæ, neque mercatores, neque argentarij, neque eiuſmodi quicquam, ſed qui quæſtus gratia dicunt, rogationemq; proferre conſueuerunt Ex orat. contra Ariſtocrat.

Non cùm rerum veſtrarum quicquam interire permiſiſtis,

permiſiſtis, tum grauiter ferre oportet, ſed dum res quidem veſtræ in tuto ſunt, eos autem qui præ ſunt propter auaritiam non eam ſuſcipere curam perſpicitis, quam decebat. Ex oratione de corona *præfectura.*

De *homine iuſto ac bono.*

BONI *ciuis eſſe indico, rerum ſalutem eloquentiæ venuſtati et gratiæ anteferre. Olynt.* 3.

Non *diſcedere ab ijs quæ ciuitati conducere cõſtat, ſiue obſtrepi, ſiue quiduis aliud pati per vos ei contingat, boni & iuſti ciuis id eſſe indico.* Ex 4. *Proœm.*

Duo Athenienſes *hæc, natura modeſtum ciuem habere oportet (ſic enim mihi de meipſo dicenti abſque inuidia verba facere licebit) in magiſtratu quidem vt generoſi & principis viri voluntatem & animum erga ciuitatem conſeruet, in omni verò tempore & actione beneuolentiam: huius enim naturæ domina eſt, potentiæ autem & virium altera.* Ex orat. de Corona.

Cert*amina nulla re alia tantopere video indigere, vt bonis & fortibus viris.* Ex orat. de Claſ*ſibus.*

Præſtat *ſimplicem videri quàm improbum eſſe.* Ex orat. ad Leptinem.

Ob pecuniam iſta facere videri, non eſt bonorum virorum, nam neque elationi, magnitudiniq; animi veſtri, neque reliquo inſtituto veſtro conſentaneum eſſe videtur. Ex epiſt. 3.

Coronæ, immunitates, alimenta, & huiuſmodi, præmia ſunt, quæ vir bonus ſi quis ſit, aſſequatur.

aſſequatur. Ex *orat.contra* Leptinem.

Neque verò mihi videtur iſtud eſſe boni ciuis, nam reip. gerendæ rationem inſtituere, qua ego ſtatim futurus ſim primus veſtrum, vos autem aliorum poſtremi: ſed oportet ciuitatem vna creſcere cum bonorum ciuium rationibus, & quod maxime in rem ſit ſemper, non facile omnes dicere. huc enim natura ipſa ſponte feretur, illuc oratione oportet progredi optimum ciuem populum docentem. Ex *orat.de rebus* Cherrhoneſicis.

Oportet ciues iuſte inter ſe reip. communione vti, locupletes quidem ad vitam ſuam opes tuto et ſine metu poßidere ſe exiſtimantes, ac de ijs non timentes, in periculis autem, pro ſalute patriæ facultates publicas & communes facientes, ceterũ reliquos, communia quidem quæ ſunt, communia exiſtimantes, eorũq; partẽ accipientes, quæ autem cuiuſque, priuata poßidentis: ſic & parua ciuitas magna fit, magnaq; ſeruatur. Ex *orat.4.* Philip.

De *improbitate.*

IMPROBITAS, *res eſt temeraria, audax & alieni cupida.* Ex *orat.1.contra* Ariſtogit.

Par eſt eos qui bona & iuſta re non recte & decenter vſi ſunt, vituperare. Ex *appellatione contra* Bubulid.

Omnis improbus per ſe parum poteſt. Ex *orat.1.contra* Ariſtogit.

Si quis alios homines nouit optimos ac modeſtißimos, ſua natura quæ oportet omnia vltro faciunt, alios verò iſtis deteriores, quos tamen pudet palam improbos vocari, metu veſtri & turpitudi

nis

nis & dictorum infamiæ dolore peccare cauent, deterrimos verò & quos conſceleratos appellant, ſolis ſupplicijs ad modeſtiam redigi poſſe ferunt. Ex orat.2.contra Ariſtogit.

De inuidia.

INVIDIA prorſus indicium eſt malitiæ et vitij naturæ, nec excuſationē habet, propter quā cōſequatur veniam hoc malo affectus. Ex orat. ad Leptinem.

Quando æquitas et publica vtilitas ſuperātur inuidia, tū omnia ſurſum ac deorsū verſa eſſe exiſtimandum eſt. Ex oratio.1.contra Ariſtogit.

Aduerſus inuidiam nihil prodeſt vera dicere. Ex 2.epiſt.

Viri eſt optimi propter ea quæ ipſe geſſit in remp. potius poſtulare ſe honorari quàm rebus propter quas alij qui fecerunt, ornati ſunt, inuidere. Ex orat. ad Leptinem.

Omnibus hominibus natura inſitum eſt, vt maledicta & crimina perlibenter audiant: laudantibus autem ipſi grauiter ſuccenſeant. Ex oratio. pro Corona.

Omnino commune eſt opprobrium Athenienſes & vniuerſæ ciuitatis calamitas, inuidiam videri plus valere apud vos quàm beneficiorum gratias, cum præſertim illa ſit moribus, hæ verò in deorum numerum relata ſint. Ex 3.epiſt.

Et ſi ijs qui adhuc ſunt in vita, obſtet inuidia, quominus iuſtos & debitos honores obtineant, ſuis tamen liberis licebit merita præmia à vobis reportare. Ex 3.epiſt.

De

De calumniatore & calumnia.

MALA res Athenienſes, mala res eſt perpetuò calumniator, & vndique res inuidioſa & contentioſa. Ex orat. de Corona.

Ea eſt calumniatoris natura, in crimen vocare omnia probare verò nihil. Ex appellatio. contra Ebulidem.

Periurum aliquem & perfidum appellare neque rem ita ſe habere oſtendere, inane conuitium eſſe quis iure dixerit. Olynt. 2.

Neminem vnquam veſtrum fortaſſe vipera momordit, neque phalangium & abſit vt mordeat vnquam, ſed tamen omnia eiuſmodi animalia vbi conſpexeritis, mox interficitis: itidem & cum delatorem & crudelem & hominem videritis viperinam habere naturam, ne expectate donec aliquem veſtrum mordeat, ſed cum primum occurrerit, puniatur. Ex ora. 1. contra Ariſtog.

Nullus eorum profectò qui in belli periculis fugiunt ſeipſum accuſat, ſed vel ducem, vel propinquos, vel omnes potius quàm ſeſe: victi ſunt tamen, culpa nimirum eorum omnium qui fugerũt: manere enim decebat eum qui alios accuſat, quod ſi iſtud feciſſent ſinguli, viciſſent. Olyn. 3.

De iureiurando.

IVSIVRANDVM maximum & potentiſsimum apud omnes homines eſſe cenſetur. Ex orat. in Bœotum de dote.

Iuſtum ſanctumq; iuramentum omnibus maximi

ximi faciendum eſt. contra Ariſtoc.

Si qui pecunias habent, eas perdere minime volunt quo pacto vos honeſte iuſiurandum contemnetis? Ex orat. contra Midiam.

De republica.

TUM aiunt remp. optime ſe habuiſſe, quum modeſti & prudentes viri ipſam adminiſtrabant. Ex ora. contra Theocrinem.

Ciuitatis ego diuitias arbitror, ſocios, fidem beneuolentiam. Ex orat. 4. in Philip. & de rebus Cherroneſ.

Decet vos in armis & bello formidabiles, in iudiciis aũt humanos eſſe. Et orat. de ordinat. reip.

Nihil ingenue ſimpliciterq; facere, non ſolùm vobis eſt indignum & parum generoſum, ſed etiam maxima habet pericula. Ex. 1. Epiſt.

Non rumore ſolum uos veſtras res cognoſcere, verumetiam præſentes ſpectare oportet. Ex orat. 1. in Philip.

Res ciuitatis non ita tractabant, vt opes immenſas pararent, ſed remp. ſibi amplificandã eſſe ſinguli putabant. Olynt. 3.

Oportet Athenienſes, eum qui boni aliquid facere noſtræ ciuitati cupit, primum veſtras aures ſanare: corruptæ enim ſunt, adeo falſa & multa & quæuis potius quàm optima audire conſueuiſtis. Ex orat. de ordinatione ciuitatis.

De iudicibus & iudiciorum laudibus.

IN iudiciis vobis eſt ſalus, voſq; decet iudiciis exercendis remp. conſeruare. Ex orat. de

de ordinatione ciuitatis.

Bonorum & incorruptorum iudicum eſt, eos ciues qui cum diuitiјs circumfluunt vltro citroq́; pecunias in publicum erogant, & aui in trecentorum claſſe. ſi iſtius indiguerint refocillare, qui verò ſe id perdere exiſtimant quod in reip. commodum conferunt, eorum numero qui primi tributum perſoluunt, ſunt inſcribendi, neque eſt ſinendum vt effugiant. Ex orat. contra Phænippum.

Si ſpectare & quærere velitis qua tandem re qui ex vobis ius dicunt ſemper potentes ſint, & omnium ciuium domini, ſiue ducenti, ſiue mille ſint, ſiue quotquot ciuitas conſtituerit, reperietis id nō eò fieri, quod ſoli ex ceteris ciuibus armis inſignes aut corporibus optimis et fortiſſimis præditī ſint iudices, aut ætate florētiſſimi, aut re vlla ſimī li, ſed quod legibus valeāt. Ex orati. cōtra Midiā.

Oportet vos ipſa veritate ex accuſatione et defenſione vere cognita, ita tum ſententiam ferre et pro dijs, legibus, iuſtitia & vobis ipſis. Ex oratio. contra Neæram.

Si occulta eſt ſententia, non idcirco deos latebit. Ex orat. contra Midiam.

Humana cogitatione id perſpexerit aliquis quod omnium pernicioſiſſimum & formidoloſiſſimum eſt, ſi is qui ciuitati præfectus eſt ijs permittatur familiaris eſſe, qui non eadem cum populo ſentiunt. Ex orat. de falſa legat.

Semper profecto Athenienſis, conuenit odio habere puniréq; proditores & corruptos: potiſſimum verò nunc opportune etiam communi omnium hominum vtilitate id fieri poteſt. Ex oratione de falſa legat.

Qui

Qui in rep. adminiſtranda muneribus corrumpuntur, punire omnino oportere et odiſſe ſemper & vbique, vt probi ciues & qui ſe præſtāt caſtos ac integros videantur & alÿs & ſibi optime conſuluiſſe. Ex orat. de rebus Cherrhon.

Aequum eſſet Athenienſes vos pari & eodem odio eſſe in eos qui vos decipere conati ſunt, quàm ÿs qui potuerunt: quod enim in iſtis fuit, fecerunt, vosq; eò induxerunt: quod autem eorum conatus exitum & finem deſtinatum non habuerunt, fortuna in cauſa eſt. Ex 16. Proœm.

Quem Athenienſes munera accipientem videritis, hunc & proditorem eſſe exiſtimate: quòd ſi alius tēpora, alius negocia, alius milites prodiderit, quarum rerum quiſq; veſtrum opinor poteſtatem habuerit, eas perdit, eiuſmodi tamen omnes atq; odio habere par eſt. Ex orat. de falſa legat.

Solō ſupplicia priuatis hominibus tardiora conſtituebat, magiſtratibus verò et reip. adminiſtratoribus, velocia, exiſtimās poſſe quocūq; tēpore de illis pœnas ſumere, hos autē vīdictæ ſumēdæ ſpatium non admittere. Ex orat. 2. contra Ariſtogit.

Par eſt homines cum ſimus, talia & dicere & legibus ſtatuere, quæ nemo reprehenderit. Ex oratio. ad Leptinem.

Leges ſpectandæ ſunt, iudices nā iuxta eas uos cauſas iudicaturos eſſe iuraſtis, & videte quantò maiori ſupplicio dignos eos eſſe vulgo cenſetis qui ſua voluntate & per contumeliam piaculum admittunt, quàm alios qui caſu & imprudentes peccant. Ex orat. contra Midiam.

Quæ iuſta cognouiſtis, hæc cuſtodite & mementote, quoaduſq; decreueritis vt iuſtam & religioſam

ligioſam ſententiam aduerſus praua ſuadentes feratis. Ex orat. ad Leptinem.

Illos iuuare oportet iudices, qui legum vocem veſtram eſſe cenſent, & veſtram hanc quæ in foro iudiciali editur, miſeria & calamitate affectis, non ſceleratis ac iniurijs opem laturam eſſe putant. Ex orat. contra Phanip.

Qualeſcunque videbimini amare & defendere, ijs ſimiles iudicabimini. Ex oratione contra Androt.

Quicunque neque inimicitia, neque beneuolentia, neque vlla alia iniqua cauſa ductus nullam aduerſus ea quæ nouit fert ſententiam, piè ſanctèq́; facit. Ex orat. contra Ariſtocrat.

Quanto magis declaratam à nobis improbitatem nihil curaueritis, tanto maior in vobis infamia inerit. Ex orat. I. contra Ariſtogit.

Quo exactius quæ geſta ſunt intellexeritis, eo iuſtiorem et ſanctiorem de eis feretis ſententiam. Ex oratione contra Aphobum falſi teſtimonii.

Cenſeo neque legum, neque ſtipulationis & cautionis vllius vtilitatem eſſe vllam, niſi qui pecunias accipit vir ſit admodum iuſtus, hocq́; pacto duorum alterum ſit, aut vos timeat, aut eum quo cum pactus eſt, vereatur. Ex orat. contra Dionyſodorum.

Magna eſt iniurijs & ſceleratis omnibus pars & ad nequitiam anſa, morum veſtrorum lenitas & manſuetudo. Ex orat. contra Midiam.

Haud æquum eſt vt qui pro legum conſeruatione adſunt, longis narrationibus & criminationibus animum attendant, ſed ijs quæ omnes facile aſſequamini. ex Delatione cõtra Theocrinẽ.

Enim

Eum qui leges & reip. adminiſtrationem ſibi curæ eſſe prædicat, velut nũc iſte, & ſi nihil aliud hoc certe habere oportet, iiſdem dolere, ac iiſdem de rebus lætari quibus populus, & non ſub propoſito adminiſtrandæ reip. aduerſariorum parte ſtare. Ex orat. de Coron.

Qui pro ciuitate nõ nihil facere conatur, uosq́; manſuetos ac clementes experiri ſtudet, eum huius ciuitatis mores tenere par eſt. ij verò quinam ſunt? imbecillium miſereri, validorum & potentum petulantiam reprimere, ac non multitudinẽ crudeliter tractare, adulari autem ſemper potentiorem ac ditiorem. Ex orat. contra Timocrat. & Ex oratione contra Androt.

Talia non ſemper laudibus afficere, neque admirari vos oportet, neque publicam ex eis magnificentiam & liberalitatem metiri, ſi quis ædificet ſplendide, aut ancillas habeat multas, aut amplam ſupellectilem: at his honorandus eſt, qui talibus in rebus largus eſt et magnificus: quarũ cõmoditas ad vos redit. Ex oratione contra Mediam.

Vt is omnibus gratus ſit qui ſuadet aliquid, & remp. gerit, fieri non poteſt. Ex 3. Epiſt.

Oportet quidem cogitare ſemper & agere quæ iuſta ſunt, vnà porro obſeruare, vt hæc quoque profutura ſint. Orat. de Rhodiorum libertate.

Omnes appetunt ſocietatem cum iis inire & conſentire, quos viderunt eſſe paratos, & velle ea facere quæ oportet. Ex orat. 1. in Philip.

Abſurdum eſt eum ius & æquum vos docere qui quæ iuſta ſunt non facit. Ex oratio. de Rhod. libertat.

Scimus hoc vniuerſi, quod omnes etiam ſi quæ

iuſta ſunt nolunt, tamen hactenus certe non agere erubeſcunt, et hominibus iniuriam facientibus palam aduerſantur præſertim ſi qui læduntur, & illud eſſe quod corrumpit & labefactat omnia, reperiemus, hocq; omnium malorum eſſe principium, nolle videlicet quæ iuſta ſunt ſimpliciter agere. Ex orat. pro Megalopolit.

Non licet maledicere magiſtratibus, & ſi flagitioſiſſimi ſint, aut traducere vt ſibi ſint quam ſimillimi. Ex orat. contra Androt.

Nemo talia ignorat, priuatorum hominum vitam tutam ac facilem & periculorum eſſe expertem, remp. verò adminiſtrantium contentioſam & periculoſam et quotidie laborum malorumq; plenam. Ex orat. 4. in Philip.

Varia ſunt profectò excogitata ad vrbium cuſtodiā ſalutēq; ꝓpugnacula, vt aggeres, muri, foſſæ, et quæcūque alia huiuſmodi: hæc quæ omnia certe sūt m enibus cōfecta, sūptuq; magno egēt, natura verò vnū cōmune ſapiētū in ſe habet munimētū, quod quidem omnibus bonum eſt & ſalutare, potiſſimum autem plebeculæ aduerſus tyrannos quodnam illud eſt? diffidentia: hāc ſi ſeruaueritis, nihil mali accipietis. Ex orat. 2. in Philip.

Si omnes vere ſuppliciorum legibus conſtitutorum metu à quouis ſcelere recedant, omnesq; beneficiorum æmulatione, quæ oportet facere inſtituant, quid vetat maximam eſſe ciuitatem & omnes bonos, neminem autem improbum? Ex oratio. ad Leptinem.

A vobis omnibus ea poſtulo, quæ etiam non petentibus impartiri æquum eſt, vt nullam gratiam, nullum ve hominem pluris faciat is quàm

æquitatem

æquitatem & iuſiurandum. Ex *oratione, de falſa legat.*

Non eſt, non eſt Athenienſes *omnium rerum quicquam intolerabilius contumelia, neque propter quam potius iraſci conſentaneum ſit.* Ex *oratio. contra* Midiam.

Trierarchus qui pro rep. dimicat, ſperare non debet ſe diuitem factum iri de publico, ſed de ſuis facultatibus reip. opem laturum. Ex *orat. de corona præfecturæ naualis.*

De *deliberatione.*

DELIBERANDVM *eſt quidem lente, quod autem decretum fuerit mature ac celeriter faciẽdum.* Ex 10. *procem.*

Non qui celeriter et extemplo conſilium dant, quæ in rem ſunt maxime conſulunt. Ex *orat.* 1. *in* Philip.

Ego cenſeo eũ oportere qui de rebus ad ciuitatẽ ptinẽtibus dare cõſiliũ inſtituit, potius vt cõſideret quæ decreta fuerũt vtilia fore, quã vt ex tẽporales orationes gratiam habeãt. Ex 10. *procem.*

Oportet eos qui magnis de rebus conſultant, nullam vlla de cauſa cogitationem prætermittere. Ex *oratione de* Ordinatione *ciuit.*

Cum res malæ ſe habent de quibus oportet deliberare, difficiles eſſe neceſſe eſt, de eis cõſultationes. Ex 47. *procem.*

Non *arbitror eius qui vobis conſilium det, eſſe munus vllum, præterquam dicere quæ maxime ſunt ex vſu.* Ex *orat. de rebus* Cherrhoneſicis.

Facere ipſo dicere decernere et poſterius ordine ſit,

ſit, poteſtate prius & præſtantius eſt. Olynt.3.

Neque coquo cultri vllus eſt vſus profectò qui non ſecat, neque volenti per eũ negocia & mala omnibus ſuboriri, vẽditurus hæc calumniator, nulla in re cõmodus eſt. Ex *orat.* 1 *.contra* Ariſtogit.

Recte deliberandi principium hoc eſt, vt ne deliberetur, priuſquam ea de quibus decernere oportet, audita fuerint, nam neque tempus, neque ratio eadem confirmandi ea quæ videntur & quid ante omnia conducere videatur. Ex 19. *Proœm.*

Qui pro ciuitate aliquid facit, illum oportet ciuitatis mores imitari. Ex *orat. contra* Androt.

Par eſt eos æquis animis audire velle, qui conſilium dare volunt.Olynt. 1.

Optima ſuadere, quam difficile eſt. Ex 9. *Proœm.*

*Precari facile eſt omnia quæ quis vult in vnũ & eundem locum breui tempore collecta, eligere autem quum de rebus quid conſultandum propoſitum fuerit non peræque facile, ſed oportet optima pro iucundis ſi vtraque non liceat, accipere. Olynt.*3.

Democratiæ cum multa alia habent & honeſta & iuſta quæ hominem prudentem, ſibi vendicare decet, tum loquendi libertatem veritate fultam, quæ retineri non poteſt quin vera crimina obiectet. Ex *orat.*Funebri.

Oportet Athenienſes, eum qui boni aliquid facere noſtræ ciuitati cupit, primum veſtras aures ſanare: corruptæ enim ſunt, adeo falſa & multa & quæuis potius quam optima audire conſueuiſtis. Ex *orat.de ordinatione ciuitat.*

Tumultuando ſane, celeriterq́; ſtomachando, multis

multis vtilibus conſilijs priuari poteſtis, ſed ſi modeſte taciteq; audire volueritis, vt omnia preclare ſe habeant, efficietis, & ſiquis delirare videatur, contemnetis. Ex 5. *proœm.*

Cum deliberare natura ipſa difficile ſit ac graue, vos ipſum adhuc multo grauius reddidiſtis Athenienſes: nã reliqui omnes homines ante rẽ rerũq; euentũ deliberatione vti conſueuerũt, at vos poſt res tũ demũ deliberatis. Ex oratio. de Pace.

Non minus impie fecerunt qui conſilium dederunt, quam qui manibus ſuis facinus admiſerunt. Ex *orat. de fal. legat.*

Qui ſemen præbuit, is eſt natorum malorum auctor. Ex *oratione de cor.*

Rectè deliberata, & ſummo ſtudio laboreq́; probata, ſæpe quia præfecti aliter vtantur, corrumpuntur. Ex 1. *epiſt.*

Eum, qui alios accuſaturus eſt omnesq́; iudicaturus, omni vitio carere oportet. Ex *orat.* 1. *cõtra Ariſtogit.*

Non debet acerbe inquirere, quid alij geſſerint, niſi ipſi antè officium noſtrum fecerimus. Olynt. 2.

Cauere conabor, ne in ea ipſe incidam, in quibus alios reprehendo. Ex 12. *Proœm.*

Non eſt æquum neque conueniens, vt eius qui offenſus eſt, metus illi qui omnes ſuæ contumeliæ habenas laxauit, particulam ad ſalutem præbeat, ſed eum per quem non ſteterit quo minus crudeliſsima quæque perpetrarẽtur, punire decet. Ex *orat. contra Midiam.*

Eum probum & incorruptũ ſe præſtare debere iudicabant, qui ad remp. accederet, imo verò

illi largitatem vſque adeo inimicam & inutilem eſſe ciuitati exiſtimabant, vt in nulla actione, neque homine fieri timebant. Ex oratione *de falſa legat.*

Si dederitis vos in hanc conſuetudinem vt oratoribus & auctòritatem habentibus potius credatis quàm impotentioribus, ea conſuetudo in vos ipſos redundabit. Ex *orat.contra* Callip.

Si noſtis Athenienſes *, quid optimum ſit factu de rebus præſentibus,peccatum eſt,eas ad deliberandum proponere:quæ enim ipſi,antequam ſententias audiueritis vtilia eſſe iudicatis , quid opus eſt iſtis audiendis fruſtra cruciari?* Ex 11. Procem.

Accuſare profectò ad eos qui res geſtas arguunt & damnant pertinet , ſed conſilij dandi ratio de rebus præſentibus & futuris propoſitũ eſt. Ex 12.*procem.*

Oportet cum ſummæ vtilitatis,tum gloriæ veſtræ cauſa,dare operam vt ſimul & quæ vtilia , quæq; iuſta ſunt deliberare videamini . Ex 50. Procem.

De oratore.

EQVIDEM *video oratorum facultatem & vim maxima ex parte in auditorum eſſe poteſtate.* Ex *orat.*de Corona.

Oratoris oratio non eſt magni precij,neq; vocis intenſio,ſed in idem cum populo conſentire & eoſdem odiſſe ac amare quos patria. Ex *oratione de* Corona.

Aliæ facultates abunde ſatis per me ſufficiant,ſed vis illa dicendi ſi à vobis auditoribus reclametur.

clametur, mutila eſt & manca. Ex oratione de falſa legat.

Vt vos approbaueritis ac erga vnumquenique beneuolo animo fueritis, ita orator ſapere videbitur. Ex orat. de Corona.

Non vnus, neque duo iſta norunt, neque ſub ula (vt aiunt) prouocatio facta eſt, ſed in medio foro multis præſentibus. Ex oratio. contra Aphobum falſi teſtimonij.

Aggreſſi negocia quæ declarare verbis pro dignitate nemo poſsit, ipſi quidem eloquentiæ laudem reportant, ſed efficiunt, vt de illorum virtute concepta apud auditores opinio minus appareat. Ex 80. procem.

Nunquam oratores vos neque improbos neque probos efficient, ſed vos iſtos quales volueritis. Ex orat. de Ordina. ciuita.

Nihil eſt grauius Athenienſes quã q̃d ijſdem moribus quos culpãt oratores vtũtur. Ex 37. procem.

Equidem aquam bibens, non ab re difficilis et moroſus homo ſum. Ex orat. 2. contra Philip.

Quodnam maius crimen dicere quis poſſet in virum oratorem, quàm ſi non eadem ſentit ac loquitur? Ex orat. de Corona.

Non eſt quicquam indignius ac moleſtius quã cùm vir auctoritatem habens & facultate dicendi præditus, teſtibusq; abundans audet mentiri: tum enim neceſſe eſt, reum non iam de re tantum dicere, verumetiam de ipſo dicente, quod ei propter auctoritatem credere non par ſit. Ex orat. contra Calippum.

Videte Athenienſes ne diuerſum diſtinctumq; ſit, orationem habere cõmodam et ſuſcipere nego-

tia vtilia, illudq́; oratoris munus ſit, hac hominũ mente prædìti. vos itaque plebei & potiſſimum natu maximi, dicendi facultate ſummis oratoribus pares eſſe non debetis (iſtud enim eorum qui ſunt exercitati negocium eſt) ſed prudentia ijs vel ſimiles eſſe, vel potius vincere, experientia enim multarum rerum & vſus eam ingenerant. Ex 27. Proœm.

Quum admodum ſuperbe ſurrexiſſet Philocrates, *nihil eſt, inquit, mirum* Athenienſes, *nõ eadem mihi et* Demoſtheni *videri hic enim aquam, ego verò vinum bibo.* Ex oral. de falſa Legat.

Illa die profectò de adulterijs & proteruitate orationes aduerſo (quod aiunt) flumine fluxerunt. Ex orat. de falſa Legat.

Qui infelicium miſerorum ve caſus & mala norunt, videntes (quod prouerbio fertur) non vident, & audientes non audiunt: illi porrò ſic ſe gerunt, in ijs quæ faciunt, vt conſtet eos ſua tegere incommoda, & infamiam metuere. Ex oratio. 1. contra Ariſtog.

Minime hercle cenſeo oportere, vt ſuperbi homines & eloquentiæ opinione elati res alienas appetant, aut dicendi promptitudine freti, eripiant: hæc enim improbi ſunt ſophiſtæ & flagris digni. Ex orat. contra Aphobum de falſo teſtimonio.

Cum ſane videritis eloquẽtiã aut vocis claritatẽ, aut aliquã aliã eiuſmodi virtutem in viro bono & munifico vigere, congratulari et vna excolere vos omnes oportet. commune enim vobis omnibus alijs id bonũ eſt, ſed cũ in ſordido & improbo quouſq; quæſtu victo, cum eij cere acerbeq́; & hoſtiliter audire oportet. Ex orat. de falſa legat.

Quo

Quo promptius ipſa oratione vti videmur, eo magis illi diffidunt omnes. Olynt. 5.

Ipſa orationum elegantia & lepos auditorum beneuolentia indiget, qua cum ſi etiam mediocriter dixerit gloriam reportabit, necnon gratiam ſibi conciliabit, citra hanc etiam ſi bene dicendo excellat, ab auditoribus tamen negligetur. Ex *orat. funebri.*

Omnis oratio ſi res ac facta abſint, vanum quidpiam & inane videtur. Olynt. 3.

Omnis oratio vana eſt & infrugifera quæ actionũ expers fuerit. Ex *oratione ad Epiſt. Phili.*

Nonnullos animaduerti reorum, qui cum rebus ipſis damnarentur, nec poſſent probare ſe culpa vacare, aliud ad anteacta vitæ moderationem et temperantiam confugiebant, alii ad maiorum ſuorum præclara facinora & liturgias, alii ad cetera eiuſmodi, per quæ iudices ad miſericordiã & humanitatem flectebant. Ex *Oratio. 1. contra Ariſtogit.*

Si ad gratiam concionari oportet, quæcunque oratione prætermiſerit aliquis, ut ne moleſtus ſit, eadẽ de rebus ipſis prætermittẽtur: ſi verò orationis venuſtas et gratia rebus cõſentanea non fuerit, damnum affert. Ex *oratio. 1. contra Philip.*

Id vnum reliquum eſt iis qui cauſam tutari non poſſunt, vt effugia & prætextus quoſdam inueniant, qui ablata præſentis cauſæ memoria in iis vos retineãt, quæ ad hoc ipſum crimen nihil ſpectant. Ex *oratione contra Theocr.*

De imperatoribus.

QVOTIDIANIS rebus praeſſe, & ex tempore ſubitis caſibus rectè vti & quanque occaſionem noſſe ac iudicare, quas res ex familiari colloquio conciliare poßibile ſit, quas porro vi extorquere licet, imperatorum rebus praefectorũ eſt officium. Ex. 1. Epiſtol.

Si quis reuera pace ipſa gaudet, ipſis ducibus quos omnes accuſant, gratiam habeat. Ex Oratione de falſa legat.

Amicos & familiares & militum duces inuenietis gloriàs valere ob res fortiter geſtas, anxiè tamen & menticuloſe magis quam qui obſcuri & inglorij ſunt vitam degere. his enim militibus, ab hoſtibus ſuis ſolum imminet periculum, illi verò duces ſuos adulatores & fraudatores magis quam praelia formidant. Ex oratione ad Epiſtolas Philip.

De Tyranno & Tyrannide.

REX & Tyrannus omnis inimicus eſt libertati, & legibus contrarius. Ex 2. oratione in Philip.

Non ſunt tutae ciuitatibus iſtae tyrannorum nimiae familiaritates. Ex 2. oratione in Philipp.

Prorſus res eſt infida & formidabilis ciuitatibus tyrannis, praeſertim ſi finitima loca poßideant. Olynth. 2.

Populus.

Populus.

POPVLVS *ſane turba eſt, & res omnium inſtabiliſsima ac imprudentiſsima, vt in mari fluctus flexibilis & inquietus, qui vt contingit agitatur, alius venit, alius receſsit ac nemo reip. curam gerit, imo ne meminit quidem.* Ex *orat. de falſa legat.*

Ne oſtendite vtilius eſſe externas amicitias ſibi conciliare quàm populi fidei ſeipſum committere. Ex. 2. *Epiſtola.*

Pecuniæ comparandæ nunquam populus ſtudioſe operam dedit, ſed ita gloriæ vt nihil aliud magis expeteret. Ex *orat.* contra Androt.

Non eſt quod præ ceteris magis cauere oporteat quam ne aliquis permittatur vt in populo maior potentiorq́ fiat. Ex *orat. de falſa legat.*

De patria.

ARBITRATVR *ingenuorum quiſque non patri & matri ſolum ſe eſſe natum, verumetiam patriæ, quid verò intereſt? quod qui parentibus ſe ſolum eſſe natum exiſtimat, fatalem, naturaléq́ mortem expectat: qui verò etiam patriæ, ne hanc ſeruientem videat, mortem oppetere non dubitabit, magniſq́; metuendam eſſe reputabit ignominiam & infamiam, quas inſeruiente ciuitate ferre neceſſe eſt.* Ex *oratione de* Corona.

Non ſolum ad patrem & maiores ſuos viritim genus ortumq́; ſuum referre vnicuique licet, ſed ad totam communiter patriam, cuius omniũ

conſenſu indigenæ ſunt. Ex orat.*funebri.*

Quis adeo eſt infelix, qui ſeipſum, parentes, ſepulchra, patriam parui quæſtus gratia prodere velit? Ex oratione de *Claßibus.*

Cui vtilia ſunt eadem tempora quæ & ciuitatis hoſtibus, is amator patriæ nullo modo eſſe poteſt. Ex orat. de Corona.

Fieri non poteſt vt leges & iuſiurandum ijs curæ ſint qui in perniciem eorum quæ patriæ proſunt ſeipſos vendiderunt, ſed ipſis nominibus ſolis cōtenti ſeducunt eos, qui velut perfunctorie et frigide ibi ac non ſedulo & accurate concionibus interſunt, neque exiſtimant hoc præſens ocium aliquando futurum cauſam magni & horrendi tumultus. Ex orat. de *fœdere* Alexand.

Eos qui patriæ conſulunt Athenienſes, quærere oportet, non eum cuius deſperationis ſunt ſocij, ſed eum potius cuius & mentis prudentiam, et diligentiam ſectantur. Ex oratione. 2. contra Ariſt.

De fortitudine.

NON *eſt difficile neque cum deliberare opus fuerit, fortitudinis opinionem conſequi, neque cū aliquod inſtiterit periculum, vehementem in dicēdo videri, ſed illud & difficile eſt & conueniens in periculis fortitudinem oſtendere.* Ex orat. de ordinatione ciuitat.

Nunquam fieri poteſt, opinor, vt qui paucis & vilibus rebus occupantur, magnos & audaces animos capiant, quemadmodum neque qui circa res præclaras & ſplendidas verſantur parua & tenuia cogitent. Ex orat. de ordinatione ciuitatis.

Nunquam,

Nunquam, opinor, fieri poteſt, vt magnum ac generoſum ſenſum induat qui circa parua & abiecta verſatur. Olynt. 3.

Qualiacunque hominum ſtudia fuerint, tales eos etiam habere animos neceſſe eſt. Ex orat. de ordinatione ciuitatis. & Olynt. 2.

De diligentia.

PRAECLARVM *quidem eſt etiam per fortunam inter illuſtriſsimos admirationi eſſe: ſed multo præſtantius eſt induſtria ſua quicquid glorioſum ac illuſtre ſit, adeptum eſſe. illa enim ſceleratis etiã interdũ ſeſe obijcit, huius autem ſocietas et cõmunicatio nemini adeſt, niſi qui generoſo animo atque forti excellat.* Ex orat. amatoria.

Par eſt quibus in rebus quiſque ſe exercet ac in quæ incumbit, in ijs vt plus valeat. Ex orat. 2. in Philip.

Recta prudensq; rerum gerendarum in adoleſcente inquiſitio, & animi boni, & vegetæ mẽtis commune ſignum eſt. Ex orat. amatoria.

Quanto naturam habes præclariorem, tanto maiores dignitates expectes, citiusq; tui periculum facere velis, cenſeo. Ex orat. amatoria.

Haud par eſt vt quum quis nihil agat vel amicis quidem mandet, ſua cauſa aliquid vt faciant, nedum dijs immortalibus. Olynt. 2.

Quanto fortuna ceſſat, & hoſtes iuuat, reliquarum rerum ſatagite: ſin minus, prouidete, ne-nos vna & magiſtratus ſingulos accuſetis, & res veſtræ Athenienſes peſſum eant. nam fieri nequit, vt hæ abſque magno quodam malo conſiſtant,

nemine eas conſeruante. ex. 3. Proœm.

Non mirandum eſt illum ipſum qui militat, laborem non detractat, & rebus gerendis omnibus adeſt, neque vllam occaſionem, neque temporis momentum rei bene gerendæ prætermittit, vobis cunctantibus, decernentibus, & ſententias rogantibus, ſuperiorem eſſe. Olynth. 2.

Nihil eſt cautis hominibus & circunſpectis adeo formidabile, quin diligentia præcaueri poſſit: neque vllum malum eſt, quin incautis & pigris euenire queat. Ex 25. *proœm.*

Si quis exiſtimat Alexandrum ea fortunatũ, quia ad eum quem optabat exitum perducebat omnia, illud cogitet, quòd agendo & laborando & audendo, non deſidendo, felix, fortunatusq; ſit. Ex. 1. *Epiſt.*

De ignauia.

RERVM *occaſiones tarditatẽ noſtrã et ignauiam non exſpectant.* Ex orat. 1. *contra* Philip.

Si quod quiſque vult quærens deſidebit, & vt ipſe nihil faciat ſecum reuoluens, primum ſane nullos vnquã inueniet, qui facturi ſint. Ex orat. 1. *contra Philipp.*

Cum non pauca reip. ſint errata, neq; ex paruo tempore collecta, quibus hæc reip. negocia male ſe habent, nihil eſt omnium Athenienſes ĩ præſentia nocentius, quàm quòd vos animis alienati eſtis à rebus, & tantiſper operam datis, dum audientes ſedetis, ſi quid noui nunciatum fuerit. Ex *orat. 4. contra Philip.*

Turpe quidẽ eſt, proh ſupreme Iupiter omnesq; cœlites

exlites & indignum vobis, & ciuitatis amplitudine, & rebus geſtis maiorum, veſtra ignauiæ cauſa reliquos omnes Græcos in ſeruitutem proiicere. Ex orat. de rebus Cherrhoneſicis.

Quod multa bello perdidimus, ignauiæ noſtræ iure adſcribi conuenit. Olynt. 1.

Eodem modo quo qui tempeſtatem exſpectãt, mihi videntur contemplari, cum ſinguli precantur ne ad ſe perueniat, prohibere vero nemo conatur. ex orat. 3. contra Philip.

Quo magis ſecuro erunt animo, eo citius peccabunt. Ex 49. proœm.

Quoniam vos neque paruũ, neq; magnũ quicquã eorũ quæ oportebat, feciſtis, res noſtræ male ſe habẽt: quòd ſi oĩa quæ decebat feciſſetis, rebus ita affectis, ne ſpes quidẽ erat ipſas meliores fore: nũc autẽ ignauiã veſtram & negligentiam vicit Philippus, ciuitatẽ verò non vicit, neque vos eſtis victi, imo ne moti quidem. Ex orat. 3. contra Phili.

Quænam eſt cauſa cur ille plures res quàm nos ſuperiori bello ex animi ſententia geſſit? hic ipſe militat, labores perfert, periculis adeſt, neque occaſionem rei bene gerendæ prætermittens, neq; vllam anni partem omittens: nos verò (videtur verum) nihil facientes, hic perpetuò ſedemus cunctabundi, tum decernentes, tum interrogantes, ſi quid noui in foro dicatur. Ex orat. ad Philip. epiſt.

Sæpe contingit vt multarum magnarumq; rerum occaſio breui tempore ſub oriatur: quam ſi quis ſua voluntate hoſtibus condonarit & prodiderit, nequicquam facere poterit, vt eã poſtea recuperet. Ex orat. de falſa legat.

Turpe eſt vel potius turpiſſimum, non ſolũ vr-

bes & loca, quorum aliquando fuimus domini, proijcere videri, verumetiam comparatos à fortuna ſocios & occaſionem. Olynt. 2.

Fortuna volubiles habet mutationes, & in vtranque partem, vel ſecũdas ad res vel aduerſas, quæ verò per ignauiam hominum fiunt, ea certas clades afferunt. Ex 49. *proœm.*

Veritas.

VERITAS *potens eſt, & contrarium infirmum.* Ex *orat. de falſa legat.*

De taciturnitate.

QVI *nullius culpæ ſibi conſcius eſt, ſi taceat ſilentio ipſo prauorum & nefandorum particeps eſſe videtur.* Ex *orat. de falſa legat.*

Nemo vnquam conuictus eſt, qui vel ſileret, vel qui peccaſſe fateretur, ſed cum, opinor, nihil veri eloqui deprehenditur, tũ qua mente, quoque animo preditus ſit cognoſcitur. Ex *orat. de falſa legat.*

De ira & iraſcentium natura.

NEQVE *priuatæ iracundiæ ſeruiendo, publicum commodum oportere lædere puto, neque priuati odij cum reip. commodis quicquam admiſceo, verum ad quæ alios adhortor, ea ipſe arbitror decere me primum facere* Ex. 1. *epiſt.*

Non eadem res eſt Athenienſes, in veſtrum conſpectum

conſpectum aſpicientem falſum teſtari, & apud arbitrũ. apud vos enim ingẽs iracundia et ſupplicium teſtantibus falſum imminet, ſed apud arbitrũ tuto et ſine infamia quicquid voluerint teſtãtur. Ex orat. contra Aphobum de falſo teſtimo.

Quæ aliquis de repẽte nulla ratione inita, facere coactus fuerit, & ſi contumelioſe iſtud fecerit, per iracũdiam tamen dicere licet ſe feciſſe: quæ verò diu multumq́; antea excogitauit continenter per multos dies aduerſus leges facere deprehenditur, non ſolum abeſt ab eo vt ira motus fecerit, ſed etiam conſtat iam eiuſmodi hominem dedita opera iniuriam feciſſe. Ex ora. contra Midiam.

Iraſcentium eſt, eum à quo moleſtijs affecti sũt ſubito vlciſci: offenſorum, vt quocunque tempore ſontem & iniurium nacti fuerint, tum de eo pœnas ſumere. Ex orat. contra Timocrat.

De odio.

SI *quis aliquid accepit, riſui eſt: ſi fateatur, venia: conuictis, odium, ſi quis iſtos increpet.* Ex orat. 3. contra Philip.

Neque ſecurius eſt in multorum etiam in paruis delinquentium, odium incurrere, quàm paucorum & in multis, neque verò popularius multitudinis delicta quam paucorũ obſeruare. Ex oratione contra Androt.

De hoſte.

QVI *calumniatorem tuetur, bonorum hoſtis eſt natura & genere: niſi quis ſycophanta et improbi*

improbi ſemen & radicem velut agricola putat oportere relinquendam eſſe in vrbe. Ex ora. 1. contra Ariſtogit.

Qui ea quibus ego capiar agit & parat, hic mihi hoſtis eſt, & ſi nondum feriat neque iaculetur. Ex orat. 3. contra Philip.

Armis hoſtes vincendi ſunt, & in his eſt ſalus Reip. Ex orat. de ordinatione ciuitatis.

Fieri non poteſt vt externos hoſtes vincatis, niſi animaduerteritis in domeſticos hoſtes & inteſtinos illius miniſtros: verum neceſſe eſt incurrentes in hos vt ſcopulos ſerius occurrere illis. Ex oratio. de rebus Cherroneſ.

De bello.

BELLVM *glorioſum, pace turpi optabilius eſt. Nō idē habēt periculū res, quas tū quum vultis agere licet, ſæpe ſententiam & conſilium mutare, et hæ propter quas imminet bellum.* Ex 1. Epiſt.

Exiſtimo vobis conducere, proſpicere belli prīcipium, vt ſit iuſtum: omnia porro quæ conueniunt apparetis, idque veſtro iudicio ſubijciatur. Ex orat. de claßibus.

De pace.

SI *pax quæ alijs bonorum cauſa eſt tantorum rerum, & tanti tumultus nobis cauſa fuit, quid aliud id eſſe dixerit quis, præterquàm quòd muneribus acceptis, hi rem natura præclarā prauè corruperunt?* Ex orat. de falſa legat.

Proh Iupiter eſt ne aliquis rectè ſapiēs qui ex verbis

verbis potius quàm rebus pacẽ agentem aut bellum gerentem ſecum æſtimet? nemo profectò. Ex *orat*. 3. *contra* Philipp.

Simul atque de Philippo *mentio incidit, ſtatim ſurgit aliquis & dicit, pacem tueri quàm ſalutare ſit, magnum exercitum alere quàm difficile et durum*. Ex *orat. de rebus* Cherrhoneſicis.

De *liberis*.

INGENVIS, *& ſi maxima perpetrent facinora, iſtud tamen corpus ſeruare licet*. Ex Orat. *contra* Androt.

Homini libero maxima neceſsitas eſt, rerum turpitudo atque dedecus. Ex *orat. de rebus* Cherrhoneſicis, *&* Philip. 4.

De *ſeruis*.

SERVIS *corpus flagitijs plagisq; omnib. obnoxiũ eſt*. Ex *orat. contra* Androt. *&* Midiã.

Alteri ſubdito vt ſeruo maxima neceſsitas eſt plagæ & corporis pulſatio. Ex Orat. *de rebus* Cherrhoneſicis.

De *muliere*.

PLVRIMI *facienda eſt mulier in morbis, quæ adſit homini ægrotanti*. Ex *orat. contra* Nearam.

Multo magis profectò ſoliti ſunt vir & vxor cõtẽtiones et inimicitias inter ſe ſubortas propter liberos mitigare, quã propter iracundiã cõmunes liberos odio habere. Ex *orat. cõtra* Bœot. *de dote*.

Meretrices

Meretrices quidẽ, voluptatis gratia habemus: concubinas verò propter quotidianam corporis curationem: vxores porro, ad legitimos liberos procreandos, & fidelem cuſtodiam rei domeſticæ habendam. Ex orat. contra *Neæram.*

Ne mulieri liceat ingredi in fama publica, cum qua fuerit adulter deprehenſus: quod ſi ingrediatur, impune ferat quicquid patitur præter mortem. Ex orat. contra *Neæram.*

Durum eſt patri & matri liberis orbari, & cariſſimis ſuæ ſenectutis educatoribus priuari: ſed præclarum eſt ampliſſimos honores, memoriam virtutis & eos publicè comparatos conſpicere ſacrificijsq; & certaminibus dignatos immortalibus. Moleſtia plenum, liberos orphanos relictos, patre in prælio fuſo, præclarum verò eſt paternæ virtutis, & gloriæ hæredem eſſe. Ex oratione *funebri.*

De fama ſeu gloria.

SOLI *homines gloriam præclaris rebus geſtis partã omni ĩuidia fortiorẽ reliquerunt.* Olynt. 3.

Non ſolum ſpectandum eſt an non pecuniam perdatis, ſed etiam an famam et gloriam bonam, cuius magis ſtudioſi eſtis quàm pecuniæ. Ex oratione ad *Leptinem.*

Quanto quis plura & grauiora ſupra dignitatem conditionemq; ſuam fecit, tanto apud omnes admirabilior exiſtimatur. Olynt. 2.

Populus nunquam de pecunia coaceruanda valde laborauit, de gloria verò acquirenda ſic, vt de nulla re alia, argumentum ſane eſt, quàm

quum

quum aliquando, maximam & innumerabilem inter Græcos pecuniam poſſideret, omnem pro honoris augendi ſtudio, inſumpſit: pro gloria quoque de ſuo tributum pendere non dubitauit, neque vllum periculum vnquam detrectauit, vnde immortalia bona ſibi peperit. Ex orat. *contra* Timocr.

Beati hac iuſta ratione cenſendi ſunt, primum quidem qui pro modico tempore incredibilem & immortalem gloriam relinquunt, in qua & horum liberi clari ac illuſtres depingentur, & parentes iſtorũ conſpicui facti in ipſa ſenectute nutrientur luctui ſuo conſolationem iſtorum gloria & celebritate adhibentes. Ex *orat. funebri.*

Si in paruis quis glorietur, tantũ abeſt vt honorem aliquem propterea conſequatur: vt ineptus eſſe videatur. Ex *oratione contra* Androtionem.

Qui vna cum Philippo *verſantur, eum ita honoris ſtudio teneri aiunt, vt dum omnia pulcherrima facta ſua videri cupit, magis ſuccenſeat ducibus & imperatoribus, qui laude aliquid dignũ geſſerunt, quàm iis qui rem infeliciter adminiſtrarunt.* Ex *orat. ad* Philip. *epiſt.*

De pudore.

HOMINI *quidem libero maxima neceſſitas eſt rerum turpitudo atque dedecus, & maiorem iſta haud ſcio, quam quis dicere poſſit, ſeruo autem verbera & corporis cruciatus.* Ex *orat.* 4. *contra* Philip.

Equidem *opinor liberis hominibus maximam eſſe neceſſitatem in rep. gerenda, pudorem.* Ex *oratio.* 1. *contra* Philip.

Probra

Probra hercle omnia fugienda ſunt. Ex orat. *ad* Leptinem.

Omnia quidem cauenda ſunt, tam quæ videntur: quàm quæ turpia ſunt: potiſsimum autem ea propter quæ aliquis videtur alijs ſuccenſere. Ex orat. ad Leptinem.

Quæ à paucis reguntur d[illegible]ſtiæ, metum ciuibus ſuis incutiunt, verecundiam autem eis inſerere nequeunt. Ex orat. *funebri.*

Impudens.

QVA *ex re impudẽs appellatus eſt, niſi quia iſta, quæ neq; ſunt, neq; facta ſunt, propter impudentiam palam dicere nihil pudet?* Ex orat. I. *cõtra* Ariſtogit.

Id profectò noſtis, quod ex quo tempore nati ſunt homines, & iudicia fieri cœperint, nemo vnquam qui peccaſſe ſe fateretur deprehenſus eſt, ſed impudenter loquuntur, inficiantur, mentiuntur, excuſationes fingunt, omnia faciunt ne dent pœnas. Ex orat. *de falſa legat.*

De ſpe.

MVLTI *ſæpe maiorũ bonorũ ſpe allecti, præſẽtia perdiderũt.* Ex oratione contra Timocrat.

De humanitate.

HVMANITAS *contra inuidiam, & iuſtitia aduerſus improbitatem, bonaq; omnia contra mala velut in acie collocantur.* Ex oratione

tione ad Leptinem.

Miror ſi nemo veſtrum cogitat turpe eſſe, populum Athenienſem ſapientiæ doctrinæq; opinione ceteros omnes antecellere, ad quem in rebus aduerſis, tanquam ad cõmune perfugium confugi ſolet, Philippo inhumaniorem videri, qui vt (in delitijs liberaliter educatum credibile eſt) à nemine admonitus, tamen cum proſperis rebus vſus eſſet, tum maxime humana ſe agere oportere putauit, ab ijs qui contra in acie ſteterant, & cum quibus de ſumma rerũ contendiſſet, qui, & cuiates eſſẽt, neq; inquirere, neq; declarare paſſus eſt. Ex 3. ep.

Optarem vos Athenienſes, qua erga alios omnes vti conſueuiſtis humanitate, eadem etiam erga vos ipſos vti. Ex 17. procœm.

Miſericordia.

NEMO miſericordiam conſequi dignus eſt, qui nemini miſeretur: neque dignus eſt venia, qui nemini dat veniã. Ex oratione contra Midiam.

Quam quiſque natura legem erga reliquos omnes habet, eandem viciſſim erga ipſum alios habere æquum. Ex orat. 1. contra Ariſtogit.

Abſit iudices pauperes deſpiciatis: ſufficiẽs. n. ſatisq; graue eis eſt ſupplicium ipſa paupertas, neque eos qui labore & induſtria ex æquo & bono viuere volunt. Ex orat. 1. contra Ariſtogit.

De amicitia.

NVLLVM maius bonum vobis contingere poteſt quàm omnium beneuolentiam, nulla

adiuncta

adiuncta ſuſpicione, ſumma illorum voluntate conſequi. Ex orat. de libertate Rhodiorum.

Cum rebus quidem omnibus priuari acerbum & graue ſit, præſertim ſi ab inimico iſtud eueniat tum verò maximè beneuolentia veſtra & humanitate quanto à vobis ea conſequi maximum eſt. Ex orat. de coron.

Nemo amicus & beneuolus eis eſſe poteſt à quibus ſibi damnum aliquod impendere ſperat. Ex 50. proœm.

Prudentium hominum eſſe non exiſtimo, vel cum familiarem & amicum aliquem eſſe putarint, ſic illi fidere, vt etiam ſi iniurius eſſe cœperit, vlciſcendi facultatem ſibiipſis eripiant, vel quando inimicum aliquem cenſeant, ſic odio proſequi, vt ſi depoſito odio velit amicus eſſe, impediant, ne iſta facere liceat, ſed eosq; meo quidem iudicio, & amare & odiſſe oportet, vt earum occaſionum neutra prætereatur. Ex orat. aduerſus Ariſtocrat.

Verorum amicorum officium eſt, his quibus bene velis, haud in eiuſmodi rebus gratificari, à quibus & illis & ſibiipſis pendet aliquod damnum: ſed in ijs quæ vtriſque conducere poſſunt opitulari: quod autem ipſe melius illo prouideas, id pulchre adminiſtres, neque præſens obſequium totius reliqui temporis commodum pluris faciendum. Ex orat. contra Ariſtocratem.

Omnium eſt grauiſſimum, quum quis nomine quidem frater nonnullorum vocitetur, ſed reipſa iſtos habeat inimicos, & multis grauibusq; ab iis affectus iniuriis, in iudicium venire cogatur. Ex oratione de dote contra Bœotum.

De beneficentia.

EQVIDEM *cenſeo eum qui beneficium acce pit, oportere omni tempore meminiſſe: eum autem qui dedit continuo obliuiſci: ſiquidem illum oportet boni, hunc verò puſilli et liberalis hominis officiũ facere, nã beneficia ſua commemorare ac referre, exprobationi fere ſimile eſt.* Ex orat. de corona.

Omnes profectò mutuam gratiam recipere digni ſunt, qui in bene merendo de vobis priores partes occupant, præſertim verò qui in extrema neceſſitate id faciunt. Ex orat. ad Leptinem.

Quæ eſt lex tantæ iniuſtitiæ & inhumanitatis plena, vt eum qui de ſuo nonnihil donauit & rem perhumanã liberalemq; fecit, gratia priuet et in calumniatorum manus conijciat? eosq; iudiciis rationum reddendarum eorum quæ dedit præficiat? nulla eſt profectò. Ex orat. de corona.

Qui indignum aliquem honore afficiunt, ſimplicitatis ac ſtultitiæ opinionem aliquam habent, qui verò de ſe benemeritis paria nõ referũt, malitiæ ſuſpicionẽ incurrũt. Ex oratione ad Leptinem.

Plures quàm par eſt honorare, eſt multos ad bene merendum prouocare. Ex oratione ad Leptinem.

Apud omnes homines inualuit conſuetudo propter multos bene meritos, etiam de aliis quibuſdam ſceleratis potius bene mereri quàm propter perditos & flagitioſos auferre quæ data fuerunt iis qui ſine controuerſia digni ſunt beneficio. Ex oratio. ad Leptinem.

De diuitijs & diuitibus.

DIVITIAE & celeritas & robur & quæcunque alia iſtis ſimilia amplo & copioſo fructui ſunt ſuis poſſeſſoribus, & in ijs ipſis excellunt quibus interſunt, licet nullus alius velit. Ex orat. funebri.

Nulla re omnium perinde ac pecunia opus eſt ciuitati ad ingruentia negocia. Ex orat. 4. contra Philipp.

Pecunijs certe opus eſt, cum ſine his eorum non licet quicquam fieri quæ facienda ſunt. Olynt. 1.

Cum in alteram partem velut in trutinam argentum attuleris, idipſum argentum aufert, & ad ſeſe ratiocinationem omnem detrahit, nec amplius qui hoc fecerit recte neque ſincere vlla de re ratiocinari poterit. Ex orat. de pace.

Vndecunque quis acceſsionem vel paruam fecerit, plurimum adfert momenti. Olynt. 2.

Exiſtima te quoque aliquando iuuenem, & ea qua non ætate nunc ſumus fuiſſe, conſilijs autē & rebus à te geſtis, talem & tantum euaſiſſe, quod & nobis accidere poterit. Ex 5. epiſtol.

Opulentus, audax, ſuperbus, magniloquus, violentus impudens. Ex orat. contra Midiam.

Quis eſt qui malit ſeipſum ſuaq; omnia bona interire quā fortunarū ſuarū partē pro ſeipſo & reliquis cōferre? Ex ora. de ordinatione ciuitatis.

De paupertate.

MVLTA vilia & ſeruilia negocia liberos homines ac ingenuos paupertas agere cogit, ob

que

quæ miſericordiam potius quàm interitum demerentur. Ex appellatione contra Eubulidem.

Abſit iudices, pauperes deſpiciatis, ſufficiẽs.n. ſatisq; graue eis eſt ſupplicium, ipſa paupertas, neque eos qui labore & induſtria ex æquo & bono viuere volunt. Ex appellatione contra Eubulidẽ.

Ego neque ſi quis paupertatem vituperat, eum prudentem eſſe duco: neque ſi quis in rerum copia educatus fuerit, ob id gloriari debet. Ex oratione de corona.

Rebus neceſſarijs nonnullos priuare eſt multo homines reddere maleuolos & à rebus publicis alienos. Ex orat. 4. contra Philipp.

De rebus ſecundis.

RES ſecundæ profligatorũ, vim habent maximam tegendi & obſcurandi domeſtica vitia, at ſi qua in re offenderint tum plane eorum facta diſcutientur. Olynt. 2.

Nonnulli propter rerum ſucceſſum clari & illuſtres habiti ſunt. Ex orat. amato.

Oportet modeſte ſe gerere in rebus ſecundis, & quid futurum ſit proſpicere. Ex orat. ad Leptinem.

Secundis rebus præter dignitatem & meritũ vti occaſio eſt incautis deſpiciendi. Olynt. 1.

Res ſecunda ſeu fortuna, vniuerſam quæ in hominibus ineſt ſagacitatem & ſapientiam excellit. Ex orat. de pace.

Ipſi fœlices rerum ſucceſſus ad contegenda & occultãda hominum peccata apti ſunt, ſed ſi quid vſquam aduerſi contingat, tum plane hæc omnia

detegentur

detegentur hominibusq́; nota fient. Ex oratio.ad Philip.epiſt.

Cum in omnibus humanis rebus duo ſint bona, vnum princeps omniumq́; maximum, ſecundis rebus vti, alterum, hoc quidem minus, ceterorum maximũ, recte deliberare: non ſimul vtriuſque poſſeßio obtingit hominibus. Ex orat.contra Ariſtocratem.

Iſtis fortaſſe fatale eſt, nunquam ſecundis in rebus recte ſapere. Ex 53. Procem.

De fortuna.

MAGNVM *quidem momentum, imo verò potius totum eſt, ipſa fortuna, ad omnium hominum negocia.* Ex orat.ad Philip.epiſt.

Fortuna rerum omnium domina exitum ſuo arbitratu tribuit. Ex orat.funebri.

Magna potentia vel potius ſumma eſt ipſa fortuna in omnibus hominum negocijs. Olynt.1.

Multa fortunæ voluntate gubernantur, multaq́; ſunt cauſæ, cur non omnia ex animi ſententia hominibus ſuccedant. Ex 3. procem.

In alijs quibuſdam rebus ſuperari ab aduerſarijs, non tam dedecus quam infortunium dici poßit: nam & in fortuna & præfectis, & multis aliquid ineſt, cur prius res præclare vel contra geſta ſit. Ex 53. procem.

Si quæcunque quis acceperit, etiam ſeruauerit, magnam habet fortunæ gratiam: ſi verò imprudens prodegerit, interijt vna quoque memoria beneficij à fortuna accepti. Olynt.1.

Bona quidem voluntas præſto eſt, quam ſi fortuna

tunc benignitas iuuet, res ipſa confici poßit. Ex 5. epiſtol.

Neque gubernandam nauem, diceret aliquis, quemadmodum nec ego exercitum ducebam, neque fortunæ dominus eram, ſed illa rerum omnium. Ex orat. de Corona.

Ex mendicis nonnulli celeriter diuites euaſerunt, & ex obſcuris & ignobilibus clari & illuſtres. Ex orat. 4. contra Philip.

Multæ & nutrices & lana victum quæritantes, & vindemiatrices euaſerunt, ob reip. illorum temporum calamitates, ciues ac nobiles mulieres. Ex appellatione contra Eubulidem.

De aduerſa fortuna & calamitate.

AEQVVM eſt miſereri, non flagitioſorum hominum, ſed eorum qui immerito aduerſa fortuna calamitateq́; conficiuntur. Ex orat. contra Aphobum.

Si quos ærariorum dimittere oportet modeſtiſſimos, optimos, & ob minima delicta mulctam paſſos, hos inquam liberare oportet. Ex oratio. 1. contra Ariſtogit.

Cum neque iniurius eſt aliquis, neque peccat, ſed in ea quæ omnibus conducere videntur ſe tradit, nec in omnibus ex animi ſententia egit, haud exprobrare neque conuicium facere eiuſmodi homini par eſt, ſed condolere. Ex orat. de Corona.

Aequũ eſt miſero & afflicto vtut factũ eſt opẽ & auxiliũ ferre. Ex oratione contra Midiam.

Nemo vnquam fortaſſe veſtrum quæſiuit Athenienſes, cur tandem miſeri & infœlices re-

ctius quã fortunati rebus ſuis conſulunt: non autẽ alia de cauſa iſtud fit, præter quàm quod iſtis euenit, vt ne quicquam formident, neque ſi quiſpiam pericula & graues caſus recenſeat ad ſe pertinere putant, illos recens adhuc delictorum memoria, quando in infortunia inciderunt, modeſtos ad reliqua & moderatos reddit. Ex 25. *proœm.*

Nullius rei inſtitutum conſilium vel magni ſit, niſi finem etiam vtilem & honeſtum conſequatur. Ex 35. *proœm.*

De deſperatione.

DESPERATIO *cùm ei ipſi maximo et exitiali ſit malo qui ea affectus eſt, tũ acerba et grauis oĩbus et reip. minime tollẽda.* Ex *orat.* I. *contra Ariſtogit.*

Deſperatus omnis ſeipſum proijcit, etiã quam conſilio & ratione tenere licet ſalutem, & præter omnium expectationem ſit, ſi forte incolumis ſeruetur. quis igitur ſana mentę præditus ſeipſum aut patriæ commoda iſti commiſerit? quis non pro viribus fugerit, & eum procul ſummouerit ne quis in talem vel inuitus incidat? Ex *orat. contra Ariſtogit.*

Neque vos conſternatis animis eſſe oportet, præſertĩ cũ ſciatis deſperationẽ neq; præsẽtibus rebus conducere, et vobis indignũ eſſe. Ex. 49. *Proœm.*

De futuro.

FVTVRVM *omnibus hominibus eſt incertum.* Ex *orat. ad Leptinem.*

Oportet

Oportet eos qui proſpera optataq́; vtuntur fortuna erga afflictos & oppreſſos ſemper optima videri conſultare: quandoquidem vniuerſis hominibus incertus eſt ac dubius rerum euentus. Ex oratione de Rhod. libertate.

Præterita ſemper apud omnes omittuntur, & nemo vnquam de ijs deliberationem habendam propoſuit: futura autem vel præſentia conſultoris munus & officium poſtulant. Ex orat. de corona.

Id ipſum quod præter ſententiam accidit virum perturbat, ipſiq́; magnum dolorem adfert. Olynth. 1.

Neceſſario euenit, cum pugna committitur, vt alij ſuperentur, alij vincant. Ex orat. funebri.

Ex poſtremo euentu quæ præterierunt omnia, vt plurimum æſtimantur. Olynt. 1.

Sæpe contingit vt idem homo in hoc non recte dicat, in altero verò recte ſentiat. Ex 5. proœm.

Defunctorum curam habere oportet.

QVANTVM *quidem ciuitas de ijs qui in bello perierunt ſolicita ſit, cum ex alijs rebus proſpicere licet, tum maximè ex hac lege, per quam qui ad funera hæc publicam orationem habiturus eligi ſolet, ſciens à frugi & probis viris facultatũ poſſeſſiones & voluptatum deliciarumq́; vſum nõ magnifieri, ſed eorum omne ſtudium in virtute et laudibus eſſe, orationibus ijs quæ illis ea maximè præſtarent, illos ipſos oportere honoribus afficere dixit. vt quam cum adhuc viuerent præclaram famam & gloriam nacti eſſent, ea quoque defunctis ipſis tribueretur.* Ex orat. funebri.

Qui natura liberi ſunt, etiam ſi cum patribus adhuc viuentibus altercati fuerint, eos tamen vita functos laudibus exornant: qui verò cenſentur filij, cum ex illorum ſatu non ſint, vt facile cum viuis ipſis diſſentiunt, nihil pudet eos, defunctis ipſis maledicere. Ex orat. de dote contra Bæotum.

Leges defendite, & defunctorum curam habete, ne eorum nomen & familia pereat. Ex orati. contra Nico.

Ecquis omnium non nouit, viuentibus quidem omnibus ſubeſſe quandam aut maiorum aut minorum inuidiam: mortuos porro, ne hoſtium quidem vllum præterea odiſſe? ex Oratio. de corona.

Illa eſt ex legibus Solonis quæ videntur recte ſe habere nemini defuncto maledicendum. Ex orat. ad Leptinem.

Solon in legibus, & Deus in oraculo mandat, vt cognati & affines mortuis inferias certis diebus exhibeant. Ex orat. contra Macartatum.

Nulla poteſt dici vel verior, vel honeſtior cauſa cur hoſtium dominus propinquis & familiaribus defunctorum amicus eſſe velit, quàm rurſum pro toto dimicare maluerit, quàm virtutis eorum admiratio. Ex orat. funebri.

Diligenter exquirens atque conſiderans ſatis digne pro defunctis verba facere, vnum eorum quæ fieri nequeunt eſſe reperi. Ex orat. funebri.

Cum aliorum bonorum nulla ſit defunctis communio ſed ob res præclare geſtas laudationes eorum qui ſic interierunt, ſunt veluti propria merces: neque enim amplius tunc eis aduerſatur inuidia. Ex orat. de falſa legat.

Parentes

Parentes honorandos eſſe.

PAR eſt parentibus definitum ex vtriſque præmium, & à natura, & à lege, iuſte referre, & vltro ſoluere. Ex oratione 4. contra Philipp.

Equidem eum perfidum & dijs inuiſum non modo hominibus eſſe exiſtimo, qui parentes negligit. Ex orat. 1. contra Ariſtogit.

Vbi pater eſt & filij iam viri facti, fortaſſe & eorum liberi, ibi neceſſe eſt uarias & nulla in re ſimiles eſſe voluntates. non enim ijdem ſunt ſermones & facta iuuentutis, quæ ſenectutis: verumtamen adoleſcentes quæcunque agunt, ſi modo ſint modeſti, ſic faciunt, potiſſimum, vt clam habere conētur, ne parētes & ſenes offendat, diſſimulant id ſe videre: & ſenes viciſſim ſi forte ſumptus iuſto maiores viderint, aut potationem, aut ludos immoderatos, ſic iſta vident, vt non vidiſſe videantur. Ex orat. 1. contra Ariſtogit.

Ab initio ætatis, in omnibus diſciplinis clari & illuſtres fuerunt, ea exercentes, quæ quamque ætatem decerent, ijsq; omnibus quibus par erat gratum facientes parentibus, amicis, familiaribus. Ex orat. funebri.

Maiorum noſtrorum virtutes imitandas eſſe.

TVRPE eſt Athenienſes, turpe inquam, ordinem magnitudinis animi veſtri deſerere, quē maiores vobis tradiderunt. Ex orat. de ordinatione ciuitatis.

Multa & præclara pedeſtri certamine naualiq; prælio pugnantes trophæa ſtatuerunt, de quibus etiam nunc gloriamur: at qui vos conſiderare oportet ipſos hæc erexiſſe, non vt nos ipſa ſpectantes ſolum admiraremur, ſed etiã vt eorũ qui erexerũt virtutes imitemur. Ex orat de ordinatione ciuitatis, et ĩ extremo de Rhodio. libertate.

Vobis ſolis Athenienſes licet præceteris hominibus domeſticis vti exemplis, & maiores quos iure laudatis, re & factis imitari, tametſi prælia, neque expeditiones, neque pericula in quibus clari & illuſtres fuerunt, imminere tempora non ſinunt, ſed vos præſenti viuatis in ocio, eorum verò prudentiam imitemini: ea enim vbique opus eſt. Ex orat. de falſa legat.

Hac potentia opus eſſe cenſeo, nemini imperare, neque verbo, neque facto iniuſto, ſed noſtra facta vt maioribus digna ſint perpendere, non orationes quæ in ſuggeſtu habentur. ex orat. de ordinatione ciuitatis.

Non alienis exemplis, ſed domeſticis vſi, quæ facienda ſunt, ſciatis licet. ex Ora. de ordinatione ciuitatis.

Cogitate turpiſſimum eſſe, patres veſtros multos labores magnaq; pericula contra Lacedæmonios bellum gerentes ſuſtinuiſſe: vos autem ne probis quidem quæ iuſte aſſequuti vobis tradiderunt, velle fortiter vos defendere. Ex orat. ad Philipp. epiſt.

Scire vos oportet quod in ijs rebus deſidetis, ob quas mortem maiores veſtri perpeſſi ſunt. Ex oratione de falſa legat.

Reliqui omnes homines aliorum exemplis vſi,

cauti

quanti magis ipſi fiunt: vos autem, ne auditis quidem aliorum infortunÿs metuere poteſtis. Ex 24. Proœm.

Turpiſsimum quidem eſt, maiores veſtros pro legibus tuendis etiam mortem oppetere non dubitaſſe: vos autem in eas delinquentes, & prorſus euertere conantes, nolle punire. Ex orat. 2. contra Ariſtogit.

Non puto maiores hæc tribunalia & porticus vobis ædificaſſe, vt eiuſmodi homines in eis ſaginetis, ſed contra vt coerceatis & puniatis, ac nequis æmuletur aut expetat improbitatem. Ex oratione. 1. contra Ariſtogit.

De morte.

MORTALIBVS omnibus vitæ finis eſt mors, etiam ſi quis in domuncula concluſum ſe conſeruet: decet autem viros fortes & ſtrenuos ſemper omnia quæ præclara ſunt aggredi, ſpem bonam velut propugnaculũ ſibi proponentes, & fortiter quicquid dederit deus, ferre. Ex orat. de Corona.

Qui in animis omnium mortalium inſitum atque innatum viuendi deſiderium contemnendum duxerunt, & honeſte mori maluerunt, quàm viuentes Græciam videre in miſerÿs, & calamitatibus verſari, non ne ſingularem & præſtantiſsimam omni oratione virtutem ſuam reliquerunt? Ex oratione funebri.

Omnibus omnium peccatorum terminus eſt mors. Ex 3. epiſt.

FINIS.

EX DEMOSTHENIS ORATIONIBVS ET EPISTOLIS SIMILIA.

VT *approbaueritis & erga vnũquenque beneuolo animo fueritis, ita oratore ſapere videbitur. Ex oratione de Corona.*

Quemadmodũ domus, opinor, nauigij, & aliorũ id genus firmiſſima fundamenta eſſe oportet, ſic etiam negociorum actionũve principia & cauſas veras ac iuſtas eſſe decet. Olynt. 2.

Per deos, quis veſtrum vſqueadeo ſtolidus eſt, qui ignoret illinc bellum huc venturum ſi negligẽtius egerimus? at verò id ſi euenerit, vereor Athenienſes, ne eodem modo, vt qui æs alienum grãde conflant, facile vſuris exiguo tempore ditati, paulo poſt etiam auitis bonis cedunt.

Sic nos quoque ſi diutius ſegnes & ignaui eſſe videamur, cunctaq́; ad voluptatem quærere, poſt ea adducamur in neceſſitatem faciendi multa etiam grauia quæ nolebamus, & de ijs quæ ſunt in hac regione periclitemur. Olynt. 1.

Quemadmodum per hos magnus & potens euaſit, quum ſinguli cenſebant ipſum vtile quippiam ſibi facturum eſſe: ſic rurſus per ipſos debet deijci, poſtquam omnia vtilitatis ſuæ gratia facere conuictus eſt. Olynt. 2.

Cum fortaſſe poſſim quemadmodum & alij

accuſare, & gratificari populo, & publicare, & reliqua factitare quæ iſti faciūt, ne ī vlla quidē huiuſmodi re vnquā verſatus ſim, neque eò ſim adductus, neque lucro, neque gloriæ cupiditate et ambitione, verū ea vſque adhuc dicere perſeuerē, quibus ego multis inferior ſim apud nos, vos autē ſi me audiretis, maiores eſſetis, ſic etiā inuidioſum dicere non fuerit. Ex orat. de rebus Cherrhoneſicis.

Vt in corporibus noſtris etiam ſi pars aliqua male ſit affecta, tamen nō dolet, donec alioqui recte valemus: vbi verò acciderit ægrotatio aliquid, ſingulæ partes ſcientur, ſiue ruptura, ſiue luxatio, ſiue earū quæ vitiatæ ſunt aliqua fuerit: ſic ſe habet res ciuitatum & tyrannorum donec foris bellum gerunt, domeſtica vitia non ſunt multitudini conſpicua: cum verò finitimum bellum gerendum eſt, priuata omnia flagitia patefiunt. Olynt. 2.

Equidem optarem, quemadmodum ſcio in rem veſtram eſſe, vt optima dicentem audiatis, ſic ſcire me idem optima dicenti eſſe profuturum: multo enim iucundius dicerem: nunc verò metuo, ſed tamen vtilia uiſum iri credo, etiam ſi vos non ſpectatis, dicere non deſinam. Ex 52. proœm.

Turpe eſt Athenienſes decipere vos ipſos, et omnia prorogando quæ factu difficilia ſunt intempeſtiue agere, hocq; non poſſe intelligere, quòd eos oportet, qui recte bellum adminiſtrare volunt, nō ſequi res, ſed antecedere rebus, eodemq; modo quemadmodum quiſpiam iudicet imperatorem debere copijs præeſſe, ſic etiam rebus bonos conſiliarios præeſſe oportet, vt quæcunque illis viſa fuerint, ea gerantur, & non cogantur quælibet perſequi. Ex orat. 1. contra Philipp.

Quemadmodum barbari pugnis decertant, ita vos bellum geritis cum Philippo. etenim qui ex illis vulneratus eſt ſemper plagam contrectat, & ſi quis alibi ictus fuerit, illic manus ſunt. ictum autem depellere aut cõtra intueri neque nouit neque vult: ſic vos ſi audieritis Philippum eſſe in Cherroneſo, illuc mittenda eſſe auxilia decernitis, ſi in Pylis, ſi alibi, vna curſitatis ſurſum ac deorſum, & ab illo certe gubernamini: nihil porro decernitis quod vobis ipſis in bello gerendo, vtile ſit, neque de pecunijs quicquã proſpicitis, priuſquam vel factum eſſe aliquid, vel fieri audieritis. Ex orat. 1. contra Philip.

Quemadmodum ſcio vobis conducere vt optima audiatis, ſic etiam ſcire vtile fore ei qui optimá dixerit: multo enim iucundius ac libentius dicerem. Ex orat. 1. contra Philip.

Non per Iouẽ reliquoſq; deos omnes in odium incurrere volo, verum hæc cõmemoro, vt veſtrũ quiſque hoc cognoſcat ac videat, quòd quotidiana quies et incerta quemadmodum in priuatis vitiis, ſic et in ciuitatibus, non ex ſingulis eorum quæ negliguntur, ſtatim mouet ſenſum ſui, ſed in ſumma rerum occurrit. Ex oratione 4. contra Philipp.

Vt vniuſcuiuſque noſtrum aliquis eſt parens, ſic totius ciuitatis ciues omnes parẽtes communes exiſtimare oportet, hiſq; decet non ſolùm non ex his quæ ciuitas donat quicquam adimere, imò verò, ſi nihil horum eſſet, aliunde proſpicere deceret, ne vllius rei indigẽtes contemnerentur. Ex orat. 4. contra Philip.

Vt quemadmodum ille paratum habet exercitum profliganda, et in ſeruitutem redigenda vni

uerſa

verſæ Græciæ ſic vos ſalutarem & auxiliarem omnibus paratum tanquam in procinctu habeatis. non enim fieri poteſt vt mittendis ſubſidijs vnquam quicquam recte commodeq; geratur. Ex orat. de rebus Cherrhoneſicis.

Vt ſi quis illorũ qui leges violarũt, ãtea damnatus eſſet, tu iſta nõ ſcripſiſſes: ſic tu ſi nũc pœnas dederis, alius nõ ſcribet. Ex orat. aduerſus Androt.

Quemadmodum exercitum quem ciuitas habet diſſoluere ſtudent, ducem & ſtipendium curãtem ei criminantes apud vos, ſic eos oſtendere Philippi copias diſſolutum iri, ſi vobis iſtud perſuaſerint. Ex orat. de rebus Cherrhoneſicis.

Quemadmodũ in corporibus noſtris quum quis certe valẽs et robuſtus eſt, nihil eorum ſentit, quæ ſingulatim vitiata ſunt, vbi verò ægrotauerit, omnia mouẽtur, ſiue ruptura, ſiue luxatio, ſiue aliud quodpiã membrum non eſt perfectè ſanum, ſic & in regnis ac omnibus poteſtatibus, donec ſane in bellis res proſpere gerunt, obſcura & incognita vitia ſunt vulgo, ſin caſus aliquis & damnum præter ſpem acciderit, omnia omnibus fiunt aperta illorum flagitia. Ex orat. ad Philip. Epiſtol.

Si quã maxime fieri poteſt in rem eſſet loquutus, quemadmodum tum dixit, vos autem per ſegnitiem & ignauiam neglexiſſetis, neq; paruiſſetis an geſtum eſſet eorum quæ tum ciuitati euenire, fieri non poteſt, ſic igitur in ijs quæ ego nunc loquor & quiuis alius dixerit facta à vobis ipſis quærite. Ex orat. de rebus Cherrhoneſicis.

Videant vt quemadmodũ ad interrogandum prõpti ſunt, ſic etiã alacres & promptos ad agendum ſe præſtẽt. Ex orat. de rebus Cherrhoneſicis.

Vt ſi quis grauia ſupplicia ſceleribus conſtituat, ipſe quidem minime iniuriam facere paratus eſſe videtur, ſic ſi quis honores & præmia bene meritorum tollat, ipſe nihil boni facere paratus videbitur. Ex orat. ad Leptinem.

Vt iſtorum quiſque ſuis et huius commodis ſtudent, ita vos vobis ipſis & legibus, mihiq; ipſi ad vos confugienti, ſtudete, & hanc ſententiam, in qua nunc eſtis, ſeruate. Ex orat. contra Midiam.

Si profecto vt modeſtis pœnas ſumere ſufficeret, ita leges ſanxiſſet, impunitate & licẽtia fore multos improbos cenſebat: ſin autem vt ſecuris et dicendi peritis, futurum vt priuati homines non poſſent eodem modo quo illis pœnam ſumere. Ex orat. aduerſus Androt.

Quemadmodum reliqui iuris ciuitatis æqua pars ineſt cuique, ſic quoque legis æquam partem ſingulis tribuendam eſſe putauit, qui eam tulit, et propterea ſcripſit, non licere legẽ ferre de viro, niſi eadem ad omnes Athenienſes *pertineat.* Ex oratio. contra Ariſtocrat.

Non hoc ſolum ciuitatis noſtræ donum contemptũ & vile euaſit, ſed etiã reliqua omnia propter ſceleratorũ, & dijs infeſtorũ oratorum qui talia celeriter & conſulto ſcribunt improbitatem, quorum vita turpiter quæſtuoſa in tã immenſum excreuit, vt honores & munera veſtratia, quemadmodum qui paruarum rerum & admodum vilium auctionem faciunt, ſic vili precio emẽtes vendũt, & multis ob eũ ipſum quæſtũ ſtatuentes quicquid voluerint. Ex orat. contra Ariſtocrat.

Quemadmodum quum in magiſtratu ſunt, priuatos homines exiſtimant oportere ſibi morem

gerere,

gerere, ita poſteaquã ipſi rurſus priuati facti ſunt, legibus reip. moderatricibus iure obtemperẽt. Ex orat. 2. contra Ariſtogit.

Admonere iſtum inſania eſt: qui enim tumultibus, quibus populus vniuerſus ſibi moleſtos admonet, nunquam ceſsit, neque commotus eſt, vnius ſcilicet alicuius oratione commouebitur? immedicabile Athenienſes malum eſt huius improbitas: itaque quemadmodum medici quum tumorem malignum pradurum quidem, aut vlcus vicina omnia mẽbra depaſcens, aut aliquod immedicabile malũ viderunt, vrunt, aut omnino excidunt, ita vos omnes oportet beluam hanc exterminare, & ex vrbe eijcere, nec expectare dũ vobis damnũ aliquod attulerit, quod abſit vt in reip. perniciem ſit, ſed præcauendum eſt. Ex orat. 1. contra Ariſtogit.

Quemadmodum ſi quis illorum damnatus fuiſſet, tu iſta non ſcripſiſſe, ſic tu nunc ſi damnaberis, alius non ſcribet. Ex oratione contra Androt.

Exiſtimo per Iouem olympium, indices, non fortuito petulantiam & inſolentiam iſtam ſubortã eſſe Androtioni, ſed à dea immiſſam eſſe, vt quemadmodum qui victoriæ donaria circunciderunt, ipſi mortem ſibi conſciuerunt, ſic & iſti iudicio contendentes perierunt, aut pecuniam duplam iuxta leges perſoluerent, aut capitis pœnas luerent. Ex orat. contra Timocrat.

Vt alius ciuitatis æquam partem vnicuiq; dari vult, ſic etiam legum iſtarum bona partis eſſe vnumquenq; cupit. Ex orat. contra Timocrat.

Quemadmodum enim Chalcis in Eubœo loco ad Bœotiam ſitus eſt, ſic in Cherroneſo ad Thra-

ciam

ciam ſita eſt Cardianorum ciuitas. Ex *oratione contra* Ariſtocrat.

Quemadmodum iſti ſibijpſis ſuccurrunt aduerſus vos, ſic & vos oportet vobis ipſis opitulari. Ex *orat. contra* Timocrat.

Ego enim quemadmodum & iſtum tot tantaq; retinere conuici, ſic & illorum vtrunque non pauciora iſtis habere oſtendam. Ex *orat. contra* Aphobum. 1.

Vos Athenienſes, *natura bonitate, quod dixi, alijs erga alios humanitate & clementia vtentes, quemadmodum conſanguinei qui in eadem domo habitant, ſic vos eandem vrbem publice incolitis.* Ex *orat.* 1. *contra* Ariſtog.

Vt *quemadmodũ vobis ego teſtimonijs multis & argumentis oſtendi matrem meã talentũ pro dote attuliſſe, iſtud verò me de paternis bonis non accepiſſe, vobis autẽ domum in id conſtructam ex emptam eſſe, ſic & iſtũ iubete vobis indicare, aut vera non eſſe quæ dico, aut me non debere dotem recipere.* Ex *oratione contra* Bœotum *de dote.*

Si ſemel permiſeritis rẽp. capeſſentibus vt inique & contra leges agant, & præfinitum ius deſpiciant, neceſſe erit vos omnes illorum improbitatis incommodum capere, qui hanc vrbem incolimus: quemadmodum enim ex erratis quæ in nauibus inter nauigandum contingunt, ſi quis præſertim nautarum peccet, leue & paruum adfert damnum: verum ſi gubernator aberret aut delinquat, omnibus ſimul nauigantibus commune infortunium ac periculum ſtruit, ita priuatorum hominum delicta non in plebis, ſed in ipſorũ incommodum referuntur, magiſtratuum autem

& remp.

& remp. adminiſtrantium peccata in vos omnes ſparguntur. Ex *orat.* 1. *contra* Ariſtog.

Quemadmodum iudices, maxime vos ipſi, nolletis male audire à veſtris liberis, ſic nec iſtum patri cõuicium facere ſinatis. Etenim *graue eſſet, ſi ipſi cùm ijs qui in paucorum dominatu multos ciues indicta cauſa iudicatos interemerunt, reconciliati, ſtetis pactis & conuentis, quemadmodum probos & bonos decet; iſtum, qui cum patre viuente negocium iudiciale tranſegit & multis rebus per iniuriam potentior euaſit, nunc memoriam diſcordiarũ renouare permittatis, eiq; maledicere.* Ex *oratione contra* Bœotum.

Quemadmodum publice ijs omnibus opitulati eſtis qui in fodinis iugiter laborant, ſic & priuatim nunc mihi auxilio ſitis. etenim ſi ſeruus veſter, non ciuis eſſem, viſa ac cognita induſtria mea & erga vos beneuolentia, leuaſſetis me ſumptibus, & in aliquem alium fugitiuum irruiſſetis. Ex *orat. contra* Phœnipp.

Peto *à vobis iudices, quoniam omnia quæ iuſta ſunt, declaraui, fidemq; vobis præſtiti, quemadmodũ vnuſquiſque eũ à quo iniuria afficeretur odio haberet, ſic pro me aduerſus* Cononẽ *iſtũ ira euomatis, nec taliũ quicquã propriũ exiſtimetis, quod etiam alteri forte contingere poteſt, ſed cuicunque tandem euenerit opem ferte, & quæ iuſta ſunt tribuite.* Ex *oratione contra* Cononem.

Deinde *ſubdole agit, dicitq; oportere, quam de nobis domo allatam habetis opinionem negligere, vt quum arbitramini pecunias alicui supereſſe rationem ſubducitis: quòd ſi vera ſit ſubductio, nihilque ſuperſit acquieſcitis, ſic nunc quoque*

quoque & oratione ijs eſt aſſentiendum quæ ratio nem præ ſe ferunt. Ex orat. de corona.

Cum hortarentur me priuatim omnes, neque conuenirent vt ad ſupplicium ſumendum de ijs quæ ab eo paſsi ſumus conuerteremur, & vt eum omnium mortalium ignauiſsimum inceſſerent, ſi tanta mihi cum his ſit familiaritas, non exigerem ſuppliciũ pro ſorore, et affinibus, et neptibus, et vxore mea, quæ neque aperte in deos impia fuit, neque in ciuitatẽ cõtumelioſa, legesq́; veſtras cõtempſit, ea ad vos adducta eiusq́; ſceleribus declaratis et cognitis, eã veſtro iudicio ſubijcerẽ, vt quicquid velletis de ea ſtatueritis, & quemadmodum Stephanus iſte cõtra leges et pſephiſmata me meis familiaribus et neceſſarijs priuauit, ſic et ego ingreſſus apud vos oſtẽderẽ iſtũ peregrinã vxorẽ contra legẽ duxiſſe, alienigenos pueros adducere tunc ad tribules, tũc ad populares, alienas porro deſpõdere filias pro ſuis, & deorũ religionẽ polluiſſe, populi auctoritatem irritam et nullam facere, ſi quẽ velit ciuem creare. Ex orat. contra Nearam.

Quemadmodum qui emit, eum vicit qui pecuniam acceperit, ſi eum emerit, ſic qui non accepit pecuniam, neque corruptus eſt, vicit eũ qui emit. Ex orat. de corona.

Conſtitui nobilitatis rerumq́; maximarum repetita memoria, ita demum orationem coniungere cum egregijs illorum facinoribus, vt quemadmodum natura fuerunt cognati, ſic etiam communibus eos laudibus exornem, exiſtimans hæc & illis eſſe gratiſsima, ac potius vtriuſque placitura, ſi mutua virtute, nedum natura, verum & laudibus communicent. Ex orat. funebri.

Ingen-

Ingentem fortaſſe exceſſum memorare videbimur, dicendum tamen, quemadmodum enim ſiquis ex hoc conſiſtenti mundo lumen tollat, laborioſa & difficilis reliqua omnis vita futura eſt, ſic his viris ſublatis, in tenebras magnamq; turpitudinem omnis quæ antea fulſerunt Græci, claritudo incidit. Ex *orat. funebri.*

Senſi profectò ſtatim ab initio omnẽ hoĩem, qui reip. curã gerit, decere, modò bonus ciuis ſit, quẽadmodum liberi erga parẽtes, ſic erga oẽs ciues ſe habere, beneuolus tamen ferat, qualeſcunque fuerint, nã in eiuſmodi rebus, à ſapientibus præclara & illuſtris victoria exiſtimatur. Ex 3. *Epiſt.*

Ego verò oportere cenſeo (ac mihi propter id quod victurus ſum ne reclametis, & obſtrepatis, ſed vbi audiueritis iudicate) quemadmodum de accipiendo ad concionem retulimus, ſic etiam de ciuibus in certos ordines redigendis, in comparandis rebus ad bellum neceſſarijs, concionem aſſignare, & ſeipſum præbere, non modò hæc audire volentem, ſed etiam facere cupientẽ, vt Athenienſes *bonorum ſpes habeatis, nec hunc neque illũ, quid gerat interrogetis.* Ex *orat. de ordin. ciuita.*

Fortaſſis *vt neque priuatim facile eſt omnia rectè agere, ſic neque publice, ſed tamen res maximas negligere non oportet.* Ex 24. *proœm.*

Iſtis ſtatim ab initio nihil curæ fuit huius ſyngraphæ, ſed vt noſtra pro ſua vſi ſunt pecunia, ſic ſunt hi ſcelerati ſophiſtæ & iniqui homines. Ex *orat. contra* Aphobum *de falſo teſtimo.*

Quemadmodum Athenienſes, *ſceleſtos ac profligatos alios qui ſcelera fatentur, ſine iudicio ſupplicijs affici leges iubent, ſic etiam iſte, quandoquidem*

dem leges deprauare deprehenſus eſt, nõ conceſſa dicendi poteſtate, nec auditis eius excuſationibus condemnandus erit: confeſſus eſt enim altera prio re lege, ſe contraria iſta ferenda haud æquum facere. Ex orat. contra Timocratem.

Quemadmodum ſi quale ſit argentum, indicandum eſſet, illud explorandum & probandum exiſtimaretis, ſic etiam poſtulo, vt habitam oratio nem ex his quæ nos contra diſſeruimus iudicantes, vtilẽ quidem ſi inuenietis, fauente fortuna, ſequamini. Ex orat. 39. proœm.

Peto à vobis quemadmodum ego vobis modeſtum & vtilem me præbui, ſic et vos nunc mei rationem habeatis. Ex orat. aduerſus Polyclem.

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google